

שנתון העמותות

נתונים מצרפיים נבחרים

אודות פעילות עמותות וחברות לתועלת הציבור

בשנת 2018

מחקר: המכון למשפט ופילנתרופיה,

הפקולטה למשפטים ע"ש בוכמן, אוניברסיטת תל אביב

יחידת רשם העמותות

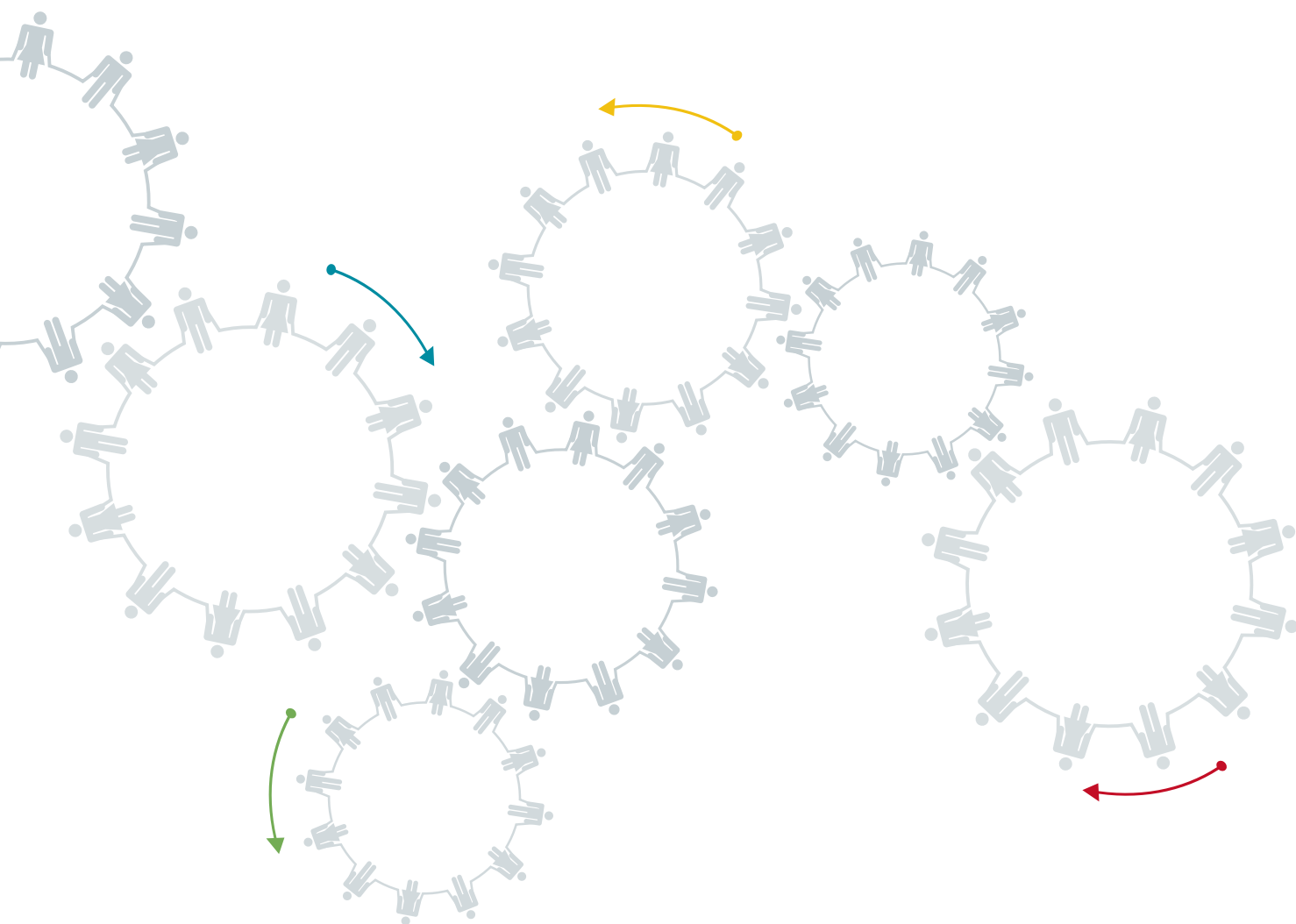
שנתון העמותות

נתונים מצרפיים נבחרים

אודות פעילות עמותות וחברות לתועלת הציבור
בשנת 2018

מחקר: המכון למשפט ופילנתרופיה,

הפקולטה למשפטים ע"ש בוכמן, אוניברסיטת תל אביב

© כל הזכויות שמורות לרשות התאגידים במשרד המשפטים ולג'וינט ישראל במשותף

עיצוב גרפי, עימוד והפקה: המשרד לעיצוב גרפי, אוניברסיטת תל אביב

דפוס: סדר צלם

ספטמבר 2020

תוכן העניינים

9.....	מבוא
13.....	חלק א': מבט על
27.....	חלק ב': מבט עומק
29.....	תרבות, ספורט ופנאי
43.....	חינוך ומחקר
57.....	בריאות
69.....	שירותי רווחה
83.....	סביבה
93.....	שיכון ופיתוח
105.....	סנגור
119.....	פילנתרופיה והתנדבות
131.....	פעילות בין-לאומית
141.....	דת
153.....	איגודים מקצועיים
167.....	חלק ג': מבט משווה
168.....	השוואה לפי תחום פעילות
188.....	השוואה לפי גודל

דברי ראש רשות התאגידים

אני שמח להציג בפניכם את שנתון העמותות לשנת 2018 הנותן **לראשונה** תמונה סטטיסטית רחבה ומקיפה של פעילות העמותות בישראל.

שנתון זה מתפרסם כחלק ממגמה שמובילה רשות התאגידים בשנים האחרונות בהגברת השקיפות הציבורית, כאשר מיזם גיידסטאר הוא חוד החנית בהנגשת מידע אודות ארגוני המגזר השלישי בישראל ופעילותם.

מיזם גיידסטאר ישראל אשר החל דרכו יחד עם שותפים משמעותיים, ג'וינט ישראל ויד הנדיב, עבר לניהול מלא של משרד המשפטים תחת רשות התאגידים ובשיתוף אגף מערכות מידע, תוך המשך שיתוף פעולה הדוק הן עם המגזר השלישי והן עם גורמים אחרים בממשלה. אנו פועלים תדיר לשפר ולשכלל את המידע באתר, לרבות הכללת מידע מגופים נוספים. כמו כן ניתן כיום לבצע חיפוש מדויק יותר, תצוגת הנתונים השתפרה ומזמינה לקבל מידע נוסף ומספר המשתמשים חצה בשנת 2020 את רף ה-100,000 משתמשים ייחודיים בחודש. המשאבים הרבים המושקעים במיזם נועדו לתת לציבור מידע אמין, נגיש וללא עלות כספית. אני מזמין אתכם לעשות בכלי זה שימוש, בפרט בתקופה זו של משבר הקורונה בה תמיכה בעמותות משמעותה חיזוק החוסן החברתי לאומי.

המידע הקיים בגיידסטאר מאפשר, אם כן, חיפוש עמותה, חברה לתועלת הציבור או הקדש וקבלת מידע מפורט עליהם. אך בכך לא הסתפקנו. החידוש בשנתון המוצג בפניכם, הינו קפיצת המדרגה המשמעותית בהצגת הנתונים ממידע לגבי עמותה ספציפית למבט על, הנותן תמונה רוחבית ומהימנה על פעילות מגזר העמותות בישראל עפ"י חיתוכים שונים. המידע בשנתון מוסיף ומתייחס לראשונה לנתונים פיננסיים ולמקורות תקציביים. אמנם, נתונים סטטיסטיים חלקיים מתוך גיידסטאר התפרסמו בעבר, אך הם הדגישו את הצורך הגובר ביצירת תמונה רחבה יותר ובה נתונים מפורטים ומפולחים לרבות עיבוד הנתונים וניתוחם.

שנתון סטטיסטי זה הוא פרי בשל של תהליכים משמעותיים ביותר שהתרחשו ברשות התאגידים בשנים האחרונות ואפשרו את הדבר, ובראשם – קידום תהליכי מקוונות פורצי דרך בד בבד עם התאמת הסדרי החקיקה למציאות הטכנולוגית המתקדמת של המאה ה-21. הסדרים אלו מאפשרים לנו כיום להוסיף ולהנגיש את המידע אודות העמותות לחוקרים, לאנשי מקצוע, לקובעי מדיניות, לקרנות, לעמותות ולציבור הרחב.

בהתאם, הדיווח המילולי השנתי של העמותות החל משנת 2018 הינו מקוון, כך שהנתונים נקלטים באופן דיגיטלי ישירות למאגרי המידע של הרשם וחלקם מסונכרן להצגה באתר גיידסטאר. בנוסף באמצעות תיקון לתקנות העמותות (טפסים) ביצענו עדכון לפורמט הדיווח, כך שיכיל שדות מידע נוספים להגברת השקיפות ואפקטיביות הפיקוח של הרשם, בד בבד עם שינויים שנערכו בו ושיפורים טכנולוגיים שיחדיו מסייעים להקלת הנטל הבירוקרטי על העמותות.

החלטת הממשלה מס' 3190 שמכוחה הוקם מאגר גיידסטאר נועדה להבטחת השקיפות בפעילות החברה האזרחית ולהבטחת השקיפות בפעילות הממשלה ביחסיה עם החברה האזרחית. ביטוי לשתי מטרות אלו ניתן למצוא גם בשנתון המוצג לפניכם. כך לדוגמה מוצגים בשנתון נתונים על מקורות המימון של העמותות תוך חלוקה להכנסות מהמדינה אל מול הכנסות מגורמים פרטיים, נתונים על תמיכות ממשלתיות המועברות לעמותות לפי חלוקה לתחומי פעילות ועוד.

נתונים אלו שהיום מוצגים לטובת כל המעוניין, לא בהכרח היו ידועים עד לאחרונה אפילו למקבלי ההחלטות הרלוונטיים. כך למשל, עולה מהנתונים, כי היקף הפעילות הכלכלית של מגזר העמותות בישראל בשנת 2018 הסתכם ב-**93.4 מיליארד ₪**, אשר מתוכם 41% התקבלו מהמדינה בערוצים שונים (הן על ידי התקשרויות והן על ידי תמיכות והקצבות), 22% התקבלו מתרומות מישראל ומחו"ל, ו-37% התקבלו מממן שירותים של העמותות לגורמים פרטיים.

הנתונים הנסקרים בהרחבה במסמך מהווים מקור מידע רב ערך להפקת תובנות רוחביות ותשתית נדרשת לקבלת החלטות מושכלות מטעם גורמי ממשל, גורמי פילנתרופיה ובעלי השפעה נוספים. המידע הרוחבי כמו

זה שמוצג בשנתון שימש ומשמש ככלי עזר חשוב בהחלטות הממשלה במשבר הקורונה בדבר מתן תמיכות לעמותות, לרבות סיוע בהכרעה אלו עמותות יזכו לתמיכה.

שנתון זה לא היה מתפרסם אלמלא השותפות ארוכת השנים במיזם עם ג'וינט אלכא ועם יד הנדיב. מיזם גיידסטאר ושנתון זה מהווים אות ומופת לשותפות רב מגזרית מוצלחת ופורה, ועל כך תודתי למר רני דודאי, מנכ"ל אלכא, לגב' יעל שלגי, סמנכ"ל תוכן וישום יד הנדיב ולצוותיהם.

ברצוני להודות לסגניתי, מנהלת הזרוע האלכ"רית ברשות התאגידים, עו"ד קארן שוורץ, שנכנסה לתפקיד לאחרונה וכבר הובילה במקצועיות ובמסירות את העבודה הרבה לגיבוש השנתון. תודה כנה לכל עובדי יחידת רשם העמותות שפועלים יום יום לשמירה על האינטרס הציבורי ולחיזוק אמון הציבור בעבודתם ובפעילות ארגוני המגזר השלישי בכלל, והכל תוך אימוץ סטנדרטים גבוהים של שירות ומקצועיות ומתוך תחושת שליחות. כמו כן, תודתי הרבה למר ששון סופרי, מנהל אגף מערכות מידע שבמשרד המשפטים, ולצוות האגף האמון על פיתוח המיזם. יצירת תשתית טכנולוגית מתקדמת היא שאפשרה את הצלחת המיזם והפקת הנתונים שנדרשו לצורך שנתון זה.

תודה למכון למשפט ופילנתרופיה באוניברסיטת תל אביב, לעו"ד גליה פיט וד"ר אסנת חזן על ביצוע מחקר איכותי ותקדימי. למר שי ולמר, מנהל מיזם גיידסטאר מטעם רשות התאגידים על עבודה מקצועית ואיכותית המשלבת ראייה עסקית וטכנולוגית, ולצוות הגיידסטאר והשנתון ר"ח שני אבידני ועו"ד לירז שטול.

הוקרתי נתונה לכל השותפים הרבים בקידום המיזם בכלל ובביצוע המחקר בפרט, ובהם גם למוסד לביטוח לאומי, לרשות המיסים ולאגף החשב הכללי במשרד האוצר, שותפינו לאורך זמן בתחום העמותות, שתרמו למידע המוצג בפניכם.

מובן כי אנו נודה על כל הערה, הארה, תיקון או הצעת שימוש ונעשה ככל שניתן על מנת ליישם הנדרש בעתיד. כולי תקווה כי שנתון זה ישמש אתכם ככלי יעיל ואפקטיבי לקבלת החלטות ושיהיה ראשון בסדרת שנתונים סטטיסטיים נוספים שיתפרסמו בשנים הבאות.

בברכה,

אייל גלובוס, עו"ד
ראש רשות התאגידים

דברי סגנית ראש רשות התאגידיים (זרוע אלכ"רית), מנהלת יחידות: רשם העמותות, רשם ההקדשות, אגודות עות'מאניות

ביום 28 ביולי 1980 אישרה הכנסת בקריאה שניה ושלישית את חוק העמותות, תש"ם-1980. עתה, בחלוף 40 שנה מחקיקת החוק ולרגל מועד חגיגי זה, מפרסמת יחידת רשם העמותות שנתון מקיף וראשון מסוגו אודות עמותות וחברות לתועלת הציבור.

כאשר יו"ר ועדת חוקה, חוק ומשפט הציג את חוק העמותות בפני מליאת הכנסת, עוד טרם "לידתו", במהלך ההצבעה בקריאה שניה ושלישית, הסביר את הצורך בחוק כך –

"החוק מיועד להסדיר את ייסודם, אירגונם ופעולתם של אירגונים שהוקמו למטרות ציבוריות בלבד, שלא לשם חלוקת רווחים, כגון צדקה, עזרה הדדית, פעולות דת, תרבות, מדע, ספורט, פעילות חברתית ועוד כיוצא באלה."¹

בחלוף ארבעה עשורים, אין חולק כי חוק העמותות מקיים את תכליותיו, כפי שהוצגו ביום "לידתו": החוק מכיר בערכים דמוקרטיים ובזכות האדם להתארגן ולהתאגד ולהשפיע על חייו ועל סביבתו, ובשליחותן של העמותות לשם כך. לצד זה מסדיר החוק את אופן ייסודם, ארגונם, ופעולתם של ארגונים אלה, כמו גם קביעת הוראות הנוגעות לאסדרה ופיקוח על פעילותם.²

לאור תכליות אלה ולאור פעילותן הציבורית של העמותות, אך טבעי הוא להרבות בשקיפות ובהעמדת מידע אודות פעילותן לציבור. עקרונות אלה עוגנו בסעיפים שונים בחוק העמותות וקיבלו משנה תוקף בהחלטת ממשלה (החלטה 3190 מיום 24.2.2008), המחזקת ומבססת את היחסים בין ממשלת ישראל לארגוני החברה האזרחית והקובעת בין היתר, שעל רשות התאגידיים בשיתוף גופים נוספים לפעול להקמת מאגר מידע להבטחת השקיפות והנגשת המידע בפעילות ארגונים אלה.

החלטת הממשלה שהביאה להקמת מאגר המידע גיידיסטאר, מדגישה את חשיבותה של החברה האזרחית, המהווה משאב לאומי, התורם ומחזק את חוסנה של החברה הישראלית. חברה אזרחית פעילה, עצמאית, מפותחת ויעילה אשר פועלת בהתאם לכללי אסדרה עדכניים, היא גורם שאין בלתו בחברה המודרנית, ומהווה חלק חיוני משיטת הממשל הדמוקרטית.

המידע בגיידיסטאר המנוהל כיום במסגרת הפעילות של הזרוע האלכ"רית ברשות התאגידיים, הביא לא רק לשקיפות אודות פעילות הארגונים, אלא גם ליכולת לעבד נתונים לכדי **התמונה המצרפית** המובאת לפניכם בשנתון, המאפשרת להרחיב את זווית הראיה – מהתבוננות על עמותה "בודדת" אל תמונת מבט מקיפה על פעילותו של מגזר שלם.

במהלך זה של הוצאת השנתון, מדינת ישראל מצטרפת למגמה בין-לאומית של איסוף, עיבוד ופרסום מידע מקיף ומפורט אודות פעילות החברה האזרחית. הגם שמדינות רבות חולקות את השאיפה להנגשת מידע מצרפי לציבור, בפועל כמעט אף אחת מהן לא הגשימה אותה. ארה"ב היא היחידה אשר מוציאה מדי שנה פרסום [Giving USA](#) ובו נתונים מפורטים ומקיפים אודות מקורות התרומה והמענקים לכל הארגונים ללא כוונת רווח בארה"ב. באירופה, יצא בשנת 2017 דוח כללי מאוד [Giving in Europe](#) ובו מיפוי של מקורות התרומה והמענקים לארגונים ללא כוונת רווח ב-20 מדינות שונות. שנתון זה ממציב את ישראל כחלוצה בהנגשת מידע מקיף ומפורט המבוסס על נתונים מנהליים (בשונה מסקרים) אודות ארגונים אלה. אני תקווה שהמידע יעורר עניין בקרב האנשים הרבים הפועלים בקרב הארגונים ולטובתם, בקרב חוקרים ובקרב הציבור הרחב. אנו מצידנו מחויבים להמשיך ולפעול למען הנגשת המידע.

¹ דברי הכנסת, ט"ו באב, תש"ם (28.7.80)

² לשם פשטות אשתמש מכאן ולהבא במונח "עמותות" או "ארגונים" ככולל גם את החברות לתועלת הציבור (חל"צ) שכן הוראות דומות נקבעו בדין לעניין חל"צ, אשר מאגדות ומפוקחות אף הן על ידי היחידה (בכובעה השני כ"רשם ההקדשות"), מכח סמכויות שנקבעו בעניין זה בחוק החברות, תשנ"ט-1999.

השנתון מבוסס על דיווחיהם המקוונים של הארגונים אודות פעילותם בשנת 2018, הרבה לפני פרוץ משבר נגיף הקורונה. אין ספק כי חשיבותם החברתית והכלכלית של ארגונים אלה בימים שבשגרה כמו גם תרומתם לחוסן הלאומי מתחדדת עוד יותר בימים של משבר, המדגיש שבעתיים את האינטרס הציבורי בפעילות ארגונים אלה. הוצאתו לציבור נעשית במהלך שנתי הראשונה בתפקיד שרובו נעשה, הלכה למעשה, תחת השלכות הנגיף על הארגונים השונים כמו גם על פעילות היחידה, חוסנה ומשאביה.

לצד תהליכי היכרות עם היחידה, הוצאנו במהלך תקופה קשה זו, הקלות רגולטוריות לא מעטות, רובן משמעותיות מאוד, כגון הקפאת הליכי ביקורת, דחיית מועדים, אי חיוב תוכנית לתיקון ליקויים (תל"ל) בשל גרעון ועוד ועוד. במקביל, קיימתי שיח עם גורמים רלוונטיים מהמגזרים השונים, תוך אימוץ גישת **"דלת פתוחה"** על מנת לייצר מפגש בלתי אמצעי עם מחזיקי עניין שונים. זאת על מנת להבין הצרכים של השחקנים השונים בזירת ארגוני החברה האזרחית כמו גם דיון וחשיבה המצמיחים רעיונות וכיווני פעולה חדשים.

בנוסף, התחזקה תפיסתי בדבר הצורך בבחינה מחודשת של תכליות היחידה, נהלי האסדרה, תפיסת השירות ועוד ועוד, כך שיותאמו לעת הזו. בהתאם, בשנת 2021 יחידת רשם העמותות ואגף תכנון, מדיניות ואסטרטגיה במשרד המשפטים יוצאים יחדיו למהלך אסטרטגי נרחב, בין היתר באמצעות שיתופי פעולה מגזריים ובין מגזריים. מתוך ההכרה בערך המוסף והייחודי של החברה האזרחית, חלק ארי מגיבוש המדיניות ייעשה באמצעות מתודולוגיה של **"תכנון משתף"** כך שמחזיקי עניין ובעלי ידע בתחום יהיו שותפים אקטיביים בגיבוש המדיניות לשנים הבאות.

הוצאת השנתון לא הייתה יכולה להסתייע אלמלא עובדי יחידת רשם העמותות על מנהליהם לאורך השנים. העבודה המסורה של כל אחת ואחד מעובדי היחידה היא שמאפשרת את הפעילות הענפה ואת היכולת לייצר בסופו של יום את השנתון שלפניכם. בפרט תודתי מסורה לחבריי לצוות השנתון: עו"ד לירז שטול ורו"ח שני אבידני מרשות התאגידים על המקצועיות, המסירות והשקדנות. מר שי ולמר, מנהל מיזם גייסטאר על המקצועיות ועל החתירה הבלתי מתפשרת לשקיפות והנגשה. לד"ר אסנת חזן ולעו"ד גליה פיט מהמכון למשפט ופילנתרופיה באוניברסיטת תל אביב על הפקת השנתון ועל עיבוד וניתוח הנתונים כמו גם על הדיוק, חוסר הפשרנות, הידע והמקצועיות ולא פחות מכך על המסע המשותף, ההקשבה, הדיאלוג והשיח. למדתי מכן הרבה. תודה נוספת לעו"ד אביטל שרייבר, קודמתי בתפקיד, על חלקה הרב במיזם גייסטאר ובכלל, למר ששון סופרי, מנהל אגף מערכות מידע במשרד המשפטים ולעובדיו וכן לג'וינט ישראל: מר רני דודאי, מנכ"ל אלכא על השותפות רבת השנים, וגב' דפנה קלנברג על חלקה שלא יסולא בפז הן במיזם גייסטאר, הן בשנתון והן בכלל.

לא פחות חשובה היא התודה לארגונים עצמם, הממלאים את הדוח המקוון. גם אם מדובר בחובה חוקית, אין הדבר מוריד מהערך של שיתוף המידע וחשיבותו בהצגת תמונה כוללת ומצרפית.

קארן שורץ, עו"ד

סגנית ראש רשות התאגידים ומנהלת הזרוע האלכ"רית:

רשם העמותות | רשם ההקדשות | אגודות עות'מניות

משרד המשפטים

דברי מנכ"ל ג'וינט אלכא

רבות דובר במחקרים על חשיבותה של החברה האזרחית למדינה דמוקרטית בכלל, ולישראל בפרט. חברה אזרחית כמי שמייצגת את ריבוי הקולות והצרכים של האזרחים וכמי ששומרת על הייצוג שלהם; חברה אזרחית שמקדמת עשייה משמעותית במגוון נושאים ושירותים המותאמים לכל אחת ואחד; חברה אזרחית כמאפשרת חדשנות ויצירתיות. לצד כל אלו עולה החשיבות הרבה של חיזוק האמון הקיים בין כל אדם בארץ ובעולם לבין הארגונים המרכיבים את החברה האזרחית ופועלים לממש את יעודה.

גיידסטאר, נולד כשותפות בין מגזרית בין משרד המשפטים – רשות התאגידים, יד הנדיב וג'וינט אלכא, מתוך הרצון לקדם שקיפות ונגישות של כלל החברה האזרחית ולחזק את הקשר של כל אדם עם ארגוני המגזר השלישי. לצד כל אלו ובתקופה זו, יותר מאי פעם, אנו עדים לצורך הגובר במידע ובנתונים זמינים, מקיפים ומהימנים אשר נדרשים כבסיס לקבלת החלטות המקדמות שירותים חברתיים יעילים ומועילים.

מיזם גיידסטאר אשר פותח כפלטפורמה דיגיטלית המאגדת נתונים ממספר מקורות מידע ממשלתיים ולא ממשלתיים מיישם הלכה למעשה תפיסה זו.

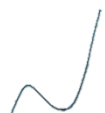
שותפות אמיצה זו, והוועדה המייעצת שהוקמה כביטוי לכך, הנם דוגמה ליכולת הסינרגטית העמוקה הקיימת בעבודה משותפת בין הממשלה לגופים החוץ ממשלתיים והנה סמל לשותפות משמעותית המקדמת את החברה הישראלית.

לאור תפיסה זו נבנה מסד נתונים רחב המונגש בשנתון זה, המהווה בסיס ללמידה על המגמות והאתגרים בחברה האזרחית.

אני רוצה להודות לשותפים לדרך והגשמת החלום. מנכ"לי משרד המשפטים לדורותיהם ובראשם עו"ד גיא רוטקופף ועו"ד אמי פלמור, מנהלי רשות התאגידים לדורותיהם עו"ד ירון קידר, עו"ד אלון בכר ועו"ד אייל גלובוס. מנהלות הזרוע האלכ"רית ברשות התאגידים לדורותיהן, עו"ד אביטל שרייבר ועו"ד קארן שוורץ. למר שי ולמר, מנהל מיזם גיידסטאר מטעם רשות התאגידים ולצוותים המקצועיים ברשות.

בנוסף, לשותפינו היקרים לאורך השנים יד הנדיב בראשות מר אריאל וייס וגב' יעל שלגי על נכונות ודבקות לפעול למען חוסנה של החברה האזרחית.

ולבסוף, תודה רבה לצוות ג'וינט אלכא, בתוכו גב' דפנה קלנברג, וגב' יוני בן פזי, על מקצועיות, יצירתיות ומחויבות להובלת החזון.

רני דודאי

מנכ"ל ג'וינט אלכא

מבוא

שנתון העמותות (2018) מציג נתונים מצרפיים נבחרים אודות פעילות עמותות וחברות לתועלת הציבור (חל"צ) בשנת 2018, על סמך מאגר הנתונים של מיזם גיידסטאר ישראל¹ כפי שנאספו עד ליום 1.6.2020 (הוא "המועד הקובע" לנתוני שנתון זה). הנתונים מבוססים בעיקרם על דיווחי העמותות ליחידת רשם העמותות, בזרוע האלכ"רית ברשות התאגידים,² במסגרת הדיווח המילולי המקוון לשנת 2018. בנוסף לדיווח העמותות, מבוססים הנתונים המצרפיים על עיבוד נתוני רשות המיסים, נתוני אגף החשב הכללי במשרד האוצר ונתוני קרנות הביטוח הלאומי כפי שהתקבלו מגיידסטאר במועד הקובע.

נכון למועד הקובע, 15,847 עמותות ו-622 חברות לתועלת הציבור הגישו דיווח. אם כן, שנתון העמותות (2018) מציג נתונים מצרפיים אודות הפעילות של 16,469 עמותות וחברות לתועלת הציבור.³

הנתונים המובאים בשנתון מתייחסים לעמותות ולחברות לתועלת הציבור בלבד. לצרכי קיצור ופשטות, אלה יחד מכונים במסגרת "עמותות". השנתון אינו כולל מידע אודות הקדשות ואגודות עות'מאניות אף שגם הן מצויות תחת פיקוחה של הזרוע האלכ"רית ברשות התאגידים.

¹ אתר גיידסטאר ישראל הוקם על ידי משרד המשפטים בשיתוף עם יד הנדיב וג'וינט ישראל במטרה להנגיש לציבור מידע רשמי, מהימן ומקיף על כל הארגונים ללא כוונת רווח בישראל – עמותות, חברות לתועלת הציבור והקדשות. בשנת 2017 הוחלט על קבלת אחריות מלאה במיזם על ידי משרד המשפטים, והיבטי פיתוח ותחזוקת האתר הועברו לאגף מערכות מידע שבמשרד, תוך המשך הקשר עם המגזר השלישי. כשנה לאחר מכן, עלה לאוויר אתר גיידסטאר החדש – אתר בעיצוב מתקדם ומותאם מובייל. האתר מרכז במקום אחד מידע ממשלתי המועבר ישירות ממאגרי המידע של רשות התאגידים וממאגרי מידע נוספים של גופים כגון רשות המיסים, אגף החשב הכללי במשרד האוצר, המוסד לביטוח לאומי ועוד. כמו כן, באתר מנוע חיפוש חכם המאפשר לערוך חיתוכים ופילוחים במידע ולייצא דוח תוצאות לקובץ אקסל.

² הזרוע האלכ"רית (ארגונים ללא כוונת רווח) ברשות התאגידים כוללת את יחידת רשם העמותות, רשם ההקדשות ואגודות עות'מאניות. ³ 181 עמותות נוספות הגישו דיווח עד למועד הקובע, אך היות שהדיווח היה לקוי, הנתונים שלהן לא כלולים בשנתון זה. כמו כן, נכון למועד עריכת פרסום זה, 1,273 עמותות וחברות לתועלת הציבור נוספות הגישו דיווח מילולי לשנת 2018.

חלוקה לתחומי פעילות

השנתון מציג את הנתונים אודות פעילות העמותות בחלוקה ל-11 תחומי פעילות ראשיים בהתאם למפתח הסיווג הבינלאומי ICNPO (International Classification of Non-Profit Organizations), אשר פותח על ידי חוקרים מובילים באוניברסיטת ג'ונס הופקינס במרלינד ארה"ב. סיווג ICNPO אומץ על ידי המחלקה הסטטיסטית של האו"ם כסטנדרט במדריך לסטטיסטיקה של מוסדות ללא כוונת רווח, ואומץ גם על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בישראל (בהתאמות מחויבות).

אתר הגיידסטאר מציג חלוקה ל-15 תחומי פעילות ראשיים. לצורך התאמה למפתח ICNPO בפרסום השנתון קובצו כמה מן התחומים יחדיו. כך למשל, תחום פעילות "חברה וקהילה" ותחום פעילות "מורשת או הנצחה" המוצגים באתר הגיידסטאר כתחומי פעילות ראשיים נפרדים, שיוכו לתחום "תרבות, ספורט ופנאי" בהתאמה למפתח ICNPO.

סיווג עצמי

בסיווג שיטתי בהתאם למפתח הסיווג ICNPO, שיוך עמותה לתחום מסוים מוכרע בהתאם לנתוני הוצאותיה כפי שהם משתקפים בדיווחים הכספיים. מקובל לערוך סיווג לתחום פעילות ראשי וכן לתת תחום במסגרתו. כך למשל אוניברסיטה תהיה מסווגת לתחום פעילות ראשי "חינוך ומחקר" ולתת תחום "השכלה גבוהה", או אגודת צער בעלי חיים תהיה מסווגת לתחום "סביבה" ולתת תחום "דאגה לרווחת בעלי חיים".

סיווג העמותות לתחומי פעילות במאגר גיידסטאר מוצג בהתאם **לסיווג עצמי**, כלומר, בהתאם לבחירתן של העמותות עצמן. כך, כל עמותה מסווגת עצמה לתחום ראשי, ובתוכו – לתת תחום. 15 תחומי הפעילות הראשיים מחולקים ל-74 תתי תחום וביניהם גם האפשרות לבחור בתת תחום "אחר" עבור כל אחד מן התחומים הראשיים. כפועל יוצא מכך, רבות מן העמותות סיווגו את פעילותן בתת תחום "אחר", ובנתוני 2018 עשו כן 36% מן העמותות. עיון בנתוני הסיווג העצמי מלמד כי ניתן היה לסווג רבות מן העמותות בתת תחום מסוים ולהימנע מבחירה באפשרות הכללית "אחר". הסיווג לתת תחום "אחר" מערפל למעשה את המידע המצרפי ומקשה להציג תמונה חד משמעית.

סיווג עצמי לתחום הפעילות הוא בעל ערך רב, בפרט בשימור האוטונומיה והחירות של העמותות לבחור את תחומי הפעילות שלהן ולהצהיר עליהם בציבור. עם זאת, סיווג עצמי איננו סיווג שיטתי הנסמך על עקרון מארגן ברור ואחיד; ולא אחת קרה שעמותה סיווגה את פעילותה בתת תחום שונה ואף בתחום ראשי שונה, מאשר הסיווג שהיה ניתן לה – לו נערך באופן שיטתי. לכן, סיווג עצמי מגביל את האפשרות להציג מידע ונתונים מצרפיים קוהרנטיים ומהימנים שהם בעלי ערך למדיניות, למחקר, לארגונים חברתיים ולפילנתרופיה וכן לציבור הרחב. במסגרת עיבוד הנתונים לצורך פרסומם בשנתון העמותות (2018), נבחן הסיווג העצמי של 165 העמותות הגדולות (1% מהעמותות – הגדולות ביותר מבחינת היקף הפעילות הכלכלית שלהן). הסיווג של חלק מהן שונה בהתבסס על סיווג למ"ס בהתאם לתקן ICNPO. זאת, על מנת לצמצם את ההטיות בנתונים, שכן העמותות הגדולות משפיעות באופן משמעותי על הנתונים המצרפיים; כך, מתוך 165 העמותות הגדולות סווגו 32 לתחום פעילות ראשי שונה מזה של הסיווג העצמי שבחרו, ועוד 41 סווגו לתת תחום פעילות שונה מזה שבחרו במסגרת הסיווג העצמי.⁴

⁴ מבין העמותות שסווגו מחדש מוזכרות לאורך השנתון בהקשרים שונים העמותות הבאות: "מוזיאון ישראל", "החברה למתנ"סים – מרכזים קהילתיים בישראל בע"מ", "הספרייה הלאומית בע"מ", "א.ל.ע.ד. – אל עיר דוד", "לביא – העמותה העירונית לפיתוח החינוך בירושלים", "נשי אמי"ת", "בית הספר הריאלי העברי בחיפה", "אורט ישראל", "אוניברסיטת בר-אילן", "הקריה האקדמית אונ", "קשת – האגודה למען הקשיש בתל-אביב-יפו", "איחוד הצלה ישראל 1221", "עמותת ידידי מכבי שירותי בריאות", "בבית" – שירותי עזרה לקשיש בביתו", "קרן לב"י האגודה למען החייל" ישראל זכות מלידה בינלאומית", מוזאיק יונייטד בע"מ", "הקרן הלאומית למדע", "הקרן לרווחת נפגעי השואה", "מפעל הפיס", "קרן היסוד המגבית המאוחדת לישראל", "גוינט ישראל", "קרן

דיווח מקוון

שנתון העמותות (2018) מבוסס בעיקרו על דיווחי העמותות ליחידת רשם העמותות במסגרת הדיווח המילולי המקוון לשנת 2018, היא השנה הראשונה שבה כלל העמותות היו מחויבות בדיווח מקוון. בתהליך הבקרה והבדיקה שנערך לצורך העיבודים המצרפיים התגלו תקלות שונות בדיווח, ובהן טעויות סופר (כגון דיווח על מיליוני ₪ במקום אלפי ₪), דיווח חלקי (הימנעות מדיווח בחלק מן הסעיפים הנדרשים) וחוסר בהירות או חוסר הבנה לגבי הנתונים הנדרשים בדיווח (כגון המקורות הכלולים בסעיף "העברות מאחרים", אחוזי משרה של מקבלי שכר גבוה, דיוק בדיווח ביחס לפעילות באזורים גיאוגרפיים וכיו"ב). במקרים מסוימים נערך תיקון של הנתונים (על בסיס הדו"ח הכספי), אולם במקרים רבים הנתונים לא תוקנו משום שלא ניתן לערוך תיקון ללא חקירה מעמיקה ובירור ישיר עם העמותה המדווחת.

בהקשר זה חשוב להבהיר כי נתוני הכנסות מהמדינה מוצגים בשנתון כמקשה אחת, אשר כוללת כספים שהועברו מהממשלה, מרשויות מקומיות ומיחידות ממשלתיות אחרות בדרכים שונות: כספי תמיכות והקצבות, וכספים ששולמו לעמותות עבור אספקת שירותים לציבור במסגרת התקשרויות עמן. אף שיש טעם ענייני בבחינת המקורות הללו בהפרדה זה מזה (תמיכות והקצבות בנפרד והתקשרויות בנפרד), הדיווח בפועל בדו"ח המילולי המקוון מצביע על בלבול והעדר הבחנה ברורה ביניהם. ככלל, הדבר מונע את הצגתם בנפרד, היות שהחלוקה איננה מהימנה ועשויה ליצור תמונה מטעה.

מבנה השנתון

שנתון העמותות (2018) מחולק לשלושה חלקים:

בחלק הראשון, **במבט על**, מוצגים נתונים מצרפיים בעיקרם אודות עמותות, כגון מספר העמותות, היקפי הכנסות ממקורות שונים, מספר עובדים, מספר מתנדבים ועוד, כמקשה אחת ובחלוקה לתחומי פעילות.

בחלק השני, **במבט עומק**, מוצגים נתונים בחלוקה ל-11 תחומי הפעילות הראשיים. בכל פרק מוצגים נתונים אודות הפעילות בתחום ראשי בחלוקה לתתי התחום הכלולים בו. בתחומים ראשיים מסוימים כגון תרבות, ספורט ופנאי, נערך קיבוץ של מספר תתי תחום, על מנת להקל על הצגת הממצאים. בנוסף, בחלק זה מוצגים נתונים בחלוקה לארבע קבוצות גודל (רביעונים). לצורך חלוקה זו, כלל העמותות בתחום סודרו בסדר עולה לפי סך הכנסותיהן וחולקו לארבע קבוצות שוות בגודלן מבחינת מספר העמותות בכל קבוצה, החל מהרביעון התחתון (הראשון) הכולל רבע מן העמותות שהכנסותיהן הן הנמוכות ביותר, וכלה ברביעון הרביעי הכולל רבע מהעמותות שהכנסותיהן הן הגבוהות ביותר. בחלק מן התחומים מוצג גם "אלפיון עליון" בקצה הגבוה של הרביעון הרביעי. האלפיון העליון כולל אלפית (0.1%) ממספר העמותות בתחום בעלות ההכנסה הגבוהה ביותר. בחלק מן התחומים שבהם פועלות פחות מ-1,000 עמותות מוצג אלפיון בכל זאת, הכולל עמותה אחת, ובחלק מן התחומים לא מוצג אלפיון כלל (הבחירה בעניין זה נעשתה לגופו של כל תחום באופן שישקף נאמנה את מבנה הנתונים).

בחלק השלישי, **במבט משווה**, מוצגים נתונים השוואתיים בהתייחס להיבטים שונים של פעילות "העמותה הממוצעת". ההשוואה נערכה בין 11 תחומי הפעילות ובין שלוש קבוצות גודל: עמותות קטנות, בינוניות וגדולות.

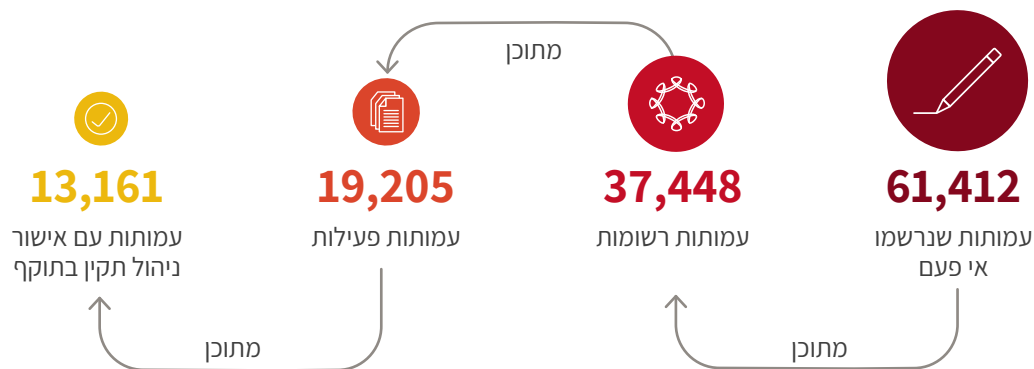
קיימת לישראל, "חברה קדישא גחש"א ע"י הרבנות הראשית והמועצה דתית ת"א", המכון הישראלי לייצוא ולשיתוף פעולה בין-לאומי ו"מרכז החישובים הבין אוניברסיטאי – מחב"א".

לתשומת לב הקוראים: כל הנתונים הכספיים והאחוזים המוצגים בשנתון עוגלו בהתאם לכללים המקובלים. המספרים המעוגלים מוצגים ללא שינוי, כך שלעיתים הסכומים המוצגים בתרשימים השונים מסתכמים למספר גדול או קטן ב-1 מהסך הכל המוצג או מ-100%. עם זאת, החישובים והעיבודים נערכו על סמך הסכומים המדויקים.

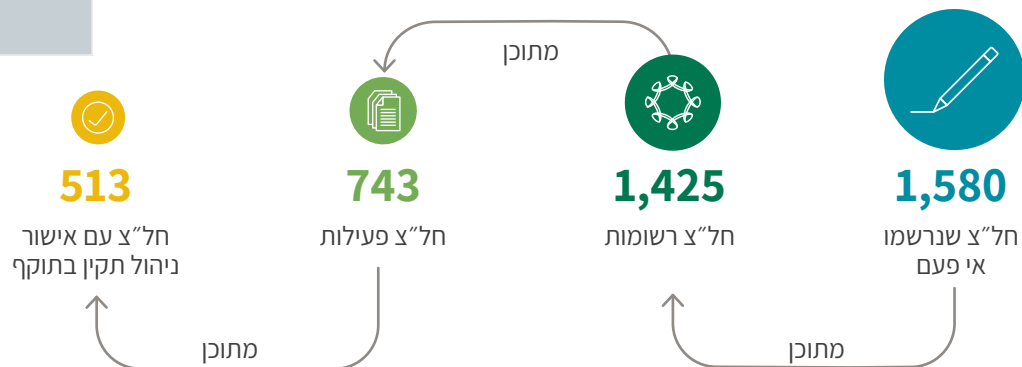
עיבוד הנתונים לשנתון העמותות (2018), כתיבתו והפקתו נערכו במכון למשפט ופילנתרופיה, בפקולטה למשפטים, אוניברסיטת תל אביב, על ידי ד"ר אסנת חזן ועו"ד גליה פיט, במסגרת מעבדת המחקר לנתוני פילנתרופיה; בשיתוף עם צוות יחידת רשם העמותות: עו"ד קארן שוורץ ס' ראש רשות התאגידים (זרוע אלכ"רית) ומנהלת יחידות רשם העמותות, רשם ההקדשות ואגודות עות'מאניות, עו"ד לירז שטול, עוזרת לראש רשות התאגידים, רו"ח בכירה, שני אבידני מיחידת המטה של הזרוע האלכ"רית, ומנהל מיזם גיידסטאר ישראל מטעם רשות התאגידים, מר שי ולמר. השנתון עוצב על ידי יעל כפיר ומיכל סמו קובץ מהמשרד לעיצוב גרפי באוניברסיטת תל אביב. תודות לכל אחת ואחד מהעושים במלאכה על המקצועיות, על המסירות ועל הסבלנות.

חלק א' מבט על

עמותות

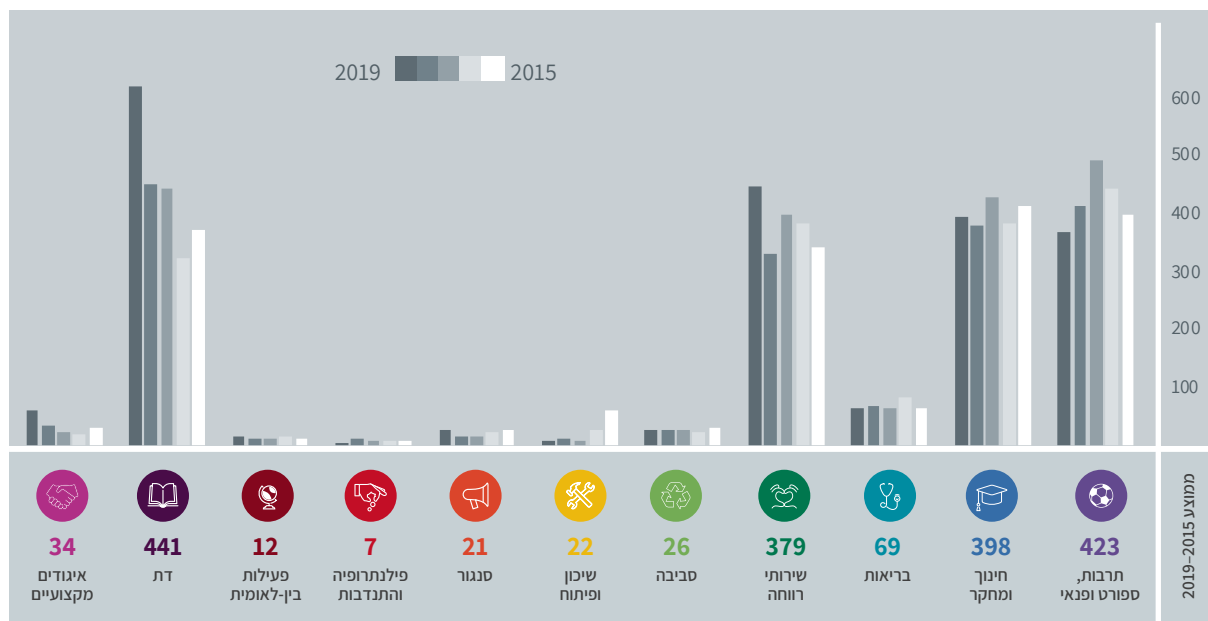

חברות לתועלת הציבור (חל"צ)

- הנתונים מתייחסים לתמונת המצב נכון ל-1.6.2020.
- מתוך העמותות שתרמו אי פעם, 23,694 פורקו או נמחקו. רשות התאגידים פועלת במרץ למחיקת עמותות שאינן פעילות מהמרשם. כ-7,770 עמותות נמחקו באופן יזום בחודש אפריל 2019. בימים אלו הרשות פועלת למחיקת כ-3,800 עמותות נוספות.
- עמותות וחל"צ פעילות הן אלה שהגישו דיווחים על פי דין לרשם העמותות בשלוש השנים האחרונות.
- אישור ניהול תקין ניתן רק לעמותות וחל"צ שהגישו בקשה לקבלו ועמדו בתנאים הנדרשים לכך, והוא יכול להינתן רק בחלוף שנתיים של פעילות.

מספר עמותות וחל"צ שנרשמו בין השנים 2015-2019 לפי תחום פעילות

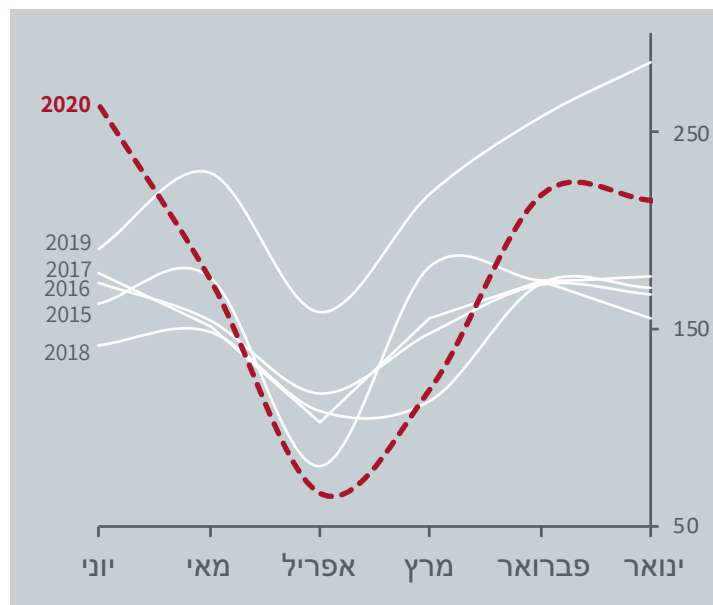

בכל שנה נרשמו בממוצע **1,763** עמותות ו-**69** חל"צ חדשות.

מספר העמותות שנרשמו מדי שנה בממוצע בין השנים 2015-2019 היה הגבוה ביותר בתחום דת (441 עמותות); אחריו בתחום תרבות, ספורט ופנאי (423 עמותות), בתחום חינוך ומחקר (398 עמותות) ובתחום שירותי רווחה (379 עמותות). ביתר התחומים נרשמו פחות מ-69 עמותות בממוצע מדי שנה.

על אף שינויים מסוימים לאורך השנים, דפוסי הרישום בתחומים השונים עקביים למדי.

**מספר בקשות רישום של עמותות
בין השנים 2015-2019 לעומת שנת 2020
בחודשים ינואר-יוני**

מספר הבקשות לרישום עמותה המוגשות מדי שנה בששת החודשים הראשונים (ינואר-יוני) דומה למדי בין השנים 2015-2019: בחודש ינואר מספר בקשות הרישום גבוה יחסית לשאר השנה; באפריל - ירידה חדה; במאי - עליה; ובחודש יוני, ללא שינוי ניכר.

בשנת 2020 אותו הדפוס נשמר פחות או יותר, אולם היה מוקצן יותר: הירידה בחודש אפריל היתה חדה יותר מבשנים קודמות; ובחודש יוני, יש עליה משמעותית, כך שמספר בקשות הרישום גדול מכל חמשת החודשים הראשונים - מגמה אשר חורגת מהדפוס בשנים הקודמות.

אמנם לא ניתן לקשור בהכרח את ההבדלים הללו למשבר נגיף הקורונה. אולם, יתכן שבעטיו של הסגר בחודש אפריל מעט מאוד עמותות הגישו בקשת רישום, ומשהוסר הסגר, מספר הבקשות לרישום עמותה עלה באופן משמעותי - בין אם הצטברו קודם לכן בקשות שהגשטן התעכבה בגין הסגר, ובין אם התארגנו יוזמות חדשות במטרה לתת מענה לצרכים חדשים שנולדו בעקבות המשבר.

יחד עם זאת, בנתוני רישום העמותות ניתן לראות דהוד קל למשבר: בקרב 700 העמותות שהשלימו את תהליך הרישום בין החודשים מרץ-יוני 2020, ההתפלגות לתחומי פעילות דומה לזו שנרשמה בשנים קודמות; אך יש שלוש עמותות חדשות אשר התאגדו במטרה לסייע לבעלי עסקים קטנים ולמשפחותיהם להתמודד עם נזקי משבר נגיף הקורונה (בין היתר); וכן נרשמה עמותה בשם "שירת המרפסות - ירושלים" במטרה לנהל בית כנסת. יתכן בהחלט, שהשפעות משבר נגיף הקורונה על עמותות קיימות ועל התארגנות והתאגדות של עמותות חדשות יבואו לידי ביטוי נוסף בעוד חודשים ואף שנים.

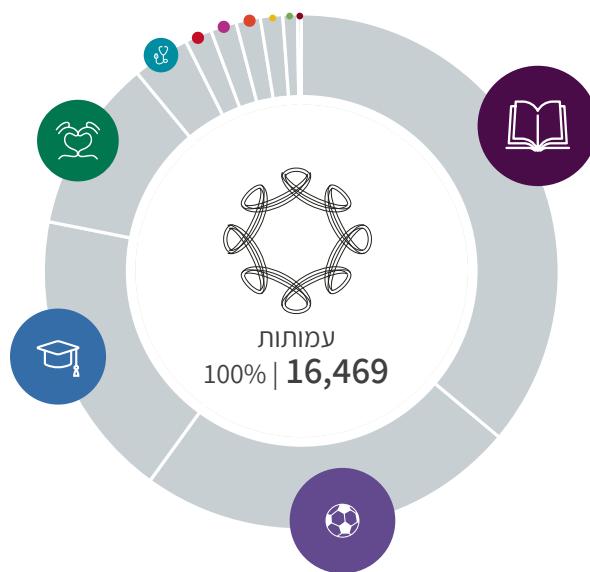
פעילות העמותות 2018

מתוך העמותות הפעילות, 16,469 עמותות וחל"צ דיווחו על הפעילות שהיתה להן בשנת 2018.¹ פעילות העמותות מחולקת ל-11 תחומים. התחומים נבדלים ביניהם בהיבטים שונים: מספר עמותות, מספר עובדים, מספר מתנדבים, סך הכנסות וכו', כך שבכל היבט, בולטים תחומי פעילות שונים.

מספר עמותות

מתוך 16,469 עמותות, מספר העמותות הגדול ביותר הוא בתחום דת – 36% מהעמותות, 24% מהעמותות פועלות בתחום תרבות, ספורט ופנאי ו-18% מהעמותות פועלות בתחום חינוך ומחקר. מספר העמותות הקטן ביותר הוא בתחום פעילות בין-לאומית – 0.2% מן העמותות.

2018

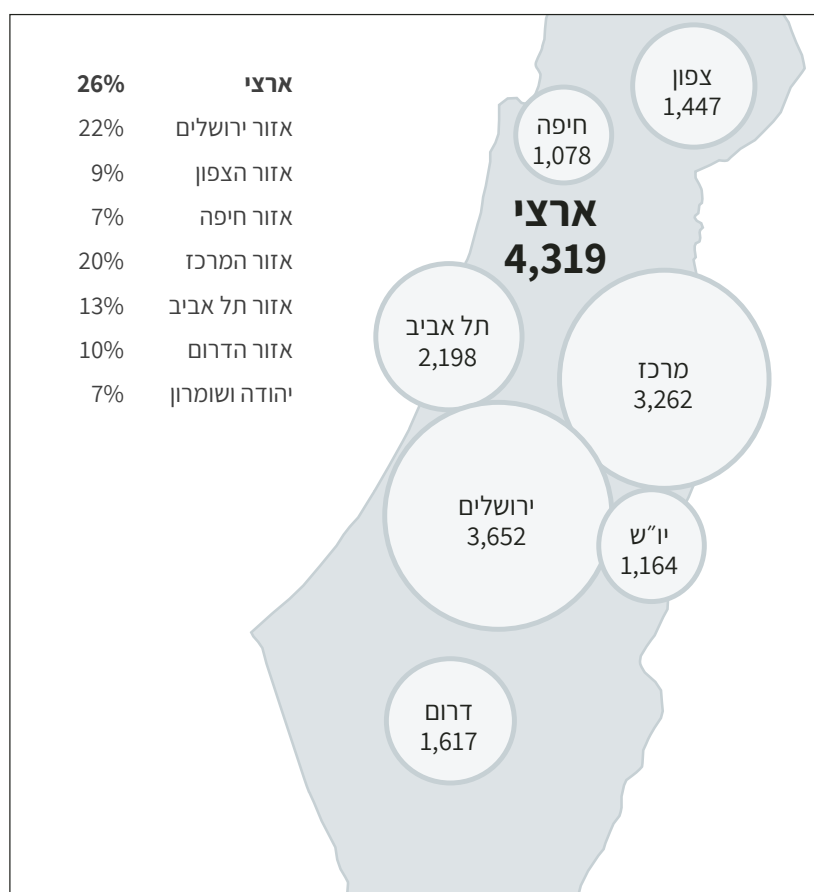
דת	
36% 5,942	
תרבות, ספורט ופנאי	
24% 3,935	
חינוך ומחקר	
18% 2,989	
שירותי רווחה	
11% 1,794	
בריאות	
4% 592	
פילנתרופיה והתנדבות	
2% 279	
איגודים מקצועיים	
2% 268	
סנגור	
2% 251	
שיכון ופיתוח	
1% 230	
סביבה	
0.9% 151	
פעילות בין-לאומית	
0.2% 38	

פריסה גאוגרפית

עמותה עשויה לפעול בפריסה ארצית, באזור אחד, או במספר אזורים שונים. כרבע מהעמותות (4,319) פועלות בפריסה ארצית ו-3,652 עמותות פועלות באזור ירושלים. באזור חיפה פועלות 1,078 עמותות.

2018

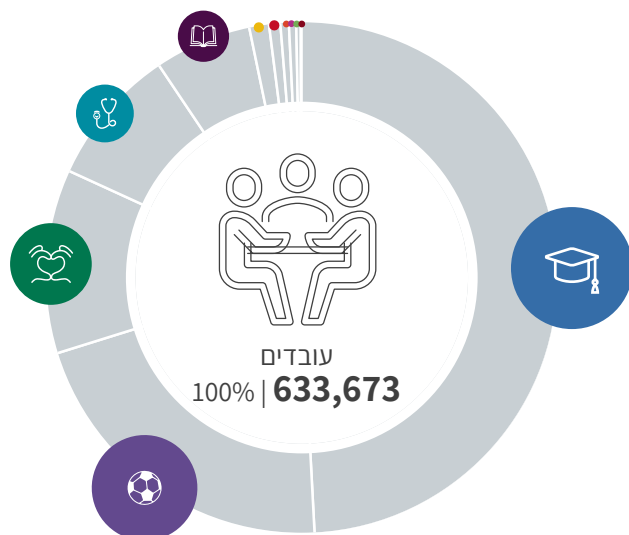
מספר עמותות הפועלות בכל אזור

*האחוזים לא מסתכמים ל-100% היות שיש עמותות אשר פועלות ביותר ממחוז אחד

מספר עובדים

מתוך 633,673 עובדים ועובדות, 48% מועסקים בעמותות חינוך ומחקר, 21% בעמותות תרבות, ספורט ופנאי ו-12% בעמותות שירותי רווחה. בעמותות בתחום פעילות בין-לאומית מועסקים 0.01% מן העובדים.

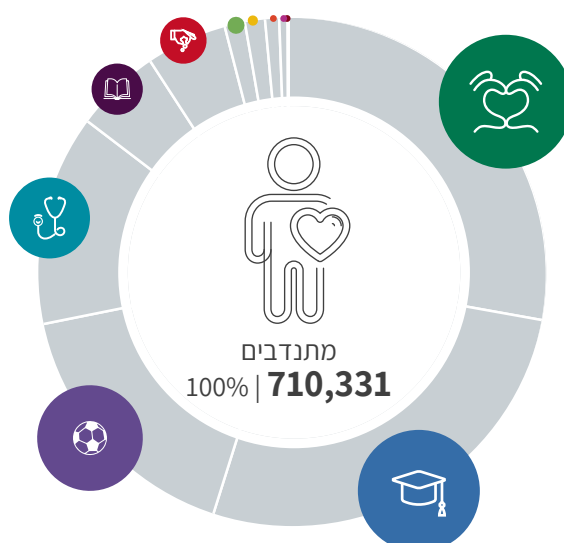
חינוך ומחקר	49%	311,538
תרבות, ספורט ופנאי	21%	133,220
שירותי רווחה	12%	73,785
בריאות	9%	55,517
דת	6%	38,938
שיכון ופיתוח	1%	7,916
פילנתרופיה והתנדבות	0.7%	4,511
סנגור	0.5%	3,388
איגודים מקצועיים	0.5%	2,929
סביבה	0.3%	1,859
פעילות בין-לאומית	0.01%	72

2018

מספר מתנדבים

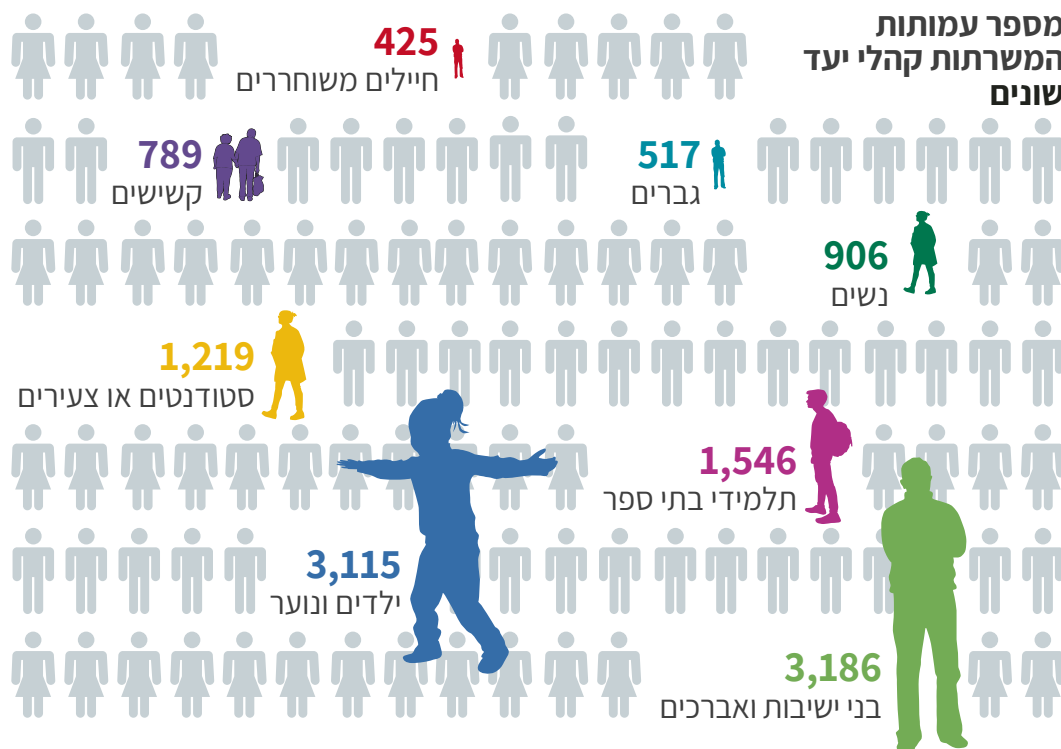
מתוך 710,331 מתנדבות ומתנדבים, 28% פעילים בעמותות רווחה, 27% בעמותות חינוך ומחקר ו-17% בעמותות תרבות, ספורט ופנאי. בעמותות בתחום פעילות בין-לאומית פעילים 0.1% מן המתנדבים.

שירותי רווחה	28%	197,634
חינוך ומחקר	27%	192,010
תרבות, ספורט ופנאי	17%	120,656
בריאות	14%	96,144
דת	5%	38,887
פילנתרופיה והתנדבות	5%	36,507
סנגור	1%	9,089
סביבה	1%	8,979
שיכון ופיתוח	0.9%	6,261
איגודים מקצועיים	0.5%	3,741
פעילות בין-לאומית	0.1%	423

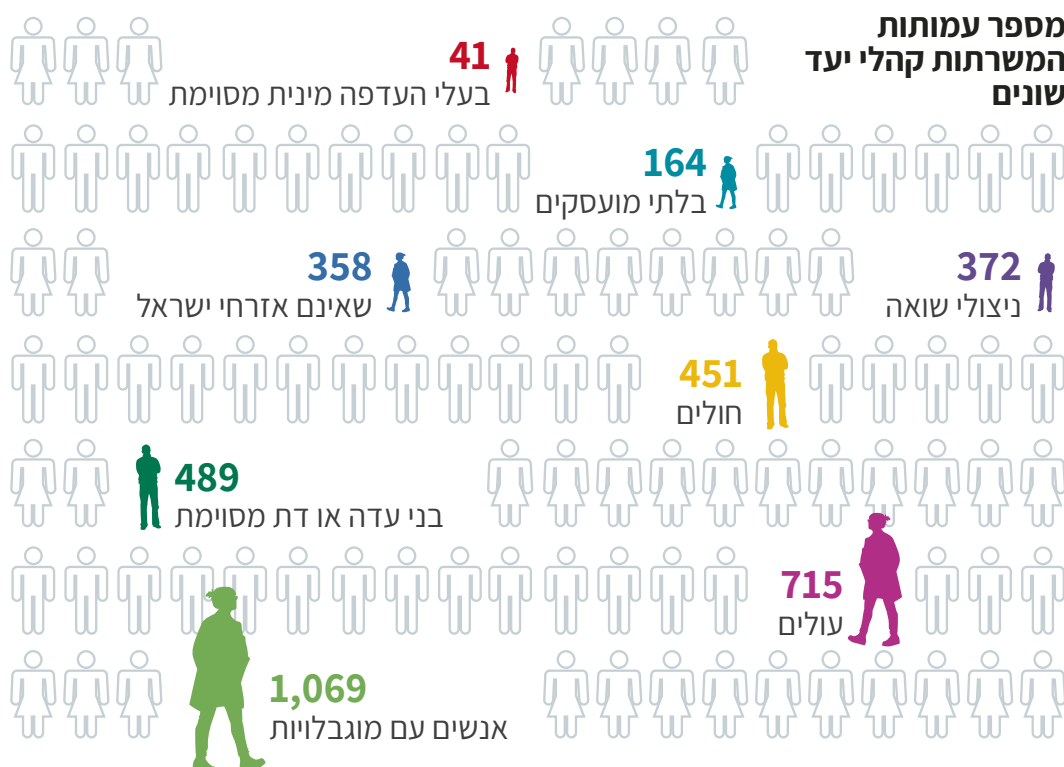

קהלי יעד

כל עמותה עשויה לתת שירותים לקהל יעד מסוים, או למגוון קהלי יעד. 3,186 עמותות נתנו שירותים לבני ישיבות ולאברכים ו-3,115 עמותות נתנו שירותים לילדים ולנוער. 41 עמותות שירותן בעלי העדפה מינית מסוימת. חשוב לציין שבנוסף, יש עמותות רבות המשרתות את הציבור הרחב, ומספר קטן של עמותות המשרתות ארגונים ללא כוונת רווח.²

2018

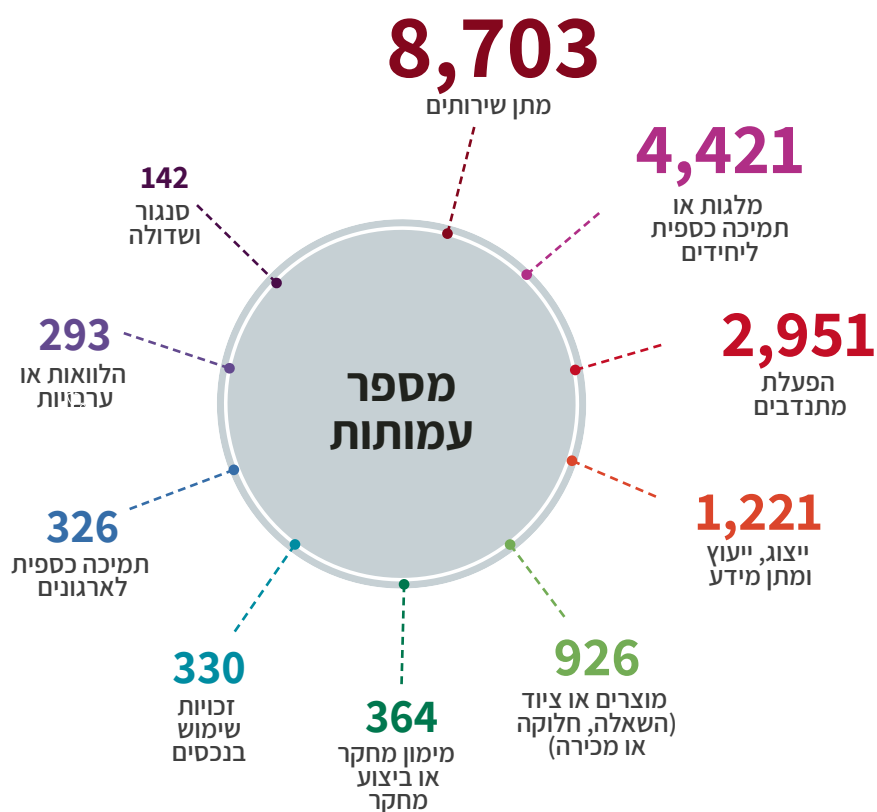

² הנתונים תוקנו בדיעבד בנובמבר 2022.

אופני פעולה

כל עמותה עשויה לפעול למימוש המטרות שלה באופן מסוים, או במגוון אופנים שונים. 8,703 עמותות מדווחות על מתן שירותים בתחום פעילותן, 4,421 עמותות מעניקות מלגות או תמיכות כספיות ליחידים ו-2,951 עמותות מפעילות מתנדבים. 142 עמותות פועלות למימוש מטרותיהן באמצעות סגור ושדולות.

2018

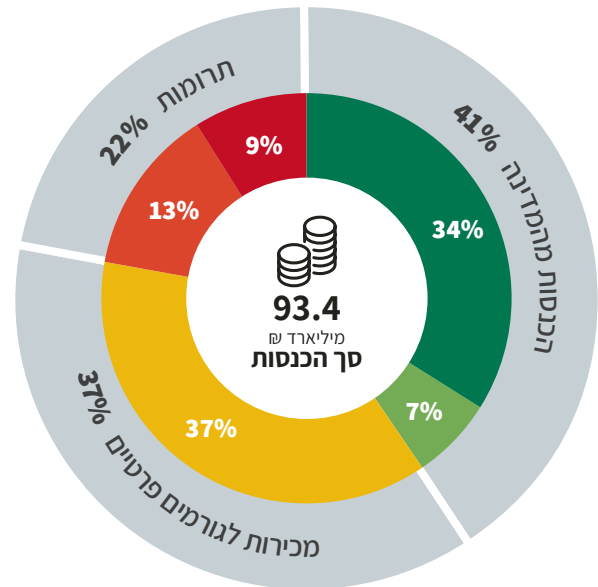
מקורות מימון

מקורות המימון של העמותות הם: תמיכות והקצבות מהמדינה, מכירת שירותים לגורמים ממשלתיים, מכירת שירותים לגורמים שאינם ממשלתיים, תרומות מישראל ותרומות מחו"ל.

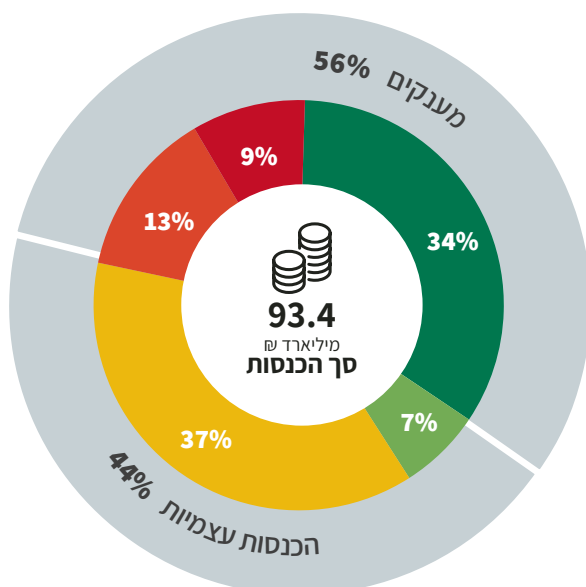
2018

סך הכנסות של כלל העמותות 93.4 מיליארד ₪ | 100%

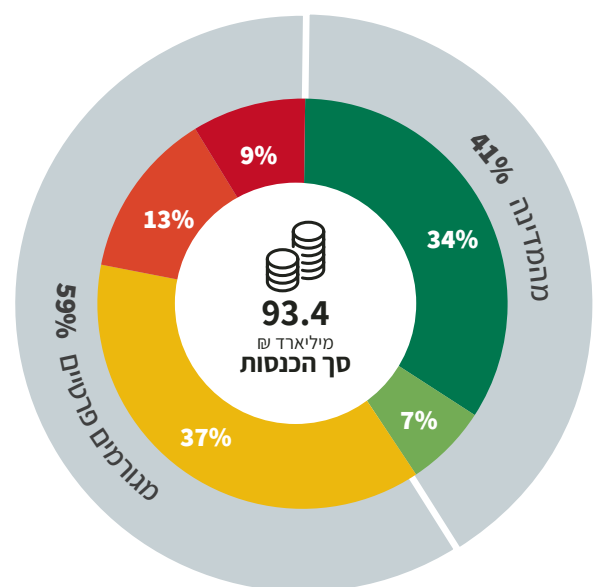
- תמיכות והקצבות מהמדינה 31.7 מיליארד ₪ | 34%
- מכירת שירותים לגורמים ממשלתיים 6.1 מיליארד ₪ | 7%
- מכירת שירותים לגורמים שאינם ממשלתיים 34.9 מיליארד ₪ | 37%
- תרומות מישראל 12.3 מיליארד ₪ | 13%
- תרומות מחו"ל 8.4 מיליארד ₪ | 9%

סך ההכנסות הכולל של העמותות שדיווחו על פעילותן בשנת 2018 הוא 93.4 מיליארד ₪. 41% מההכנסות התקבלו מהמדינה (בין אם באמצעות תמיכות והקצבות מהממשלה ומהרשויות המקומיות ובין אם באמצעות מכירות לגורמים ממשלתיים); 37% התקבלו ממכירות לגורמים פרטיים; ו-22% התקבלו מתרומות מישראל ומחו"ל.

כמו כן, ניתן לראות שמרבית ההכנסות נובעות ממענקים (56% - מהמדינה ומתרומות), ועוד 44% מההכנסות נובעות מהכנסות עצמיות (מכירות לגורמים ממשלתיים ושאינם ממשלתיים).

הכנסות אלה - 93.4 מיליארד ₪ - למעשה מגיעות ברובן מגורמים פרטיים (59%), והיתר - מהמדינה (41%).

סך הכנסות

מתוך סך ההכנסות הכולל של 93.4 מיליארד ש"ח, 38% התרכזו בעמותות חינוך ומחקר, 15% בעמותות תרבות, ספורט ופנאי, ו-14% בעמותות בריאות. בעמותות בתחום פעילות בין-לאומית התרכזו 0.03% מההכנסות.

חינוך ומחקר	35,107 מיליון ש"ח 38%
תרבות, ספורט ופנאי	14,151 מיליון ש"ח 15%
בריאות	12,784 מיליון ש"ח 14%
שירותי רווחה	9,891 מיליון ש"ח 11%
דת	7,724 מיליון ש"ח 8%
פילנתרופיה והתנדבות	7,519 מיליון ש"ח 8%
שיכון ופיתוח	3,788 מיליון ש"ח 4%
סנגור	1,239 מיליון ש"ח 1%
איגודים מקצועיים	761 מיליון ש"ח 0.8%
סביבה	376 מיליון ש"ח 0.4%
פעילות בין-לאומית	31 מיליון ש"ח 0.03%

2018

הכנסות מהמדינה

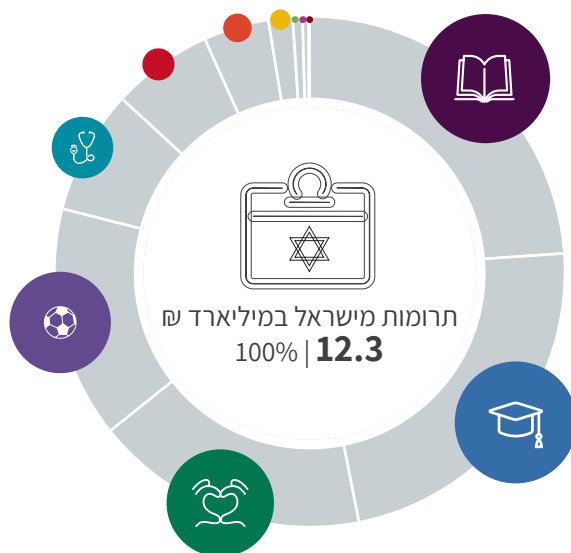
37.8 מיליארד ש"ח התקבלו מהמדינה, בין אם באמצעות תמיכות והקצבות ובין אם באמצעות מכירות לגורמים ממשלתיים. 57% מההכנסות מהמדינה התקבלו בעמותות חינוך ומחקר, 14% בעמותות תרבות, ספורט ופנאי, ו-9% בעמותות שירותי רווחה. בתחום פעילות בין-לאומית התקבלו 0.001% מההכנסות מהמדינה.

חינוך ומחקר	21,636 מיליון ש"ח 57%
תרבות, ספורט ופנאי	5,167 מיליון ש"ח 14%
שירותי רווחה	3,543 מיליון ש"ח 9%
פילנתרופיה והתנדבות	2,169 מיליון ש"ח 6%
בריאות	2,066 מיליון ש"ח 5%
דת	1,906 מיליון ש"ח 5%
שיכון ופיתוח	790 מיליון ש"ח 2%
סנגור	334 מיליון ש"ח 0.9%
איגודים מקצועיים	104 מיליון ש"ח 0.3%
סביבה	53 מיליון ש"ח 0.1%
פעילות בין-לאומית	1 מיליון ש"ח 0.001%

תרומות מישראל²

12.3 מיליארד ש' התקבלו מתרומות מישראל (מיחידים, מעסקים ומקרנות). מתוכם, 24% התקבלו בעמותות דת, 23% בעמותות חינוך ומחקר ו-17% בעמותות שירותי רווחה. בעמותות בתחום פעילות בין-לאומית התקבלו 0.03% מהתרומות מישראל.

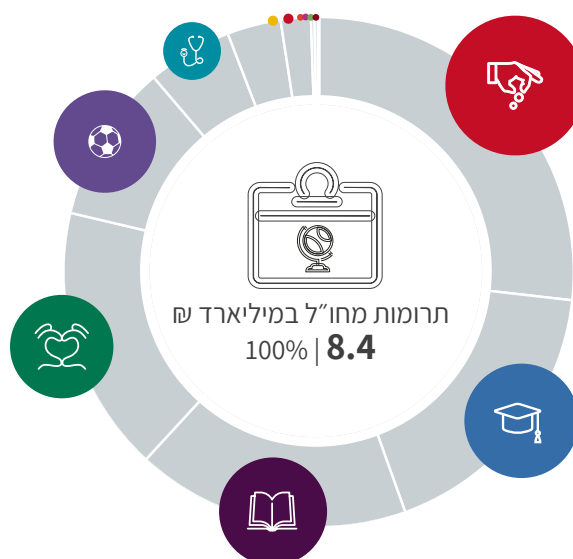
דת	24%	2,944 מיליון ש'
חינוך ומחקר	23%	2,832 מיליון ש'
שירותי רווחה	17%	2,137 מיליון ש'
תרבות, ספורט ופנאי	15%	1,811 מיליון ש'
בריאות	8%	973 מיליון ש'
פילנתרופיה והתנדבות	6%	791 מיליון ש'
סנגור	4%	512 מיליון ש'
שיכון ופיתוח	2%	189 מיליון ש'
סביבה	0.6%	76 מיליון ש'
איגודים מקצועיים	0.4%	48 מיליון ש'
פעילות בין-לאומית	0.03%	4 מיליון ש'

² ראו להבהיר שסך התרומות מישראל כולל גם "ספירה כפולה". זאת, היות שתרומות נספרות פעם אחת כשהן מתקבלות בעמותה מסוימת, ואם אותה עמותה נתנה מענקים לעמותות אחרות, הרי שאותן תרומות נספרות פעם נוספת כמענקים מקרנות בעמותות המקבלות.

2018

תרומות מחו"ל

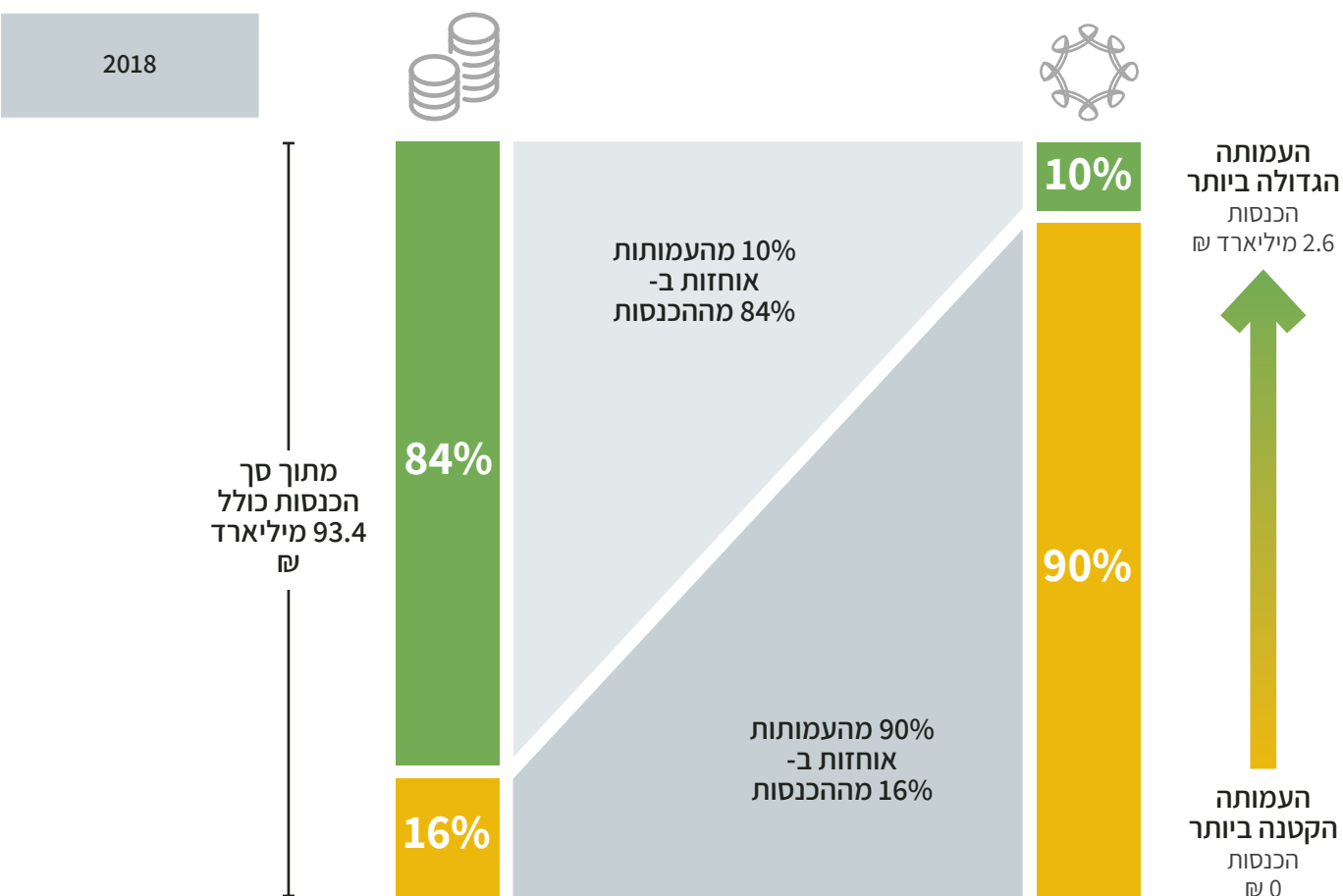
8.4 מיליארד ש' התקבלו מתרומות מחו"ל. מתוכם, 27% התקבלו בעמותות פילנתרופיה והתנדבות, 18% בעמותות חינוך ומחקר ו-17% בעמותות דת ובעמותות שירותי רווחה. בעמותות סביבה התקבלו 0.1% מהתרומות מחו"ל.

פילנתרופיה והתנדבות	27%	2,244 מיליון ש'
חינוך ומחקר	18%	1,483 מיליון ש'
דת	17%	1,450 מיליון ש'
שירותי רווחה	17%	1,409 מיליון ש'
תרבות, ספורט ופנאי	10%	844 מיליון ש'
בריאות	5%	452 מיליון ש'
סנגור	3%	285 מיליון ש'
שיכון ופיתוח	2%	160 מיליון ש'
פעילות בין-לאומית	0.2%	18 מיליון ש'
איגודים מקצועיים	0.2%	18 מיליון ש'
סביבה	0.1%	7 מיליון ש'

פילוח הכנסות

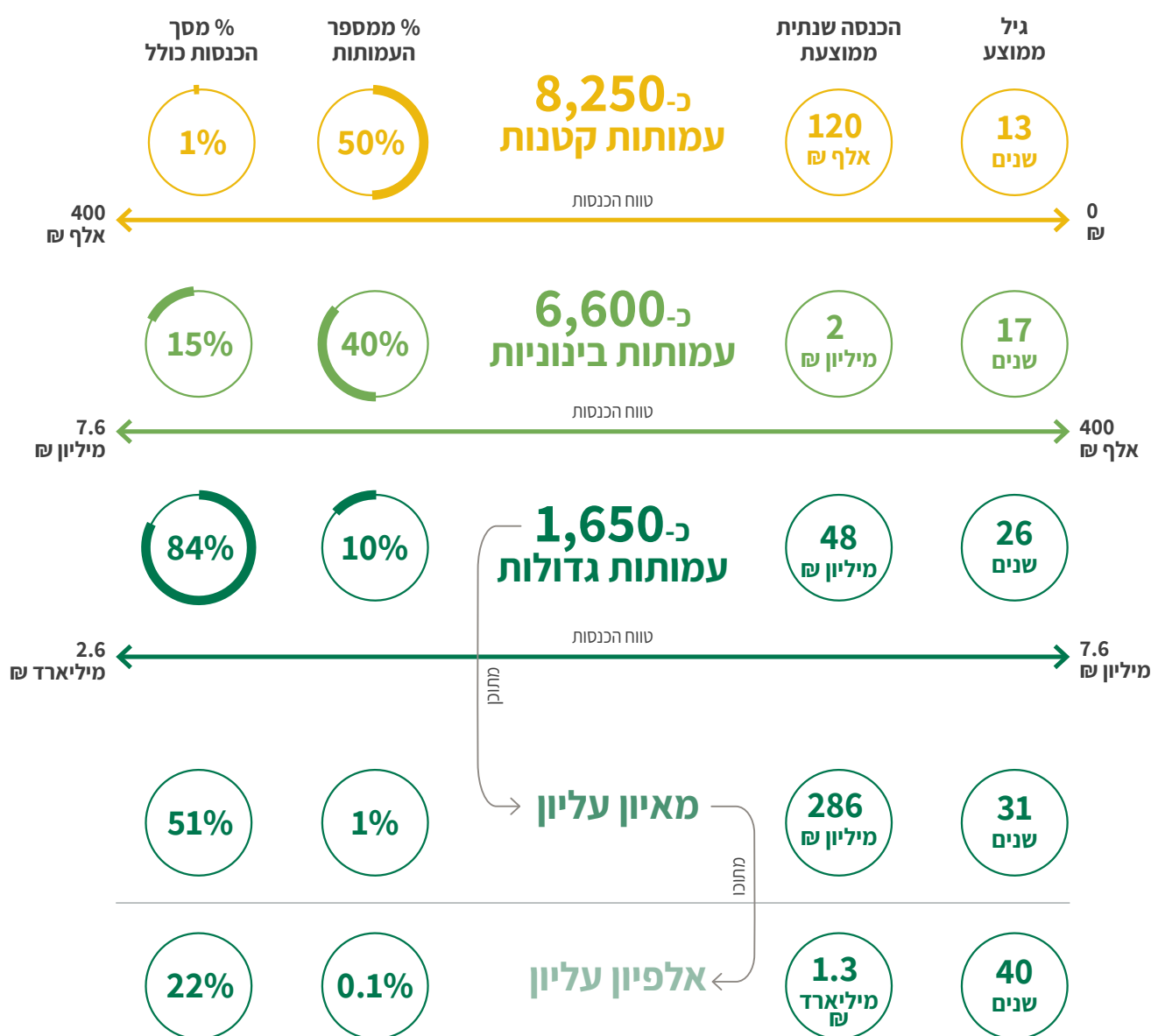
10% מהעמותות – הן העמותות בעלות ההכנסה הגבוהה ביותר – אוחדות ב-84% מההכנסות של כלל העמותות. ואילו 90% העמותות האחרות אוחדות ב-16% מסך ההכנסות הכולל.

קבוצות גודל

16,469 העמותות חולקו בהתבסס על ההכנסות של כל אחת מהן לשלוש קבוצות גודל: עמותות קטנות, עמותות בינוניות ועמותות גדולות. העמותות בשלוש קבוצות הגודל נבדלות בהיבטים שונים של פעילותן. למשל, ככל שעמותות גדולות יותר כך הן ותיקות יותר בשנים, בממוצע. כמו כן, למרות ש-50% מהעמותות הן עמותות קטנות, כלומר שהכנסתן השנתית נעה בין 0-400 אלף ש, הן אחוזות ב-1% מסך ההכנסות הכולל. זאת בתמונת ראי ל-1% העמותות הגדולות ביותר (המאיון העליון) אשר אחוזות ב-51% מסך ההכנסות הכולל.

2018

חלק ב' מבט עומק

העמותות בישראל פועלות באופנים מגוונים להשגת מטרות שונות. פעילותן מחולקת ל-11 תחומים בהתאם לסיווג בין-לאומי מקובל. בחלק זה מובאים נתונים על פעילות העמותות בכל תחום בנפרד, לפי תתי התחום הכלולים בו.

פילנתרופיה והתנדבות קרנות פילנתרופיות ופעילות לקידום ההתנדבות.

פעילות בין-לאומית קידום ההבנה הבין-תרבותית בין עמים, הגשת סיוע לעמים אחרים במצבי חירום ותרומה לפיתוח ולרווחה בארצות אחרות.

דת קידום אמונות דתיות, ניהול טקסים דתיים והגשת שירותי דת.

איגודים מקצועיים קידום אינטרסים מקצועיים, תעסוקתיים ועסקיים בענפי כלכלה שונים, הגנה עליהם ואסדרתם.

שירותי רווחה הענקת סעד לאוכלוסיות ספציפיות או מתן סיוע בעטיים של מצבי מצוקה וחירום ספציפיים.

סביבה שמירה והגנה על הסביבה הטבעית והאנושית, לרבות חינוך סביבתי והגנה על בעלי חיים.

שיכון ופיתוח פעילות לשיפור איכות החיים הקהילתיים, החברתיים והכלכליים.

סנגור הגנה על זכויות אזרחיות ואחרות, קידום אינטרסים חברתיים או פוליטיים כלליים, קידום אינטרסים של קבוצות מסוימות ומתן שירותים משפטיים.

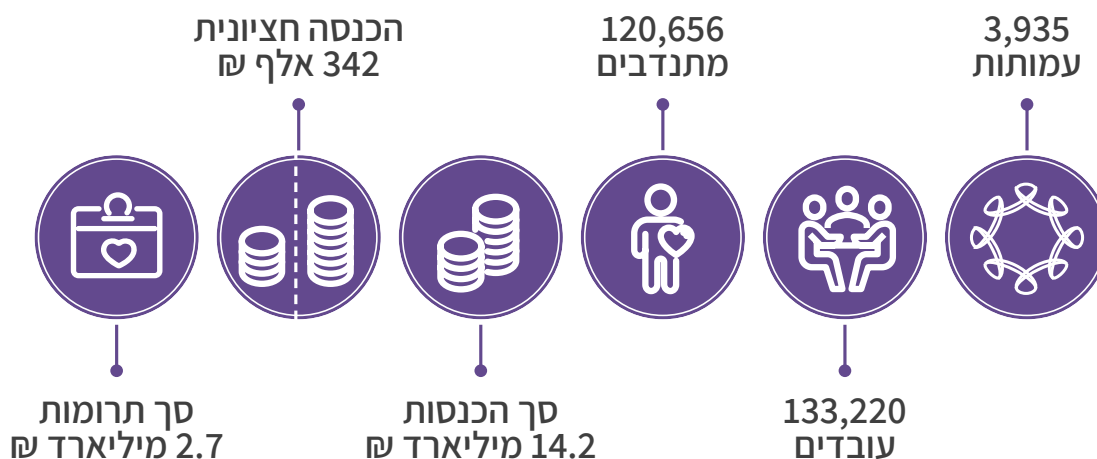
תרבות, ספורט ופנאי פעילויות בתחומי תרבות ואומנות שונים, ספורט ופנאי.

חינוך ומחקר פעילות שעיקרה הענקת השכלה המוכרת לצורך המשך לימודים; ופעילות שיטתית ויצירתית לפיתוח ידע ויישומים חדשים של הידע הקיים אודות האנושות, התרבות והחברה.

בריאות מתן שירותי בריאות כלליים ובהתמחויות שונות, לרבות שירותים תומכי בריאות, מינהל וחינוך לבריאות.

תרבות, ספורט ופנאי

תרבות, ספורט ופנאי הוא תחום הפעילות השני בגודלו מבחינת מספר עמותות, מספר עובדים וסך הכנסות. 3,935 עמותות פעלו בתחום תרבות, ספורט ופנאי בשנת 2018, והכנסותיהן הסתכמו ב-14.2 מיליארד ₪ (תרשים 1.1). על פי הסיווג הבין-לאומי, הפעילות המשויכת לתחום **תרבות, ספורט ופנאי** כוללת פעילויות כלליות וייחודיות בתחומי התרבות והפנאי, לרבות פעילויות ספורט ולרבות פעילות בתחומי האומנות השונים.

המטרות והפעולות של עמותות תרבות, ספורט ופנאי, כפי שדיווחו עליהן, מצטברות לטקסט עשיר. המילים השכיחות ביותר בטקסט הזה מכונסות בענן המילים בעמוד השער, כך שגודלן משקף את שכיחותן. עיון בנותן מושג כללי באשר למושאי הפעילות המרכזיים של עמותות בתחום זה.

העמותות בתחום תרבות, ספורט ופנאי מחולקות לתשעה תתי תחום:

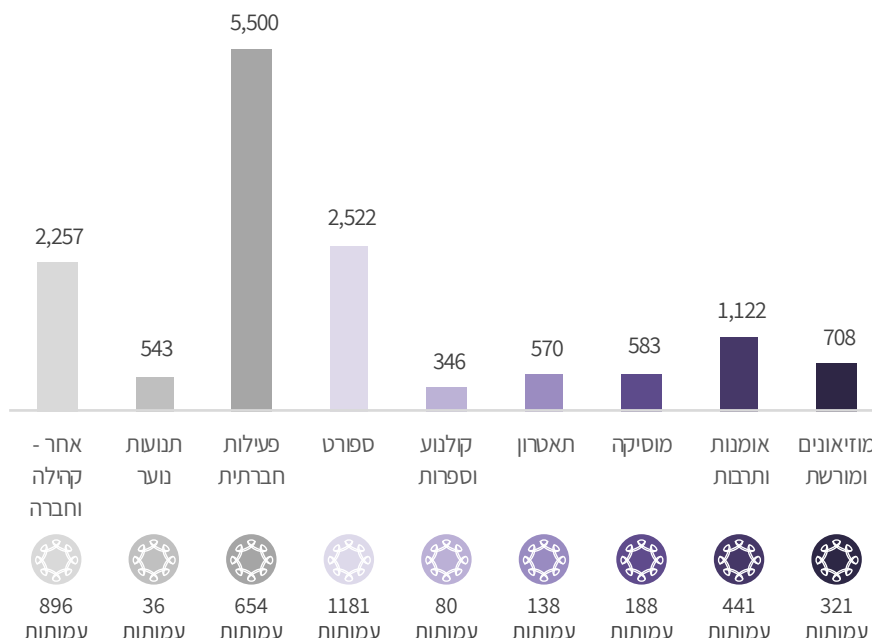
- ◆ **מוזיאונים ומורשת:** מוזיאונים כלליים ומוזיאונים המתמקדים בנושא אחד, בתחומי אומנות, היסטוריה, מדעים, טכנולוגיה ותרבות; ייצור ושימור ארטיפקטים תרבותיים והיסטוריים, כולל אזכרות של אירועים היסטוריים, הנצחת מלחמות וקרנות זיכרון והנצחה.
- ◆ **אומנות ותרבות:** ייצור, הפצה והצגה של אומנות חזותית וארכיטקטורה, לרבות פיסול, ציור, רישום, צילום אומנותי ועיצוב; מרכזים ואגודות לאומנויות הבמה (שלא כלולים בתתי תחום אחרים) כגון להקות מחול והיכלי תרבות ופסטיבלים; גני חיות וגנים בוטניים.
- ◆ **מוסיקה:** תזמורות, מקהלות וחבורות זמר, כולל אופרה.
- ◆ **תיאטרון:** תיאטראות רפרטואריים; קבוצות תיאטרון מקצועיות וחובבניות.
- ◆ **קולנוע וספרות:** הפקת סרטים והקרנתם; ייצור והפצה של תקשורת, לרבות תחנות רדיו, טלוויזיה ואינטרנט; הוצאה לאור של ספרים, כתבי עת ועיתונים, ספריות ואגודות שירה וספרות.
- ◆ **ספורט:** פיתוח ענפי ספורט שונים, אימון וכושר גופני; מתן שירותים לתחרויות ולאירועים ספורטיביים אחרים. לרבות אומנויות לחימה וענפי משחק תחרותיים כמו ברידג'.
- ◆ **פעילות חברתית:** מועדונים ומתקני פנאי ליחידים ולקהילות: מתנ"סים, מועדוני סיור ופנאי ואכסניות. לרבות חוגי העשרה ללימוד שפות ולהתפתחות אישית; ארגוני בוגרים ומועדוני חברים כמו ליונס ואחרים.
- ◆ **תנועות נוער**

◆ **"אחר - קהילה וחברה":** בתת תחום זה כלולים ארגונים אשר פעילותם מגוונת במיוחד. למשל, "מרכז השלטון המקומי" המתאים לתחום שיכון ופיתוח; "קרן אור לנוער ב" המתאימה לתחום פילנתרופיה והתנדבות; "חברת מעונות הורים בע"מ" המתאימה לתחום בריאות; ו"ארגון רבני צהר" המתאים לתחום דת.¹

1.1 התפלגות לתתי תחום, לפי מספר עמותות וסך הכנסות במיליוני ₪

סך הכנסות
14.2 מיליארד ₪

3,935
עמותות

למעשה אפשר לחלק את תחום תרבות, ספורט ופנאי לשלושת מרכיביו: **תרבות** - 1,168 מוזיאונים ועמותות מורשת, עמותות העוסקות באומנות ותרבות, במוסיקה, בתיאטרון ובקולנוע וספרות, עם סך הכנסות כולל של 3.3 מיליארד ₪ (23% מהכנסות התחום כולו); **ספורט** עם 1,181 עמותות וסך הכנסות כולל של 2.5 מיליארד ₪ (18% מהכנסות התחום כולו); ו**פנאי** - 1,586 עמותות העוסקות בפעילות חברתית, תנועות נוער וקהילה וחברה, עם סך הכנסות כולל של 8.3 מיליארד ₪ (59% מהכנסות התחום כולו).

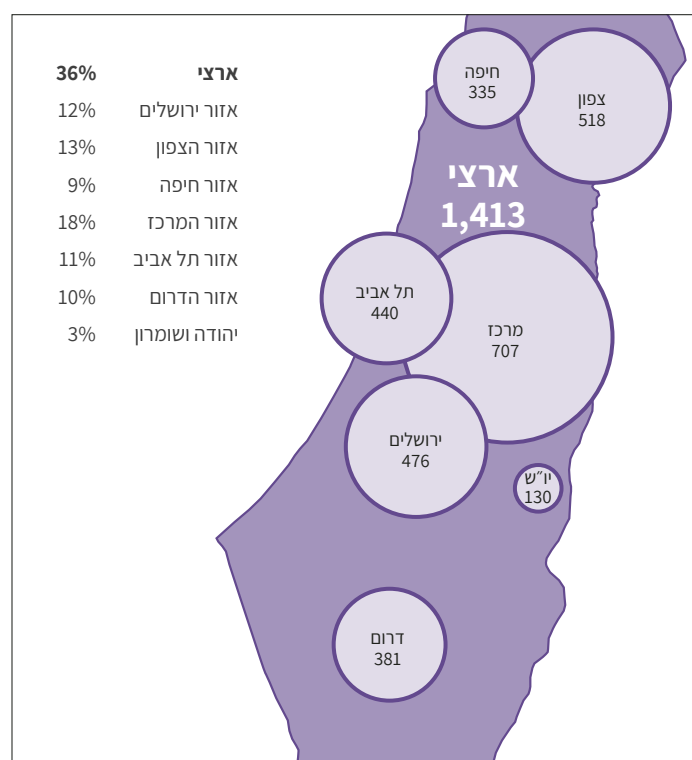
בקרב עמותות **תרבות** ההכנסה השנתית הממוצעת לעמותה היא 3 מיליון ₪, ובממוצע, העמותות הגדולות יותר הן בתת תחום תיאטרון ובתת תחום קולנוע וספרות, והקטנות - במוזיאונים ומוורשת. רק 15 מוזיאונים (המזהים על פי שמם כמוזיאון) מסווגים לתת תחום מוזיאונים ומוורשת עם סך הכנסות כולל של 230 מיליון ₪, כשהגדול מביניהם הוא "מוזיאון ישראל"² עם סך הכנסות של 132 מיליון ₪. אולם, יש עוד 29 מוזיאונים הפזורים בתתי תחום אחרים של תרבות, ספורט ופנאי עם סך הכנסות כולל של 148 מיליון ₪ (27 מתוכם בתת תחום אומנות ותרבות), כך שבסך הכל יש בתחום לכל הפחות 44 מוזיאונים עם סך הכנסות כולל של 378 מיליון ₪.

¹ חשוב להבהיר שהסיווג לתחום פעילות ראשי ולתת תחום נבחר באופן עצמאי על ידי העמותות בטופס דיווח שנתי מקוון לרשם העמותות. תחום "קהילה וחברה" מופיע בטופס זה כתחום פעילות נפרד. ככל הנראה הודות לכותרת הכללית "קהילה וחברה" עמותות רבות ומגוונות בחרו בפעילות ראשית זו כמתאימה לתאר את פעילותן. אולם משנפתחו בפניהן תתי התחום הכלולים בה - "מרכז קהילתי", "מתנ"ס", "פעילות חברתית", "מועדונים חברתיים", ו"תנועות נוער" - רובן לא מצאו תת תחום אשר יתאר את הפעילות שלהן, ולכן בחרו ב"אחר - קהילה וחברה". לצורך פרסום השנתון נכללה פעילות "קהילה וחברה" כולה בתחום תרבות, ספורט ופנאי (בהתאם לסיווג הבין-לאומי). העמותות אשר סיווגו עצמן לאחד מארבעה תתי התחום הספציפיים ב"קהילה וחברה" מוצגות בקיבוץ לשני תתי התחום "פעילות חברתית" ו"תנועות נוער". אולם, 896 העמותות אשר סיווגו עצמן ב"אחר - קהילה וחברה", שהן מאות רבות של עמותות אשר למעשה פעילותן מתאימה לאחד מ-11 תחומי הפעילות הראשיים, מוצגות כאן בתת תחום נפרד. אמנם, קשה לאפיין את העמותות בתת תחום זה, אך לכל הפחות הוא מופרד מיתר תתי התחום בתרבות, ספורט ופנאי. לפירוט נוסף אודות סיווג עצמי ראו במבוא בעמ' 10.

² במסגרת עיבוד הנתונים לשנתון נבחנו הסיווג העצמי של 165 העמותות הגדולות. הסיווג של חלק מהן שונה בהתבסס על סיווג למ"ס בהתאם לתקן ICNPO, ובהן "מוזיאון ישראל", "החברה למתנ"סים - מרכזים קהילתיים בישראל בע"מ", "הספרייה הלאומית בע"מ", "ארגון נכי צה"ל" ו"א.ל.ע.ד. - אל עיר דוד" המוזכרות בפרק זה. לפירוט נוסף ראו במבוא בעמ' 10.

מבין עמותות הספורט יש עמותות המנהלות קבוצות העוסקות בספורט מקצועי־תחרותי בענפי הכדורגל והכדורסל. הקבוצות הללו משחקות בליגת העל ובליגה הלאומית, שבהן לביצועים ספורטיביים משמעותיים יש השלכה על מוניטין ולכן גם על דפוסי הכנסות והוצאות. בשנתן כלולות 23 עמותות המנהלות קבוצות כדורגל מקצועיות, ו-39 עמותות המנהלות קבוצות כדורסל מקצועיות (מתוכן, תשע עמותות מנהלות 22 קבוצות נשים). בשנת 2018, סך ההכנסות הכולל של עמותות הספורט המקצועי בענף הכדורגל הגיע ל-267 מיליון ש"ח, כשהגדולה מביניהן היא "א.א. החברה לקידום הספורט באר שבע בע"מ" עם הכנסה שנתית של 60 מיליון ש"ח. סך ההכנסות הכולל של עמותות הספורט המקצועי בענף הכדורסל הגיע ל-318 מיליון ש"ח, כשהגדולה מביניהן היא "אליצור מכבי נתניה" עם 88 מיליון ש"ח. סך ההכנסות השנתיות בעמותות המנהלות קבוצות כדורסל נשים הסתכם ב-14 מיליון ש"ח. במבט כולל, ההכנסה השנתית הממוצעת של עמותה המנהלת קבוצות ספורט מקצועיות היתה 9 מיליון ש"ח, לעומת 2 מיליון ש"ח הכנסה ממוצעת בקרב כלל עמותות הספורט (לרבות ספורט מקצועי). בקרב עמותות פנאי סך ההכנסה השנתית היא בממוצע 5 מיליון ש"ח לעמותה, כשהממוצע בתנועות הנוער הוא 15 מיליון ש"ח. העמותות הגדולות ביותר בתחום כולו (תרבות, ספורט ופנאי) הן עמותות פנאי. כך בשנת 2018, סך ההכנסות ב-10 עמותות פנאי עלה על 100 מיליון ש"ח כל אחת, עם סך הכנסות כולל של 2.4 מיליארד ש"ח, כשהגדולה מביניהן היא "החברה למתנ"סים – מרכזים קהילתיים בישראל בע"מ" עם סך הכנסות של 639 מיליון ש"ח (זאת מתוך 14 עמותות שסך הכנסותיהן עולה על 100 מיליון ש"ח בתחום כולו).

1.2 מספר עמותות לפי אזור פעילות

*האחוזים לא מסתכמים ל-100% היות שיש עמותות אשר פועלות ביותר ממחוז אחד

1,413 (36%) עמותות מדווחות על פעילות בפריסה ארצית; 707 עמותות פועלות באזור המרכז. באופן יוצא דופן בהשוואה לתחומים אחרים, מספר העמותות הפועלות באזור הצפון (518) גדול ממספר העמותות הפועלות באזור ירושלים (476), או באזור תל אביב (440). בכל אחד מהאזורים האחרים פועלות בין 130–381 עמותות (תרשים 1.2).

מרב העמותות בתת תחום תיאטרון פועלות בפריסה ארצית (70%), זאת לעומת 28% מהעמותות בתת תחום ספורט ו-26% מהעמותות בתת תחום פעילות חברתית.

עובדים ומתנדבים

עמותות בתחום תרבות, ספורט ופנאי מעסיקות 133,220 עובדים ועובדות בשכר, ונעזרות בעוד 120,656 מתנדבים ומתנדבות. 53% מהמועסקים בשכר (כמעט 71 אלף) עובדים בתת תחום פעילות חברתית (תרשים 1.3), ובו גם החל"צ "החברה למתנ"סים – מרכזים קהילתיים בישראל בע"מ" המעסיקה את מספר העובדים הגדול ביותר בתחום (6,681). בממוצע, מועסקים 34 עובדים בעמותות הפועלות בתחום. במחצית מהעמותות בתתי תחום תיאטרון ותנועות נוער מועסקים יותר משישה עובדים בכל אחת, בעוד שביתר תתי התחום מחצית מן העמותות מעסיקות שלושה עובדים לכל היותר.

36% מהמתנדבים פעילים בתת תחום פעילות חברתית, ומספר המתנדבים הגדול ביותר בתחום הוא בעמותה "מכון תורני איילת השחר" מתת תחום זה, ובה פעילים 4,500 מתנדבים. אך חמש העמותות הבאות עם מספר מתנדבים גבוה (בין 3000–4200) הן מתת תחום "אחר – קהילה וחברה". במחצית מתנועות הנוער פעילים למעלה מ-46 מתנדבים. זאת, בהשוואה ליתר תתי התחום שבהם פעילים 2–8 מתנדבים לכל היותר במחצית מהעמותות בכל תת תחום, ולעמותות תיאטרון שבמחציתן אין מתנדבים כלל.

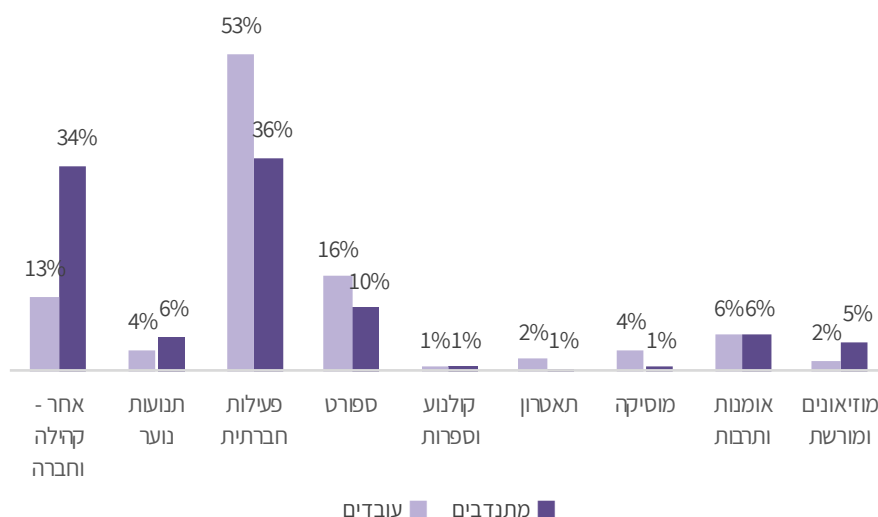
1.3 התפלגות עובדים ומתנדבים, לפי תת תחום

133,220
עובדים

120,656
מתנדבים

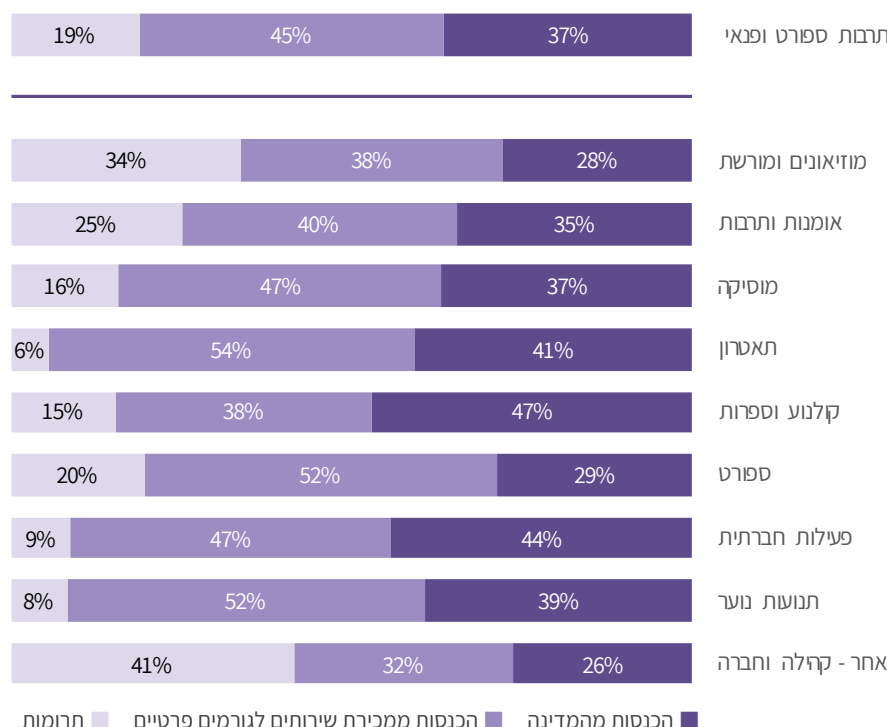
הכנסות

בשנת 2018, הסתכמו הכנסותיהן של עמותות בתחום תרבות, ספורט ופנאי ב-14.2 מיליארד ₪. מקורות המימון הם: המדינה, מכירת שירותים לגורמים פרטיים ותרומות. הכנסות ממכירת שירותים לגורמים פרטיים כוללות תמורה עבור מתן שירותים ליחידים ולמשקי בית, לעמותות אחרות, לעסקים, ולמעשה לכל גורם שאינו ממשלתי. כמו כן, הן כוללות הכנסות מדמי חבר והכנסות אחרות. ההכנסות ממכירות אלה הן מקור המימון העיקרי של תחום תרבות, ספורט ופנאי, כך ששיעורן בהכנסות התחום כולו הוא 45%. הן היו המשמעותיות ביותר בתת תחום תיאטרון (54% מסך ההכנסות בתת התחום), וביתר תתי התחום הן נעו בין 32%–52% מההכנסות (תרשים 1.4).

הכנסות מהמדינה כוללות כספים שהועברו מהממשלה, מרשויות מקומיות ומיחידות ממשלתיות אחרות בדרכים שונות: כספי תמיכות והקצבות; וכספים ששולמו לעמותות עבור אספקת שירותים לציבור, במסגרת התקשרויות עמן. כספים אלה יחד מהווים מקור מימון שני בגודלו של התחום כולו (37%). בתת תחום קולנוע וספרות הכנסות מהמדינה היו המשמעותיות ביותר (47% מההכנסות), וביתר תתי התחום נעו בין 26%–44% מההכנסות.

תרומות כוללות תרומות מישראל ומחו"ל, לרבות מענקים מקרנות, ומהוות 19% מכלל ההכנסות בתחום תרבות, ספורט ופנאי. בתת תחום תיאטרון הן מהוות 6% מההכנסות, ואילו בתת תחום "אחר – קהילה וחברה" הן מהוות 41% מההכנסות.

1.4 סך הכנסות תרבות, ספורט ופנאי, לפי מקור מימון ותת תחום

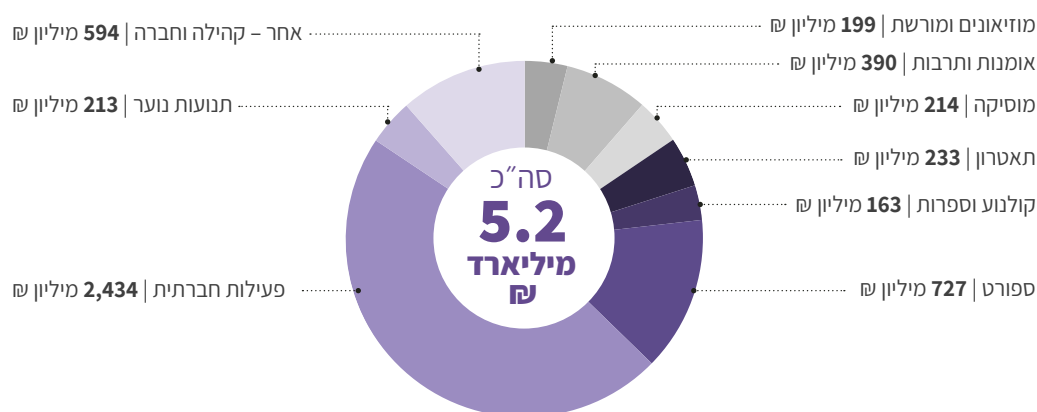
■ הכנסות מהמדינה ■ הכנסות ממכירת שירותים לגורמים פרטיים ■ תרומות

בחלוקה לתרבות, לספורט ולפנאי, תמהיל מקורות המימון בתתי תחום תרבות דומה מאוד לתמהיל של תתי תחום פנאי (43% מכירות, כ-38% הכנסות מהמדינה, וכ-19% תרומות). זאת לעומת עמותות הספורט שבהן שיעור המכירות קצת גבוה יותר (52%) ואחוז ההכנסות מהמדינה נמוך יותר (29%).

סך הכנסות
14.2 מיליארד ₪

1.5 הכנסות מהמדינה לפי תת תחום, במיליוני ₪

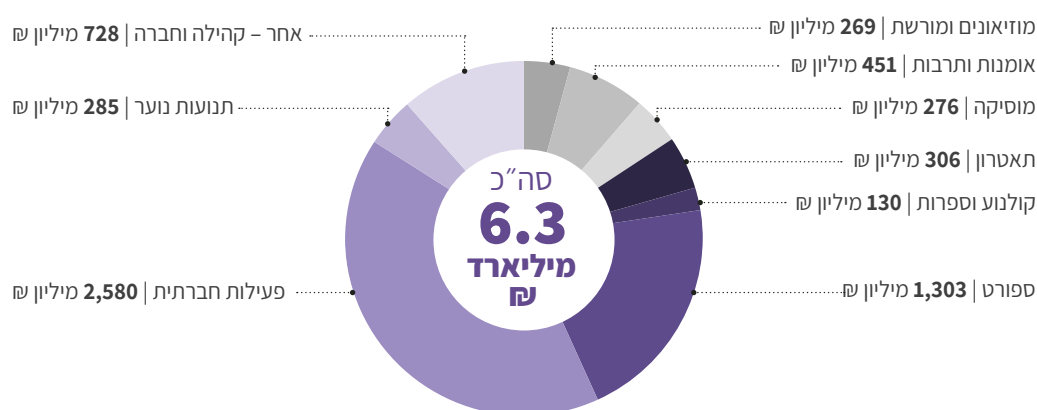

5.2 מיליארד ₪ התקבלו בעמותות בתחום תרבות, ספורט ופנאי מהמדינה (תרשים 1.5). מתוכם, 2.4 מיליארד ₪ הגיעו לתת תחום פעילות חברתית (47%), כש-845 מיליון ₪ מתרכזים אצל שלוש חל"צ גדולות: "החברה למתנ"סים - מרכזים קהילתיים בישראל בע"מ" (416 מיליון ₪ מהמדינה), "חברת מוסדות חנוך, תרבות ושקום שכונות בתל-אביב, מיסודה של הסוכנות היהודית לא"י" (256 מיליון ₪), ו"החברה העירונית לתרבות ופנאי באשדוד בע"מ" (173 מיליון ₪).

3% מההכנסות מהמדינה בתחום (163 מיליון ₪) הגיעו לתת תחום קולנוע וספרות, והן מהוות מקור המימון הגדול ביותר בתת תחום זה. "הספרייה הלאומית בע"מ" מובילה בהכנסות מהמדינה בסך של 49 מיליון ₪, ואחריה "קרן יהושע רבינוביץ לאמנויות, תל אביב" עם 31 מיליון ₪.

201 עמותות בתחום תרבות, ספורט ופנאי הן **תאגידים בעלי זיקה עירונית** (בשליטה מלאה או חלקית של רשות מקומית), והכנסותיהן מהמדינה מסתכמות ב-2 מיליארד ₪ (מתוכם, 1.5 מיליארד מרשויות מקומיות). בממוצע, כל אחת קיבלה 9.7 מיליון ₪ מהמדינה, כש"החברה העירונית לתרבות ופנאי באשדוד בע"מ" קיבלה את הסכום הגבוה ביותר (173 מיליון ₪ כאמור).

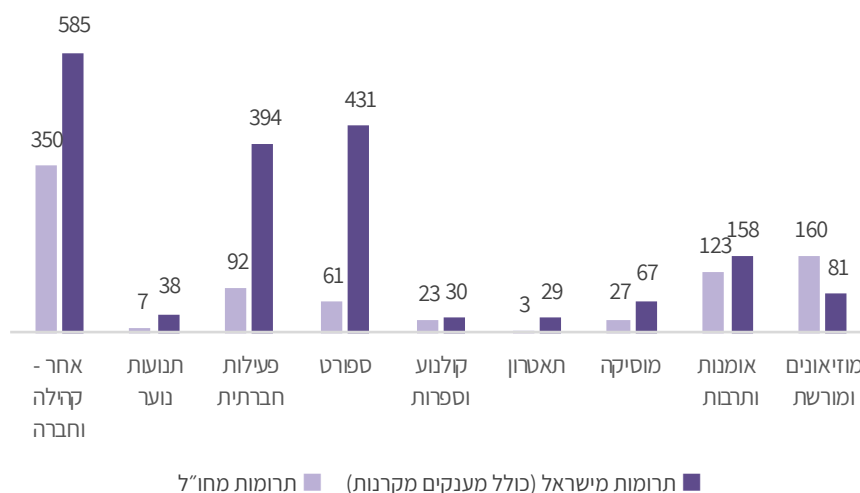
1.6 הכנסות ממכירת שירותים לגורמים פרטיים, לפי תת תחום, במיליוני ₪

6.3 מיליארד ₪ התקבלו בעמותות בתחום תרבות, ספורט ופנאי בשנת 2018 ממכירות לגורמים פרטיים, לרבות דמי חבר והכנסות אחרות (תרשים 1.6). 41% מתוכם התקבלו בעמותות בתת תחום פעילות חברתית (2.6 מיליארד ₪), ושתי העמותות שהמכירות שלהן לגורמים פרטיים הן הגבוהות ביותר בתחום (עם סך כולל של 402 מיליון ₪) מסווגות לתת תחום זה. אך העמותה השלישית בגודלה מבחינת מכירות היא תנועת הנוער "תנועת הצופים העבריים בישראל" עם 153 מיליון ₪, על אף שבתת תחום תנועות נוער התקבלו 5% בלבד מסך הכנסות התחום ממכירות לגורמים פרטיים.

בתת תחום תיאטרון, הנסמך בעיקר על מכירות לגורמים פרטיים, התקבלו 306 מיליון ש"ח ממקור מימון זה, ומתוכם 58 מיליון ש"ח ב"התיאטרון הלאומי הבימה בע"מ" ועוד 40 מיליון ש"ח ב"תיאטרון בית ליסין בדיזינגוף".

1.7 הכנסות מתרומות מישראל ומחו"ל לפי תת תחום, במיליוני ש"ח

סך תרומות
2.7 מיליארד ש"ח

2.7 מיליארד ש"ח התקבלו מתרומות מישראל ומחו"ל (תרשים 1.7). התרומות מישראל עשויות לכלול גם מענקים מקרנות שונות בישראל, מהסוכנות היהודית ומקרן היסוד. סך התרומות מישראל הגבוה ביותר בתחום כולו התקבל ב"ארגון נכי צה"ל" (48 מיליון ש"ח מקרן נכי צה"ל). אולם, החלק הגדול ביותר של התרומות מישראל (585 מיליון ש"ח, 32%) התקבל בעמותות מתת תחום "אחר - קהילה וחברה", מתוכן "פותחים עתיד בע"מ" קיבלה 42 מיליון ש"ח מהסוכנות היהודית. העמותה השלישית בהיקף התרומות מישראל היא "איגוד האופניים בישראל" עם 41 מיליון ש"ח תרומות מישראל. מעניין לציין שהודות למרוץ הג'ירו ד'איטליה 2018 אשר התקיים בישראל, מחזור הפעילות של "איגוד אופניים בישראל" בכלל, ובפרט התרומות שקיבלה העמותה בשנת 2018, גדלו פי כמה מונים בהשוואה לשנים קודמות.

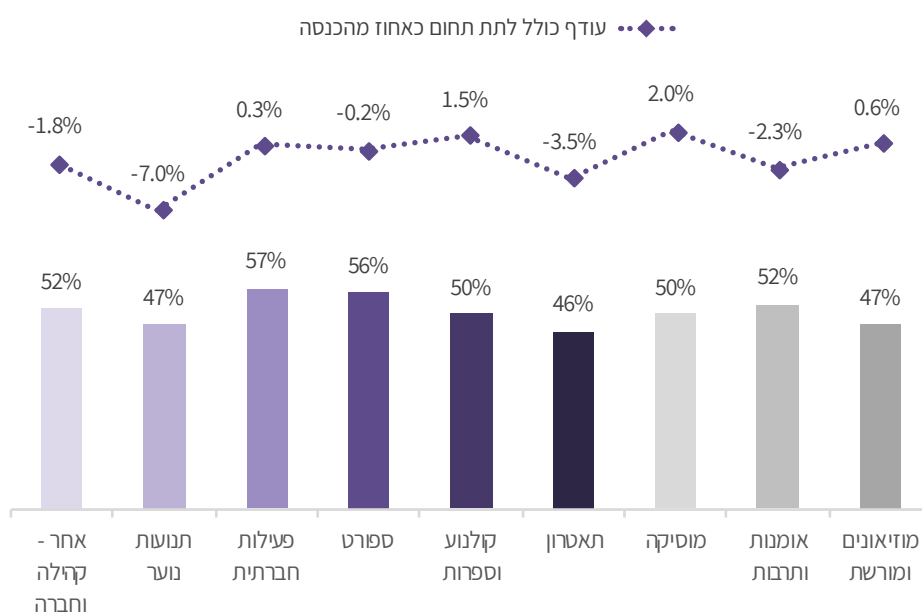
41% מהתרומות מחו"ל לתחום תרבות, ספורט ופנאי התקבלו בתת תחום "אחר - קהילה וחברה", ובו "קרן אור לנוער ב" עם היקף התרומות מחו"ל הגדול ביותר בתחום כולו (77 מיליון ש"ח). אחריה, "אבי חי ישראל" בתת תחום תרבות ואומנות עם 60 מיליון ש"ח תרומות מחו"ל, ו"א.ל.ע.ד. - אל עיר דוד" בתת תחום מוזיאונים ומורשת³ עם 53 מיליון ש"ח תרומות מחו"ל.

³ ראו הערת שוליים 2 לעיל.

עודף או גירעון שנתי

ככלל, בשנת 2018, היתה שונות בין עמותות בתחום תרבות, ספורט ופנאי מבחינת התנהלותן בעודף או בגירעון בחשבון השוטף,⁴ כלומר בחישוב השנתי של ההכנסות לעומת ההוצאות. הגירעון בולט בתנועות הנוער, עם 53% מהעמותות אשר התנהלו בגירעון, וגירעון כולל של 7% מההכנסות; ובתת תחום תיאטרון עם 54% מהעמותות שהתנהלו בגירעון, וגירעון כולל של 3.5%. העודף בולט בתת תחום פעילות חברתית עם 57% מהעמותות שהתנהלו בעודף, ועודף כולל של 0.3%, בתת תחום מוסיקה ובתת תחום קולנוע וספרות עם 50% מהעמותות שהתנהלו בעודף, ועודף כולל של 2% ו-1.5% בהתאמה. חשוב להבהיר שעודף או גירעון שנתיים לא מעידים על מצבה הפיננסי של העמותה, אלא משקפים את תמונת המצב השנתית בלבד.

1.8 אחוז העמותות אשר סיימו את שנת 2018 בעודף, ואחוז העודף הכולל, לפי תת תחום

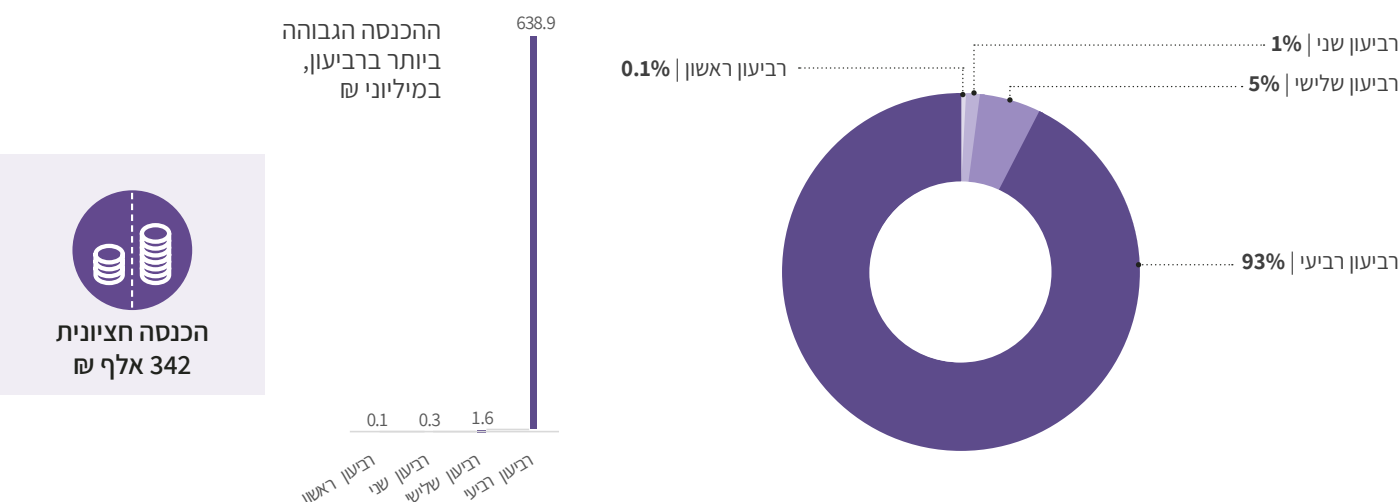

⁴ החשבון השוטף כולל את סך ההכנסות ששימשו לפעילות במהלך השנה (מהמדינה, ממכירות ומתרומות) פחות סך ההוצאות השוטפות (הוצאות לפעילות, הוצאות הנהלה וכלליות, הוצאות מימון וכו'), ללא העברות הון (מענקים המתקבלים לצורך רכישת נכסים קבועים: מבנים, רכב, ציוד, תוכנה), ולפני השקעה בנכסים קבועים.

קבוצות גודל

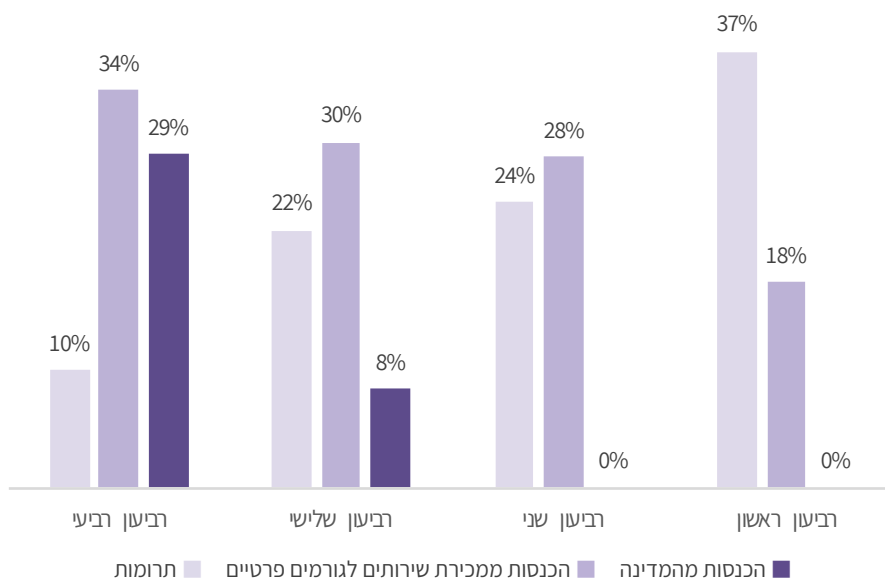
לצורך השוואה בין קבוצות גודל, סודרו כלל העמותות בתחום תרבות, ספורט ופנאי בסדר עולה לפי סך הכנסותיהן וחולקו לרביעונים: ארבע קבוצות שוות שבכל אחת מהן 984 עמותות, החל מהרביעון התחתון (הראשון) הכולל רבע מן העמותות שהכנסותיהן הן הנמוכות ביותר, וכלה ברביעון הרביעי הכולל רבע מהעמותות שהכנסותיהן הן הגבוהות ביותר.

1.9 חלוקת סך ההכנסות בתחום תרבות, ספורט ופנאי לפי קבוצות גודל

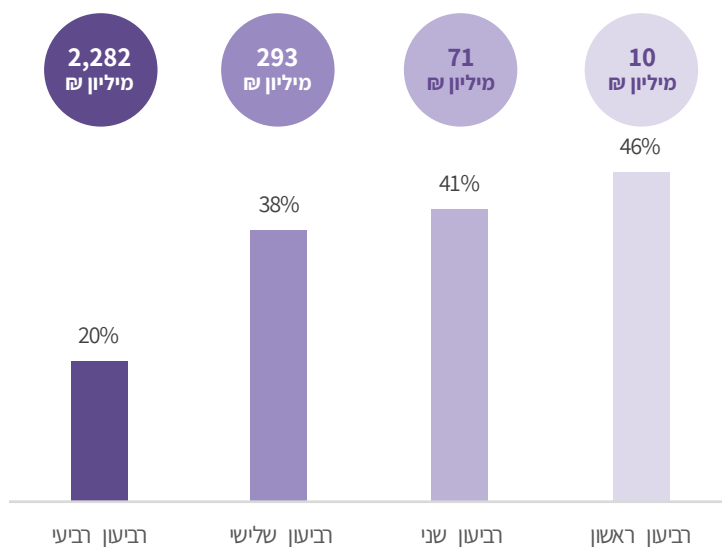
תחום תרבות, ספורט ופנאי הוא תחום ריכוזי, במובן זה ש-93% מסך ההכנסות בו מרוכזות אצל רבע מהעמותות בלבד (כלומר ברביעון הרביעי). יתר העמותות בשלושת הרביעונים האחרים אוחדות ב-7% מכלל ההכנסות בתחום (תרשים 1.9). יש שונות גדולה בהכנסה הרביעונית, כך שההכנסה השנתית של כל אחת מן העמותות ברביעון התחתון נמוכה מ-100 אלף ₪. סכום זה מהווה אם כן, את ההכנסה הגבוהה ביותר בקרב העמותות ברביעון התחתון. ההכנסה הגבוהה ביותר לעמותה ברביעון השני (היא גם ההכנסה החציונית בתחום כולו) היא 342 אלף ₪; ברביעון השלישי – 1.6 מיליון ₪, וברביעון הרביעי ההכנסה הגבוהה ביותר היא של "החברה למתנ"סים – מרכזים קהילתיים בישראל בע"מ" ומגיעה כמעט ל-639 מיליון ₪. כמעט מחצית מהעמותות ברביעון הרביעי הן עמותות פנאי, אולם כלולות בו גם עמותות ספורט כגון "ההתאחדות לכדורגל בישראל" עם סך הכנסות 100 מיליון ₪, ועמותות תרבות כגון "האופרה הישראלית – תל אביב-יפו" עם סך הכנסות 92 מיליון ₪.

1.10 התפלגות ההכנסות בעמותה לפי מקור מימון, בכל אחד מהרביעונים, אחוז חציוני

בנוסף על ריכוז רוב ההכנסות אצל מיעוט עמותות, הרי שעמותות בקבוצות הגודל השונות נבדלות גם בדפוסי התפלגות ההכנסות שלהן לפי שלושת מקורות המימון: המדינה, מכירות ותרומות. מתרשים 10.1 עולה דפוס עקבי למדי. ככל שהעמותות גדולות יותר מבחינת היקף הכנסותיהן, כך חלקן של מכירות לגורמים פרטיים והכנסות מהמדינה בתמהיל ההכנסות שלהן – גדל. וככל שהעמותות קטנות יותר – תרומות מהוות נתח משמעותי יותר מן ההכנסות שלהן: בעוד שבקרב מחצית מן העמותות הגדולות ביותר (הנמצאות ברבעון הרביעי), ההכנסות ממכירות לגורמים פרטיים מהוות 34% מהכנסותיהן או יותר, וההכנסות מהמדינה מהוות 29% מהכנסותיהן או יותר, במחצית מן העמותות הקטנות ביותר מכירות מהוות 18% מסך ההכנסות לכל היותר, ואין להן כלל הכנסות מהמדינה (ולכן האחוז החציוני ברבעון התחתון שווה ל-0%). באותו אופן, בקרב מחצית מהעמותות הקטנות הנמצאות ברבעון התחתון, תרומות מהוות 37% מן ההכנסות ויותר, לעומת 10% בלבד בקרב העמותות הגדולות ביותר הנמצאות ברבעון הרביעי.

1.11 שיעור התרומות הכולל מסך ההכנסות, לפי קבוצות גודל

סך תרומות
2.7 מיליארד ₪

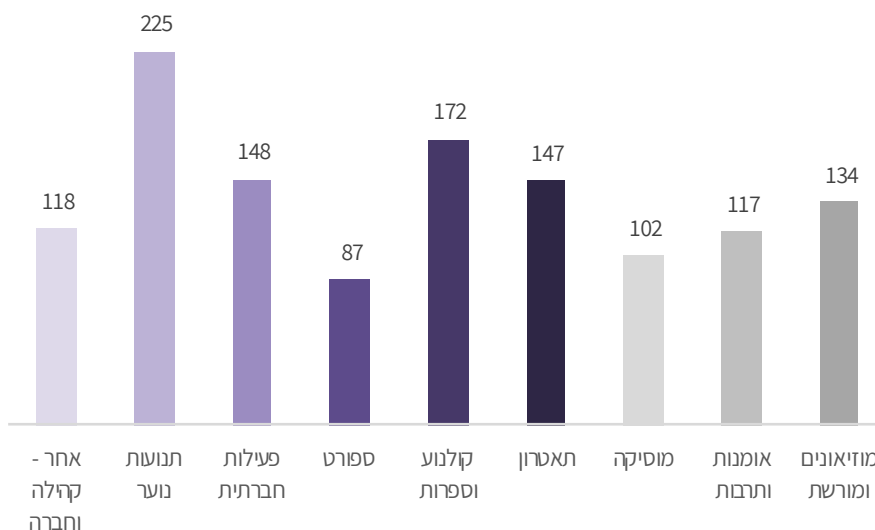
תרשים 1.11 מתייחס לכל העמותות ברביעון כמקשה אחת ומאפשר ניתוח מצרפי של שיעור התרומות מסך ההכנסות בכל רביעון. למשל, סך התרומות שהתקבלו בכל העמותות ברביעון הרביעי הגיע ל-2,282 מיליון ₪ (למעלה מ-2 מיליארד ₪), והוא מהווה 20% מסך הכנסותיהן. לעומת זאת, סך התרומות שהתקבלו בכל העמותות יחד ברביעון התחתון הגיע ל-10 מיליון ₪, אך הוא מהווה 46% מהכנסותיהן.

השכר הגבוה בעמותה

56% מהעמותות בתחום תרבות, ספורט ופנאי העסיקו עובדים בשכר. השכר הגבוה ביותר בתחום הגיע ל-3 מיליון ₪ בשנה למשרה מלאה, ושולם בחל"צ "א.א. החברה לקידום הספורט באר-שבע בע"מ" המשויכת לתת תחום ספורט. אולם, דווקא בתת תחום ספורט חציון השכר הגבוה בעמותה הוא הנמוך ביותר בהשוואה ליתר תתי התחום. כך, במחצית מעמותות הספורט השכר הגבוה ביותר בעמותה קטן מ-87 אלף ₪ בשנה, לעומת 102 אלף ₪ ומעלה במחצית מהעמותות בכל תתי התחום האחרים (תרשים 1.12). בקרב העמותות המנהלות קבוצות ספורט מקצועיות, השכר הגבוה בעמותה גבוה בממוצע בהשוואה לכלל עמותות הספורט (351 אלף ₪ לעומת 143 אלף ₪). החל"צ "א.א. החברה לקידום הספורט באר-שבע בע"מ" שבה כאמור משולם השכר הגבוה בתחום כולו, היא דוגמה לעמותה כזו, היות שהיא מנהלת את הפועל באר שבע המשחקת בליגת העל בכדורגל. מעניין לציין שבענף הכדורסל, בקרב עמותות המנהלות קבוצות נשים בליגות המקצועיות, השכר הגבוה בעמותה הוא בממוצע 162 אלף ₪, לעומת 417 אלף ₪ בקרב עמותות המנהלות קבוצות גברים.

תתי התחום בתרבות, ספורט ופנאי נבדלים לא רק בערך חציון השכר הגבוה בעמותה, אלא גם בשונות בתוך כל תת תחום: מצד אחד מבין כל תתי התחום, בתנועות הנוער חציון השכר הגבוה בעמותה הוא הגבוה ביותר (כלומר, במחצית מתנועות הנוער השכר הגבוה בעמותה עולה על 225 אלף ₪); אך מצד שני, בקצה העליון של תת תחום זה השכר מגיע ל-548 אלף ₪ בשנה למשרה מלאה (ב"תנועת הצופים העבריים בישראל"). זאת לעומת תתי תחום אחרים, שבהם השכר החציוני נמוך יותר אך השכר בקצה העליון גבוה יותר, כמו בתת תחום ספורט (המתואר למעלה), בתת תחום אומנות ותרבות שבו השכר בקצה העליון הגיע ל-1.4 מיליון ₪ (ב"אבי חי ישראל"), או בתת תחום מוסיקה, שבו השכר בקצה העליון הגיע ל-907 מיליון ₪ (ב"עילם" – עמותה ישראלית לזכויות מוסיקאים מבצעים"). הנתונים מצביעים על שונות קטנה יותר בין תנועות הנוער בהשוואה לעמותות בתתי התחום האחרים. חשוב לזכור שגם השכר הגבוה ביותר בעמותה לא בהכרח משולם בעבור עבודה במשרה מלאה, וההבדלים בין תתי התחום עשויים לנבוע מהבדלים בהיקפי המשרות.

1.12 השכר הגבוה ביותר בעמותה, ערך חציוני באלפי ₪

אישור לזיכוי בגין תרומה

אישור לזיכוי ממס בגין תרומה, אשר ניתן לעמותה לפי סעיף 46(א) לפקודת מס הכנסה, מאפשר לתורמים לה להגיש בקשה לזיכוי ממס בגין תרומתם. תכלית האישור היא לאפשר לעמותה להגדיל את היקף התרומות שהיא מצליחה לגייס. ל-1,243 (32%) מהעמותות בתחום תרבות, ספורט ופנאי יש אישור לזיכוי ממס בגין תרומה, וסך התרומות שהן מקבלות מישראל מהווה 79% מן התרומות מישראל שהתקבלו על ידי כל העמותות בתחום. בעמותות "תרבות" (מוזיאונים ומורשת, תרבות ואומנות, מוסיקה, תיאטרון, וקולנוע וספרות) העמותות בעלות אישור לזיכוי ממס קיבלו בין 85%-93% מהתרומות מישראל בתת תחום שלהן; זאת לעומת 67% בעמותות ספורט ובין 74%-80% בעמותות פנאי (פעילות חברתית, תנועות נוער ו"אחר – קהילה וחברה") (תרשים 1.13). חשוב לזכור שהנתונים מצביעים רק על הפוטנציאל למתן תמריץ כלכלי לתורמים, אולם לא ניתן ללמוד מהם על מיצוי אפשרות זו בפועל על ידי התורמים.

1.13 חלקן של עמותות בעלות אישור לזיכוי ממס, ושל התרומות מישראל שהן מקבלות, בכל תת תחום

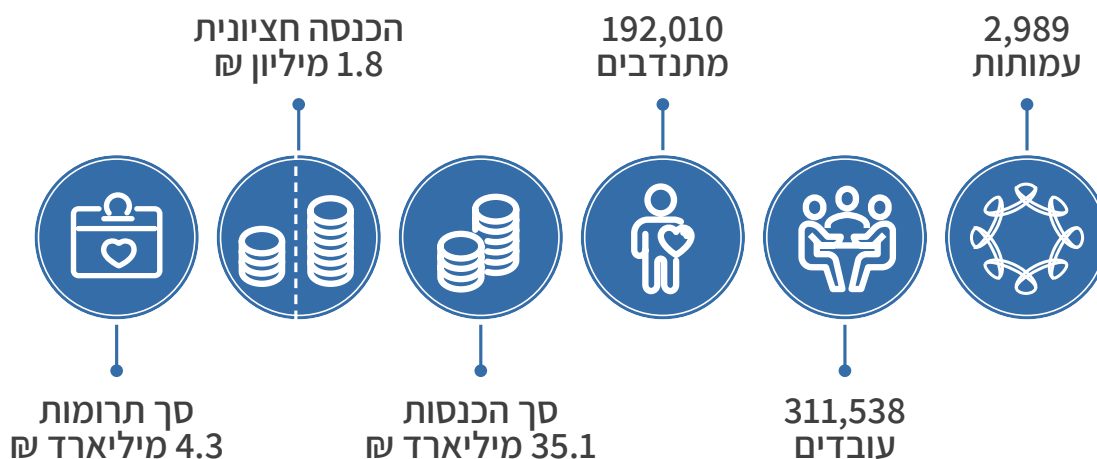

■ אחוז העמותות בעלות אישור לזיכוי ממס, מתוך מספר העמותות בכל תת תחום
 ■ אחוז התרומות מישראל לעמותות בעלות אישור לזיכוי ממס, מתוך סך התרומות בכל תת תחום

סיכום

תחום תרבות, ספורט ופנאי הוא אחד מתחומי הפעילות הגדולים. הפעילות בתחום מגוונת מאוד מבחינת השירותים שהעמותות מציעות: עמותות תרבות כמו מוזיאונים, תיאטראות ותזמורות; עמותות ספורט וכושר גופני; ועמותות פנאי ותנועות נוער. אך יחד עם זאת, העמותות בתחום דומות במובן זה שלמרביתן (70%) יש הכנסות ממכירת שירותים לגורמים פרטיים, וכמעט למחציתן אין הכנסות מהמדינה כלל. כמו כן, זהו תחום ריכוזי במובן ש-25% העמותות הגדולות מחזיקות ב-93% מסך ההכנסות בתחום.

חינוך ומחקר

2,989 עמותות פעלו בתחום חינוך ומחקר בשנת 2018. זהו תחום הפעילות הגדול ביותר מבחינת היקף הפעילות הכלכלית שלו, אשר הסתכמה ב-35.1 מיליארד ₪ (תרשים 2.1). על פי הסיווג הבין לאומי, הפעילות המשויכת לתחום **חינוך** היא פעילות פורמאלית, שעיקרה הענקת השכלה המוכרת לצורך המשך לימודים. מכאן שתחום זה לא כולל מוסדות ללימודי תורה למבוגרים – "כוללים" ושיבות גבוהות – משום שאינם מעניקים תעודה המאפשרת להמשיך ללימודים בדרג גבוה יותר (אלה כלולים בתחום דת). בהתאם, **מחקר** בהגדרתו הפורמאלית, כולל פעילות שיטתית ויצירתית שמטרתה להגדיל את היקף הידע ולפתח יישומים חדשים של הידע הקיים אודות האנושות, התרבות והחברה. עמותות הפעילות בשדה זה מרוכזות בתת תחום נפרד בתחום חינוך ומחקר.

המטרות והפעולות של עמותות חינוך ומחקר, כפי שדיווחו עליהן, מצטברות לטקסט עשיר. המילים השכיחות ביותר בטקסט הזה מכונסות בענן המילים בעמוד השער, כך שגודלן משקף את שכיחותן. עיון בו נותן מושג כללי באשר למושאי הפעילות המרכזיים של עמותות בתחום זה.

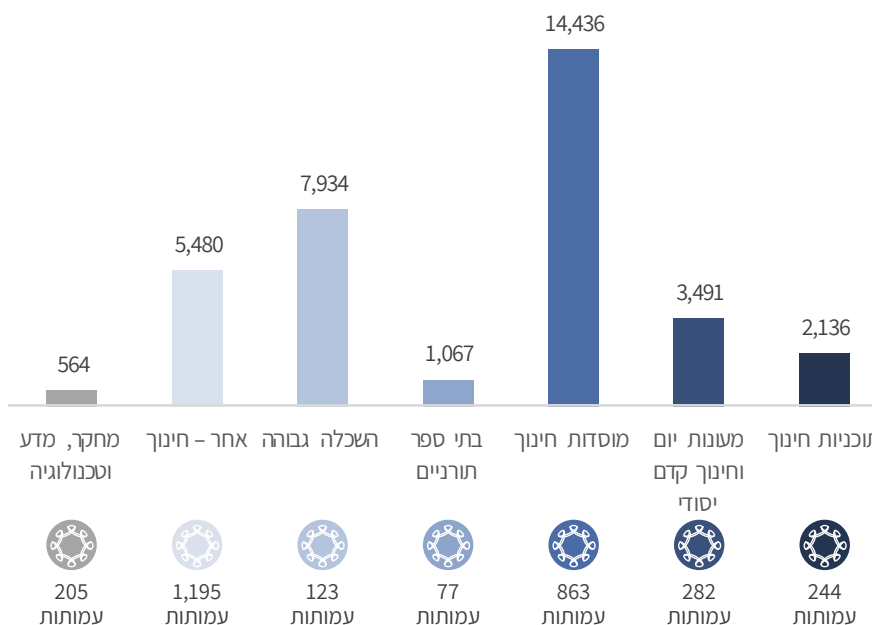
העמותות בתחום חינוך ומחקר מחולקות לשבעה תתי תחום:

- ◆ **תוכניות חינוך:** עמותות המפתחות תוכניות אשר מיושמות בבתי הספר ומשכללות תהליכי אבחון ומיון שונים במוסדות החינוך.
- ◆ **מעונות יום ומוסדות חינוך קדם יסודי:** גני ילדים לגילאי 0-6.
- ◆ **מוסדות חינוך:** בתי ספר יסודיים, חטיבות ביניים ותיכונים.
- ◆ **בתי ספר תורניים:** ישיבות תיכוניות ואולפנות, המקבילות לתיכונים.
- ◆ **השכלה גבוהה:** אוניברסיטאות ומכללות.¹
- ◆ **מחקר, מדע וטכנולוגיה:** עמותות העוסקות במחקר, כגון מכוני מחקר פרטיים ואוניברסיטאיים. חשוב לציין כי אופן הדיווח לא מאפשר הפרדה בין פעילות המחקר לפעילות ההוראה באוניברסיטאות ובמכללות. מכאן, שנתוני פעילות בתת תחום זה חלקיים.

¹ חשוב לציין שמבין תשע האוניברסיטאות בישראל, רק שתיים מאגדות כעמותות (אוניברסיטת בר-אילן ואוניברסיטת אריאל). לכן השנתון לא כולל את נתוני שבע האוניברסיטאות האחרות (שהיקף פעילותן נאמד בכ-10 מיליארד ₪ בהתבסס על פרסומי הלמ"ס), ואי לכך אינו מספק תמונה מלאה על ההשכלה הגבוהה בישראל.

♦ **"אחר - חינוך":** כולל עמותות שפעילותן מגוונת. חשוב לציין שמרביתן מתאימות למעשה לאחד מתתי התחום האחרים. למשל, "פתחיה - מוסדות לחינוך מיוחד", עמותה שסיווגה עצמה ב"אחר - חינוך", מתאימה למעשה לתת תחום "מוסדות חינוך".²

2.1 התפלגות לתתי תחום, לפי מספר עמותות וסך הכנסות במיליוני ₪

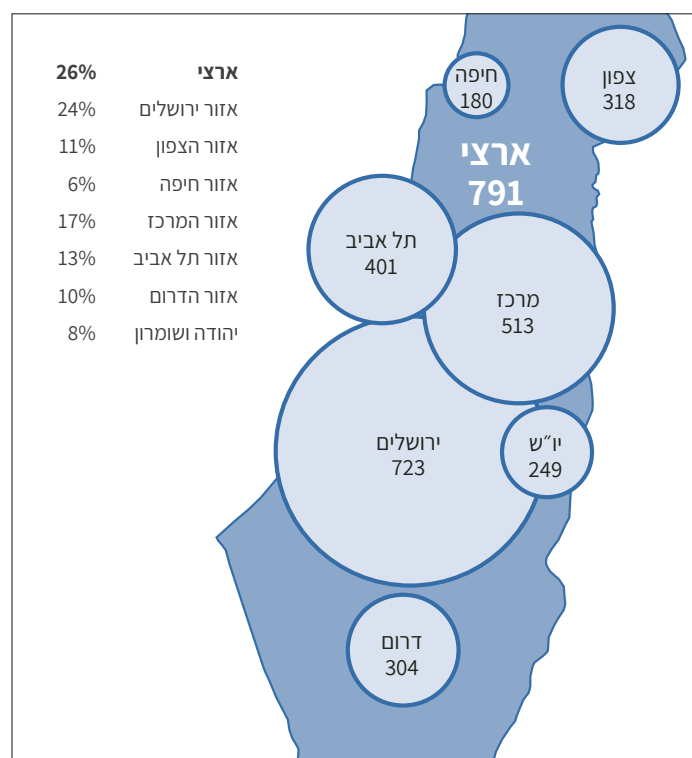

סך הכנסות
35.1 מיליארד ₪

2,989
עמותות

2.2 מספר עמותות לפי אזור פעילות

*האחוזים לא מסתכמים ל-100% היות שיש עמותות אשר פועלות ביותר ממחוז אחד

² להסבר על סיווג עצמי וסיווג לתת תחום "אחר" ראו במבוא בעמ' 10.

791 עמותות מדווחות על פעילות ארצית; 721 פועלות באזור ירושלים, 401 באזור תל אביב ועוד 513 באזור המרכז. בכל אחד מהאזורים האחרים: הצפון, הדרום, יהודה ושומרון וחיפה, פועלות 318 עמותות או פחות (תרשים 2.2).

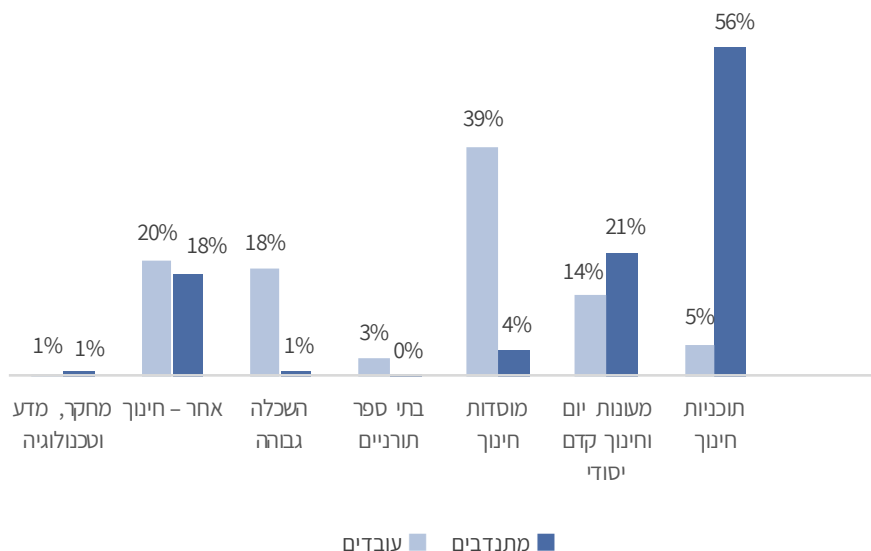
עמותות מחקר, מדע וטכנולוגיה פועלות בעיקר בפריסה ארצית (59%), ואילו מעונות יום, מוסדות חינוך ובתי ספר תורניים פועלים בעיקר בפריסה אזורית (פחות מ-11% מהם בפריסה ארצית).

עובדים ומתנדבים

עמותות בתחום חינוך ומחקר מעסיקות 311,538 עובדים ועובדות בשכר, ונעזרות בעוד 192,010 מתנדבים ומתנדבות. 39% מהמועסקים בשכר עובדים בתת תחום מוסדות חינוך (תרשים 2.3). "מרכז החינוך העצמאי לת"ת ובתי ספר" מעסיקה את מספר העובדים הגדול ביותר בתחום (13,627), ובממוצע, מועסקים 104 עובדים בעמותות הפועלות בתחום. העמותות בתתי התחום השונים נבדלות במספר המועסקים, כך שבמחצית מהעמותות בתת תחום השכלה גבוהה מועסקים למעלה מ-100 עובדים בכל אחת, בעוד שביתר תתי התחום מחצית מן העמותות מעסיקות פחות מ-38 עובדים כל אחת.

56% מהמתנדבים פעילים בתת תחום תוכניות חינוך, אך כמעט מחציתם מتركזים בשתי עמותות: 70 אלף מתנדבים ב"ארגון השומר החדש"³ ועוד 20 אלף מתנדבים ב"תיקתק – עמותה לקידום החינוך בישראל". להוציא את תת תחום תוכניות חינוך שבמחצית מהעמותות בו פעילים שלושה מתנדבים ויותר, במחצית מהעמותות ביתר תתי התחום אין מתנדבים כלל.

2.3 התפלגות עובדים ומתנדבים, לפי תת תחום

311,538
עובדים

192,010
מתנדבים

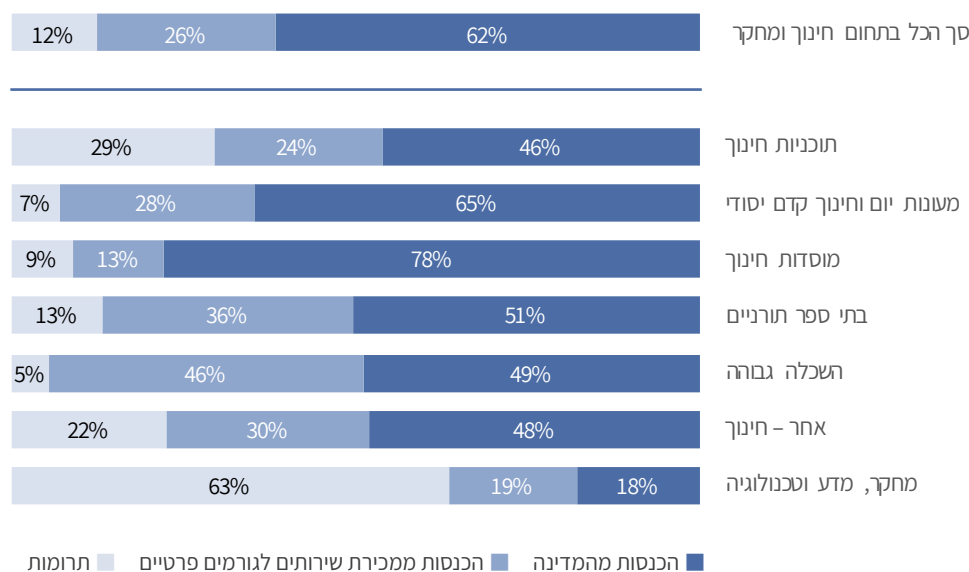
³ ארגון השומר החדש מסווג בסיווג עצמי בתחום חינוך, בתת תחום תוכניות חינוך. עם זאת, ייתכן שהסיווג המתאים יותר לארגון זה הוא בתחום שיקון ופיתוח (פיתוח אזורי), היות שעיקר עיסוקו בשמירה על אדמות חקלאיות וטיפולן. למידע נוסף על סיווג עצמי וסיווג שיטתי ראו במבוא בעמ' 10.

הכנסות

בשנת 2018 הסתכמו הכנסותיהן של עמותות בתחום חינוך ומחקר ב-35.1 מיליארד ₪. מקורות המימון הם: המדינה, מכירת שירותים לגורמים פרטיים ותרומות. הכנסות **מהמדינה** כוללות כספים שהועברו מהממשלה, מרשויות מקומיות ומיחידות ממשלתיות אחרות בדרכים שונות: כספי תמיכות והקצבות; וכספים ששולמו לעמותות עבור אספקת שירותים לציבור, במסגרת התקשרויות עמן. כספים אלה יחד מהווים מקור מימון עיקרי של תחום חינוך ומחקר, כך ששיעור ההכנסות מהמדינה בתחום כולו עומד על 62% מסך ההכנסות. בתתי התחום מוסדות חינוך ומעונות יום שיעור ההכנסות מהמדינה הוא הגבוה ביותר: 78%-65% בהתאמה (תרשים 2.4). בולט בשונותו הוא תת תחום מחקר, מדע וטכנולוגיה, שבו **תרומות** מהוות מקור הכנסה עיקרי (63%). אלה כוללות תרומות מישראל ומחו"ל, לרבות מענקים מקרנות.

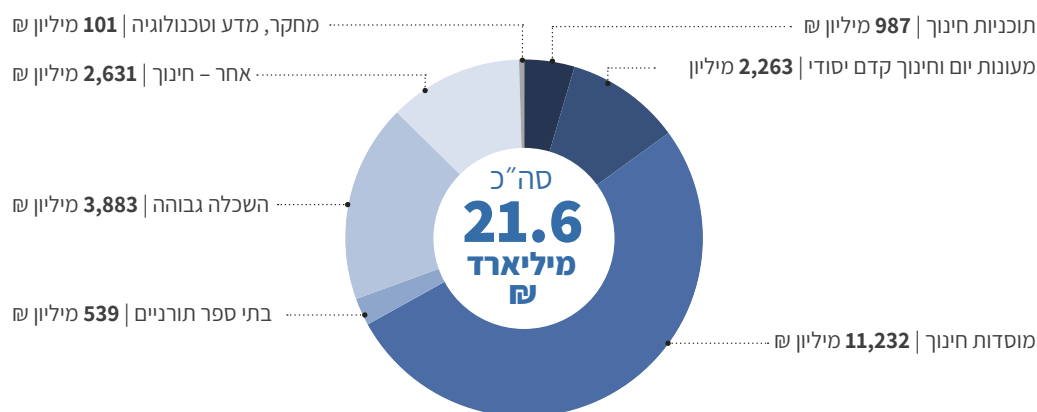
ההכנסות **ממכירת שירותים לגורמים פרטיים** היו המשמעותיות ביותר בתת תחום השכלה גבוהה (46% מן ההכנסות), שבו הן כמעט שוות בהיקפן להכנסות מהמדינה. הכנסות ממכירת שירותים לגורמים פרטיים כוללות תמורה עבור מתן שירותים ליחידים ולמשקי בית, לעמותות אחרות, לעסקים, ולמעשה לכל גורם שאינו ממשלתי. כמו כן, הן כוללות הכנסות מדמי חבר והכנסות אחרות.

2.4 סך הכנסות חינוך ומחקר, לפי מקור מימון ותת תחום

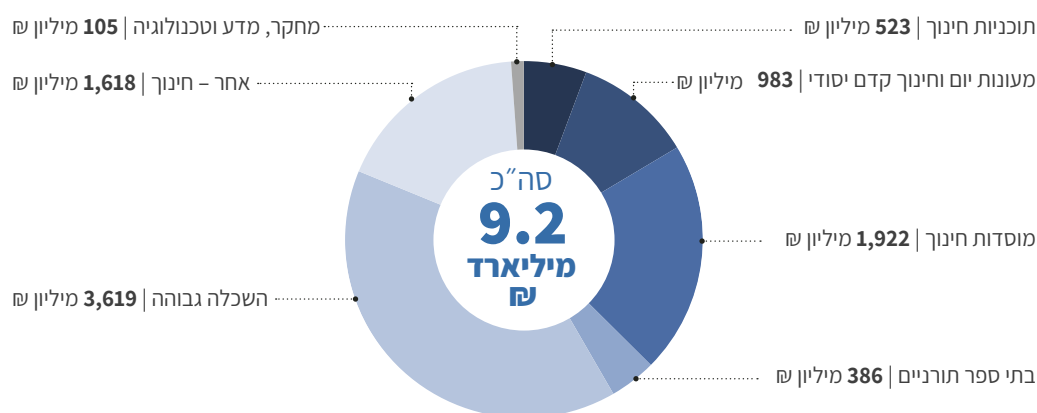
סך הכנסות
35.1 מיליארד ₪

2.5 הכנסות מהמדינה לפי תת תחום, במיליוני ₪

21.6 מיליארד ₪ התקבלו בעמותות בתחום חינוך ומחקר מהמדינה (תרשים 2.5). מתוכם, 11.2 מיליארד ₪ הגיעו לתת תחום מוסדות חינוך (52%). בתחום חינוך ומחקר הכנסות מהמדינה כוללות בעיקר את הקצבות משרד החינוך לשעות הוראה במוסדות החינוך הקדם יסודי, יסודי ותיכוני, וכן את הקצבות הועדה לתכנון ולתקצוב (ות"ת) למוסדות ההשכלה הגבוהה. חשוב לזכור שההכנסות המדווחות של תת תחום השכלה גבוהה, אשר הסתכמו ב-3.9 מיליארד ₪ (18%) הן חלקיות, משום שמרבית האוניברסיטאות אינן מאגדות כעמותות או חל"צ ונפקדות מבסיס הנתונים.⁴ באותו אופן הכנסות המדינה בתת תחום מחקר, מדע וטכנולוגיה אינן מייצגות את התמונה המלאה של תמיכת המדינה בפעילות זו, היות שחלקה הארי מתבצעת בקרב האוניברסיטאות.

2.6 הכנסות ממכירת שירותים לגורמים פרטיים, לפי תת תחום, במיליוני ₪

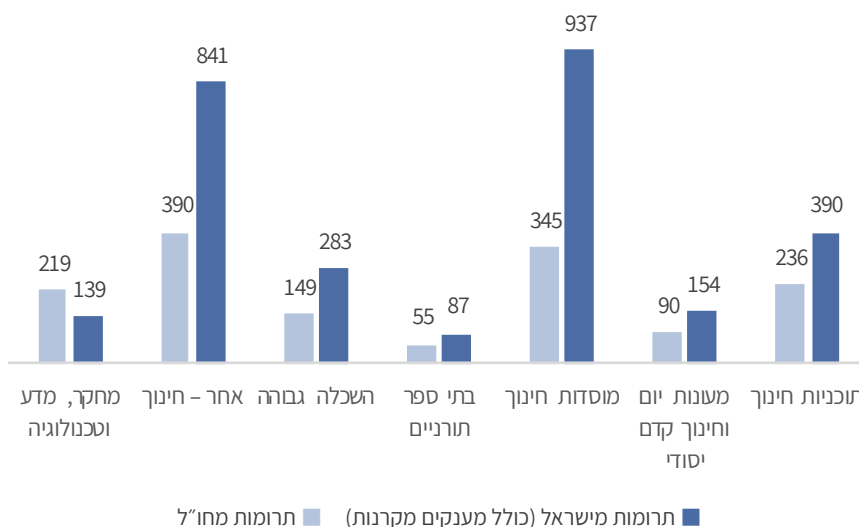

9.2 מיליארד ₪ התקבלו בעמותות בתחום חינוך ומחקר בשנת 2018 ממכירות לגורמים פרטיים, לרבות דמי חבר והכנסות אחרות (תרשים 2.6). 40% מתוכם התקבלו בעמותות בתת תחום השכלה גבוהה בגין שכר לימוד, מחקרים ושירותים שונים (3.6 מיליארד ₪). עוד 21% התקבלו ממכירת שירותים לגורמים פרטיים בתת תחום מוסדות חינוך (1.9 מיליארד ₪). עיון בבסיס הנתונים מעלה שהכנסות אלה נובעות בעיקר מגביה מהורים ברשתות חינוך, כמו "לביא - העמותה העירונית לפיתוח החינוך בירושלים"⁵ (96 מיליון ₪) ו"נשי אמי"ת"⁷³ (73 מיליון ₪); או משכר הלימוד המשולם בבתי הספר המוכרים שאינם רשמיים, למשל ב"בית הספר הריאלי העברי בחיפה" (65 מיליון ₪).

⁴ ראו הערת שוליים 1 לעיל.

⁵ במסגרת עיבוד הנתונים לשנתון נבחן הסיווג העצמי של 165 העמותות הגדולות. הסיווג של חלק מהן שונה בהתבסס על סיווג למ"ס בהתאם לתקן ICNPO, ובהן "לביא - העמותה העירונית לפיתוח החינוך בירושלים", "נשי אמי"ת", "בית הספר הריאלי העברי בחיפה", "אורט ישראל", "אוניברסיטת בר-אילן" ו"הקרית האקדמית אונג" המוזכרות בפרק זה. לפירוט נוסף ראו במבוא בעמ' 10.

2.7 הכנסות מתרומות מישראל ומחו"ל לפי תת תחום, במיליוני ₪

סך תרומות
4.3 מיליארד ₪

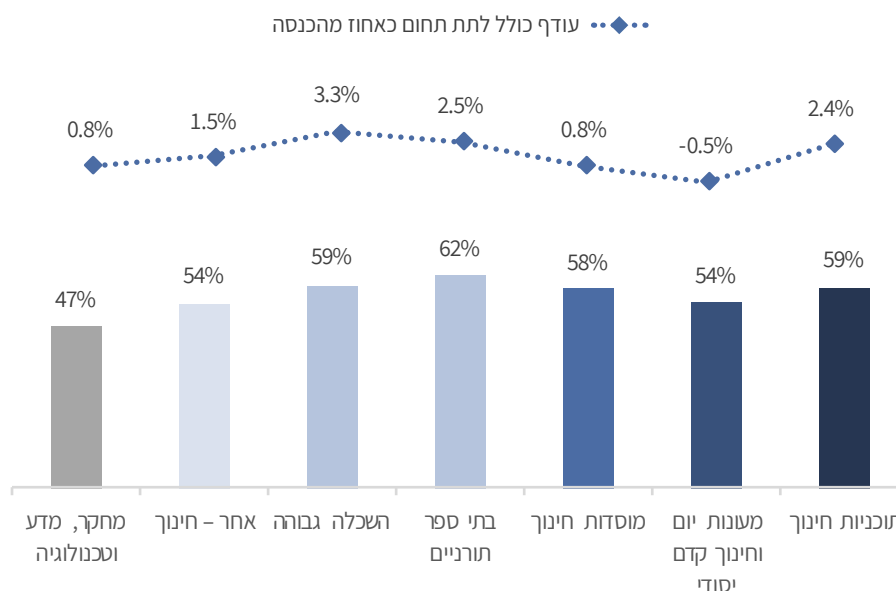
4.3 מיליארד ₪ התקבלו מתרומות מישראל ומחו"ל (תרשים 2.7). התרומות מישראל עשויות לכלול גם מענקים מקרנות שונות בישראל, מהסוכנות היהודית ומקרן היסוד. החלק הגדול ביותר של התרומות מישראל (33%, 937 מיליון ₪) התקבל בעמותות מתת תחום מוסדות חינוך. מתוכן, "אורט ישראל" ו"לביא - העמותה העירונית לפיתוח החינוך בירושלים" קיבלו כל אחת תרומות ומענקים בסך 46 מיליון ₪; ב"מוסדות ויזניץ בארץ הקודש" התקבלו תרומות מישראל בסך 42 מיליון ₪.

בתת תחום "אחר - חינוך" היקף התרומות מחו"ל הוא הגדול ביותר. אולם, סכומי התרומות מחו"ל הגדולים ביותר התקבלו בתתי תחום אחרים: ב"סטארט-אפ ניישן סנטרל" מתת תחום מחקר, מדע וטכנולוגיה (64 מיליון ₪), וב"מכון שלום הרטמן-ישראל", מתת תחום תוכניות חינוך (44 מיליון ₪).

עודף או גירעון שנתי

ככלל, בשנת 2018, עמותות בתחום חינוך ומחקר התנהלו בעודף בחשבון השוטף,⁶ כלומר בחישוב שנתי ההכנסות שלהן עלו על ההוצאות. כמעט בכל תתי התחום יותר ממחצית העמותות התנהלו בעודף, למעט בתת תחום מחקר, מדע וטכנולוגיה, שבו יותר ממחצית העמותות התנהלו בגירעון ו-47% התנהלו בעודף (תרשים 2.8). בתת תחום השכלה גבוהה, העודף הכולל של כל העמותות מתוך סך הכנסותיהן, היה הגבוה ביותר (3.3%), ואילו מעונות היום סיימו את השנה בגירעון כולל של 0.5% מסך הכנסותיהם (כלומר, למעלה ממחצית העמותות בתת התחום התנהלו בעודף אולם סך הגירעון ביתר העמותות בתת התחום גדול מהעודף של העמותות בעודף). חשוב להבהיר שעודף או גירעון שנתיים לא מעידים על מצבה הפיננסי של העמותה, אלא משקפים את תמונת המצב השנתית בלבד.

2.8 אחוז העמותות אשר סיימו את שנת 2018 בעודף, ואחוז העודף הכולל, לפי תת תחום

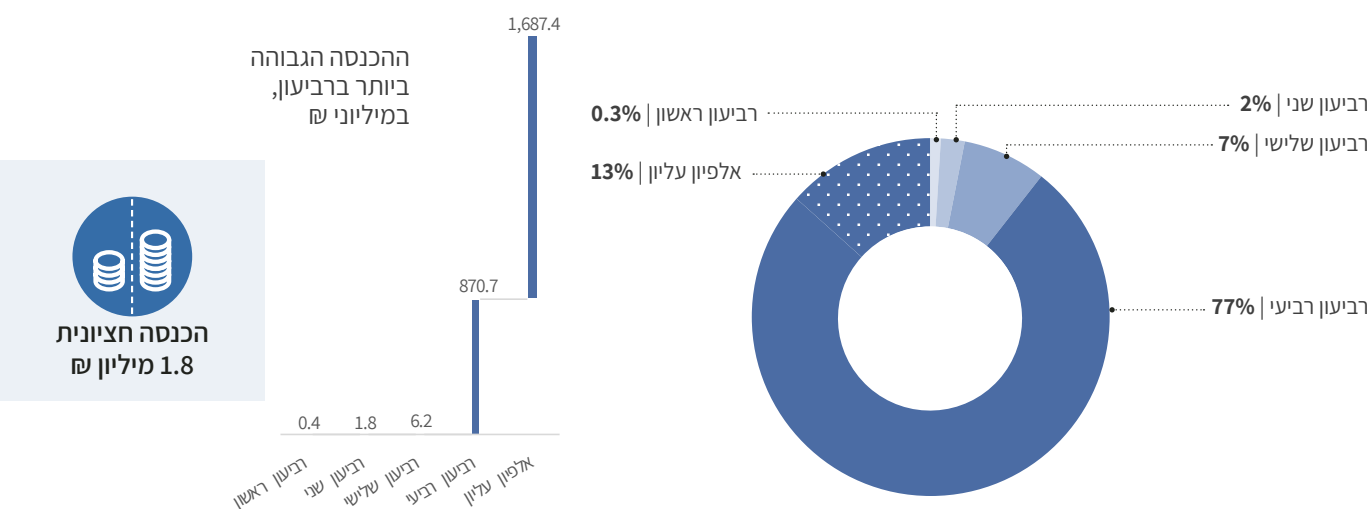
⁶ החשבון השוטף כולל את סך ההכנסות ששימשו לפעילות במהלך השנה (מהמדינה, ממכירות ומתרומות) פחות סך ההוצאות השוטפות (הוצאות לפעילות, הוצאות הנהלה וכלליות, הוצאות מימון וכו'), ללא העברות הון (מענקים המתקבלים לצורך רכישת נכסים קבועים: מבנים, רכב, ציוד, תוכנה), ולפני השקעה בנכסים קבועים.

קבוצות גודל

לצורך השוואה בין קבוצות גודל, סודרו כלל העמותות בתחום חינוך ומחקר בסדר עולה לפי סך הכנסותיהן וחולקו לרביעונים: ארבע קבוצות שוות שבכל אחת מהן 748 עמותות, החל מהרביעון התחתון (הראשון) הכולל רבע מן העמותות שהכנסותיהן הן הנמוכות ביותר, וכלה ברביעון הרביעי הכולל רבע מהעמותות שהכנסותיהן הן הגבוהות ביותר.

בקצה הגבוה של הרביעון הרביעי נמצא "האלפיון העליון". האלפיון העליון כולל אלפית (0.1%) ממספר העמותות – שלוש עמותות בתחום חינוך ומחקר⁷ – בעלות ההכנסה הגבוהה ביותר.

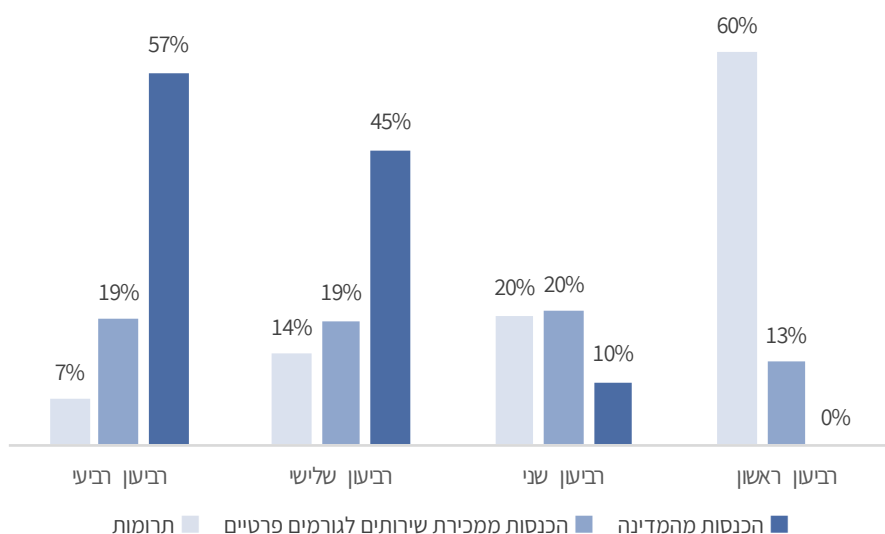
2.9 חלוקת סך ההכנסות בתחום חינוך ומחקר לפי קבוצות גודל

תחום חינוך ומחקר הוא תחום ריכוזי, במובן זה ש-90% מסך ההכנסות בו מרוכזות אצל רבע מהעמותות בלבד (כלומר ברביעון הרביעי), בחלוקה הבאה: 77% מההכנסות מרוכזות ברביעון הרביעי ללא האלפיון העליון, ועוד 13% מההכנסות מרוכזות אצל שלוש העמותות הגדולות, המהוות כאמור את האלפיון העליון בתחום חינוך ומחקר. יתר העמותות בשלושת הרביעונים האחרים אוחדות ב-10% מכלל ההכנסות בתחום (תרשים 2.9). יש שונות בהכנסה הרביעונית, כך שההכנסה השנתית של כל אחת מן העמותות ברביעון התחתון נמוכה מ-400 אלף ₪. סכום זה מהווה אם כן, את ההכנסה הגבוהה ביותר בקרב העמותות ברביעון התחתון. ההכנסה הגבוהה ביותר לעמותה ברביעון השני (היא גם ההכנסה החציונית בתחום כולו) היא 1.8 מיליון ₪; ברביעון השלישי – 6.2 מיליון ₪, וברביעון הרביעי היא מגיעה כמעט ל-871 מיליון ₪. באלפיון העליון ההכנסה השנתית הגבוהה ביותר מרקיעה כמעט ל-1.7 מיליארד ₪ גם ב"מרכז החינוך העצמאי לת"ת ובתי ספר" וגם ב"אורט ישראל"; אחריהן, "אוניברסיטת בר-אילן" עם 1.3 מיליארד ₪.

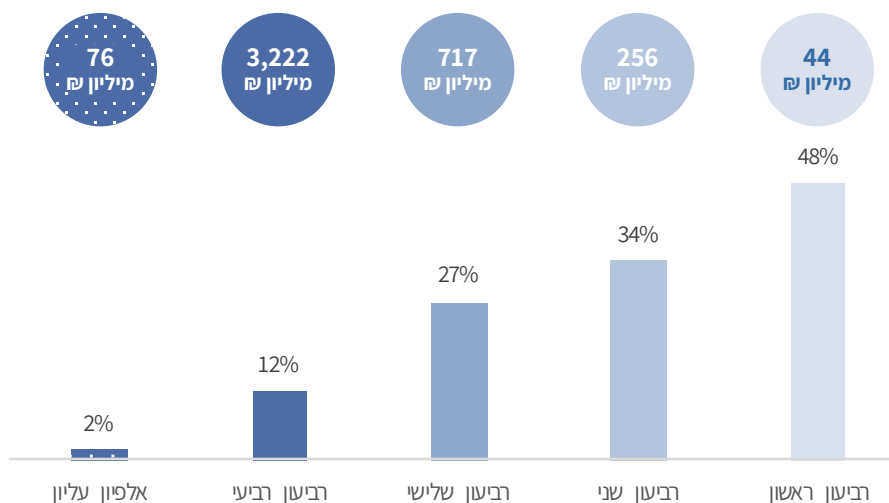
⁷ להסבר על אופן גזירת האלפיון ראו במבוא בעמ' 11.

2.10 התפלגות ההכנסות בעמותה לפי מקור מימון, בכל אחד מהרביעונים, אחוז חציוני

בנוסף על ריכוז רוב ההכנסות אצל מיעוט עמותות, הרי שעמותות בקבוצות הגודל השונות נבדלות גם בדפוסי התפלגות ההכנסות שלהן לפי שלושת מקורות המימון: המדינה, מכירות ותרומות. במקרה הזה מתקבלת תמונת ראי. ככל שהעמותות גדולות יותר מבחינת היקף הכנסותיהן, כך חלקן של ההכנסות מהמדינה בתמהיל ההכנסות שלהן גדל. וככל שהעמותות קטנות יותר – תרומות מהוות נתח משמעותי יותר מן ההכנסות שלהן (תרשים 2.10): בעוד שבקרב מחצית מן העמותות הגדולות ביותר (הנמצאות ברביעון הרביעי), ההכנסות מהמדינה מהוות 57% מהכנסותיהן או יותר, למחצית מן העמותות הקטנות ביותר (לכל הפחות) אין כלל הכנסות מהמדינה (ולכן האחוז החציוני ברביעון התחתון שווה ל-0%). באותו אופן תרומות מהוות מקור הכנסה עיקרי של העמותות הקטנות הנמצאות ברביעון התחתון, כך שבקרב מחצית מהן תרומות מהוות 60% מן ההכנסות ויותר, לעומת 7% בקרב העמותות הגדולות ביותר הנמצאות ברביעון הרביעי.

2.11 שיעור התרומות הכולל מסך ההכנסות, לפי קבוצות גודל

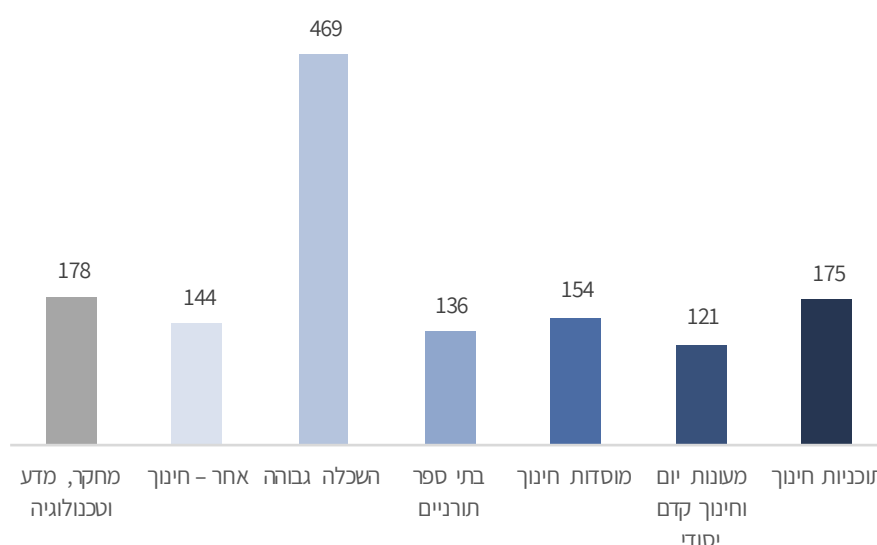
סך תרומות
4.3 מיליארד ₪

תרשים 2.11 מתייחס לכל העמותות ברביעון כמקשה אחת ומאפשר ניתוח מצרפי של שיעור התרומות מסך ההכנסות בכל רביעון. למשל, סך התרומות שהתקבלו בכל העמותות ברביעון הרביעי הגיע ל-3,222 מיליון ₪ (למעלה מ-3 מיליארד ₪), והוא מהווה 12% מסך הכנסותיהן. לעומת זאת, סך התרומות שהתקבלו בכל העמותות יחד ברביעון התחתון הגיע ל-44 מיליון ₪, אך הוא מהווה 48% מהכנסותיהן.

השכר הגבוה בעמותה

81% מהעמותות בתחום חינוך ומחקר העסיקו עובדים בשכר. השכר הגבוה ביותר הגיע ל-2.2 מיליון ש"ח בשנה למשרה מלאה, והוא שולם ב"קריה האקדמית אונו" בתת תחום השכלה גבוהה. העמותות בתחום חינוך ומחקר נבדלות במידה רבה בדפוסי השכר שלהן, כפי שמשתקף מהשוואה בין תתי התחום (תרשים 2.12). כך, במחצית ממעונות היום השכר הגבוה ביותר בעמותה קטן מ-121 אלף ש"ח בשנה, ואילו במחצית מהעמותות בתת תחום השכלה גבוהה השכר הגבוה ביותר בעמותה גדול מ-469 אלף ש"ח בשנה. חשוב לזכור שגם השכר הגבוה ביותר בעמותה לא בהכרח משולם בעבור עבודה במשרה מלאה, וההבדלים בין תתי התחום עשויים לנבוע מהבדלים בהיקפי המשרות.

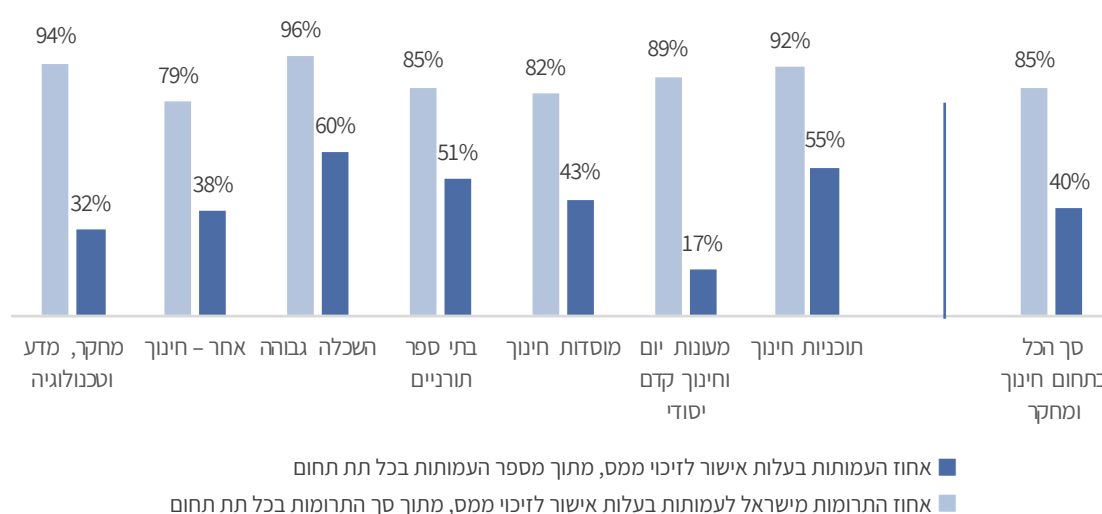
2.12 השכר הגבוה ביותר בעמותה, ערך חציוני באלפי ש"ח

אישור לזיכוי בגין תרומה

אישור לזיכוי ממס בגין תרומה, אשר ניתן לעמותה לפי סעיף 46(א) לפקודת מס הכנסה, מאפשר לתורמים לה להגיש בקשה לזיכוי ממס בגין תרומתם. תכלית האישור היא לאפשר לעמותה להגדיל את היקף התרומות שהיא מצליחה לגייס. ל-1,192 (40%) מהעמותות בתחום חינוך ומחקר יש אישור לזיכוי ממס בגין תרומה, וסך התרומות שהן מקבלות מישראל מהווה 84% מן התרומות מישראל שהתקבלו על ידי כל העמותות בתחום. שיעור ההטבה הגבוה ביותר הוא בתת תחום השכלה גבוהה, כך שהעמותות בעלות אישור לזיכוי ממס מקבלות 96% מהתרומות מישראל בתת תחום זה. זאת לעומת 75% בתת תחום מחקר, מדע וטכנולוגיה (תרשים 2.13). חשוב לזכור שהנתונים מצביעים רק על הפוטנציאל למתן תמריץ כלכלי לתורמים, אולם לא ניתן ללמוד מהם על מיצוי אפשרות זו בפועל על ידי התורמים.

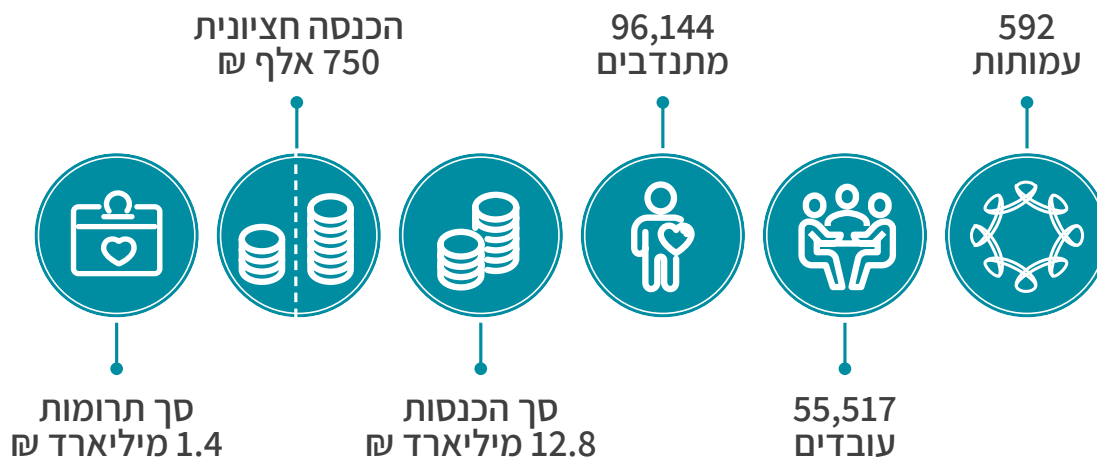
2.13 חלקן של עמותות בעלות אישור לזיכוי ממס, ושל התרומות מישראל שהן מקבלות, בכל תת תחום

סיכום

תחום חינוך ומחקר הוא תחום הפעילות הגדול ביותר מבחינת היקף הפעילות הכלכלית שלו. זהו תחום עתיר עובדים. מקור המימון העיקרי של התחום הוא הכנסות מהמדינה (62% מן ההכנסות). ל-63% מן העמותות בתחום יש הכנסות כלשהן מהמדינה, אך 94% מן ההכנסות מהמדינה מתרכזות ברבע מן העמותות, הן העמותות הגדולות.

בריאות

592 עמותות פעלו בתחום בריאות בשנת 2018, והכנסותיהן הסתכמו ב-12.8 מיליארד ₪ (תרשים 3.1). על פי הסיווג הבין-לאומי, הפעילות בתחום **בריאות** כוללת מתן שירותי בריאות כלליים ושירותי בריאות בהתמחויות שונות, לרבות שירותים תומכי בריאות, מינהל וחינוך לבריאות.

המטרות והפעולות של עמותות בריאות, כפי שדיווחו עליהן, מצטברות לטקסט עשיר. המילים השכיחות ביותר בטקסט הזה מכונסות בענן המילים בעמוד השער, כך שגודלן משקף את שכיחותן. עיון בו נותן מושג כללי באשר למושאי הפעילות המרכזיים של עמותות בתחום זה.

העמותות בתחום בריאות מחולקות לחמישה תתי תחום:

- ◆ **בתי חולים ומוסדות רפואיים:** בתי חולים אשר מספקים שירותי אשפוז כלליים. כולל תאגידי בריאות וקרנות מחקרים ופיתוח תשתיות שליד בתי החולים, אשר עוסקים במחקר רפואי קליני, רכישת ציוד עבור בתי החולים, ומתן שירותי רפואה.¹
- ◆ **מוסדות שיקום:** עמותות המספקות שירותי אשפוז וטיפול שיקומי לאנשים הסובלים מליקויים עקב פציעה, מחלה ממושכת או מום גנטי, ונדרשים לטיפול נרחב.
- ◆ **בתי אבות:** בתי החלמה לקשישים, כולל מגורים, טיפול סיעודי וטיפול רפואי.
- ◆ **הצלת חיים:** עמותות המספקות שירותי רפואת חירום, כולל שירותים אמבולטוריים.²
- ◆ **"אחר - בריאות":** כולל עמותות שפעילותן מגוונת: עמותות להשאלת ציוד רפואי ומתן שירותים פרא-רפואיים; עמותות המעניקות שירותי בריאות הנפש; עמותות העוסקות ברפואה מונעת ובבריאות הציבור; עמותות המקדמות את טובתם של חולים במחלה ספציפית; וארגוני ידידים של מוסדות רפואיים (המתאימים יותר לסיווג בתחום פילנתרופיה והתנדבות). כמו כן, בתת תחום זה כלולות גם עמותות שלמעשה מתאימות

¹ חשוב לציין שבסיס הנתונים לשנתון לא כולל את ארבע קופות החולים בישראל, אשר מאגדות כאגודות עותומניות. כמו כן, הוא לא כולל את מרבית בתי החולים בישראל, היות שאינם מאגדים כעמותות או כחל"צ, בין אם הם בתי חולים ממשלתיים בבעלות משרד הבריאות; בתי חולים עירוניים בבעלות רשות מקומית; בתי חולים בבעלות קופות החולים; או בתי חולים עסקיים. יחד עם זאת, תאגידי הבריאות והקרנות שליד בתי החולים הממשלתיים והעירוניים **כן** כלולים בשנתון, כיוון שהם מאגדים כעמותה או כחל"צ ולפיכך הנתונים שלהם נמצאים בבסיס הנתונים.

² לא כולל את "מגן דוד אדום", שהוא ארגון החרום הגדול בישראל, אך מאוגד כאגודה עותומנית.

לאחד מארבעת תתי התחום האחרים. למשל, "הדקל" מרכז צדקה וחסד אשר מסווגת ב"אחר – בריאות", אך היות שמפעילה בית אבות סיעודי מתאימה לתת תחום בתי אבות.³

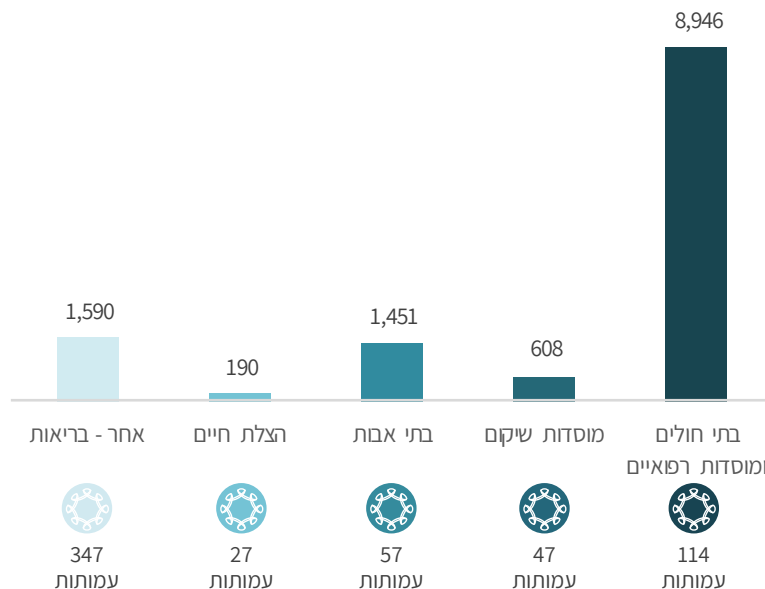
3.1 התפלגות לתתי תחום, לפי מספר עמותות וסך הכנסות במיליוני ₪

סך הכנסות
12.8 מיליארד ₪

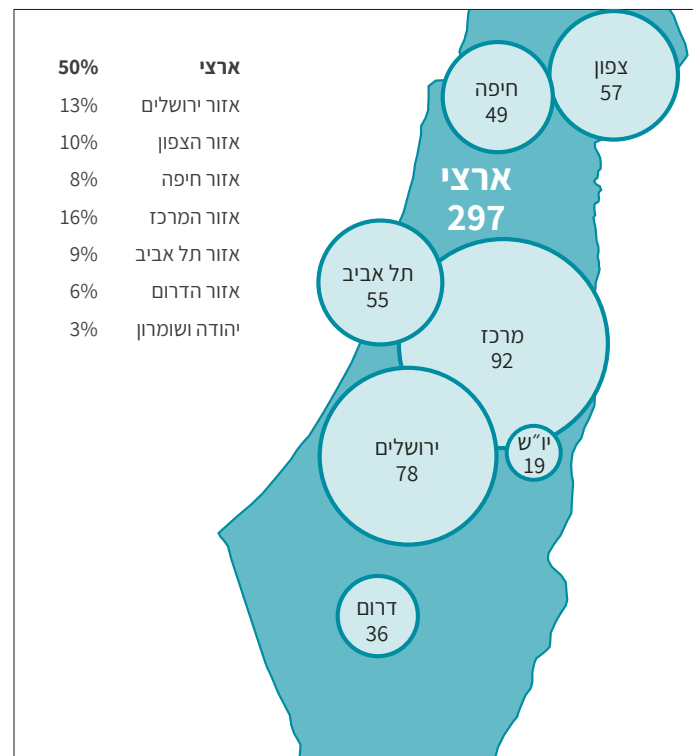
592
עמותות

העמותות הפועלות בתחום בריאות שונות מאוד באופיין ובהיקף הפעילות שלהן. תת תחום בתי חולים ומוסדות רפואיים כולל עמותות ענק שהכנסותיהן גבוהות מאוד, בעיקר הודות למתן שירותי אשפוז, ביצוע הליכים כירורגיים וכו' (ממוצע ההכנסות של 15 העמותות הגדולות בתת תחום זה מגיע כמעט ל-550 מיליון ₪ לעמותה בשנה). לעומת זאת, בתת תחום "אחר – בריאות" שבו מרוכזות עמותות רבות המקדמות בריאות, אך לא מבצעות הליכים רפואיים, סך ההכנסות במחצית מן העמותות נמוך מ-385 אלף ₪ בשנה לעמותה.

³ להסבר על סיווג עצמי וסיווג לתת תחום "אחר" ראו במבוא בעמ' 10.

3.2 מספר עמותות לפי אזור פעילות

*האחוזים לא מסתכמים ל-100% היות שיש עמותות אשר פועלות ביותר ממחוז אחד

מחצית מעמותות בריאות (297) מדווחות על פעילות ארצית; 92 פועלות באזור המרכז ו-78 באזור ירושלים. בכל אחד מהאזורים האחרים: הצפון, תל אביב, חיפה, הדרום ויהודה ושומרון פועלות בין 19–57 עמותות (תרשים 3.2).

בתי אבות פועלים בעיקר בפריסה אזורית, כך ש-45 בתי אבות מספקים שירותים באזור אחד, שניים או שלושה אזורים, ואילו 12 בתי אבות פועלים בפריסה ארצית (ברשתות). לעומת זאת, 16 מתוך העמותות בתת תחום הצלת חיים פועלות בפריסה ארצית, ועוד 11 מספקות שירותים באזור אחד או שניים.

עובדים ומתנדבים

עמותות בתחום בריאות מעסיקות 55,517 עובדים ועובדות בשכר, ונעזרות בעוד 96,144 מתנדבים ומתנדבות. 54% מהמועסקים בשכר עובדים בבתי חולים ומוסדות רפואיים (תרשים 3.3), והמעסיק הגדול בתחום זה הוא "הסתדרות מדיצינית הדסה" (6,214 עובדים). אולם, העמותה המעסיקה את מספר העובדים הגדול ביותר בתחום היא "עזר מציון" עם 8,434 עובדים, המסווגת לתת תחום "אחר - בריאות". בממוצע, מועסקים 94 עובדים בעמותת בריאות, אך השונות בין העמותות בתחום עצומה, כך שבמחצית מן העמותות מועסקים שני עובדים או פחות.

80% מהמתנדבים פעילים בתת תחום "אחר - בריאות" (כ-77 אלף מתנדבים). כמעט מחציתם מתרכזים ב"עזר מציון" (30,078 מתנדבים); עוד 11,505 מתנדבים ב"ארגון תורמי דם מתנדבים בישראל" ו-7,000 מתנדבים ב"יד שרה".

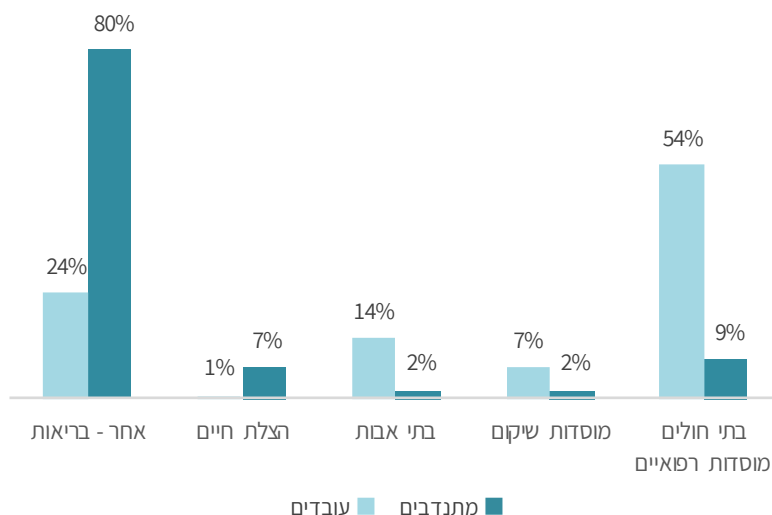
3.3 התפלגות עובדים ומתנדבים, לפי תת תחום

55,517
עובדים

96,144
מתנדבים

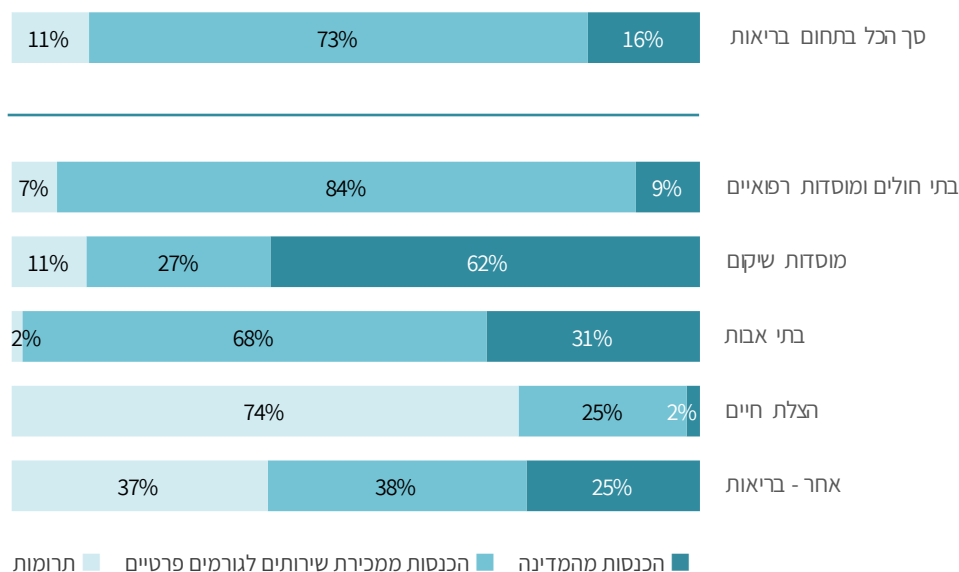

הכנסות

בשנת 2018 הסתכמו הכנסותיהן של עמותות בתחום בריאות ב-12.8 מיליארד ש"ח. מקורות המימון הם: המדינה, מכירת שירותים לגורמים פרטיים ותרומות. הכנסות **ממכירת שירותים לגורמים פרטיים** כוללות תמורה עבור מתן שירותים ליחידים ולמשקי בית, לעמותות אחרות, לעסקים, ולמעשה לכל גורם שאינו ממשלתי. כמו כן, הן כוללות הכנסות מדמי חבר והכנסות אחרות. מכירות אלה היו מקור המימון העיקרי של תחום בריאות (73% מההכנסות). מכירות לגורמים פרטיים היו משמעותיות במיוחד בתת תחום בתי חולים ומוסדות רפואיים (84%). ביתר תתי התחום הן נעו בין 25%-68% מההכנסות בתת התחום (תרשים 3.4).

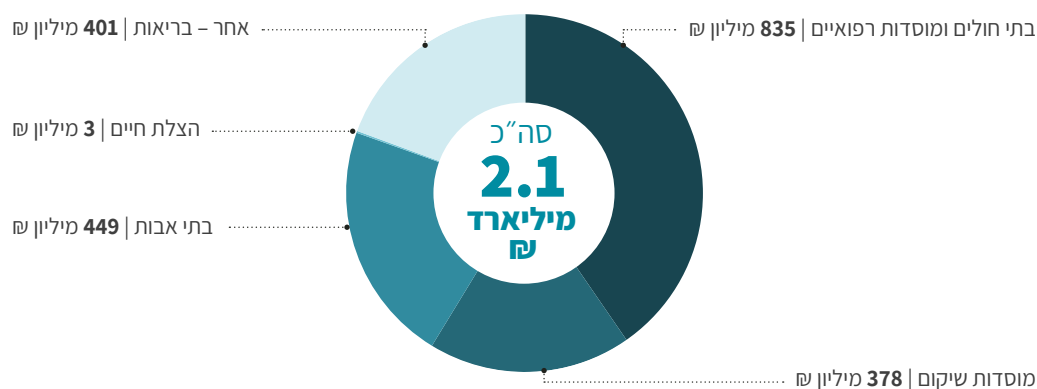
הכנסות **מהמדינה** כוללות כספים שהועברו מהממשלה, מרשויות מקומיות ומיחידות ממשלתיות אחרות בדרכים שונות: כספי תמיכות והקצבות; וכספים ששולמו לעמותות עבור אספקת שירותים לציבור, במסגרת התקשרויות עמן. כספים אלה יחד מהווים 16% מן ההכנסות בתחום בריאות. הכנסות מהמדינה הן מקור המימון העיקרי של מוסדות שיקום (62%), אך ביתר תתי התחום הן מהוות פחות מ-31%, ובתת תחום הצלת חיים - 2% בלבד. תת תחום הצלת חיים נסמך בעיקר על **תרומות** מישראל ומחו"ל, לרבות מענקים מקרנות (74% מההכנסות). יחד עם זאת, בתחום בריאות כולו תרומות מהוות 11% מסך ההכנסות.

3.4 סך הכנסות בריאות, לפי מקור מימון ותת תחום

סך הכנסות
12.8 מיליארד ש"ח

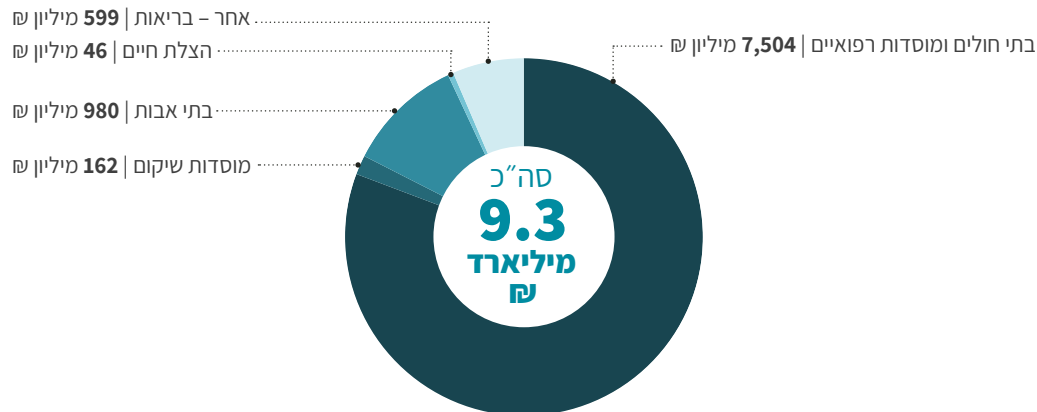
3.5 הכנסות מהמדינה לפי תת תחום, במיליוני ש"ח

2.1 מיליארד ש"ח התקבלו בעמותות בתחום בריאות מהמדינה (תרשים 3.5). 835 מיליון ש"ח (40%) הגיעו לבתי חולים ומוסדות רפואיים. מתוכם, 624 מיליון ש"ח הגיעו לשלושת בתי החולים הגדולים: "הסתדרות מדיצינית הדסה" (380 מיליון ש"ח), "המרכז הרפואי שערי צדק" (143 מיליון ש"ח) ו"בית החולים קרית צאנז ע"ש לניאדו" (101 מיליון ש"ח). חשוב לזכור שהנתונים אודות הכנסות מהמדינה לתת תחום זה נותנים תמונה חלקית בלבד היות שמרבית בתי החולים לא כלולים בבסיס הנתונים לשנתון (כיוון שאינם מאוגדים כעמותות או כחל"צ). מוסדות שיקום, בתי אבות ועמותות בתת תחום "אחר - בריאות" קיבלו בין 18%-22% מההכנסות מהמדינה בתחום בריאות; כ-200 מיליון ש"ח מתוכם הגיעו ל"עזר מציון" (המסווגת ב"אחר - בריאות"); 103 מיליון ש"ח הגיעו ל"קשת - האגודה למען הקשיש בתל-אביב-יפו"⁴ (בתי אבות); ו-99 מיליון ש"ח הגיעו ל"אנוש - העמותה הישראלית לבריאות הנפש" (מוסדות שיקום). עמותות בתת תחום הצלת חיים קיבלו מהמדינה 3 מיליון ש"ח בשנת 2018 (1.5 מיליון ש"ח מתוכם הגיעו ל"איחוד הצלה ישראל 1221").

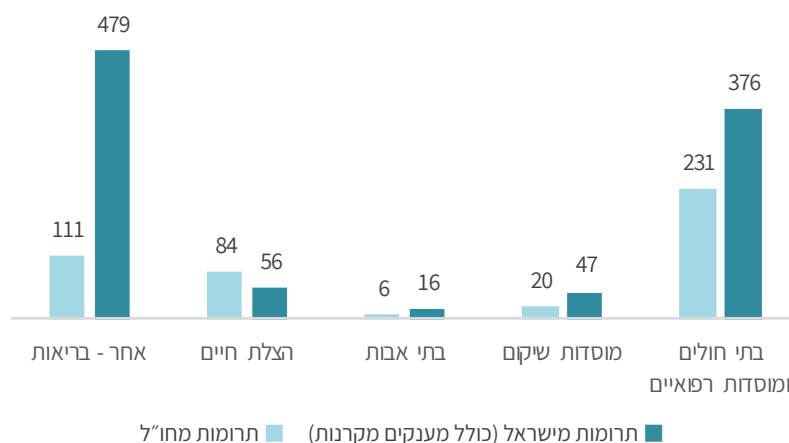
⁴ במסגרת עיבוד הנתונים לשנתון נבחן הסיווג העצמי של 165 העמותות הגדולות. הסיווג של חלק מהן שונה בהתבסס על סיווג למ"ס בהתאם לתקן ICNPO, ובהן "קשת - האגודה למען הקשיש בתל-אביב-יפו", "איחוד הצלה ישראל 1221" ו"עמותת ידידי מכבי שירותי בריאות" המוזכרות בפרק זה. לפירוט נוסף ראו במבוא בעמ' 10.

3.6 הכנסות ממכירת שירותים לגורמים פרטיים, לפי תת תחום, במיליוני ₪

9.3 מיליארד ₪ התקבלו בשנת 2018 בעמותות בתחום בריאות ממכירות לגורמים פרטיים, לרבות דמי חבר והכנסות אחרות (תרשים 3.6). 81% (7.5 מיליארד ₪) התקבלו בבתי חולים ומוסדות רפואיים. מתוכם, 5.9 מיליארד ₪ התקבלו בשישה בתי חולים ותאגידי בריאות עבור שירותי בריאות שסיפקו לציבור: "הסתדרות מדיצינית הדסה" (2.1 מיליארד ₪), "המרכז הרפואי שערי צדק" (1.4 מיליארד ₪), "קרן מחקרים ושירותי בריאות - שיבא" (934 מיליון ₪), "תאגיד הבריאות ליד המרכז הרפואי תל אביב" (591 מיליון ₪), "בית החולים קרית צאנז ע"ש לניאדו" (449 מיליון ₪) ו"תאגיד הבריאות - רמב"ם" (438 מיליון ₪). עוד 980 מיליון ₪ (11%) התקבלו בבתי אבות. בראשם, "מרכז משען בע"מ" עם 376 מיליון ₪ הכנסות מגורמים פרטיים בעבור מתן שירותי בריאות.

3.7 הכנסות מתרומות מישראל ומחו"ל לפי תת תחום, במיליוני ₪

סך תרומות
1.4 מיליארד ₪

1.4 מיליארד ₪ התקבלו מתרומות מישראל ומחו"ל (תרשים 3.7). התרומות מישראל עשויות לכלול גם מענקים מקרנות שונות בישראל, מהסוכנות היהודית ומקרן היסוד. כמעט מחצית מהתרומות מישראל (479 מיליון ₪) התקבלו בעמותות מתת תחום "אחר - בריאות". מתוכן, "עזר מציון" קיבלה 75 מיליון ₪, ו"האגודה למלחמה בסרטן בישראל" קיבלה 60 מיליון ₪.

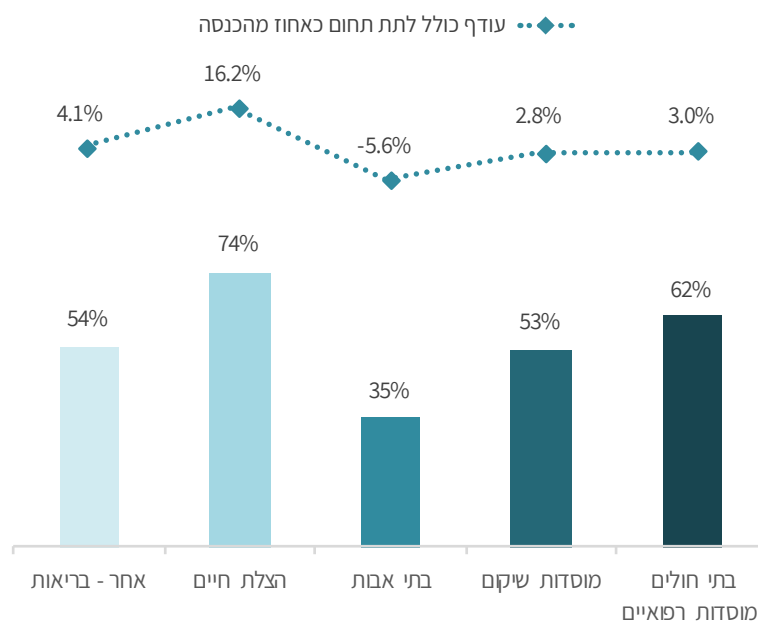
למעלה ממחצית מהתרומות מחו"ל (231 מיליון ₪) הגיעו לבתי חולים ומרכזים רפואיים. אולם, העמותה אשר קיבלה את סך התרומות מחו"ל הגדול ביותר בתחום היא "איחוד הצלה ישראל 1221", מתת תחום הצלת חיים, עם 78 מיליון ₪ תרומות מחו"ל.

מתוך 1.4 מיליארד ש התרומות שהגיעו לעמותות בריאות, 28 אגודות ידידים המסווגות בתחום בריאות קיבלו 131 מיליון ש תרומות מישראל, ועוד 101 מיליון ש תרומות מחו"ל. למעשה כל אגודות הידידים של מוסדות רפואיים מסווגות בתחום בריאות, למעט "עמותת ידידי מכבי שירותי בריאות" שקיבלה תרומות בסך של 94 מיליון ש, וסווגה מחדש בתחום פילנתרופיה והתנדבות.⁵ כך שבסך הכל בשנת 2018, הגיעו תרומות בסך של 326 מיליון ש לאגודות ידידים של מוסדות בריאות. בנוסף, חשוב לציין שהיקף התרומות המיועדות לבניית אגפים חדשים ולרכישת ציוד רפואי הוא משמעותי במיוחד בתחום בריאות, אך איננו בא לידי ביטוי בנתונים.⁶

עודף או גירעון שנתי

ככלל, בשנת 2018, עמותות בתחום בריאות התנהלו בעודף בחשבון השוטף,⁷ כלומר בחישוב שנתי ההכנסות שלהן עלו על ההוצאות. כמעט בכל תתי התחום יותר ממחצית העמותות התנהלו בעודף. בתת תחום הצלת חיים 74% מהעמותות סיימו בעודף וגם העודף הכולל של כל העמותות בתת התחום מתוך סך הכנסותיהן היה הגבוה ביותר (16.2%). לעומת זאת, בתת תחום בתי אבות 65% מהעמותות התנהלו בגירעון ו-35% התנהלו בעודף, ובחישוב כולל, תת התחום סיים את השנה בגירעון כולל של 5.6% מההכנסות (תרשים 3.8). חשוב להבהיר שעודף או גירעון שנתיים לא מעידים על מצבה הפיננסי של העמותה, אלא משקפים את תמונת המצב השנתית בלבד.

3.8 אחוז העמותות אשר סיימו את שנת 2018 בעודף, ואחוז העודף הכולל, לפי תת תחום

⁵ ראו הערת שוליים 4 לעיל.

⁶ תרומות המיועדות לבנייה ולציוד הן "תרומות הון", אשר לא מקבלות ביטוי בדוח על הפעילות השוטפת (הכנסות והוצאות שנתיות), אלא רק נרשמות בדוח על השינויים בנכסים.

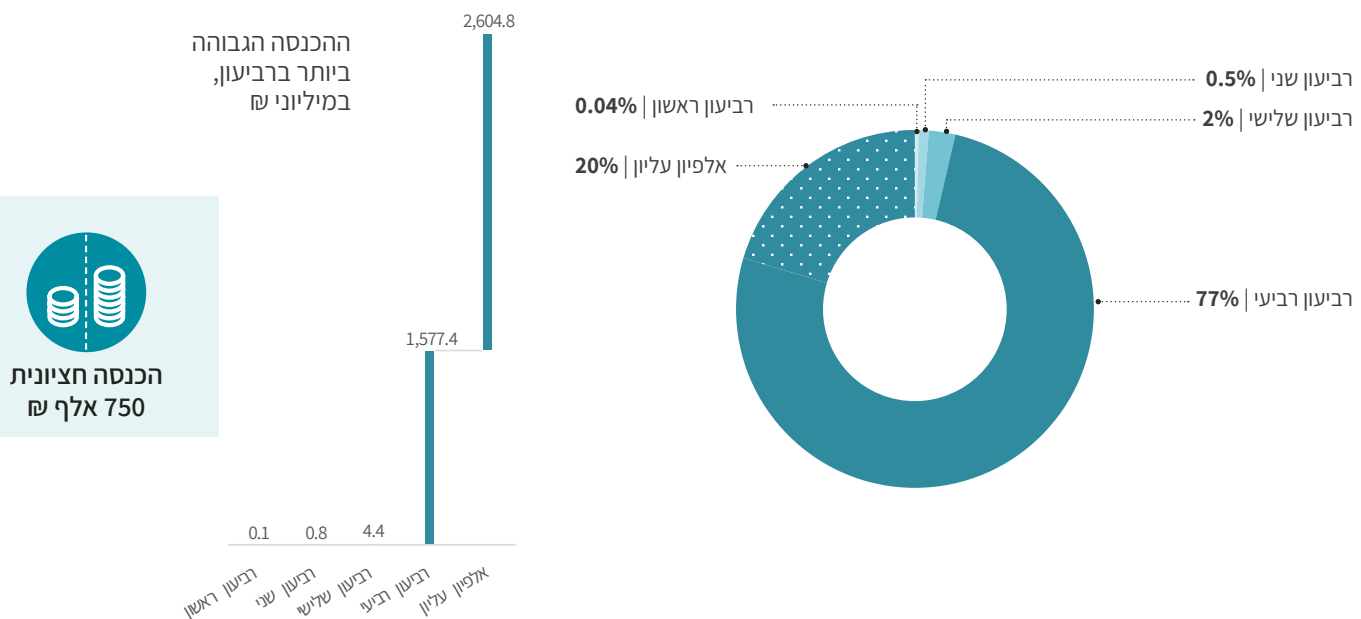
⁷ החשבון השוטף כולל את סך ההכנסות ששימשו לפעילות במהלך השנה (מהמדינה, ממכירות ומתרומות) פחות סך ההוצאות השוטפות (הוצאות לפעילות, הוצאות הנהלה וכלליות, הוצאות מימון וכו'), ללא העברות הון (מענקים המתקבלים לצורך רכישת נכסים קבועים: מבנים, רכב, ציוד, תוכנה), ולפני השקעה בנכסים קבועים.

קבוצות גודל

לצורך השוואה בין קבוצות גודל, סודרו כלל העמותות בתחום בריאות בסדר עולה לפי סך הכנסותיהן וחולקו לרביעונים: ארבע קבוצות שוות שבכל אחת מהן 148 עמותות, החל מהרביעון התחתון (הראשון) הכולל רבע מן העמותות שהכנסותיהן הן הנמוכות ביותר, וכלה ברביעון הרביעי הכולל רבע מהעמותות שהכנסותיהן הן הגבוהות ביותר.

בקצה הגבוה של הרביעון הרביעי נמצא "האלפיון העליון". האלפיון העליון כולל אלפית (0.1%) ממספר העמותות – עמותה אחת בתחום בריאות⁸ – בעלת ההכנסה הגבוהה ביותר.

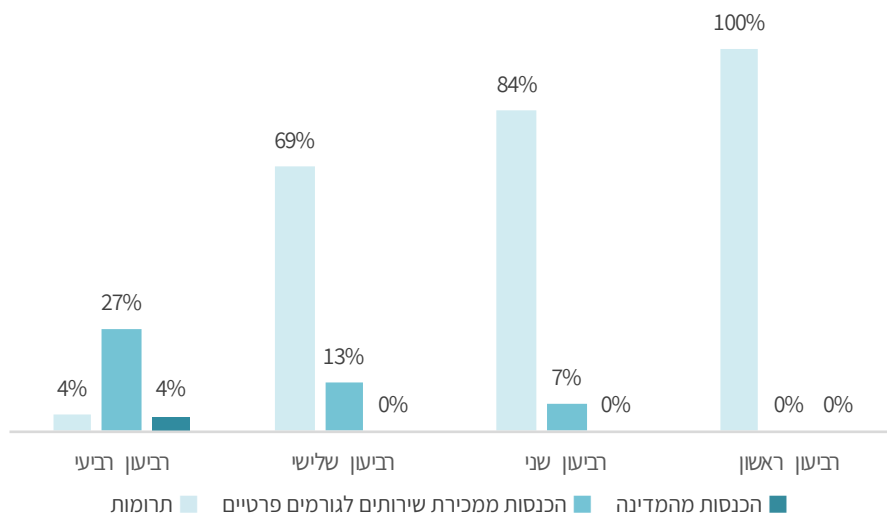
3.9 חלוקת סך ההכנסות בתחום בריאות לפי קבוצות גודל

תחום בריאות הוא תחום ריכוזי מאוד, במובן זה ש-97% מסך ההכנסות בו מרוכזות אצל רבע מהעמותות בלבד (כלומר ברביעון הרביעי), בחלוקה הבאה: 77% מההכנסות מרוכזות ברביעון הרביעי ללא האלפיון העליון, ועוד 20% מההכנסות מרוכזות ב"הסתדרות מדיצינית הדסה" המהווה את האלפיון העליון בתחום בריאות. יתר העמותות בשלושת הרביעונים האחרים אוחדות ב-3% מכלל ההכנסות בתחום (תרשים 3.9). השונות בהכנסה בין הרביעונים עצומה, כך שההכנסה השנתית של כל אחת מן העמותות ברביעון התחתון נמוכה מ-100 אלף ₪. סכום זה מהווה אם כן, את ההכנסה הגבוהה ביותר בקרב העמותות ברביעון התחתון. ההכנסה הגבוהה ביותר לעמותה ברביעון השני (היא גם ההכנסה החצינית בתחום כולו) היא 750 אלף ₪; ברביעון השלישי – 4.4 מיליון ₪; וברביעון הרביעי היא עולה על 1.5 מיליארד ₪. באלפיון העליון ההכנסה השנתית מרקיעה ל-2.6 מיליארד ₪ ב"הסתדרות מדיצינית הדסה", היא גם ההכנסה הגבוהה ביותר בקרב כלל העמותות, בכל התחומים בשנת 2018.

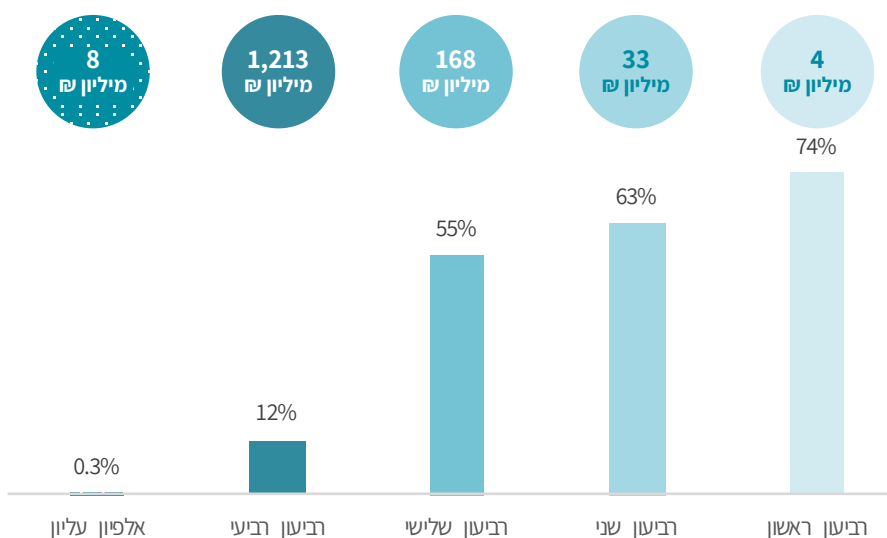
⁸ להסבר על אופן גזירת האלפיון ראו במבוא בעמ' 11.

3.10 התפלגות ההכנסות בעמותה לפי מקור מימון, בכל אחד מהרביעונים, אחוז חציוני

בנוסף על ריכוז רוב ההכנסות אצל מיעוט עמותות, הרי שעמותות בקבוצות הגודל השונות נבדלות גם בדפוסי התפלגות ההכנסות שלהן לפי שלושת מקורות המימון: המדינה, מכירות ותרומות. בתחום בריאות, ככל שהעמותות גדולות יותר מבחינת היקף הכנסותיהן, כך חלקן של ההכנסות מתרומות בתמהיל ההכנסות שלהן קטן, אך ההכנסות ממכירות לגורמים פרטיים מהוות נתח גדול יותר מסך ההכנסות שלהן (תרשים 3.10). כך, מחצית מן העמותות הקטנות ביותר (ברבעון התחתון) נסמכות אך ורק על תרומות. לעומת זאת, בקרב מחצית מן העמותות הגדולות ביותר (הנמצאות ברבעון הרביעי), תרומות מהוות לכל היותר 4% מן ההכנסות, ואילו מכירות לגורמים פרטיים מהוות 27% מהכנסותיהן או יותר. בכל אחד משלושת הרביעונים הראשונים למחצית מן העמותות (לכל הפחות) אין כלל הכנסות מהמדינה (ולכן האחוז החציוני של הכנסות מהמדינה ברביעונים אלה שווה ל-0%). ברבעון הרביעי, הכנסות מהמדינה מהוות יותר מ-4% מהכנסותיהן של מחצית מן העמותות.

3.11 שיעור התרומות הכולל מסך ההכנסות, לפי קבוצות גודל

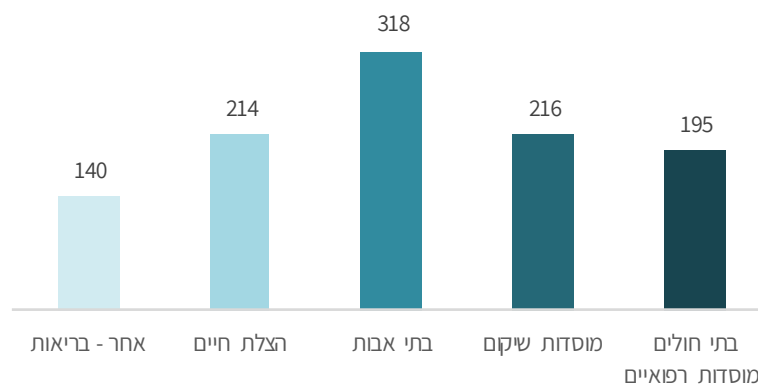
סך תרומות
1.4 מיליארד ₪

תרשים 3.11 מתייחס לכל העמותות ברבעון כמקשה אחת ומאפשר ניתוח מצרפי של שיעור התרומות מתוך ההכנסות בכל רבעון. למשל, סך התרומות שהתקבלו בכל העמותות ברבעון הרביעי הגיע ל-1,213 מיליון ₪ (כלומר 1.2 מיליארד ₪), והוא מהווה 12% מסך הכנסותיהן. לעומת זאת, סך התרומות שהתקבלו בכל העמותות יחד ברבעון התחתון הגיע ל-4 מיליון ₪, אך הוא מהווה 74% מהכנסותיהן.

השכר הגבוה בעמותה

61% מהעמותות בתחום בריאות העסיקו עובדים בשכר. בתת תחום בתי אבות הערך החציוני של השכר הגבוה בעמותה הוא הגדול ביותר, כך שבמחצית מבתי האבות השכר הגבוה בעמותה עולה על 318 אלף ש"ח בשנה, לעומת 216 אלף ש"ח לכל היותר ביתר תתי התחום (תרשים 3.12). יחד עם זאת, השכר הגבוה ביותר בעמותה אשר שולם בתחום בריאות הגיע ל-3.9 מיליון ש"ח בשנה למשרה מלאה, ושולם ב"הסתדרות מדיצינית הדסה", המסווגת בתת תחום בתי חולים ומוסדות רפואיים, ולמעשה זהו השכר הגבוה ביותר ששולם בכלל העמותות המדווחות בשנת 2018 בכל התחומים. מבין כל עמותות בריאות, יש תשע עמותות שבהן השכר הגבוה בעמותה עלה על 1 מיליון ש"ח בשנה, וכולן בתי חולים או תאגידי בריאות.

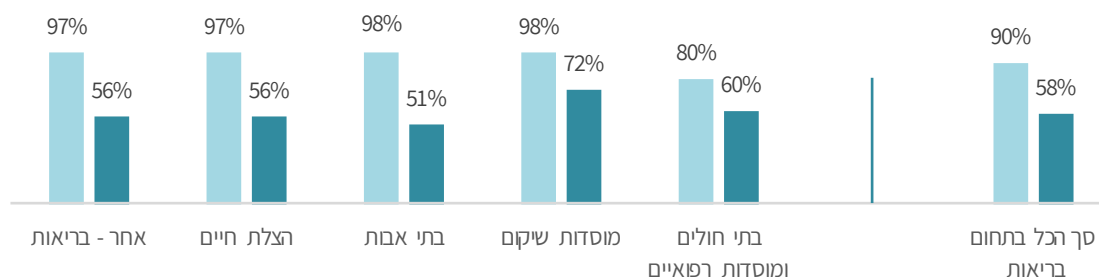
3.12 השכר הגבוה ביותר בעמותה, ערך חציוני באלפי ש"ח

אישור לזיכוי בגין תרומה

אישור לזיכוי ממס בגין תרומה, אשר ניתן לעמותה לפי סעיף 46(א) לפקודת מס הכנסה, מאפשר לתורמים לה להגיש בקשה לזיכוי ממס בגין תרומתם. תכלית האישור היא לאפשר לעמותה להגדיל את היקף התרומות שהיא מצליחה לגייס. ל-341 (58%) מהעמותות בתחום בריאות יש אישור לזיכוי ממס בגין תרומה, וסך התרומות שהן מקבלות מישראל מהווה 90% מן התרומות מישראל שהתקבלו על ידי כל העמותות בתחום. כמעט בכל תתי התחום העמותות בעלות אישור לזיכוי ממס מקבלות לפחות 97% מהתרומות מישראל שהתקבלו בתת התחום שלהן. זאת למעט בתת תחום בתי חולים ומוסדות רפואיים, שבו עמותות בעלות אישור לזיכוי ממס מקבלות 80% מהתרומות מישראל בתת התחום (תרשים 3.13). חשוב לזכור שהנתונים מצביעים רק על הפוטנציאל למתן תמריץ כלכלי לתורמים, אולם לא ניתן ללמוד מהם על מיצוי אפשרות זו בפועל על ידי התורמים.

3.13 חלקן של עמותות בעלות אישור לזיכוי ממס, ושל התרומות מישראל שהן מקבלות, בכל תת תחום

■ אחוז העמותות בעלות אישור לזיכוי ממס, מתוך מספר העמותות בכל תת תחום
 ■ אחוז התרומות מישראל לעמותות בעלות אישור לזיכוי ממס, מתוך סך התרומות בכל תת תחום

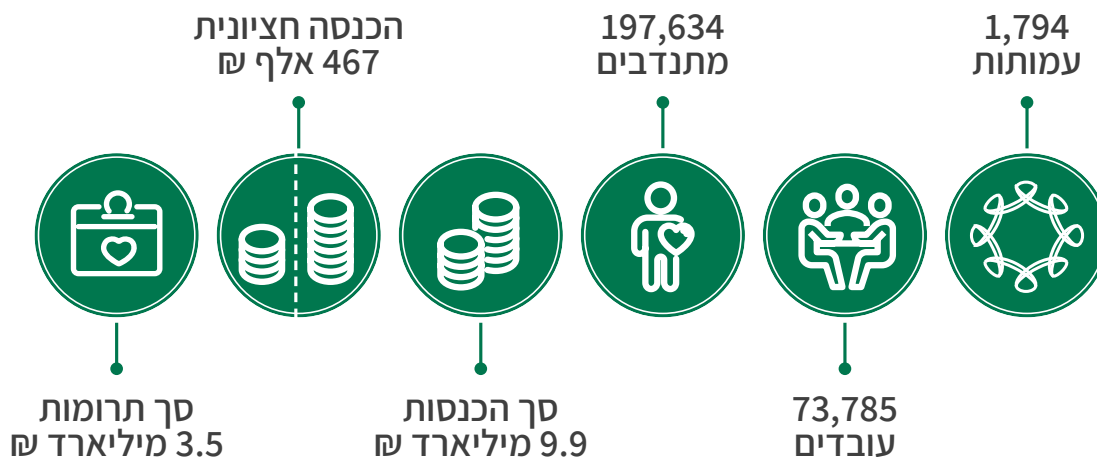
סיכום

בתחום בריאות מרוכזים משאבים רבים: זהו תחום עתיר עובדים, עתיר מתנדבים, והוא רחב היקף מבחינת הפעילות הכלכלית שלו. התחום מאופיין בקיטוב משמעותי, כך שפועלות בו עשרות בודדות של עמותות ענק, ולצידן כמה מאות עמותות קטנות – מבחינת הכנסות, עובדים ומתנדבים. התחום נסמך בעיקר על מכירת שירותים – הן לגורמים פרטיים והן לגורמים ממשלתיים.

חשוב לציין שהתמונה המתקבלת מנתוני העמותות בתחום בריאות היא תמונה חלקית בלבד של שירותי הבריאות הניתנים לציבור בישראל: בתי חולים ובתי אבות רבים הם ממשלתיים או עסקיים (או אלכ"רים שאינם מאוגדים כעמותות וכחל"צ), כך שעמותות וחל"צ מספקות רק חלק קטן משירותי הבריאות בישראל. יתרה מזו, אף שבתי החולים ובתי האבות המוצגים בפרק זה מאוגדים מבחינה משפטית כעמותות או כחל"צ, אופי הפעילות והמימון שלהם לא בהכרח שונה מזה של בתי חולים ובתי אבות ממשלתיים ועסקיים.⁹

⁹ יש לציין שבקרב הקהילה הבין-לאומית העורכת את הסטטיסטיקה של בריאות, יש דיון מתמיד בשאלת הכללתם של בתי חולים במגזר המוסדות ללא כוונת רווח.

שירותי רווחה

1,794 עמותות פעלו בתחום שירותי רווחה בשנת 2018, והכנסותיהן בשנה זו הסתכמו ב-9.9 מיליארד ₪ (תרשים 4.1). גבולות הגזרה של "שירותי רווחה" הם רחבים ולא חד משמעיים, היות ששירותים רבים ומגוונים יכולים לקדם את הרווחה של הפרט, למשל: השכלה נאותה, מתן סקורב למקום המגורים, ריאות ירוקות בעיר, מלגות לימודים וכן הלאה. למרות זאת שירותים אלה אינם כלולים בשירותי רווחה. הייחוד של עמותות **שירותי רווחה** הוא שהן מעניקות סעדים במצבי מצוקה, ולרוב הן מתמקדות בפרט (בשונה מהקהילה). על פי הסיווג הבין-לאומי נוהגים להגדיר את הפעילות שלהן כ"שירותים חברתיים" או "שירותי אנוש". בפועל, הן מעניקות סיוע המותאם לאוכלוסיות ספציפיות או סיוע בעטיים של מצבי מצוקה וחירום ספציפיים.

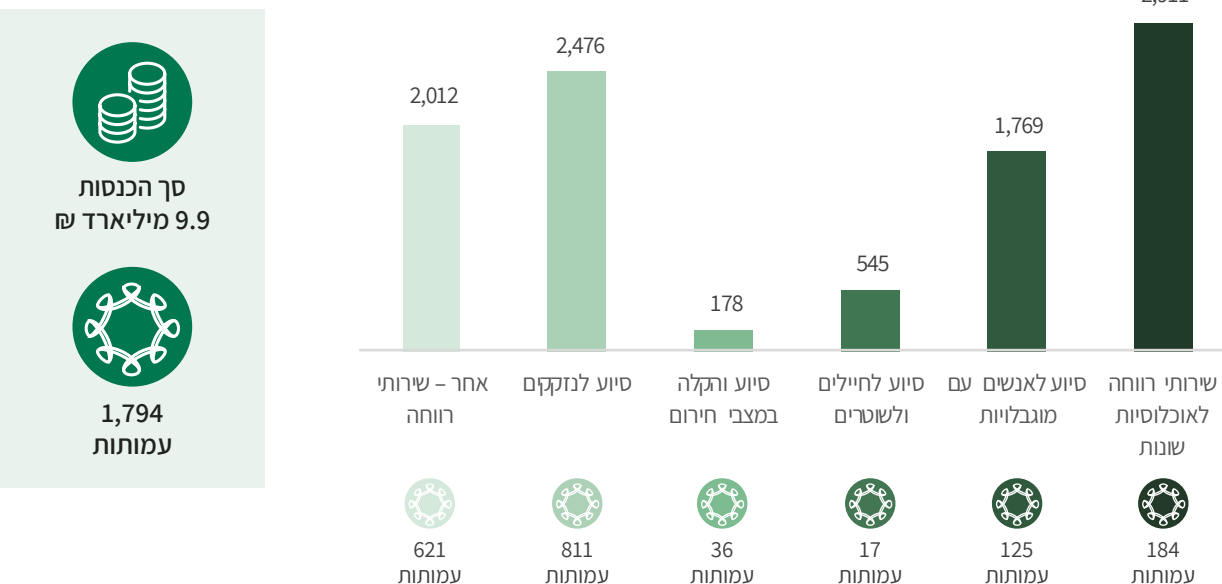
המטרות והפעולות של עמותות שירותי רווחה, כפי שדיווחו עליהן, מצטברות לטקסט עשיר. המילים השכיחות ביותר בטקסט הזה מכונסות בענן המילים בעמוד השער, כך שגודלן משקף את שכיחותן. עיון בו נותן מושג כללי באשר למושאי הפעילות המרכזיים של עמותות בתחום זה.

העמותות בתחום שירותי רווחה מחולקות לשישה תתי תחום:

- ◆ **שירותי רווחה לאוכלוסיות שונות:** עמותות המעניקות תמיכה וסיוע בשלבים שונים של מעגל החיים, החל מסיוע לילדים (כולל סיוע לילדים עם לקויות למידה, אימוץ ואמנה); המשך בטיפול בנער בסיכון; וכלה בסיוע לקשישים.
- ◆ **סיוע לאנשים עם מוגבלויות:** כולל דיור מוגן שאיננו סיעודי, עמותות המספקות תעסוקה שיקומית, פעילויות פנאי ופעילויות מותאמות נוספות. כמו כן, בתת תחום זה כלולות גם עמותות התומכות במשפחות של אנשים עם מוגבלויות, במשפחות של אנשים עם תסמונות שונות, ובמשפחות של חולים במחלות כרוניות ושאינן כרוניות.
- ◆ **תמיכה בחיילים ובשוטרים:** עמותות המסייעות לחיילים ולשוטרים בעת השירות ולאחריו, ובמיוחד לחיילים בודדים ולפצועי מלחמה.
- ◆ **סיוע והקלה במצבי חירום:** עמותות המעניקות סיוע במצבי חירום כמו אסונות טבע, אירועי טרור, תקיפה מינית, פליטות והתמכרות לסמים.
- ◆ **סיוע לנזקקים:** עמותות המסייעות לאנשים מעוטי יכולת כלכלית על ידי מתן ביגוד, מזון, ריהוט, הלוואות ללא ריבית, תלושי קניה וכו'. לרבות בתי תמחוי ומרכזי חלוקת בגדים.

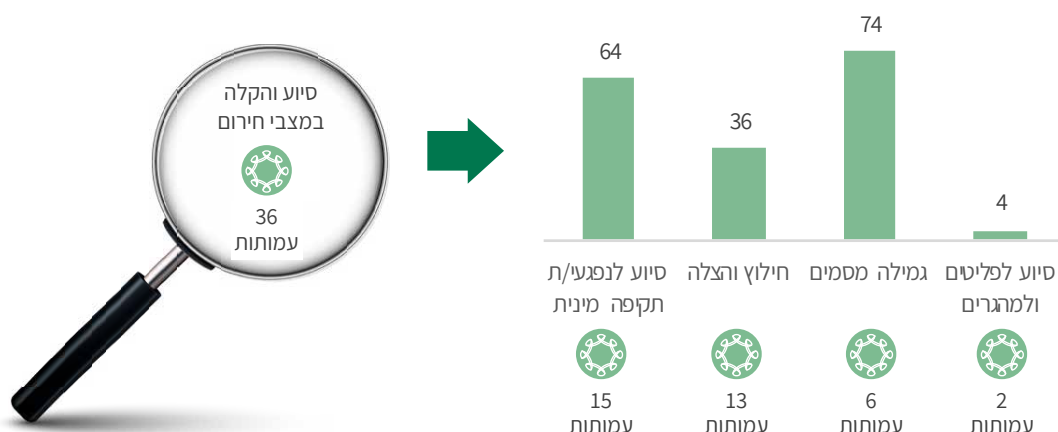
“אחר – שירותי רווחה”: כולל עמותות שפעילותן מגוונת. מרבית העמותות בתת תחום זה מתאימות למעשה לאחד מתתי התחום האחרים. למשל, “אקים – אגודה לקידום אנשים עם מוגבלויות – ירושלים”, עמותה שסיווגה עצמה ב“אחר – שירותי רווחה”, מתאימה למעשה לתת תחום סיוע לאנשים עם מוגבלויות; או: “עלם – עמותה לנוער במצבי סיכון”, המתאימה לתת התחום שירותי רווחה לאוכלוסיות שונות.¹

4.1 התפלגות לתתי תחום, לפי מספר עמותות וסך הכנסות במיליוני ₪

העמותות בתתי התחום השונים בתחום שירותי רווחה נבדלות במידה רבה בגדלן, במובן היקף הפעילות הכלכלית שלהן. כך, בעוד שבממוצע, סך הכנסות של עמותה בתת תחום שירותי רווחה לאוכלוסיות שונות מגיע ל-16 מיליון ₪, סך הכנסות ממוצע של עמותה בתת תחום סיוע לנזקקים מגיע ל-3 מיליון ₪.

4.1.1 הרכב תת תחום סיוע והקלה במצבי חירום: מספר עמותות וסך הכנסות במיליוני ₪

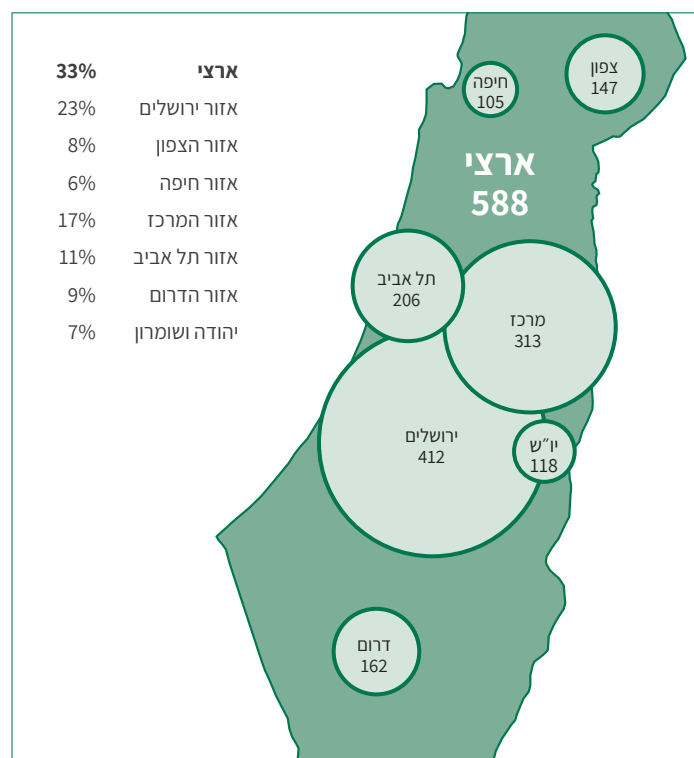

תת התחום **סיוע והקלה במצבי חירום** מורכב למעשה מארבעה תתי תחום קטנים יותר אשר קובצו לצורך הצגת הנתונים: **סיוע לנפגעי/ות תקיפה מינית** (15 עמותות, סך הכנסות 64 מיליון ₪); **חילוץ והצלה** (13 עמותות, סך הכנסות 36 מיליון ₪); **גמילה מסמים** (6 עמותות, סך הכנסות 74 מיליון ₪); ו**סיוע לפליטים ולמהגרים** (2 עמותות, סך הכנסות 4 מיליון ₪).

¹ להסבר על סיווג עצמי וסיווג לתת תחום “אחר” ראו במבוא בעמ’ 10.

2) עמותות, סך הכנסות 4 מיליון ₪) (תרשים 4.1.1). שני תתי התחום האחרונים כוללים מעט עמותות, בין היתר, היות שהעמותות העוסקות במלאכה לא אחת מסווגות עצמן בתחומים אחרים. לדוגמא, עמותות הפועלות לגמילה מסמים ומאלכוהול מסווגות עצמן בתחום בריאות (מוסדות שיקום); ועמותות סיוע לפליטים מסווגות עצמן בסנגור (שמירה על חריות הפרט) או בשירותי רווחה אך בתת תחום כללי יותר – סיוע לנזקקים. יחד עם זאת, יש לציין שגם אותן עמותות אשר מסווגות בתחומים האחרים – מעטות במספר.

4.2 מספר עמותות לפי אזור פעילות

*האחוזים לא מסתכמים ל-100% היות שיש עמותות אשר פועלות ביותר ממחוז אחד

שליש מעמותות שירותי רווחה (588 עמותות) פועלות בפריסה ארצית; 412 פועלות באזור ירושלים, 313 באזור המרכז ועוד 206 באזור תל אביב. בכל אחד מהאזורים האחרים: הצפון, הדרום, יהודה ושומרון וחיפה, פועלות פחות מ-162 עמותות (תרשים 4.2).

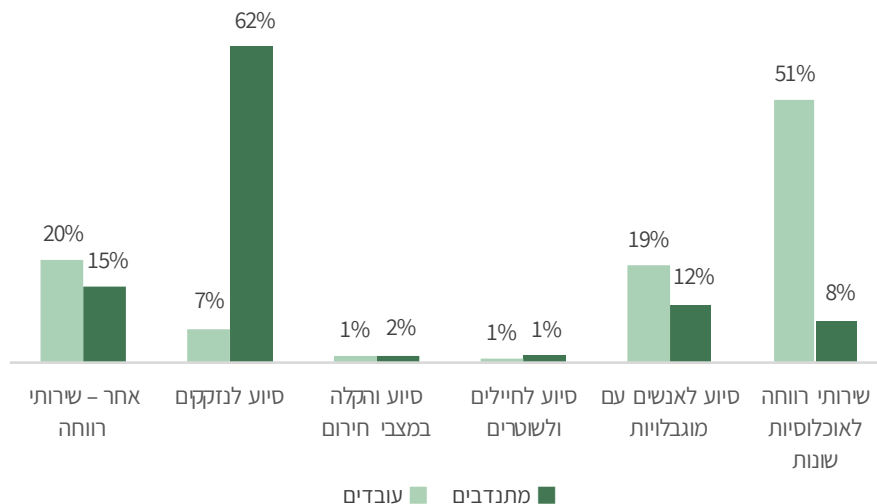
עמותות המעניקות סיוע והקלה במצבי חירום פועלות בעיקר בפריסה ארצית (58% מהן). ביתר תתי התחום בין 30%-47% מן העמותות פועלות בפריסה ארצית.

עובדים ומתנדבים

עמותות בתחום שירותי רווחה מעסיקות 73,785 עובדים ועובדות בשכר, ונעזרות בעוד 197,634 מתנדבים ומתנדבות. 51% מהמועסקים בשכר עובדים בעמותות המעניקות שירותי רווחה לאוכלוסיות שונות (תרשים 4.3). "מטב עמותה לשירותי טיפול ורווחה" מעסיקה את מספר העובדים הגדול ביותר בתחום (21,738), ולמעשה – הגדול ביותר בכל התחומים. בממוצע, מועסקים 41 עובדים בעמותת שירותי רווחה. יחד עם זאת, יש שונות גדולה בין העמותות בתחום, כך שלמעלה ממחצית העמותות בתחום לא מעסיקות עובדים כלל; בתת התחום סיוע לאנשים עם מוגבלויות, מחצית מן העמותות מעסיקות פחות מ-12 עובדים; בשירותי רווחה לאוכלוסיות שונות – פחות מ-10 עובדים; בסיוע והקלה במצבי חרום – פחות מ-9 עובדים; וביתר תתי התחום – במחצית מן העמותות אין מועסקים בשכר כלל.

62% מהמתנדבים (כ-122 אלף) פעילים בתת תחום סיוע לנזקקים. מתוכם, למעלה מ-85 אלף מתנדבים בשלוש עמותות: "משולחן לשולחן – לקט ישראל" (48 אלף), "ארגון לתת – סיוע הומניטרי ישראלי" (19 אלף), ו"יד אליעזר" (18 אלף).

4.3 התפלגות עובדים ומתנדבים, לפי תת תחום

73,785
עובדים

197,634
מתנדבים

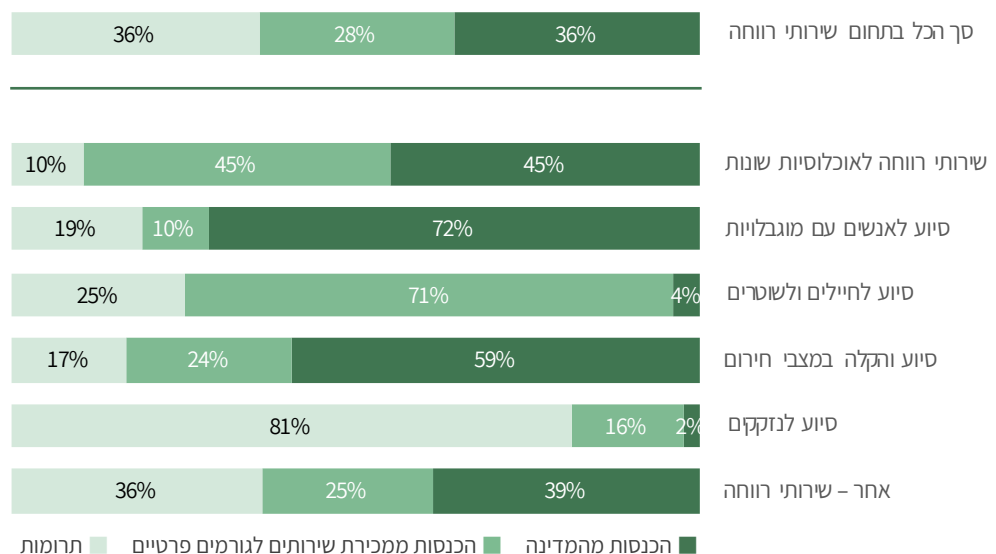
הכנסות

בשנת 2018 הסתכמו הכנסותיהן של עמותות בתחום שירותי רווחה ב-9.9 מיליארד ₪. מקורות המימון הם: המדינה, מכירת שירותים לגורמים פרטיים ותרומות. הכנסות **מהמדינה** כוללות כספים שהועברו מהממשלה, מרשויות מקומיות ומיחידות ממשלתיות אחרות בדרכים שונות: כספי תמיכות והקצבות; וכספים ששולמו לעמותות עבור אספקת שירותים לציבור, במסגרת התקשרויות עמן. כספים אלה יחד מהווים 36% מסך ההכנסות של התחום כולו. חלקן של ההכנסות מהמדינה בתמהיל ההכנסות שונה מאוד בין תתי התחום, כך שבתת תחום סיוע לאנשים עם מוגבלויות הכנסות מהמדינה מהוות 72% מסך ההכנסות ובתת תחום סיוע והקלה במצבי חירום – 59%, לעומת פחות מ-4% בתתי התחום תמיכה בחיילים ובשוטרים וסיוע לנזקקים (תרשים 4.4).

בולט בשונותו הוא תת תחום סיוע לנזקקים, הנסמך בעיקר על **תרומות** (81%), בהשוואה לפחות מ-36% תרומות מסך ההכנסות ביתר תתי התחום. תרומות כוללות תרומות מישראל ומחו"ל, לרבות מענקים מקרנות.

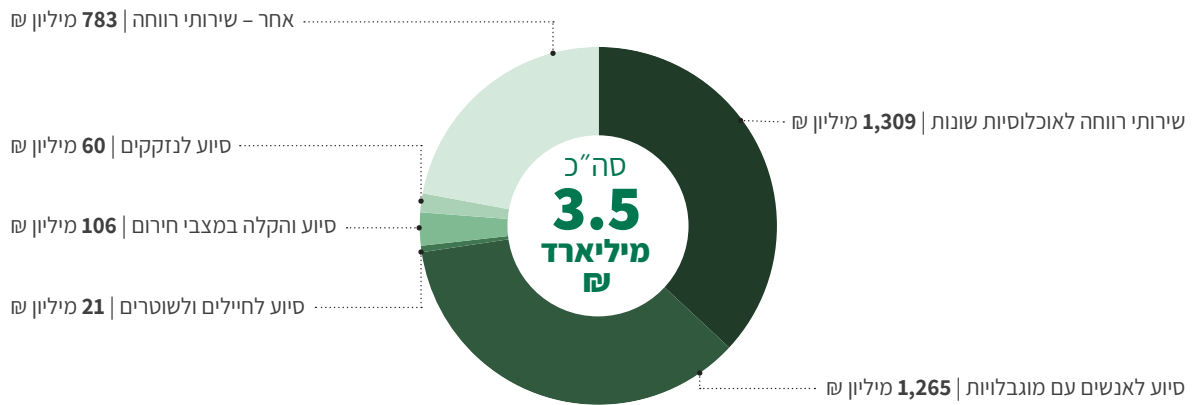
ההכנסות **ממכירת שירותים לגורמים פרטיים** היו המשמעותיות ביותר בתת תחום תמיכה בחיילים ובשוטרים (71%). וכן בתת תחום שירותי רווחה לאוכלוסיות שונות, שבו הכנסות אלה שוות בהיקפן להכנסות מהמדינה (45%). הכנסות ממכירת שירותים לגורמים פרטיים כוללות תמורה עבור מתן שירותים ליחידים ולמשקי בית, לעמותות אחרות, לעסקים, ולמעשה לכל גורם שאינו ממשלתי. כמו כן, הן כוללות הכנסות מדמי חבר והכנסות אחרות.

4.4 סך הכנסות שירותי רווחה, לפי מקור מימון ותת תחום

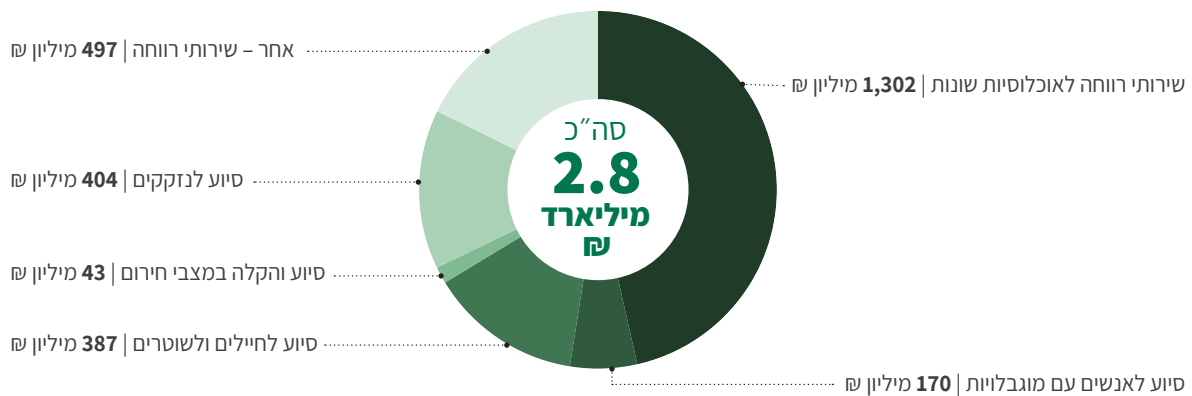
סך הכנסות
9.9 מיליארד ₪

4.5 הכנסות מהמדינה לפי תת תחום, במיליוני ₪

3.5 מיליארד ₪ התקבלו מהמדינה בעמותות בתחום שירותי רווחה. ההכנסות מהמדינה בתחום זה כוללות בעיקר את תשלומי המדינה בעבור שירותים שהעמותות מספקות לציבור כספק שירותים, לדוגמא, תעסוקה לאנשים עם מוגבלויות, או שירותי סיעוד במסגרת חוק סיעוד. עיקר ההכנסות מהמדינה (73%) הגיעו לעמותות המעניקות שירותי רווחה לאוכלוסיות שונות ולעמותות המעניקות סיוע לאנשים עם מוגבלויות, ובסך הכל 1.3 מיליארד ₪ בכל אחד מתתי התחום (תרשים 4.5). מבין העמותות בשני תתי התחום הללו, שש עמותות מקבלות מהמדינה יותר מ-100 מיליון ₪ כל אחת, כשהסכום הגבוה ביותר מתקבל ב"אלו"ט - אגודה לאומית לילדים ובוגרים עם אוטיזם" (190 מיליון ₪).

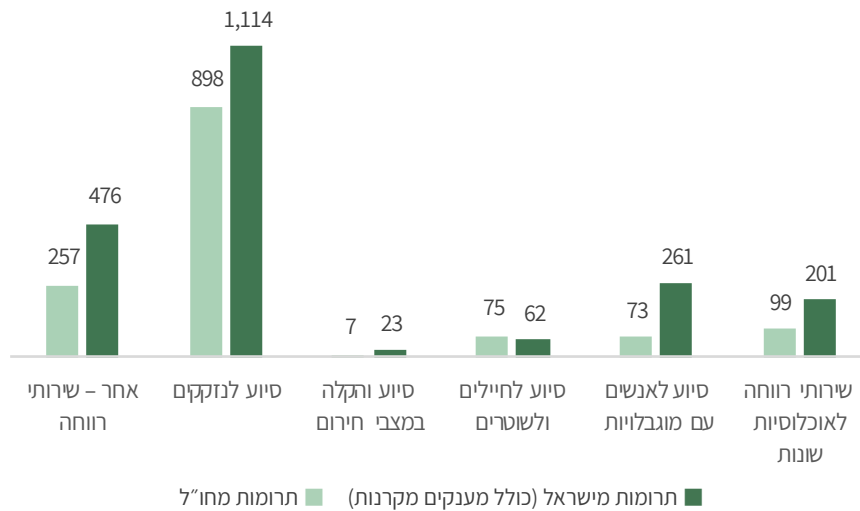
4.6 הכנסות ממכירת שירותים לגורמים פרטיים, לפי תת תחום, במיליוני ₪

2.8 מיליארד ₪ התקבלו בעמותות בתחום שירותי רווחה בשנת 2018 ממכירות לגורמים פרטיים, לרבות דמי חבר והכנסות אחרות. 46% (1.3 מיליארד ₪) התקבלו בעמותות בתת תחום שירותי רווחה לאוכלוסיות שונות (תרשים 4.6). מתוכם, 1 מיליארד ₪ התקבל ב"מטב עמותה לשירותי טיפול ורווחה" בתמורה לשירותים שהיא מעניקה.

4.7 הכנסות מתרומות מישראל ומחו"ל לפי תת תחום, במיליוני ש"ח

סך תרומות
3.5 מיליארד ש"ח

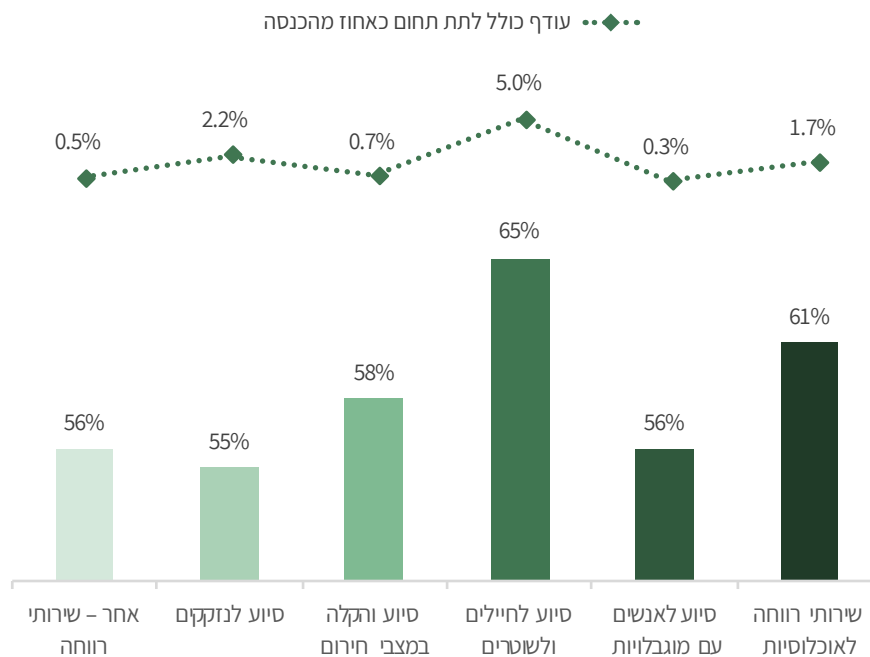

3.5 מיליארד ש"ח התקבלו מתרומות מישראל ומחו"ל (תרשים 4.7). התרומות מישראל עשויות לכלול גם מענקים מקרנות שונות בישראל, מהסוכנות היהודית ומקרן היסוד. מרבית התרומות הן מישראל והן מחו"ל התקבלו בעמותות המעניקות סיוע לנזקקים (1.1 מיליארד ש"ח מישראל, ו-898 מיליון ש"ח מחו"ל). "ארגון לתת - סיוע הומניטרי ישראלי" קיבל את סך התרומות מישראל הגבוה ביותר (94 מיליון ש"ח); ו"יד אליעזר" ו"הקרן לידידות" קיבלו את סכומי התרומות מחו"ל הגבוהים ביותר (168 מיליון ש"ח ו-153 מיליון ש"ח בהתאמה).

עודף או גירעון שנתי

ככלל, בשנת 2018, עמותות בתחום שירותי רווחה התנהלו בעודף בחשבון השוטף,² כלומר בחישוב שנתי ההכנסות שלהן עלו על ההוצאות. בכל תתי התחום יותר ממחצית העמותות התנהלו בעודף, וגם בחישוב הכולל כל תתי התחום התנהלו בעודף (תרשים 4.8). בתת תחום סיוע לחיילים ולשוטרים, העודף הכולל של כל העמותות מתוך סך הכנסותיהן, היה הגבוה ביותר (5%). חשוב להבהיר שעודף או גירעון שנתיים לא מעידים על מצבה הפיננסי של העמותה, אלא משקפים את תמונת המצב השנתית בלבד.

4.8 אחוז העמותות אשר סיימו את שנת 2018 בעודף, ואחוז העודף הכולל, לפי תת תחום

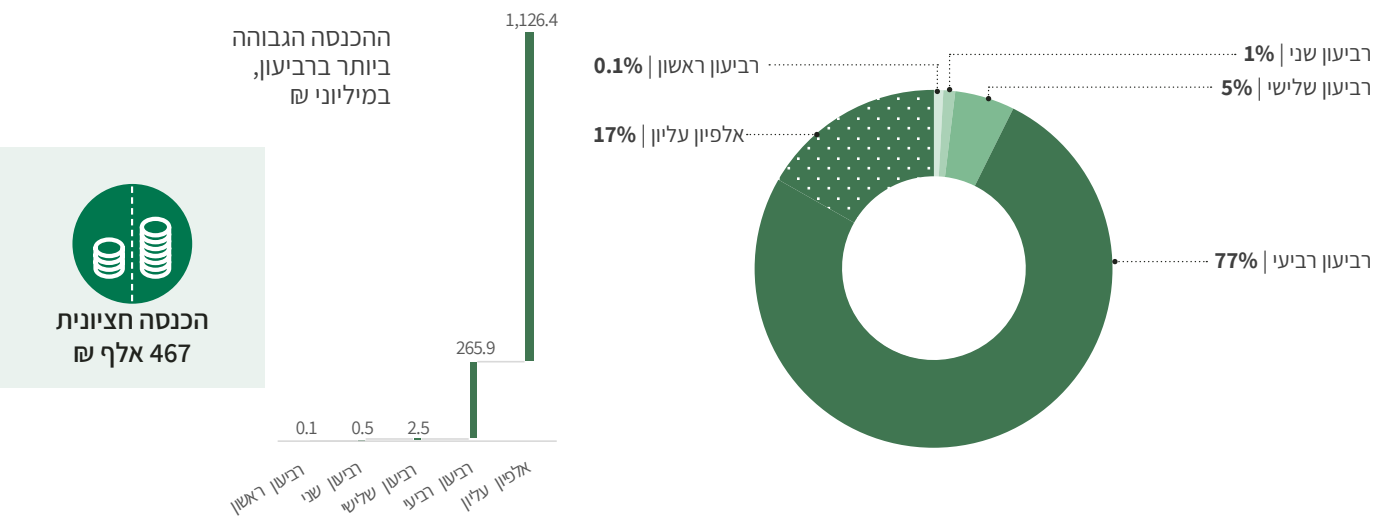
² החשבון השוטף כולל את סך ההכנסות ששימשו לפעילות במהלך השנה (מהמדינה, ממכירות ומתרומות) פחות סך ההוצאות השוטפות (הוצאות לפעילות, הוצאות הנהלה וכלליות, הוצאות מימון וכו'), ללא העברות הון (מענקים המתקבלים לצורך רכישת נכסים קבועים: מבנים, רכב, ציוד, תוכנה), ולפני השקעה בנכסים קבועים.

קבוצות גודל

לצורך השוואה בין קבוצות גודל, סודרו כלל העמותות בתחום שירותי רווחה בסדר עולה לפי סך הכנסותיהן וחולקו לרביעונים: ארבע קבוצות שוות שבכל אחת מהן 449 עמותות, החל מהרביעון התחתון (הראשון) הכולל רבע מן העמותות שהכנסותיהן הן הנמוכות ביותר, וכלה ברביעון הרביעי הכולל רבע מהעמותות שהכנסותיהן הן הגבוהות ביותר.

בקצה הגבוה של הרביעון הרביעי נמצא "האלפיון העליון". האלפיון העליון כולל אלפית (0.1%) ממספר העמותות – שתי עמותות בתחום שירותי רווחה³ – בעלות ההכנסה הגבוהה ביותר.

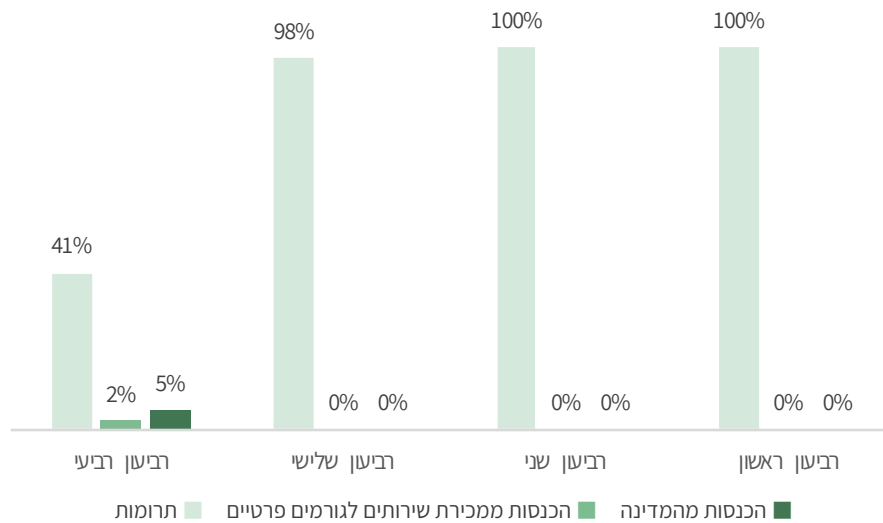
4.9 חלוקת סך ההכנסות בתחום שירותי רווחה לפי קבוצות גודל

תחום שירותי רווחה הוא תחום ריכוזי, במובן זה ש-94% מסך ההכנסות בו מרוכזות אצל רבע מהעמותות בלבד (כלומר ברביעון הרביעי), בחלוקה הבאה: 77% מההכנסות מרוכזות ברביעון הרביעי ללא האלפיון העליון, ועוד 17% מההכנסות מרוכזות אצל שתי העמותות הגדולות, המהוות כאמור את האלפיון העליון בתחום שירותי רווחה. יתר העמותות בשלושת הרביעונים האחרים אוחדות ב-6% מכלל ההכנסות בתחום (תרשים 4.9). השונות בהכנסה הרביעונית עצומה, כך שההכנסה השנתית של כל אחת מן העמותות ברביעון התחתון קטנה מ-100 אלף ₪. סכום זה מהווה אם כן, את ההכנסה הגבוהה ביותר בקרב העמותות ברביעון התחתון. ההכנסה הגבוהה ביותר לעמותה ברביעון השני (היא גם ההכנסה החציונית בתחום כולו) היא 467 אלף ₪; ברביעון השלישי – 2.5 מיליון ₪, וברביעון הרביעי ההכנסה הגבוהה ביותר מגיעה כמעט ל-266 מיליון ₪. באלפיון העליון ההכנסה השנתית הגבוהה ביותר מרקיעה ל-1.1 מיליארד ₪ ב"מטב עמותה לשרותי טיפול ורווחה", ואחריה ההכנסה השנתית ב"קרן לב"י האגודה למען החייל" מגיעה ל-532 מיליון ₪.

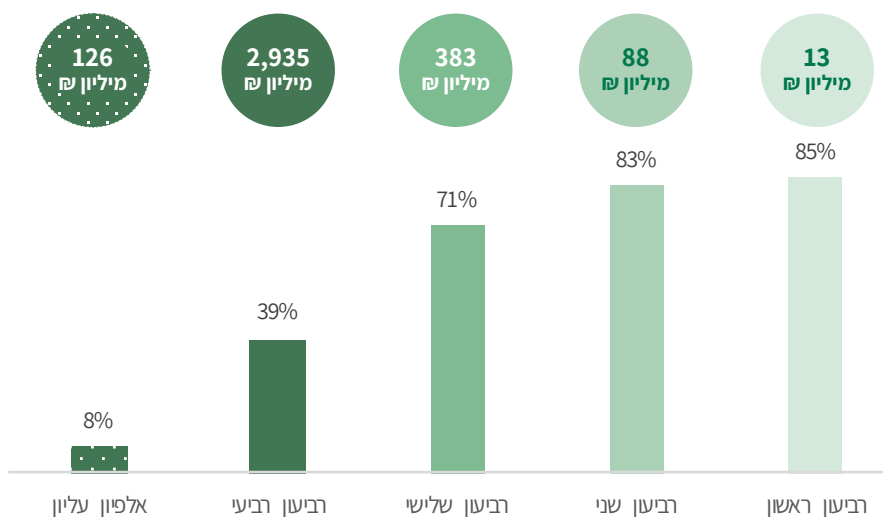
³ להסבר על אופן גזירת האלפיון ראו במבוא בעמ' 11.

4.10 התפלגות ההכנסות בעמותה לפי מקור מימון, בכל אחד מהרבעונים, אחוז חציוני

בנוסף על ריכוז רוב ההכנסות אצל מיעוט עמותות, הרי שעמותות בקבוצות הגדול השונות עשויות להיבדל גם בדפוסי התפלגות ההכנסות שלהן לפי שלושת מקורות המימון: המדינה, מכירות ותרומות. במקרה הזה מתקבלת תמונה חד-גונית למדי, כך ששלושת הרבעונים הראשונים דומים מאוד, ורק הרבעון הרביעי שונה: ברבעונים הראשון והשני לפחות מחצית מן העמותות נסמכות אך ורק על תרומות (תרשים 4.10), ומחצית מהעמותות ברבעון השלישי נסמכות כמעט אך ורק על תרומות (98%), וגם מחציתן לא מקבלות כלל כסף מהמדינה או ממכירת שירותים לגורמים פרטיים. לעומת זאת, ברבעון הרביעי, חלקן של תרומות מסך ההכנסות בכל עמותה, קטן מ-41% במחצית מן העמותות. כמו כן, בשונה מבשלושת הרבעונים הראשונים, ברבעון הרביעי חלקן של הכנסות מהמדינה מסך ההכנסות בכל עמותה, גדול מ-5% במחצית מן העמותות. משמעות הנתונים הללו היא שכמעט מחצית מעמותות שירותי רווחה נסמכות אך ורק על תרומות, וההכנסות מהמדינה מגיעות בעיקר לעמותות הגדולות. למעשה, ל-65% מעמותות רווחה אין הכנסות מהמדינה כלל.

4.11 שיעור התרומות הכולל מסך ההכנסות, לפי קבוצות גודל

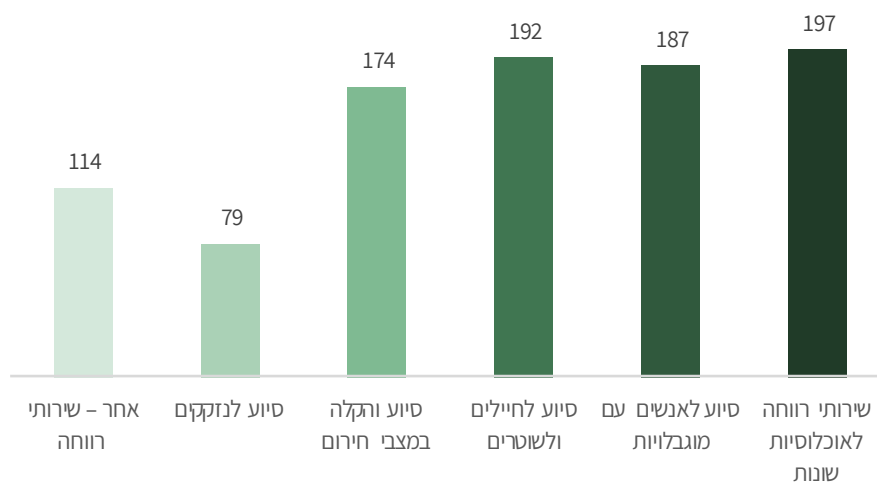
סך תרומות
3.5 מיליארד ₪

תרשים 4.11 מתייחס לכל העמותות ברבעון כמקשה אחת ומאפשר ניתוח מצרפי של שיעור התרומות מתוך ההכנסות בכל רבעון. למשל, סך התרומות שהתקבלו בשתי העמותות באלפיון העליון הגיע ל-126 מיליון ₪, והוא מהווה 8% מסך הכנסותיהן. לעומת זאת, סך התרומות שהתקבלו בכל העמותות יחד ברבעון התחתון הגיע ל-13 מיליון ₪, אך הוא מהווה 85% מהכנסותיהן.

השכר הגבוה בעמותה

46% מהעמותות בתחום שירותי רווחה העסיקו עובדים בשכר. השכר הגבוה ביותר הגיע ל-822 אלף ש"ח בשנה למשרה מלאה, ושולם בעמותת "בבית" – שירותי עזרה לקשיש בביתו⁴ המשויכת לתת תחום שירותי רווחה לאוכלוסיות שונות.⁴ בעוד שבארבעת תתי התחום הראשונים, במחצית מהעמותות השכר הגבוה בעמותה עולה על 174 אלף ש"ח בשנה, במחצית מהעמותות המעניקות סיוע לנזקקים השכר הגבוה בעמותה נמוך מ-79 אלף ש"ח (תרשים 4.12). פער זה עשוי לנבוע בין היתר, מהבדלים בחלקיות משרה, היות שבארבעת תתי התחום הראשונים אחוז משרה ממוצע לעמותה (של חמשת מקבלי שכר גבוה) הוא 70%, לעומת 40% בעמותות סיוע לנזקקים. יחד עם זאת, בקצה העליון של תת תחום סיוע לנזקקים השכר הוא 577 אלף ש"ח בשנה (ב"מגן אברהם" ע"ש הנדיב ר' אברהם מצרי ז"ל⁵), והוא משולם עבור משרה מלאה, בדומה לשכר בקצה העליון ביתר תתי התחום.

4.12 השכר הגבוה ביותר בעמותה, ערך חציוני באלפי ש"ח

⁴ במסגרת עיבוד הנתונים לשנתון נבחן הסיווג העצמי של 165 העמותות הגדולות. הסיווג של חלק מהן שונה בהתבסס על סיווג למ"ס בהתאם לתקן ICNPO, ובהן "בבית" – שירותי עזרה לקשיש בביתו ו"קרן לב"י האגודה למען החייל" המוזכרות בפרק זה. לפירוט נוסף ראו במבוא בעמ' 10.

⁵ "מגן אברהם" מעניקה טיפולי שיניים לנזקקים, והשכר משולם לרופאי שיניים. כך שלמעשה, פעילותה מתאימה לתחום בריאות ולא לתחום שירותי רווחה.

אישור לזיכוי בגין תרומה

אישור לזיכוי ממס בגין תרומה, אשר ניתן לעמותה לפי סעיף 46(א) לפקודת מס הכנסה, מאפשר לתורמים לה להגיש בקשה לזיכוי ממס בגין תרומתם. תכלית האישור היא לאפשר לעמותה להגדיל את היקף התרומות שהיא מצליחה לגייס. ל-938 (52%) מהעמותות בתחום שירותי רווחה יש אישור לזיכוי ממס בגין תרומה, וסך התרומות שהן מקבלות מישראל מהווה 86% מן התרומות מישראל שהתקבלו על ידי כל העמותות בתחום. בארבעה תתי התחום הראשונים העמותות בעלות אישור לזיכוי ממס מקבלות למעלה מ-95% מהתרומות מישראל בתת התחום שלהן. זאת לעומת 85% בתת תחום סיוע לנזקקים ו-72% ב"אחר – שירותי רווחה" (תרשים 4.13). חשוב לזכור שהנתונים מצביעים רק על הפוטנציאל למתן תמריץ כלכלי לתורמים, אולם לא ניתן ללמוד מהם על מיצוי אפשרות זו בפועל על ידי התורמים.

4.13 חלקן של עמותות בעלות אישור לזיכוי ממס, ושל התרומות מישראל שהן מקבלות, בכל תת תחום

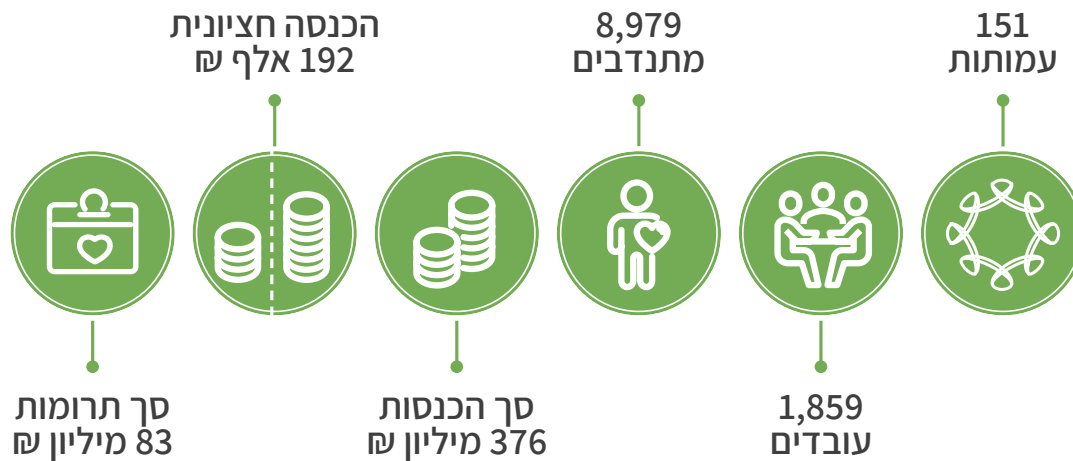
סיכום

תחום שירותי רווחה הוא תחום ריכוזי, כך ש-94% מהפעילות הכלכלית שלו מרוכזת ברבע מהעמותות. התחום כולל עמותות שונות מאוד בגודלן ובאופי הפעילות שלהן: תתי התחום שירותי רווחה לאוכלוסיות שונות וסיוע לאנשים עם מוגבלויות כוללים יחד כ-300 עמותות שרובן גדולות למדי, הן עתירות עבודה ונסמכות במידה רבה על הכנסות מהמדינה, וכן על מכירות לגורמים פרטיים; לעומת זאת, תת תחום סיוע לנזקקים כולל יותר מ-800 עמותות קטנות, והוא תת תחום עתיר מתנדבים, נסמך בעיקר על תרומות מישראל ומחו"ל וכמעט שאין בו הכנסות מהמדינה. בעוד שסך ההכנסות מהמדינה לעמותות בתחום שירותי רווחה מגיע ל-3.5 מיליארד ש, הן מרוכזות אצל 35% מן העמותות בלבד, ובעיקר אצל מעט עמותות גדולות.

סביבה

סביבה

151 עמותות פעלו בתחום סביבה בשנת 2018, והכנסותיהן הסתכמו ב-376 מיליון ₪ (תרשים 5.1). על פי הסיווג הבין-לאומי הפעילות בתחום **סביבה** כוללת שמירה והגנה על הסביבה הטבעית והאנושית, לרבות חינוך סביבתי והגנה על בעלי חיים.

המטרות והפעולות של עמותות סביבה, כפי שדיווחו עליהן, מצטברות לטקסט עשיר. המילים השכיחות ביותר בטקסט הזה מכונסות בענן המילים בעמוד השער, כך שגודלן משקף את שכיחותן. עיון בו נותן מושג כללי באשר למושאי הפעילות המרכזיים של עמותות בתחום זה.

העמותות בתחום סביבה מחולקות לשלושה תתי תחום:

- ◆ **איכות הסביבה:** עמותות המקדמות איכות סביבה באמצעות הפחתת זיהומים, טיפול ברעלים או פיתוח והפעלת תוכניות מיחזור; עמותות הפועלות לייפוי סביבתי ולשימור והגנה על משאבי טבע לאומיים; וכן עמותות המקדמות חינוך בנושאים אלה.
- ◆ **דאגה לרווחת בעלי חיים:** עמותות המספקות שירותים להגנה על בעלי חיים, לרבות שירותים וטרינאריים בקהילה, בבתי מחסה ובמכלאות; וכן עמותות הפועלות לשימור חיות הבר והגנה עליהן.
- ◆ **"אחר – סביבה":** הרוב המכריע של העמותות שסיווגו עצמן בתת תחום זה מתאימות למעשה לאחד משני תתי התחום האחרים.¹

¹ להסבר על סיווג עצמי וסיווג לתת תחום "אחר" ראו במבוא בעמ' 10.

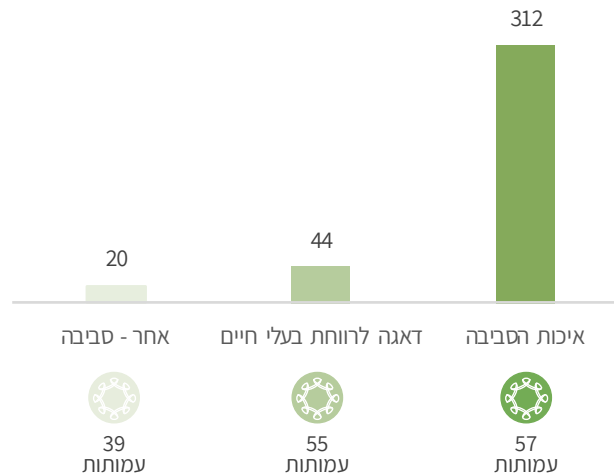
5.1 התפלגות לתתי תחום, לפי מספר עמותות והכנסות במיליוני ₪

סך הכנסות
376 מיליון ₪

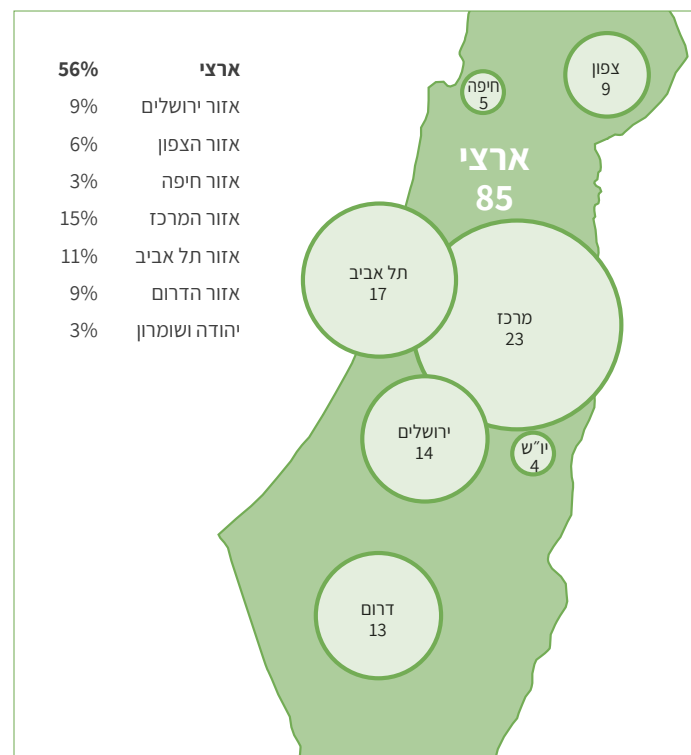

151
עמותות

מבין 151 העמותות בתחום, שתיים גדולות במיוחד ומחזיקות ב-64% מהכנסות התחום: "החברה להגנת הטבע" עם הכנסות בסך 137 מיליון ₪; ו"ת.מ.י.ר. - תאגיד מחזור יצרנים בישראל" עם 104 מיליון ₪. ההכנסה של כל אחת מיתר העמותות בתחום קטנה מ-16 מיליון ₪.

5.2 מספר עמותות לפי אזור פעילות

*האחוזים לא מסתכמים ל-100% היות שיש עמותות אשר פועלות ביותר ממחוז אחד

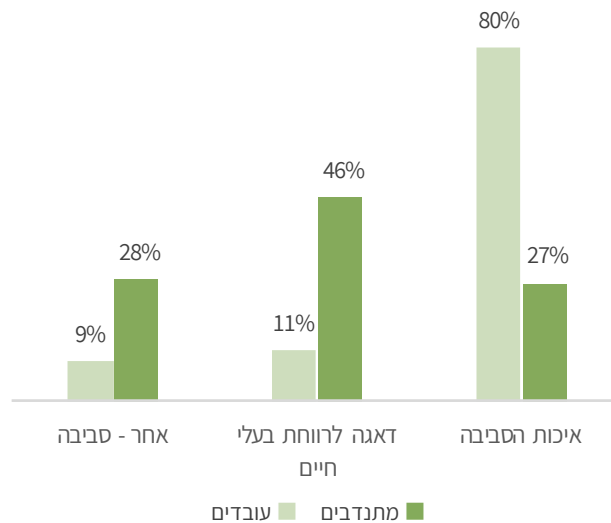
85 עמותות מדווחות על פעילות ארצית; 23 עמותות פועלות באזור המרכז, עוד 17 באזור תל אביב, 14 באזור ירושלים ו-13 באזור הדרום. בכל אחד מהאזורים האחרים: הצפון, חיפה ויהודה ושומרון פועלות תשע עמותות או פחות (תרשים 5.2).

הריכוז הגבוה באזור המרכז ובתל אביב, בולט יותר בתת תחום דאגה לרווחת בעלי חיים מאשר בתת תחום איכות הסביבה.

עובדים ומתנדבים

עמותות בתחום סביבה מעסיקות 1,859 עובדים ועובדות בשכר, ונעזרות בעוד 8,979 מתנדבים ומתנדבות. 80% מהעובדים מועסקים בעמותות בתת תחום איכות הסביבה (תרשים 5.3). "החברה להגנת הטבע" מעסיקה את מספר העובדים הגדול ביותר בתחום (1,092). ביתר העמותות בתחום מועסקים בממוצע חמישה עובדים. 46% מהמתנדבים פעילים בעמותות דאגה לרווחת בעלי חיים, ובמחצית מהן מספר המתנדבים גדול מ-16; מספר המתנדבים הגדול ביותר בתחום סביבה הוא ב"אנימלס" (1,500 מתנדבים).

5.3 התפלגות עובדים ומתנדבים, לפי תת תחום

1,859
עובדים

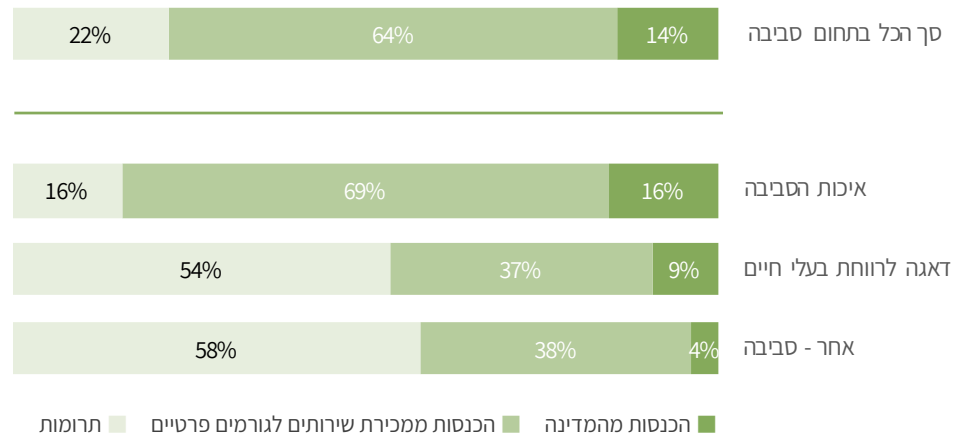
8,979
מתנדבים

הכנסות

בשנת 2018, הסתכמו הכנסותיהן של עמותות בתחום סביבה ב-376 מיליון ש. מקורות המימון הם: המדינה, מכירת שירותים לגורמים פרטיים ותרומות. ההכנסות **ממכירת שירותים לגורמים פרטיים** היו מקור המימון העיקרי של תחום סביבה בכללותו (64%), והן היו המשמעותיות ביותר בתת תחום איכות סביבה (69%) (תרשים 5.4). הכנסות ממכירת שירותים לגורמים פרטיים כוללות תמורה עבור מתן שירותים ליחידים ולמשקי בית, לעמותות אחרות, לעסקים, ולמעשה לכל גורם שאינו ממשלתי. כמו כן, הן כוללות הכנסות מדמי חבר והכנסות אחרות. **תרומות** מישראל ומחו"ל, לרבות מענקים מקרנות, הן מקור ההכנסה העיקרי של עמותות בתת תחום "אחר - סביבה" (58%) ובתת תחום דאגה לרווחת בעלי חיים (54%).

הכנסות **מהמדינה** כוללות כספים שהועברו מהממשלה, מרשויות מקומיות ומיחידות ממשלתיות אחרות בדרכים שונות: כספי תמיכות והקצבות; וכספים ששולמו לעמותות עבור אספקת שירותים לציבור, במסגרת התקשרויות עמן. הכנסות מהמדינה הן מקור המימון הקטן ביותר של עמותות בתחום סביבה, והן מהוות 14% מהכנסות התחום כולו.

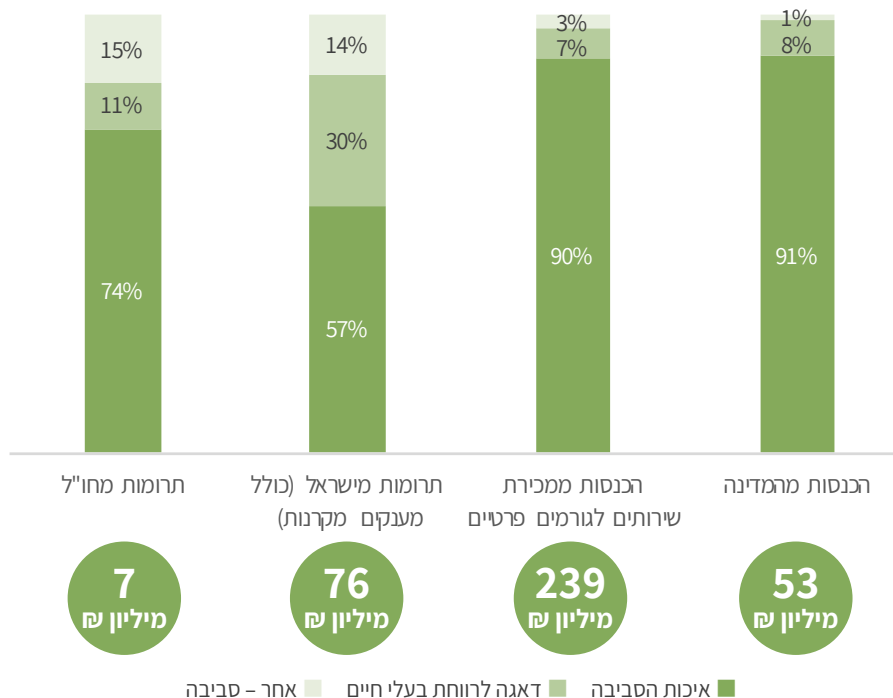
5.4 סך הכנסות סביבה, לפי מקור מימון ותת תחום

סך הכנסות
376 מיליון ₪

כיוון ש-83% מן ההכנסות של עמותות סביבה מרוכזות בתת תחום איכות הסביבה (תרשים 5.1), הרי שעיקר ההכנסות מכל אחד מן המקורות גם הן צפויות להיות מרוכזות בתת תחום זה. ואכן, בעמותות מתת תחום איכות הסביבה התקבלו 91% מתוך 53 מיליון ₪ שהתקבלו מהמדינה, 90% מתוך 239 מיליון ₪ שהתקבלו ממכירת שירותים לגורמים פרטיים ו-74% מתוך 7 מיליון ₪ שהתקבלו מתרומות מחו"ל. התפלגות התרומות מישראל לרבות מענקים מקרנות (סך הכל 76 מיליון ₪) שונה, כך ש-57% מהן התקבלו בעמותות בתת תחום איכות הסביבה, 30% בתת תחום דאגה לרווחת בעלי חיים, ו-14% בתת תחום "אחר - סביבה" (תרשים 5.5).

5.5 הכנסות מהמדינה, ממכירות ומתרומות, לפי תת תחום

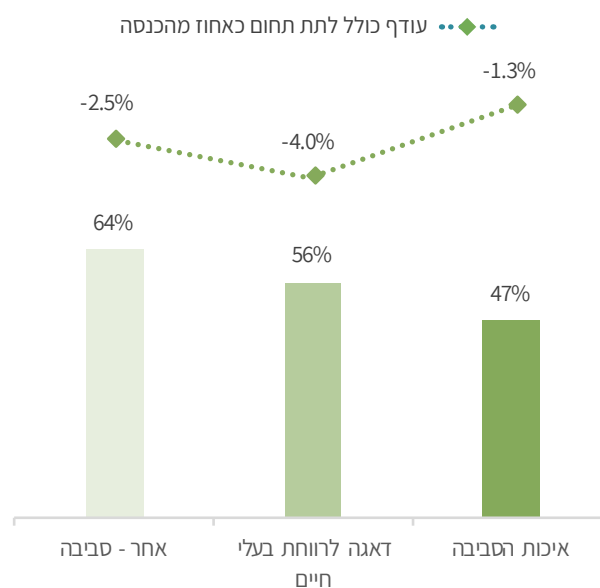

חלוקת ההכנסות מהמקורות השונים בין תתי התחום מושפעת במידה מכרעת משתי העמותות הגדולות בתחום - שתיקן שייכות לתת תחום איכות הסביבה: הכנסותיהן ממכירת שירותים לגורמים פרטיים מהוות 81% מהכנסות התחום כולו ממכירת שירותים; והכנסות "החברה להגנת הטבע" מהמדינה מהוות 76% מהכנסות התחום כולו מהמדינה.

עודף או גירעון שנתי

בשנת 2018, מרבית העמותות בתחום סביבה התנהלו בעודף בחשבון השוטף,² כלומר בחישוב שנתי ההכנסות שלהן עלו על ההוצאות. בתתי התחום דאגה לרווחת בעלי חיים ו"אחר – סביבה" יותר ממחצית העמותות התנהלו בעודף, ואילו בתת תחום איכות הסביבה יותר ממחצית העמותות התנהלו בגירעון ו-47% התנהלו בעודף (תרשים 5.6). עם זאת, בחישוב מצרפי, כל אחד משלושת תתי התחום סיים את שנת 2018 בגירעון (כלומר, למעלה ממחצית העמותות בתחום סביבה התנהלו בעודף, אולם סך הגירעון ביתר העמותות, גדול מהעודף של אותן עמותות בעודף). חשוב להבהיר שעודף או גירעון שנתיים לא מעידים על מצבה הפיננסי של העמותה, אלא משקפים את תמונת המצב השנתית בלבד.

5.6 אחוז העמותות אשר סיימו את שנת 2018 בעודף, ואחוז העודף הכולל, לפי תת תחום

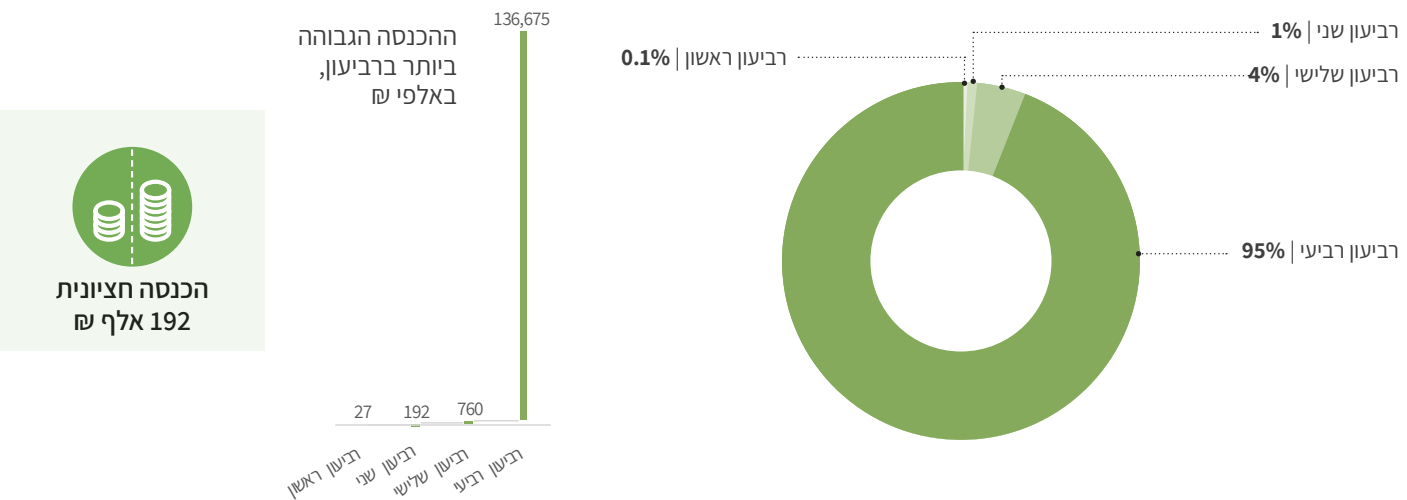

קבוצות גודל

לצורך השוואה בין קבוצות גודל, סודרו כלל העמותות בתחום סביבה בסדר עולה לפי סך הכנסותיהן וחולקו לרביעונים: ארבע קבוצות שוות שבכל אחת מהן 38 עמותות, החל מהרביעון התחתון (הראשון) הכולל רבע מן העמותות שהכנסותיהן הן הנמוכות ביותר, וכלה ברביעון הרביעי הכולל רבע מהעמותות שהכנסותיהן הן הגבוהות ביותר.

² החשבון השוטף כולל את סך ההכנסות ששימשו לפעילות במהלך השנה (מהמדינה, ממכירות ומתרומות) פחות סך ההוצאות השוטפות (הוצאות לפעילות, הוצאות הנהלה וכלליות, הוצאות מימון וכו'), ללא העברות הון (מענקים המתקבלים לצורך רכישת נכסים קבועים: מבנים, רכב, ציוד, תוכנה), ולפני השקעה בנכסים קבועים.

5.7 חלוקת סך ההכנסות בתחום סביבה לפי קבוצות גודל

תחום סביבה הוא תחום ריכוזי מאוד, במובן זה ש-95% מסך ההכנסות בו מרוכזות אצל רבע מהעמותות בלבד (כלומר ברביעון הרביעי), ולמעשה כאמור – בעיקר אצל שתי עמותות גדולות. יתר העמותות בשלושת הרביעונים האחרים אוחדות ב-5% מכלל ההכנסות בתחום (תרשים 5.7). השונות בהכנסה הרביעונית עצומה, כך שההכנסה השנתית של כל אחת מן העמותות ברביעון התחתון נמוכה מ-27 אלף ש. סכום זה מהווה אם כן, את ההכנסה הגבוהה ביותר בקרב העמותות ברביעון התחתון. ההכנסה הגבוהה ביותר לעמותה ברביעון השני (היא גם ההכנסה החציונית בתחום כולו) היא 192 אלף ש; ברביעון השלישי – 760 אלף ש, וברביעון הרביעי היא מגיעה ל-137 מיליון ש ("החברה להגנת הטבע").

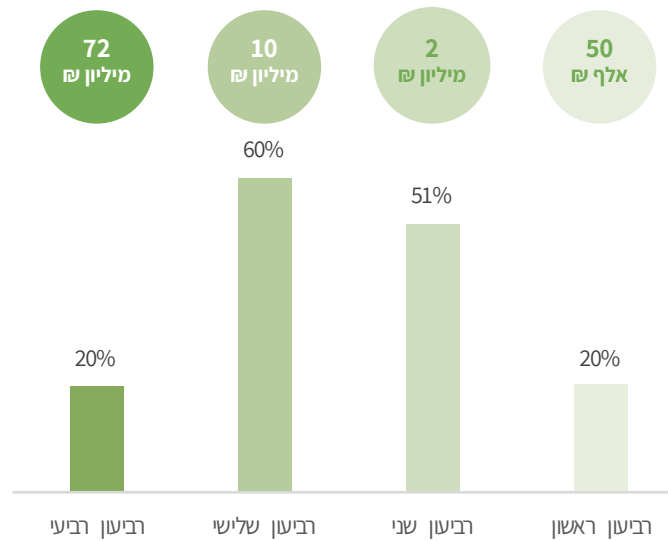
5.8 התפלגות ההכנסות בעמותה לפי מקור מימון, בכל אחד מהרביעונים, אחוז חציוני

על "העמותה הממוצעת" בתחום סביבה, ובפרט בכל רביעון, ניתן ללמוד מתוך עיון בנתונים חציוניים. למעשה, עמותות בקבוצות הגודל השונות נבדלות בדפוסי התפלגות ההכנסות שלהן לפי שלושת מקורות המימון: המדינה, מכירות ותרומות. בשלושת הרביעונים העליונים, למעלה ממחצית העמותות נסמכות במידה רבה על תרומות: במחצית מהעמותות ברביעון הרביעי תרומות הן 65% מההכנסות, 64% ברביעון השלישי, ו-46% ברביעון השני. הרביעון התחתון יוצא דופן, ובו במחצית מהעמותות 92% מן ההכנסות מתקבלות ממכירת שירותים לגורמים פרטיים (תרשים 5.8).

³ חשוב לזכור, שהשפעת שתי העמותות הגדולות בתחום, כמעט לא באה לידי ביטוי בנתונים חציוניים, היות שהן שתי העמותות הממוקמות בקצה הרביעי, אך מתחתיהן עוד 36 עמותות אחרות. לכן, השיעור הגבוה של הכנסות מהמדינה וממכירת שירותים לגורמים פרטיים בחישוב מצרפי – אשר מרוכז ברובו אצל שתי עמותות אלה – לא בא לידי ביטוי בנתונים החציוניים.

5.9 שיעור התרומות הכולל מסך ההכנסות, לפי קבוצות גודל

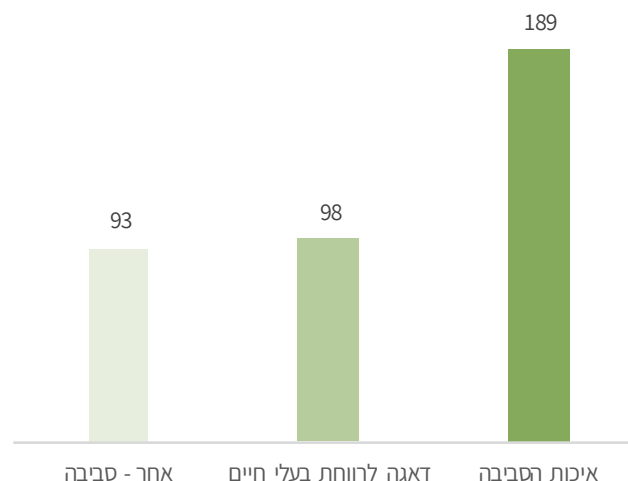
סך תרומות
83 מיליון ₪

תרשים 5.9 מתייחס לכל העמותות ברביעון כמקשה אחת ומאפשר ניתוח מצרפי של שיעור התרומות מתוך ההכנסות בכל רביעון. למשל, סך התרומות שהתקבלו בכל העמותות ברביעון הרביעי הגיע ל-72 מיליון ₪, והן מהוות 20% מסך הכנסותיהן. לעומת זאת, סך התרומות שהתקבלו בכל העמותות ברביעון השלישי הגיע ל-10 מיליון ₪, אך הוא מהווה 60% מהכנסותיהן.

השכר הגבוה בעמותה

43% מהעמותות בתחום סביבה העסיקו עובדים בשכר. השכר הגבוה ביותר הגיע ל-1.5 מיליון ₪ בשנה למשרה מלאה, ושולם בחל"צ "ת.מ.י.ר. - תאגיד מיחזור יצרנים בישראל". העמותות בתחום סביבה נבדלות במידה רבה בדפוסי השכר שלהן, כפי שמשתקף מהשוואה בין תתי התחום (תרשים 5.10). כך, במחצית מהעמותות בתת תחום איכות הסביבה השכר הגבוה ביותר בעמותה גדול מ-189 אלף ₪ בשנה. במחצית מהעמותות בתת התחום דאגה לרווחת בעלי חיים השכר הגבוה ביותר בעמותה לא עולה על 98 אלף ₪ בשנה. חשוב לזכור שגם השכר הגבוה ביותר בעמותה לא בהכרח משולם בעבור עבודה במשרה מלאה, וההבדלים בין תתי התחום עשויים לנבוע מהבדלים בהיקפי המשרות.

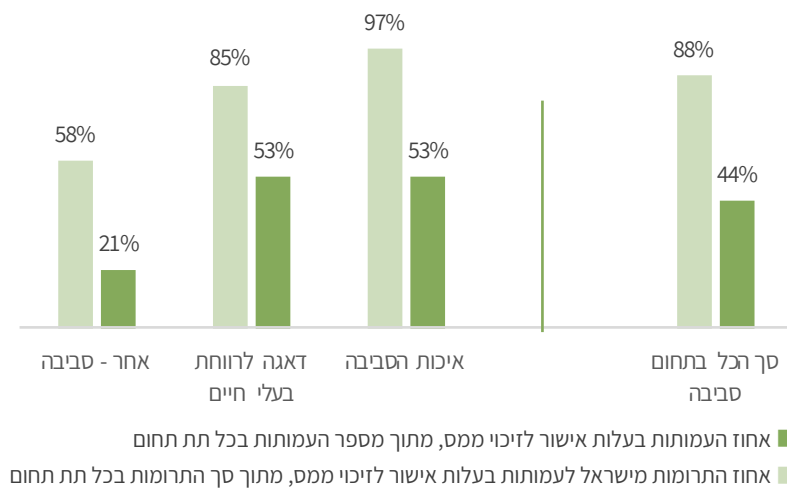
5.10 השכר הגבוה ביותר בעמותה, ערך חציוני באלפי ₪

אישור לזיכוי בגין תרומה

אישור לזיכוי ממס בגין תרומה, אשר ניתן לעמותה לפי סעיף 46(א) לפקודת מס הכנסה, מאפשר לתורמים לה להגיש בקשה לזיכוי ממס בגין תרומתם. תכלית האישור היא לאפשר לעמותה להגדיל את היקף התרומות שהיא מצליחה לגייס. ל-67 (44%) מהעמותות בתחום סביבה יש אישור לזיכוי ממס, וסך התרומות שהן קיבלו מישראל מהווה 88% מן התרומות מישראל שהתקבלו על ידי כל העמותות בתחום. שיעור ההטבה גבוה יותר בתת תחום איכות הסביבה בהשוואה לשיעור ההטבה בתת תחום דאגה לרווחת בעלי חיים, כך שעמותות בעלות אישור לזיכוי ממס מקבלות 97%-85% בהתאמה, מהתרומות מישראל בתת התחום שלהן (תרשים 5.11). חשוב לזכור שהנתונים מצביעים רק על הפוטנציאל למתן תמריץ כלכלי לתורמים, אולם לא ניתן ללמוד מהם על מיצוי אפשרות זו בפועל על ידי התורמים.

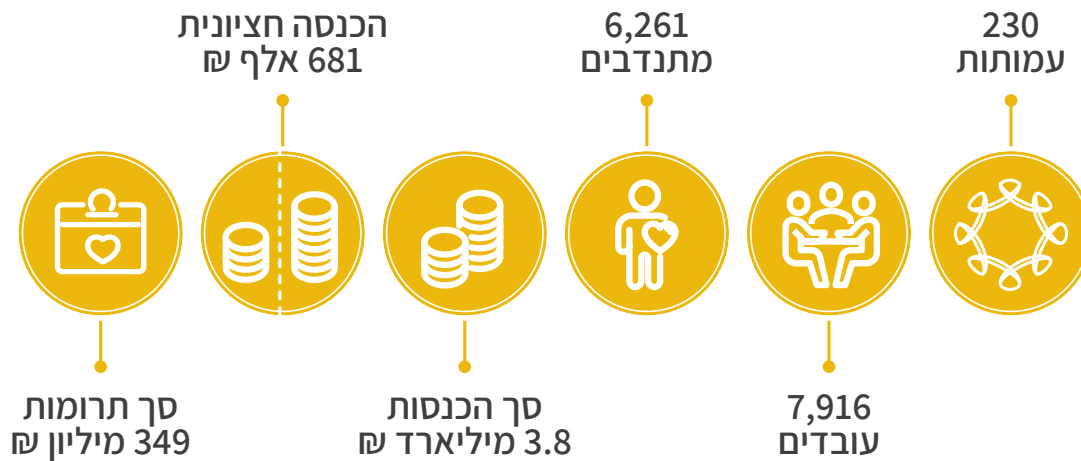
5.11 חלקן של עמותות בעלות אישור לזיכוי ממס, ושל התרומות מישראל שהן מקבלות, בכל תת תחום

סיכום

תחום סביבה הוא קטן יחסית, הן בהיקף הפעילות הכלכלית שלו והן במספר העמותות הכלולות בו. הוא ריכוזי מאוד במובן זה שחלק ניכר מן ההכנסות (64%) מרוכזות בשתיים מן העמותות הכלולות בו. מספר המתנדבים בתחום סביבה גדול פי ארבעה ממספר העובדים בו.

שיכון ופיתוח

230 עמותות פעלו בתחום שיכון ופיתוח בשנת 2018, והכנסותיהן הסתכמו ב-3.8 מיליארד ₪ (תרשים 6.1). על פי הסיווג הבין-לאומי תחום **שיכון ופיתוח** כולל עמותות המקדמות תוכניות ומספקות שירותים שתכליתם לסייע בשיפור איכות החיים הקהילתיים, החברתיים והכלכליים.

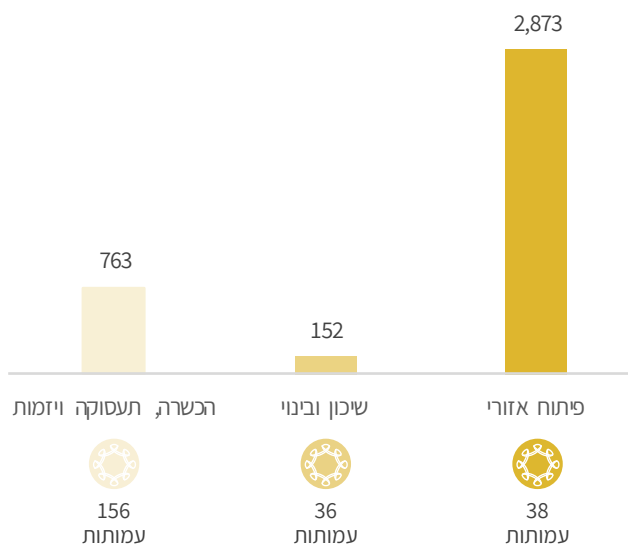
המטרות והפעולות של עמותות שיכון ופיתוח, כפי שדיווחו עליהן, מצטברות לטקסט עשיר. המילים השכיחות ביותר בטקסט הזה מכונסות בענן המילים בעמוד השער, כך שגודלן משקף את שכיחותן. עיון בו נותן מושג כללי באשר למושאי הפעילות המרכזיים של עמותות בתחום זה.

העמותות בתחום שיכון ופיתוח מחולקות לשלושה תתי תחום:

- ♦ **פיתוח אזורי:** עמותות הפועלות לשיפור איכות החיים הקהילתיים לרבות גרעיני התיישבות; עמותות המפתחות תשתיות כלכליות ופיסיות לרבות פיתוח מבנים קהילתיים ודרכי גישה; ועמותות הפועלות לפיתוח תיירות.
- ♦ **שיכון ובינוי:** אגודות לפיתוח, הקמה, ניהול ומימון פרויקטים של שיקום מגורים; התאגדויות לצורך מימוש זכויות בנייה וסיוע משפטי בנושאים קשורים.¹
- ♦ **הכשרה, תעסוקה ויזמות:** עמותות המקדמות או מפעילות תוכניות חניכה, הכשרה תעסוקתית והתמחות; עמותות המעניקות ייעוץ תעסוקתי ומבחני התאמה; עמותות המפעילות תוכניות של חזרה למעגל העבודה; ועמותות המקדמות יזמות לרבות באמצעות ייעוץ כלכלי.

¹ בהתאם למדיניות רשם העמותות החל משנת 2017, לא ניתן לרשום עוד התאגדויות בנייה כעמותות בנייה עקב אופי ההתאגדות.

6.1 התפלגות לתתי תחום, לפי מספר עמותות וסך הכנסות במיליוני ₪

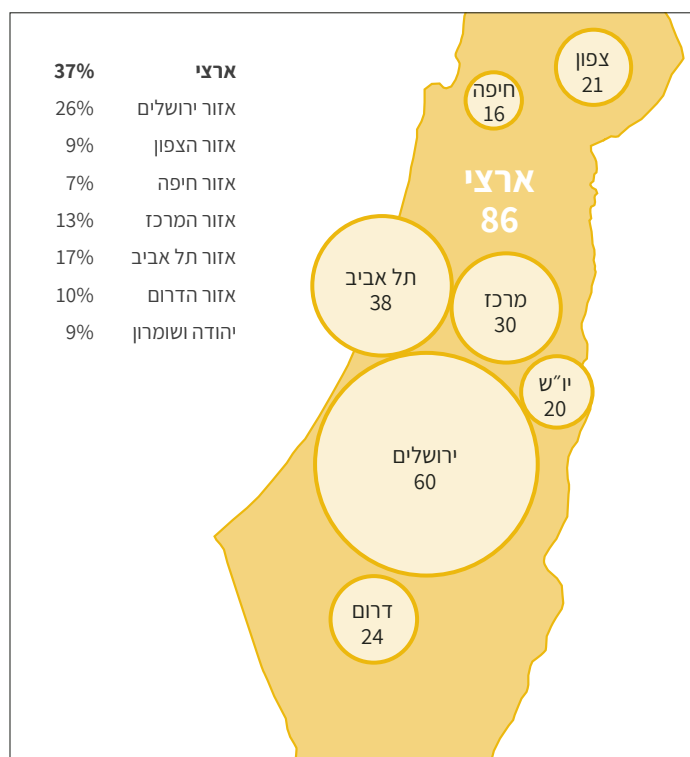

סך הכנסות
3.8 מיליארד ₪

230
עמותות

6.2 מספר עמותות לפי אזור פעילות

*האחוזים לא מסתכמים ל-100% היות שיש עמותות אשר פועלות ביותר ממחוז אחד

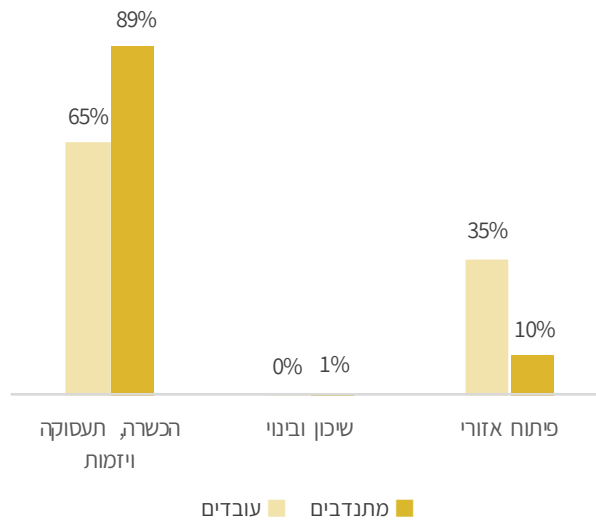
37% מהעמותות (86) מדווחות על פעילות ארצית; 60 פועלות באזור ירושלים, ובכל אחד מהאזורים האחרים פועלות בין 16-38 עמותות (תרשים 6.2). כמעט מחצית (49%) מהעמותות בתת תחום הכשרה, תעסוקה ויזמות פועלות בפריסה ארצית. זאת לעומת 21% מעמותות פיתוח אזורי ו-3% מעמותות שיכון ובינוי.

עובדים ומתנדבים

עמותות בתחום שיכון ופיתוח מעסיקות 7,916 עובדים ועובדות בשכר, ונעזרות בעוד 6,261 מתנדבים ומתנדבות. 65% מהמועסקים בשכר עובדים בתת תחום הכשרה, תעסוקה ויזמות (תרשים 6.3), ו"שתילי אריה – מרכז פדגוגי" המסווגת לתת תחום זה, מעסיקה גם את מספר העובדים הגדול ביותר בתחום כולו (1,184). במוצק, מועסקים 34 עובדים בעמותה בתחום.

89% מהמתנדבים (5,584) פעילים בתת תחום הכשרה, תעסוקה ויזמות, ו-2,500 מתוכם פעילים בעמותות "יוניסטרים". בשני תתי התחום האחרים, במחצית מהעמותות אין מתנדבים כלל.

6.3 התפלגות עובדים ומתנדבים, לפי תת תחום

7,916
עובדים

6,261
מתנדבים

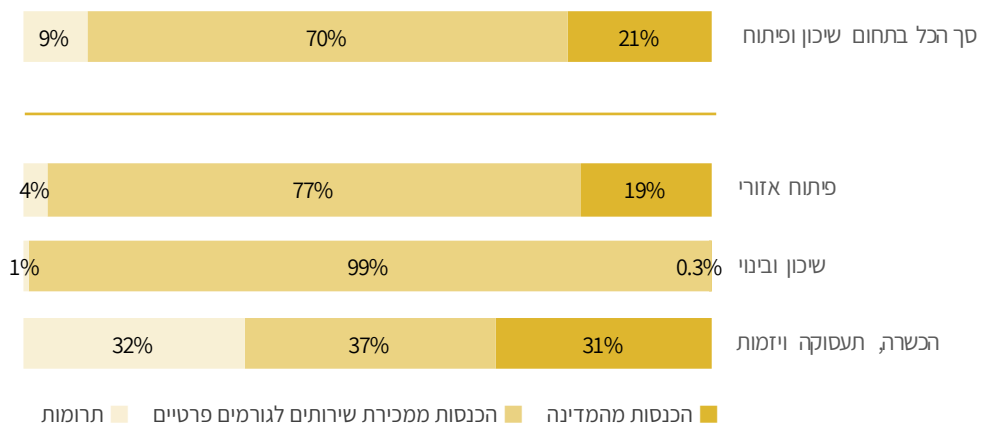
הכנסות

בשנת 2018, הסתכמו הכנסותיהן של עמותות בתחום שיכון ופיתוח ב-3.8 מיליארד ₪. מקורות המימון הם: המדינה, מכירת שירותים לגורמים פרטיים ותרומות. הכנסות ממכירת שירותים לגורמים פרטיים כוללות תמורה עבור מתן שירותים ליחידים ולמשקי בית, לעמותות אחרות, לעסקים, ולמעשה לכל גורם שאינו ממשלתי. כמו כן, הן כוללות הכנסות מדמי חבר והכנסות אחרות. מכירות אלה היו מקור ההכנסה העיקרי בתחום שיכון ופיתוח (70%): בתת תחום שיכון ובינוי, הן היו מקור ההכנסה הכמעט בלעדי (99%), בתת תחום פיתוח אזורי – מקור הכנסה עיקרי (77%), ואף שבתת תחום הכשרה, תעסוקה ויזמות חלקן היה נמוך יותר (37%), גם בו הן היו מקור ההכנסה הגדול ביותר בהשוואה לשני מקורות המימון האחרים (תרשים 6.4).

הכנסות מהמדינה כוללות כספים שהועברו מהממשלה, מרשויות מקומיות ומיחידות ממשלתיות אחרות בדרכים שונות: כספי תמיכות והקצבות; וכספים ששולמו לעמותות עבור אספקת שירותים לציבור, במסגרת התקשרויות עמן. כספים אלה יחד מהווים 21% מסך ההכנסות בתחום שיכון ופיתוח, והם היו המשמעותיים ביותר בתת תחום הכשרה, תעסוקה ויזמות (31% מההכנסות בתת התחום).

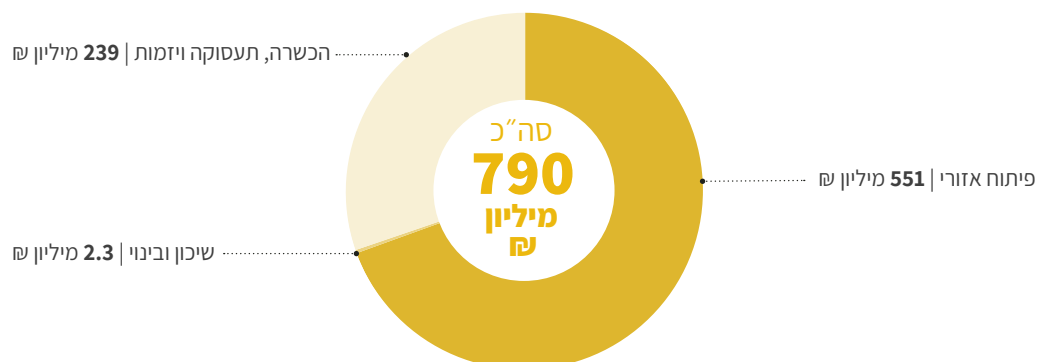
גם תרומות מישראל ומחו"ל, לרבות מענקים מקרנות, היו המשמעותיות ביותר בתת תחום הכשרה, תעסוקה ויזמות (32%), אף שחלקן בהכנסות תחום שיכון ופיתוח כולו היה 9%.

6.4 סך הכנסות שיכון ופיתוח, לפי מקור מימון ותת תחום

סך הכנסות
3.8 מיליארד ₪

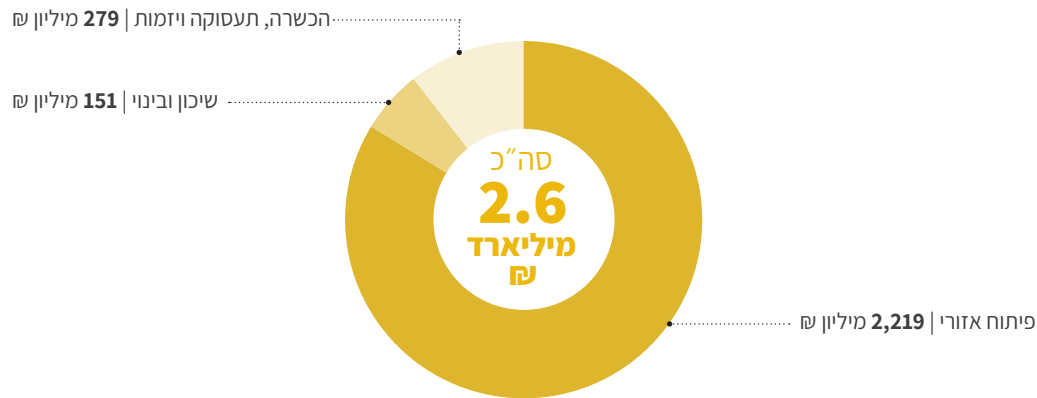
6.5 הכנסות מהמדינה לפי תת תחום, במיליוני ₪

790 מיליון ₪ התקבלו בעמותות בתחום שיכון ופיתוח מהמדינה. 70% מתוכם התקבלו בעמותות פיתוח אזורי, ו-30% בעמותות הכשרה, תעסוקה ויזמות (תרשים 6.5). מבין כל העמותות בתחום שיכון ופיתוח שש עמותות הן

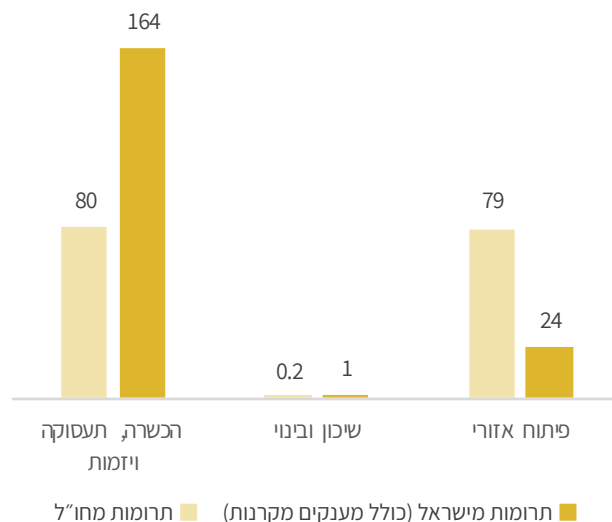
תאגידים בעלי זיקה עירונית (בשליטה מלאה או חלקית של רשות מקומית), והכנסותיהן מהמדינה מסתכמות ב-460 מיליון ₪ (מתוכם, 167 מיליון ₪ מרשויות מקומיות). העמותה הגדולה מביניהן היא "עמותה לתכנון, פיתוח ושימור אורבני – ירושלים" עם 291 מיליון ₪ הכנסות מהמדינה, ואחריה "הקרן לפיתוח דימונה" עם 149 מיליון ₪ הכנסות מהמדינה.

6.6 הכנסות ממכירת שירותים לגורמים פרטיים, לפי תת תחום, במיליוני ₪

2.6 מיליארד ₪ התקבלו בעמותות בתחום שיכון ופיתוח ממכירות לגורמים פרטיים, לרבות דמי חבר והכנסות אחרות (תרשים 6.6). 84% התקבלו בעמותות בתת תחום פיתוח אזורי (2.2 מיליארד ₪), ובעיקר ב"קרן קיימת לישראל"² שבשנת 2018 קיבלה 2.1 מיליארד ₪ בעבור זכויות על מקרקעין (בעיקרם דמי חכירה מהוונים מהציבור בגין חכירת קרקעות, המועברים דרך רשות מקרקעי ישראל).

6.7 הכנסות מתרומות מישראל ומחו"ל לפי תת תחום, במיליוני ₪

סך תרומות
349 מיליון ₪

349 מיליון ₪ התקבלו מתרומות מישראל ומחו"ל (תרשים 6.7). התרומות מישראל עשויות לכלול גם מענקים מקרנות שונות בישראל, מהסוכנות היהודית ומקרן היסוד. רובן המכריע (87%) הגיעו לעמותות הכשרה, תעסוקה ויזמות (164 מיליון ₪). מתוכן, החל"צ "אלפנאר – לקידום תעסוקת ערבים בישראל בע"מ" קיבלה 49 מיליון ₪, ועמותת "תפוח – עמותה לקידום עידן המידע בישראל" קיבלה 14 מיליון ₪.

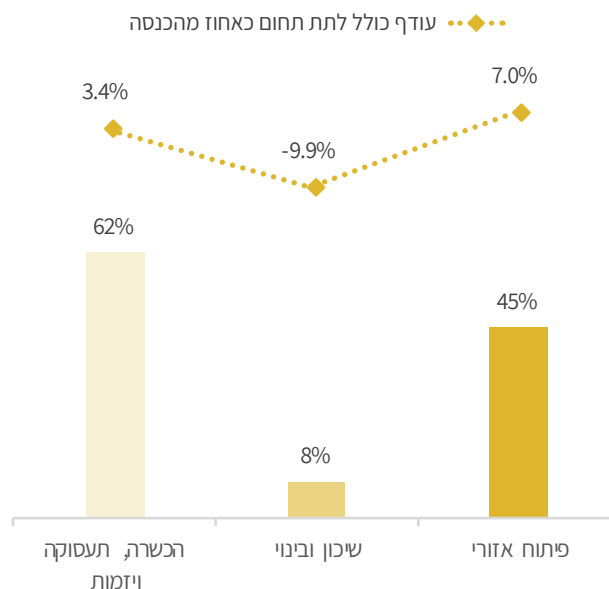
² במסגרת עיבוד הנתונים לשנתון נבחן הסיווג העצמי של 165 העמותות הגדולות. הסיווג של חלק מהן שונה בהתבסס על סיווג למ"ס בהתאם לתקן ICNPO, ובהן "קרן קיימת לישראל" המוזכרת בפרק זה. לפירוט נוסף ראו במבוא בעמ' 10.

התרומות מחו"ל מתחלקות כמעט שווה בשווה בין תת תחום פיתוח אזורי ותת תחום הכשרה, תעסוקה ויזמות, עם כ-80 מיליון ש"ח בכל תת תחום. מתוכם, 63 מיליון ש"ח הגיעו ל"קרן קיימת לישראל" בתת תחום פיתוח אזורי, ו-22 מיליון ש"ח הגיעו ל"אנוורד ישראל התמחויות והזדמנויות בע"מ" בתת תחום הכשרה, תעסוקה ויזמות.

עודף או גירעון שנתי

ככלל, בשנת 2018, היתה שונות בין עמותות בתחום שיכון ופיתוח מבחינת התנהלות בעודף או בגירעון בחשבון השוטף,³ כלומר בחישוב השנתי של ההכנסות לעומת ההוצאות. תת תחום הכשרה, תעסוקה ויזמות התנהל בעודף: 62% מהעמותות בו התנהלו בעודף, והעודף הכולל בתת התחום הגיע ל-3.4% מההכנסות. בתת תחום פיתוח אזורי 55% מהעמותות התנהלו בגירעון, אך בחישוב הכולל של תת התחום, השנה הסתיימה בעודף של 7% (כלומר, למעלה ממחצית העמותות בתת התחום אמנם התנהלו בגירעון אולם סך העודף ביתר העמותות בתת התחום גדול מהגירעון של העמותות שסיימו בגירעון). ואילו בתת תחום שיכון ובינוי 92% מהעמותות התנהלו בגירעון (ורק 8% בעודף), עם גירעון כולל בתת התחום של 9.9% מן ההכנסות (תרשים 6.8). בכל מקרה, חשוב להבהיר שעודף או גירעון שנתיים לא מעידים על מצבה הפיננסי של העמותה, אלא משקפים את תמונת המצב השנתית בלבד.

6.8 אחוז העמותות אשר סיימו את שנת 2018 בעודף, ואחוז העודף הכולל, לפי תת תחום

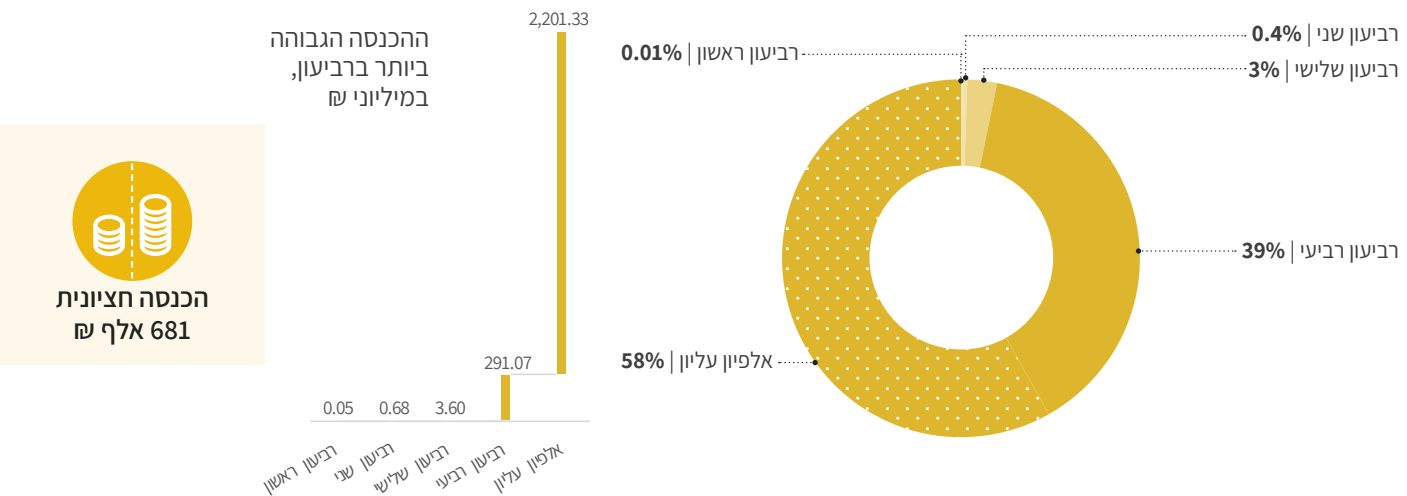
³ החשבון השוטף כולל את סך ההכנסות ששימשו לפעילות במהלך השנה (מהמדינה, ממכירות ומתרומות) פחות סך ההוצאות השוטפות (הוצאות לפעילות, הוצאות הנהלה וכלליות, הוצאות מימון וכו'), ללא העברות הון (מענקים המתקבלים לצורך רכישת נכסים קבועים: מבנים, רכב, ציוד, תוכנה), ולפני השקעה בנכסים קבועים.

קבוצות גודל

לצורך השוואה בין קבוצות גודל, סודרו כלל העמותות בתחום שיכון ופיתוח בסדר עולה לפי סך הכנסותיהן וחולקו לרביעונים: ארבע קבוצות שוות שבכל אחת מהן 77 עמותות, החל מהרביעון התחתון (הראשון) הכולל רבע מן העמותות שהכנסותיהן הן הנמוכות ביותר, וכלה ברביעון הרביעי הכולל רבע מהעמותות שהכנסותיהן הן הגבוהות ביותר.

בקצה הגבוה של הרביעון הרביעי נמצא "האלפיון העליון". האלפיון העליון כולל אלפית (0.1%) ממספר העמותות – עמותה אחת בתחום שיכון ופיתוח⁴ – בעלת ההכנסה הגבוהה ביותר.

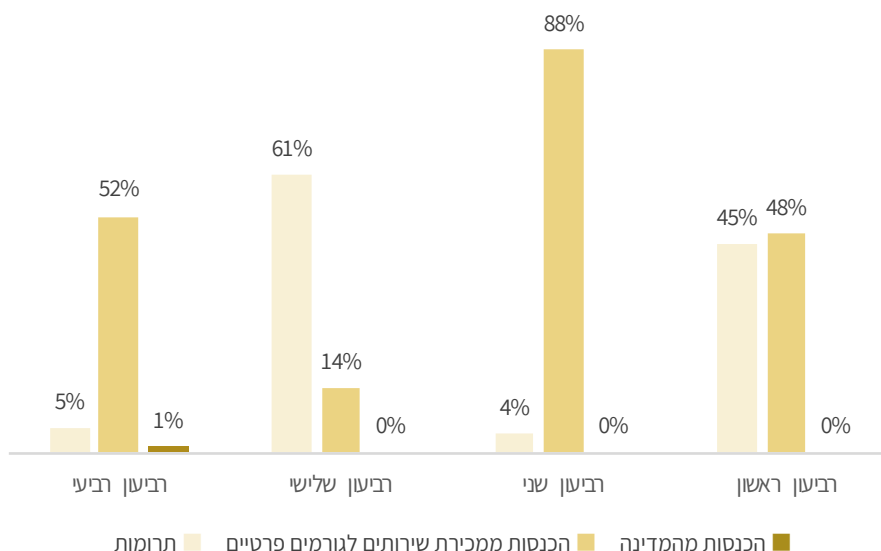
6.9 חלוקת סך ההכנסות בתחום שיכון ופיתוח לפי קבוצות גודל

תחום שיכון ופיתוח הוא תחום ריכוזי מאוד, במובן זה ש-97% מסך ההכנסות בו מרוכזות אצל רבע מהעמותות בלבד (כלומר ברביעון הרביעי), בחלוקה הבאה: 39% מההכנסות מרוכזות ברביעון הרביעי ללא האלפיון העליון, ועוד 58% מההכנסות באלפיון העליון. כך, "קרן קיימת לישראל", אשר היא האלפיון העליון, מחזיקה לבדה ב-58% מן ההכנסות בתחום שיכון ופיתוח. יתר העמותות בשלושת הרביעונים האחרים אוחדות ב-3% מכלל ההכנסות בתחום (תרשים 6.9). השונות בהכנסה הרביעונית עצומה, כך שההכנסה השנתית של כל אחת מן העמותות ברביעון התחתון נמוכה מ-50 אלף ₪. סכום זה מהווה אם כן, את ההכנסה הגבוהה ביותר בקרב העמותות ברביעון התחתון. ההכנסה הגבוהה ביותר לעמותה ברביעון השני (היא גם ההכנסה החציונית בתחום כולו) היא 681 אלף ₪; ברביעון השלישי – 3.6 מיליון ₪, וברביעון הרביעי היא מגיעה ל-291 מיליון ₪. באלפיון העליון ההכנסה השנתית מרקיעה ל-2.2 מיליארד ₪ ב"קרן קיימת לישראל".

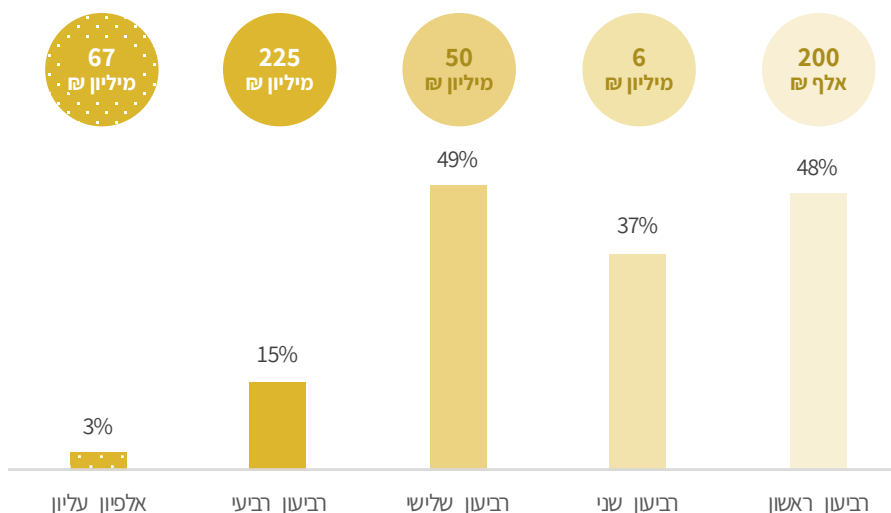
⁴ להסבר על אופן גזירת האלפיון ראו במבוא בעמ' 11.

6.10 התפלגות ההכנסות בעמותה לפי מקור מימון, בכל אחד מהרביעונים, אחוז חציוני

מתרשים 6.10 עולה שעמותות בקבוצות הגודל השונות נבדלות בדפוסי התפלגות ההכנסות שלהן לפי שלושת מקורות המימון: המדינה, מכירות ותרומות. אולם הבדלים אלה לא מצביעים על מגמה ברורה, כך שלא ניתן לקבוע האם ככל שעמותה גדולה, קטן או גדל אחוז המימון שלה מאחד המקורות: מכירות לגורמים פרטיים הן ללא ספק מקור הכנסה שכיח בקרב עמותות בתחום שיכון ופיתוח. אך בעוד שהן מקור ההכנסה העיקרי של מחצית מהעמותות ברביעון השני והרביעי (88% ו-52% מההכנסות בהתאמה), הן מהוות פחות ממחצית ההכנסות ברביעון הראשון והשלישי (48% ו-14% בהתאמה); גם תרומות הן מקור הכנסה שכיח בתחום, אך מהוות מקור הכנסה עיקרי רק בקרב מחצית מהעמותות ברביעון השלישי (61%). יחד עם זאת, למרבית העמותות בתחום אין כלל הכנסות מהמדינה, ורק למחצית מהעמותות ברביעון הרביעי יש 1% הכנסות מהמדינה או יותר. למעשה, בממוצע, שיעור ההכנסות מהמדינה בעמותה מהרביעון הרביעי הוא 23%, לעומת 10% בשלושת הרביעונים הראשונים. כך שביחס למקור מימון זה, ניתן בכל זאת לומר שככל שהעמותה גדולה יש סיכוי שאחוז המימון שלה מהמדינה גדול יותר.

6.11 שיעור התרומות הכולל מסך ההכנסות, לפי קבוצות גודל

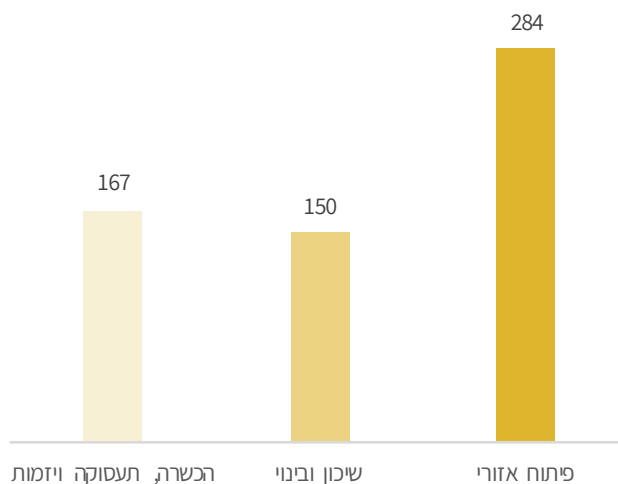

תרשים 2.11 מתייחס לכל העמותות ברביעון כמקשה אחת ומאפשר ניתוח מצרפי של שיעור התרומות מסך ההכנסות בכל רביעון. למשל, סך התרומות שהתקבלו בעמותות מהרביעון הרביעי הגיע ל-225 מיליון ₪ ומהווה 15% מהכנסותיהן. לעומת זאת, סך התרומות שהתקבלו בכל העמותות יחד ברביעון השלישי הגיע ל-50 מיליון ₪, אך הוא מהווה 49% מהכנסותיהן.

השכר הגבוה בעמותה

99% מהעמותות בתחום שיכון ופיתוח העסיקו עובדים בשכר. השכר הגבוה ביותר הגיע ל-705 אלף ₪ בשנה למשרה מלאה, ושולם ב"קבוצת שכולו טוב" בתת תחום הכשרה, תעסוקה ויזמות. חמש העמותות שנמצאות בראש הרשימה מבחינת השכר הגבוה בעמותה בתחום שיכון ופיתוח הן כולן מתת תחום הכשרה, תעסוקה ויזמות. יחד עם זאת, הערך החציוני של השכר הגבוה גדול יותר משמעותית בתת תחום פיתוח אזורי, כך שבמחצית העמותות בתת תחום זה השכר הגבוה בעמותה עולה על 284 אלף ₪, לעומת 167 אלף ₪ בתת תחום הכשרה, תעסוקה ויזמות (תרשים 6.12).

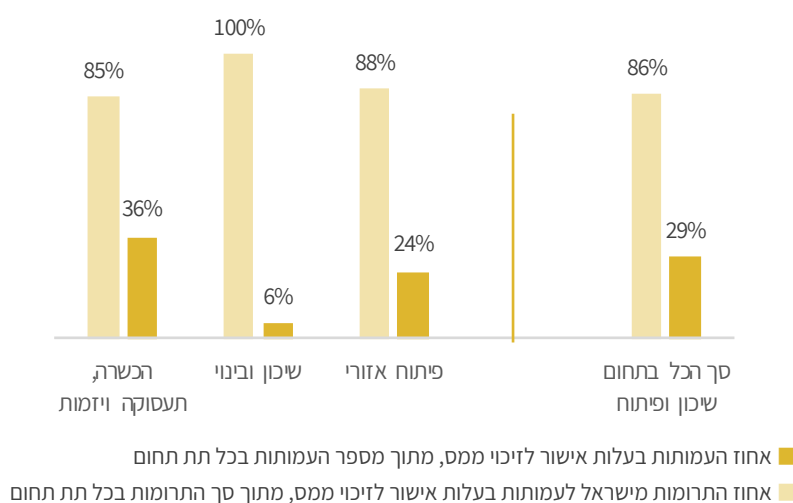
6.12 השכר הגבוה ביותר בעמותה, ערך חציוני באלפי ₪

אישור לזיכוי בגין תרומה

אישור לזיכוי ממס בגין תרומה, אשר ניתן לעמותה לפי סעיף 46(א) לפקודת מס הכנסה, מאפשר לתורמים לה להגיש בקשה לזיכוי ממס בגין תרומתם. תכלית האישור היא לאפשר לעמותה להגדיל את היקף התרומות שהיא מצליחה לגייס. ל-67 (29%) מהעמותות בתחום שיכון ופיתוח יש אישור לזיכוי ממס בגין תרומה, אך סך התרומות שהן מקבלות מישראל מהווה 86% מן התרומות מישראל שהתקבלו על ידי כל העמותות בתחום. בין 85%-100% מהתרומות מישראל המתקבלות בשלושת תתי התחום מתקבלות בעמותות שיש להן אישור לזיכוי ממס (תרשים 6.13). חשוב לזכור שהנתונים מצביעים רק על הפוטנציאל למתן תמריץ כלכלי לתורמים, אולם לא ניתן ללמוד מהם על מיצוי אפשרות זו בפועל על ידי התורמים.

6.13 חלקן של עמותות בעלות אישור לזיכוי ממס, ושל התרומות מישראל שהן מקבלות, בכל תת תחום

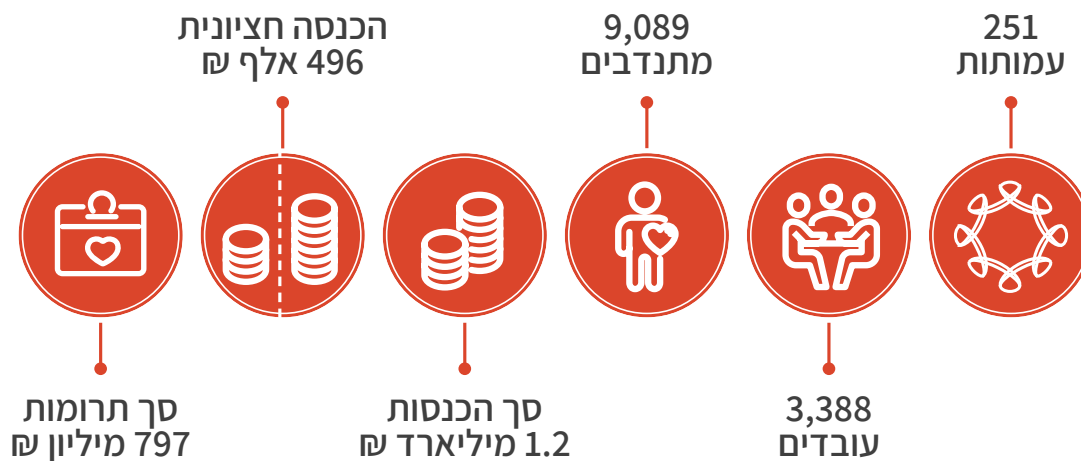
סיכום

תחום שיכון ופיתוח הוא תחום ריכוזי מאוד, שבו 97% מההכנסות בתחום מתרכזות אצל רבע מהעמותות, ויתרה מזאת – כמעט 60% מההכנסות התחום הן הכנסותיה של "קרן קיימת לישראל". התחום בכללותו נסמך בעיקר על מכירות לגורמים פרטיים; אך תת תחום הכשרה, תעסוקה ויזמות שונה בתמהיל המימון שלו, כך שהכנסותיו מהמדינה, ממכירות ומתרומות משתוות כמעט זו לזו.

סנגור

סנגור

251 עמותות פעלו בתחום סנגור בשנת 2018, והכנסותיהן הסתכמו ב-1.2 מיליארד ₪ (תרשים 7.1). על פי הסיווג הבין-לאומי, הפעילות המשויכת לתחום **סנגור** כוללת הגנה על זכויות אזרחיות ואחרות, קידום אינטרסים חברתיים או פוליטיים כלליים, קידום אינטרסים של קבוצות מסוימות, ומתן שירותים משפטיים.

המטרות והפעולות של עמותות סנגור, כפי שדיווחו עליהן, מצטברות לטקסט עשיר. המילים השכיחות ביותר בטקסט הזה מכונסות בענן המילים בעמוד השער, כך שגודלן משקף את שכיחותן. עיון בו נותן מושג כללי באשר למושאי הפעילות המרכזיים של עמותות בתחום זה.

העמותות בתחום סנגור מחולקות לחמישה תתי תחום:

- ♦ **שמירת חריות הפרט:** קידום זכויות של קבוצות מובחנות בחברה וקידום ופיתוח אחריות ותודעה אזרחית.
- ♦ **ארגוני גג ותשתית בחברה האזרחית:** מתן שירותים להצמחה ולפיתוח של עמותות בישראל ולקידומן.
- ♦ **יוצאי תפוצה וקליטת עליה:** ארגונים התומכים בקליטת עולים ושילובם בחברה; ארגונים הפועלים לחיזוק הקשר בין ישראל והקהילות היהודיות בעולם; וארגונים המקדמים אינטרסים של חברים המשתייכים למסורת אתנית מסוימת.
- ♦ **סיוע משפטי:** ייעוץ וייצוג משפטי להגנה על זכויות אדם.
- ♦ **"אחר – סנגור":** כולל עמותות שפעילותן מגוונת. חשוב לציין שמרביתן מתאימות למעשה לאחד מתתי התחום האחרים. למשל, "עדאלה – המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל" המסווגת ב"אחר – סנגור" מתאימה למעשה לתת תחום סיוע משפטי.¹

¹ להסבר על סיווג עצמי וסיווג לתת תחום "אחר" ראו במבוא בעמ' 10.

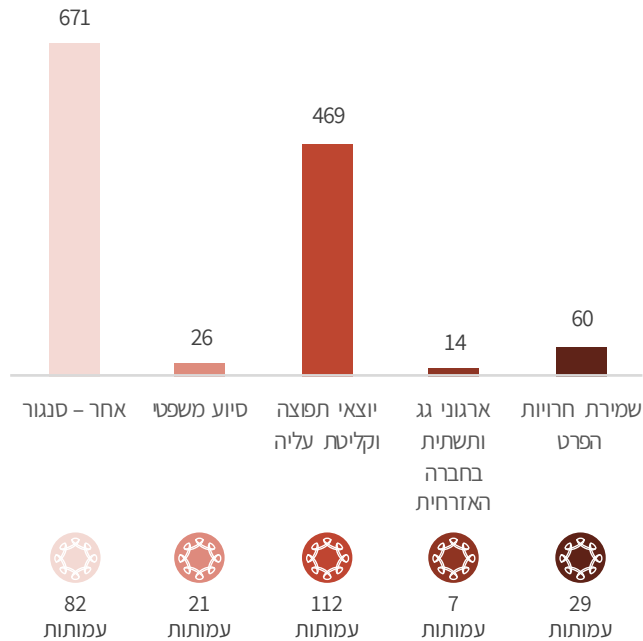
7.1 התפלגות לתתי תחום, לפי מספר עמותות וסך הכנסות במיליוני ש"ח

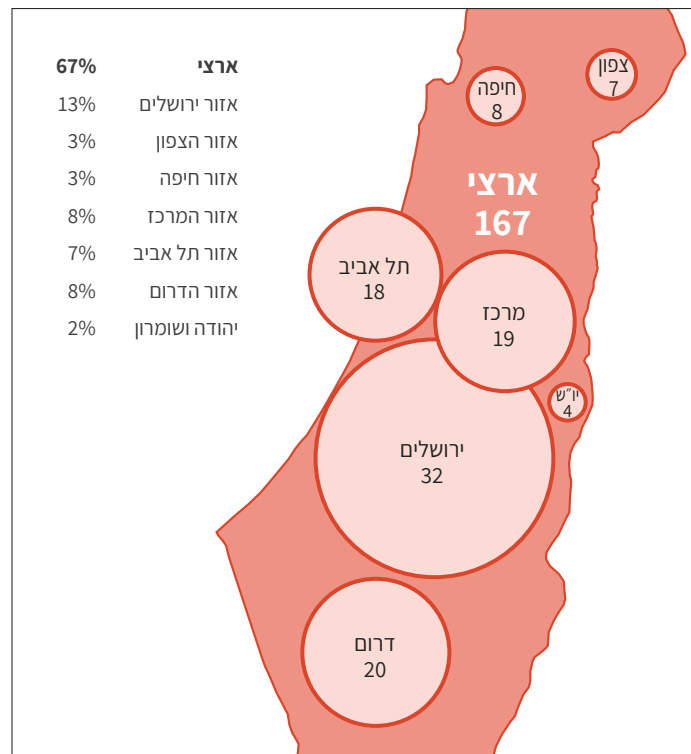
סך הכנסות
1.2 מיליארד ש"ח

251
עמותות

7.2 מספר עמותות לפי אזור פעילות

*האחוזים לא מסתכמים ל-100% היות שיש עמותות אשר פועלות ביותר ממחוז אחד

167 עמותות מדווחות על פעילות ארצית; 32 פועלות באזור ירושלים, 18-20 עמותות פועלות בכל אחד מן האזורים: הדרום, המרכז ותל אביב. שמונה עמותות או פחות מכך מדווחות על פעילות בכל אחד מן האזורים: חיפה, הצפון ויהודה ושומרון (תרשים 7.2).

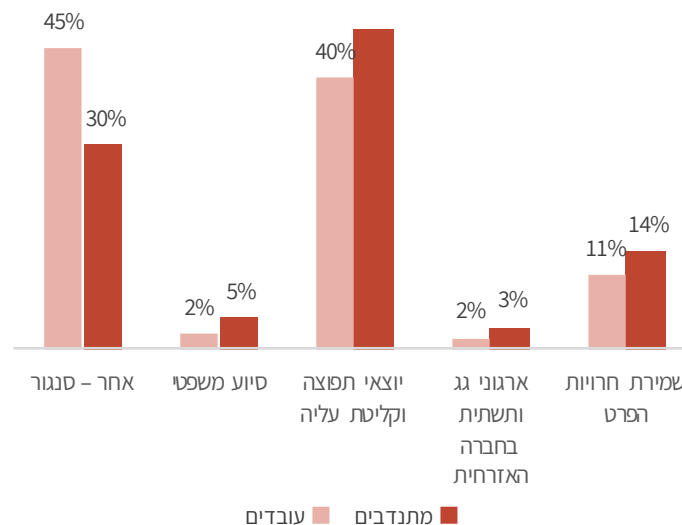
בכל תתי התחום, שני שליש ומעלה מהעמותות פועלות בפריסה ארצית, ורק כשליש – בפריסה אזורית. זאת, למעט בתת תחום יוצאי תפוצה וקליטת עליה, שבו שני שליש מהעמותות פועלות בפריסה אזורית.

עובדים ומתנדבים

עמותות בתחום סנגור מעסיקות 3,388 עובדים ועובדות בשכר, ונעזרות בעוד 9,089 מתנדבים ומתנדבות. כמעט מחצית מהמועסקים בשכר (45%) עובדים בתת תחום "אחר – סנגור" ועוד 40% עובדים בתת תחום יוצאי תפוצה וקליטת עליה. בתת תחום זה פעילים גם כמעט מחצית מהמתנדבים (47%) (תרשים 7.3). אולם, העמותות שמדווחות על המספר הרב ביותר של מתנדבים הן "מרכז מעשה" המסווגת בתת תחום "אחר – סנגור" ו"אגודה לשמירת זכויות הפרט" המסווגת בתת תחום שמירת חריות הפרט (850 ו-820 מתנדבים בהתאמה).

יש שונות ניכרת בדפוסי העסקת עובדים בין תתי התחום. כך, במחצית מעמותות יוצאי תפוצה וקליטת עליה יש עובד אחד או פחות. ובדומה, במחצית מהעמותות המעניקות סיוע משפטי אין כלל עובדים. ואילו במחצית מהעמותות בתת תחום שמירה על חריות הפרט יש יותר מתשעה עובדים. יחד עם זאת, שלושת תתי התחום הללו דומים למדי בדפוסי ההתנדבות בהם, כך שבמחצית מהעמותות בכל אחד מהם פעילים בין 7–10 מתנדבים או יותר.

7.3 התפלגות עובדים ומתנדבים, לפי תת תחום

3,388
עובדים

9,089
מתנדבים

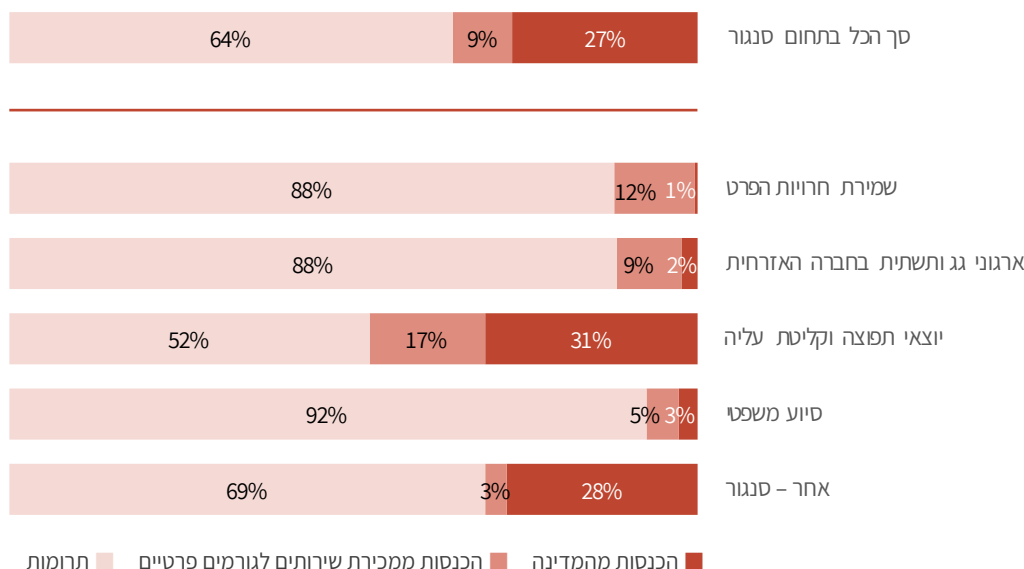
הכנסות

בשנת 2018, הסתכמו הכנסותיהן של עמותות בתחום סנגור ב-1.2 מיליארד ₪. מקורות המימון הם: המדינה, מכירת שירותים לגורמים פרטיים ותרומות. **תרומות** מישראל ומחו"ל, לרבות מענקים מקרנות היו מקור המימון העיקרי של תחום סנגור בכללותו (64%) והן היו המשמעותיות ביותר בתתי תחום סיוע משפטי (92%), שמירת חריות הפרט (88%) וארגוני גג ותשתית בחברה האזרחית (88%) (תרשים 7.4).

הכנסות **מהמדינה** כוללות כספים שהועברו מהממשלה, מרשויות מקומיות ומיחידות ממשלתיות אחרות בדרכים שונות: כספי תמיכות והקצבות; וכספים ששולמו לעמותות עבור אספקת שירותים לציבור, במסגרת התקשרויות עמן. כספים אלה יחד מהווים 27% מכלל הכנסות תחום סנגור; בתתי תחום סיוע משפטי, ארגוני גג ותשתית בחברה האזרחית ושמירת חריות הפרט, ההכנסות מהמדינה הסתכמו ב-3%, 2% ו-1% מן ההכנסות בהתאמה.

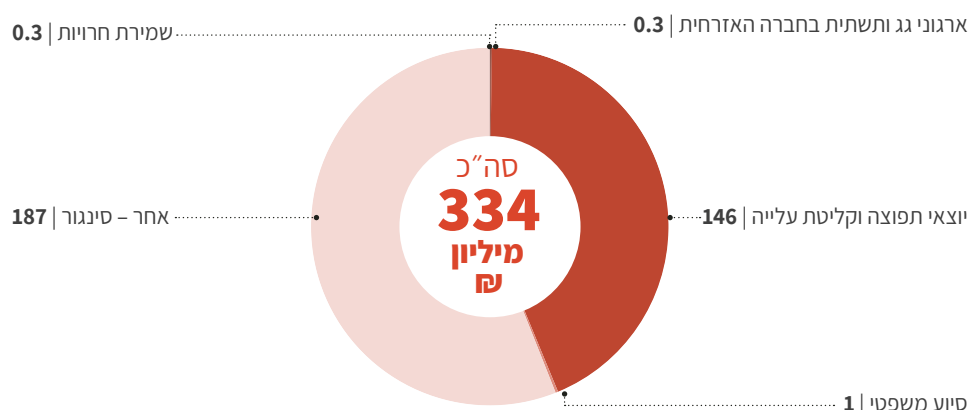
ההכנסות **ממכירת שירותים לגורמים פרטיים** הסתכמו ב-9% מכלל הכנסות התחום. בתתי תחום יוצאי תפוצה וקליטת עלייה שיעורן היה הגבוה ביותר והגיע ל-17%. הכנסות ממכירת שירותים לגורמים פרטיים כוללות תמורה עבור מתן שירותים ליחידים ולמשקי בית, לעמותות אחרות, לעסקים, ולמעשה לכל גורם שאינו ממשלתי. כמו כן, הן כוללות הכנסות מדמי חבר והכנסות אחרות.

7.4 סך הכנסות סנגור, לפי מקור מימון ותתי תחום

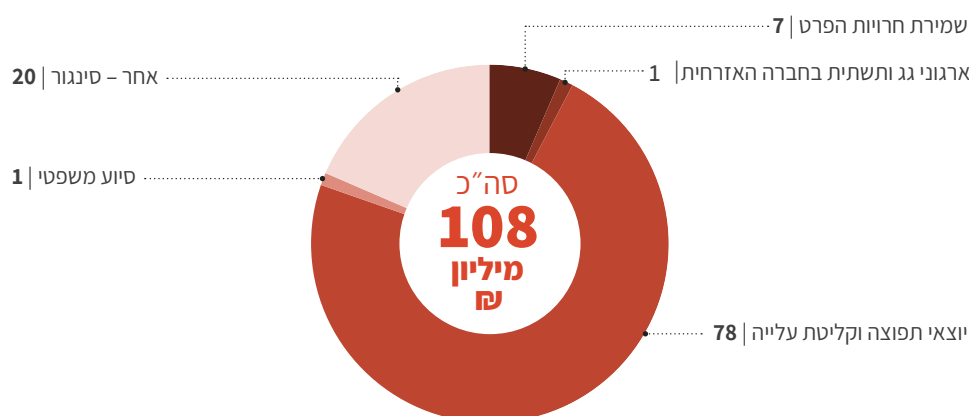
סך הכנסות
1.2 מיליארד ₪

7.5 הכנסות מהמדינה לפי תת תחום, במיליוני ₪

334 מיליון ₪ התקבלו מהמדינה בעמותות בתחום סנגור (תרשים 7.5). מתוכם, 154 מיליון ₪ התקבלו ב"ישראל זכות מלידה בינלאומית"² ועוד 50 מיליון ₪ ב"מוזאיק יונייטד בע"מ". שני החל"צים פועלים לחיזוק הקשר בין ישראל לבין הקהילות היהודיות בתפוצות, כך שלמעשה חלק ניכר מההכנסות מהמדינה בתחום (204 מיליון ₪) מופנה לפעילות זו.

7.6 הכנסות ממכירת שירותים לגורמים פרטיים, לפי תת תחום, במיליוני ₪

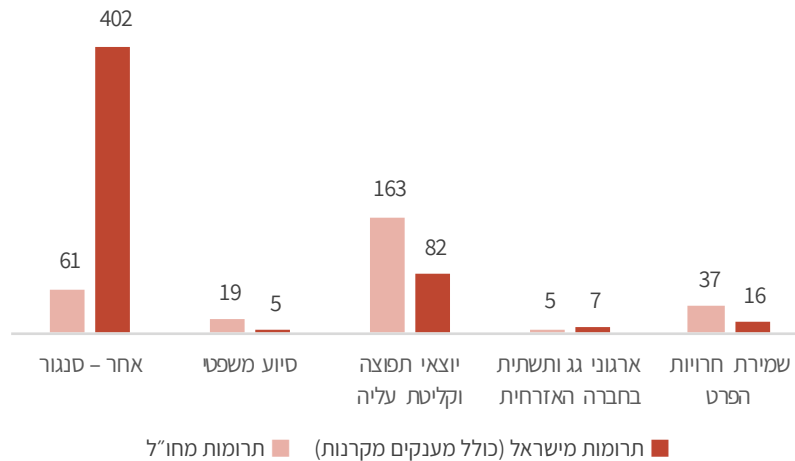
108 מיליון ₪ התקבלו בעמותות בתחום סנגור בשנת 2018 ממכירות לגורמים פרטיים, לרבות דמי חבר והכנסות אחרות (תרשים 7.6). 73% מתוכם התקבלו בעמותות בתת תחום יוצאי תפוצה וקליטת עלייה (78 מיליון ₪). "אופק ישראלי חברה לעידוד עלייה בע"מ" היא החל"צ עם ההכנסות הגדולות ביותר ממכירת שירותים בתת תחום זה (26 מיליון ₪).

² במסגרת עיבוד הנתונים לשנתון נבחן הסיווג העצמי של 165 העמותות הגדולות. הסיווג של חלק מהן שונה בהתבסס על סיווג למ"ס בהתאם לתקן ICNPO, ובהן "ישראל זכות מלידה בינלאומית" ו"מוזאיק יונייטד בע"מ" המוזכרות בפרק זה. לפירוט נוסף ראו במבוא בעמ' 10.

7.7 הכנסות מתרומות מישראל ומחו"ל לפי תת תחום, במיליוני ₪

סך תרומות
797 מיליון ₪

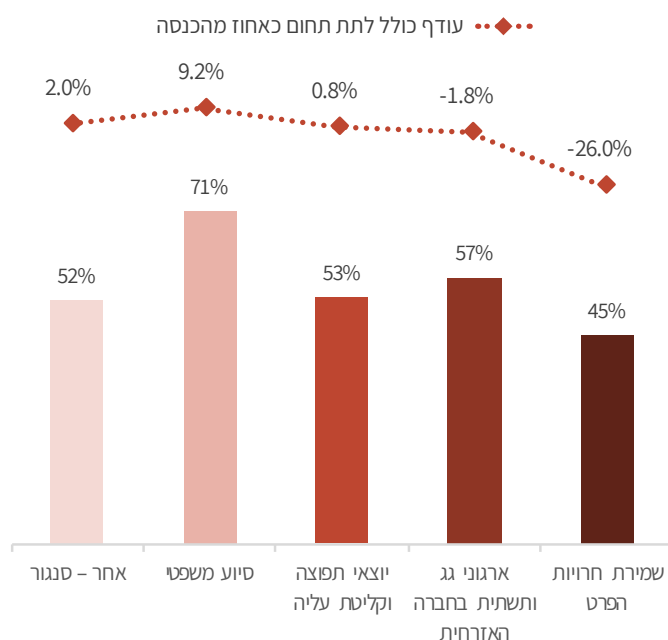

797 מיליון ₪ התקבלו מתרומות מישראל ומחו"ל בתחום סנגור. התרומות מישראל עשויות לכלול גם מענקים מקרנות שונות בישראל, מהסוכנות היהודית ומקרן היסוד. מרבית התרומות מישראל (402 מיליון ₪) התקבלו בעמותות מתת תחום "אחר – סנגור" (תרשים 7.7); מתוכן "ישראל זכות מלידה בינלאומית" קיבלה 354 מיליון ₪. תרומות מחו"ל לתחום סנגור הסתכמו בשנת 2018 ב-284 מיליון ₪. 57% הגיעו לתת תחום יוצאי תפוצה וקליטת עליה, ו-101 מיליון ₪ מתוכם הגיעו לידי "מוזאיק יונטייד בע"מ".

עודף או גירעון שנתי

ככלל, בשנת 2018, עמותות בתחום סנגור התנהלו בעודף בחשבון השוטף,³ כלומר בחישוב שנתי ההכנסות שלהן עלו על ההוצאות. כמעט בכל תתי התחום יותר ממחצית העמותות התנהלו בעודף, למעט בתת תחום שמירת חריות הפרט, שבו יותר ממחצית העמותות התנהלו בגירעון ו-45% התנהלו בעודף (תרשים 7.8). בתת תחום סיוע משפטי, העודף הכולל של כל העמותות מתוך סך הכנסותיהן, היה הגבוה ביותר (9.2%), ואילו תתי תחום שמירת חריות הפרט וארגוני גג ותשתית בחברה האזרחית סיימו את השנה בגירעון כולל של 26% ו-1.8% מסך הכנסותיהם בהתאמה (כלומר, למעלה ממחצית העמותות בכל אחד מתתי התחום הללו התנהלו בעודף, אולם סך הגירעון ביתר העמותות בכל אחד מתתי התחום הללו גדול מהעודף של העמותות שבעודף). חשוב להבהיר שעודף או גירעון שנתיים לא מעידים על מצבה הפיננסי של העמותה, אלא משקפים את תמונת המצב השנתית בלבד.

7.8 אחוז העמותות אשר סיימו את שנת 2018 בעודף, ואחוז העודף הכולל, לפי תת תחום

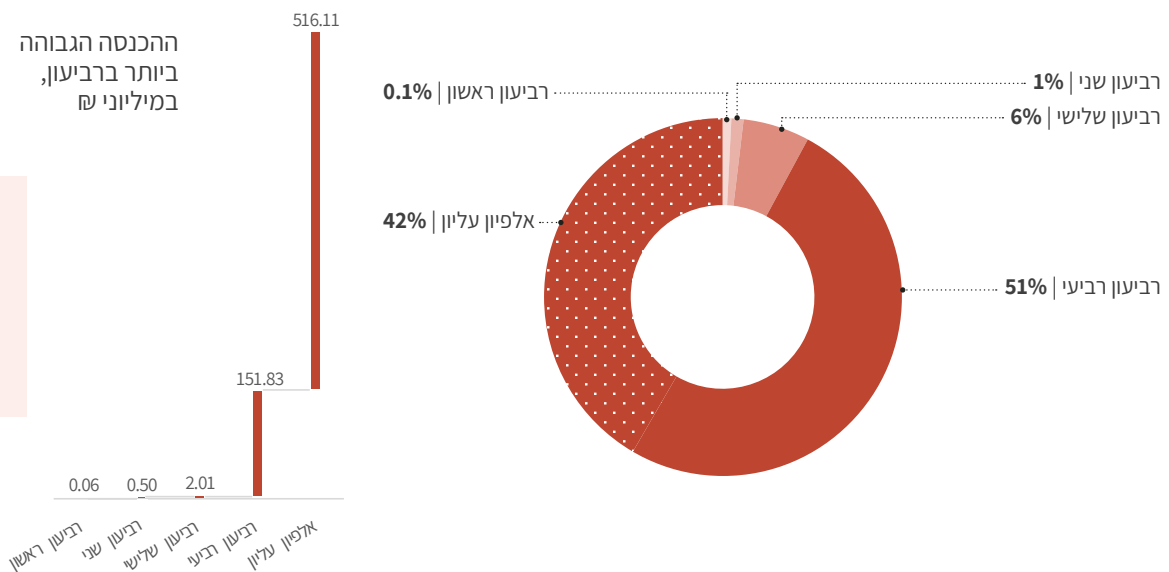
³ החשבון השוטף כולל את סך ההכנסות ששימשו לפעילות במהלך השנה (מהמדינה, ממכירות ומתרומות) פחות סך ההוצאות השוטפות (הוצאות לפעילות, הוצאות הנהלה וכלליות, הוצאות מימון וכו'), ללא העברות הון (מענקים המתקבלים לצורך רכישת נכסים קבועים: מבנים, רכב, ציוד, תוכנה), ולפני השקעה בנכסים קבועים.

קבוצות גודל

לצורך השוואה בין קבוצות גודל, סודרו כלל העמותות בתחום סנגור בסדר עולה לפי סך הכנסותיהן וחולקו לרביעונים: ארבע קבוצות שוות שבכל אחת מהן 63 עמותות, החל מהרביעון התחתון (הראשון) הכולל רבע מן העמותות שהכנסותיהן הן הנמוכות ביותר, וכלה ברביעון הרביעי הכולל רבע מהעמותות שהכנסותיהן הן הגבוהות ביותר.

בקצה הגבוה של הרביעון הרביעי נמצא "האלפיון העליון". האלפיון העליון כולל אלפית (0.1%) ממספר העמותות – כלומר עמותה אחת בתחום סנגור⁴ – בעלת ההכנסה הגבוהה ביותר.

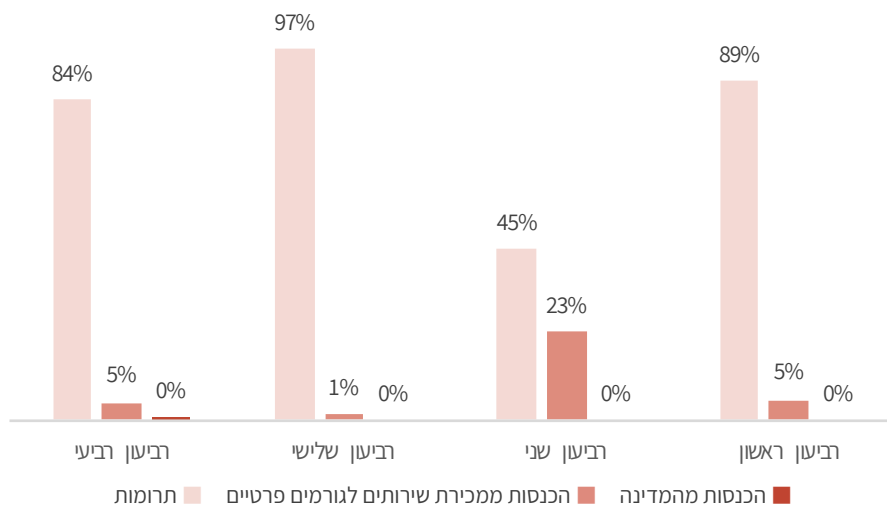
7.9 חלוקת סך ההכנסות בתחום סנגור לפי קבוצות גודל

תחום סנגור הוא תחום ריכוזי, במובן זה ש-93% מסך ההכנסות בו מרוכזות אצל רבע מהעמותות בלבד (כלומר ברביעון הרביעי), בחלוקה הבאה: 51% מההכנסות מרוכזות ברביעון הרביעי ללא האלפיון העליון, ועוד 42% מההכנסות בידי "ישראל זכות מלידה בינלאומית", החל"צ המהווה כאמור את האלפיון העליון בתחום סנגור. יתר העמותות בשלושת הרביעונים האחרים אוזרות ב-7% מכלל ההכנסות בתחום (תרשים 7.9). השונות בהכנסה הרביעונית ניכרת, כך שההכנסה השנתית של כל אחת מן העמותות ברביעון התחתון קטנה מ-60 אלף ₪. סכום זה מהווה אם כן, את ההכנסה הגבוהה ביותר בקרב העמותות ברביעון התחתון. ההכנסה הגבוהה ביותר לעמותה ברביעון השני (היא גם ההכנסה החציונית בתחום כולו) היא 496 אלף ₪; ברביעון השלישי – 2 מיליון ₪; וברביעון הרביעי היא מגיעה ל-152 מיליון ₪. באלפיון העליון ההכנסה השנתית מגיעה ל-516 מיליון ₪ ב"ישראל זכות מלידה בינלאומית".

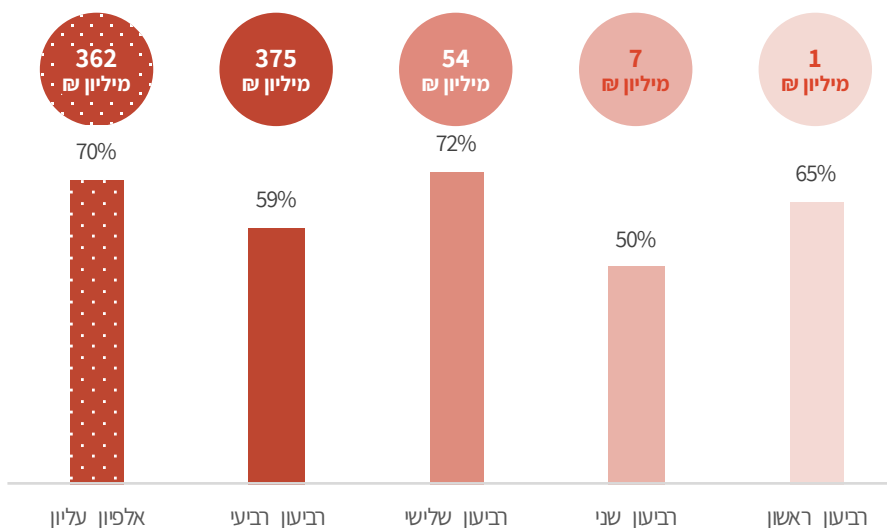
⁴ להסבר על אופן גזירת האלפיון ראו במבוא בעמ' 11.

7.10 התפלגות ההכנסות בעמותה לפי מקור מימון, בכל אחד מהרביעונים, אחוז חציוני

תמונה מעניינת מתקבלת מעיון בדפוסי התפלגות ההכנסות של קבוצות הגודל השונות לפי שלושת מקורות המימון: המדינה, מכירות ותרומות. בכל אחת מקבוצות הגודל למחצית מן העמותות (לכל הפחות) אין כלל הכנסות מן המדינה. ברביעון התחתון וכן ברביעונים השלישי והרביעי בקרב מחצית מן העמותות תרומות מהוות מקור הכנסה עיקרי (בין 84%–97% לפחות). ברביעון השני בולטת ההכנסה ממכירת שירותים לגורמים פרטיים, המהווה 23% ויותר מן ההכנסות במחצית מן העמותות ברביעון זה (תרשים 7.10).

7.11 שיעור התרומות הכולל מסך ההכנסות, לפי קבוצות גודל

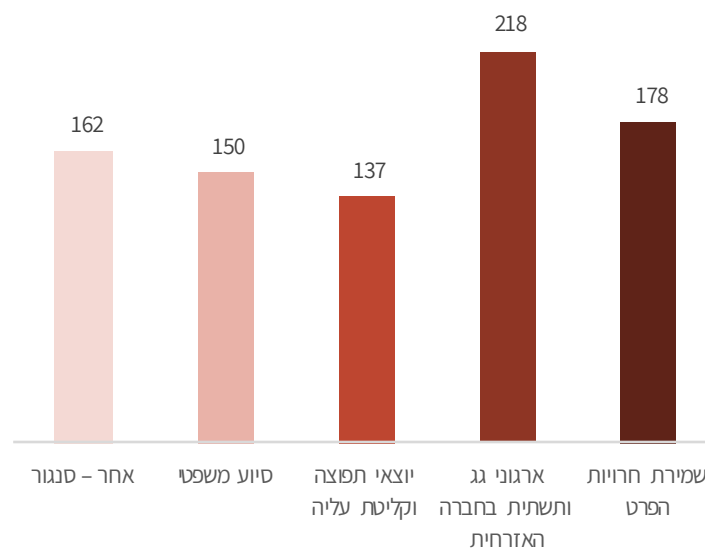
סך תרומות
797 מיליון ₪

תרשים 7.11 מתייחס לכל העמותות ברביעון כמקשה אחת ומאפשר ניתוח מצרפי של שיעור התרומות מסך ההכנסות בכל רביעון. למשל, סך התרומות שהתקבלו בכל העמותות יחד ברביעון הרביעי הגיע ל-375 מיליון ₪ והוא מהווה 59% מסך הכנסותיהן. לעומת זאת, התרומות שהתקבלו בכל העמותות יחד ברביעון התחתון מהוות 65% מסך הכנסותיהן (בדומה לחלקן ברביעון הרביעי), אך מסתכמות ב-1 מיליון ₪.

השכר הגבוה בעמותה

60% מהעמותות בתחום סנגור העסיקו עובדים בשכר. השכר הגבוה ביותר הגיע ל-950 אלף ש"ח בשנה למשרה מלאה, ושולם בעמותת "פורום קהלת" המשויכת לתת תחום שמירת חריות הפרט, אם כי לא בהכרח מייצגת את יתר העמותות בו. כפי שמשקף בתרשים 7.12 במחצית מן העמותות בתת תחום זה השכר הגבוה ביותר בעמותה נמוך מ-178 אלף ש"ח; בתת תחום ארגוני גג ותשתית בחברה האזרחית במחצית מן העמותות השכר הגבוה ביותר בעמותה נמוך מ-218 אלף ש"ח; ובתת תחום יוצאי תפוצה וקליטת עליה, השכר הגבוה במחצית מן העמותות נמוך מ-137 אלף ש"ח. חשוב לזכור שגם השכר הגבוה ביותר בעמותה לא בהכרח משולם בעבור עבודה במשרה מלאה, וההבדלים בין תתי התחום עשויים לנבוע מהבדלים בהיקפי המשרות.

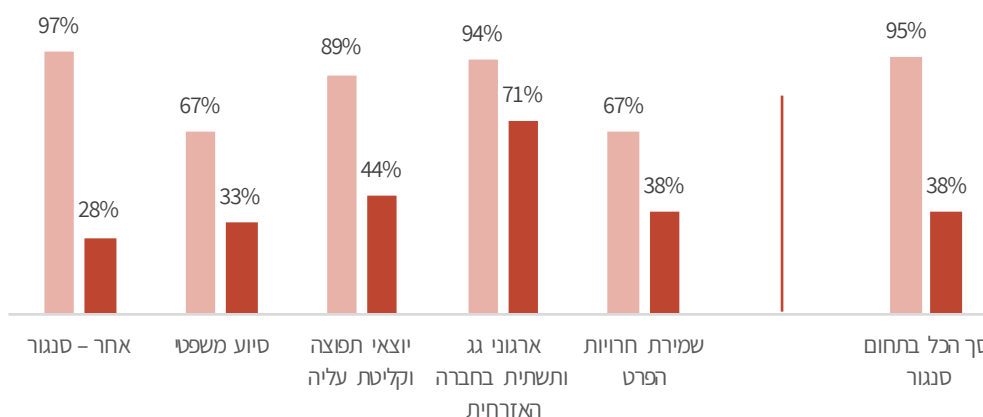
7.12 השכר הגבוה ביותר בעמותה, ערך חציוני באלפי ש"ח

אישור לזיכוי בגין תרומה

אישור לזיכוי ממס בגין תרומה, אשר ניתן לעמותה לפי סעיף 46(א) לפקודת מס הכנסה, מאפשר לתורמים לה להגיש בקשה לזיכוי ממס בגין תרומתם. תכלית האישור היא לאפשר לעמותה להגדיל את היקף התרומות שהיא מצליחה לגייס. ל-95% (38%) מהעמותות בתחום סנגור יש אישור לזיכוי ממס בגין תרומה; בולטת תחום ארגוני גג ותשתית בחברה האזרחית בו ל-71% מן העמותות יש אישור לזיכוי ממס בגין תרומה. שיעור התרומות מישראל שהתקבלו על ידי כל העמותות בתחום סנגור. שיעורי ההטבה נמוכים יותר בתתי תחום שמירת חירויות הפרט וסיוע משפטי כך שהעמותות בעלות אישור לזיכוי ממס קיבלו 67% מהתרומות מישראל בכל אחד מתתי תחום אלו, לעומת 89% ומעלה ביתר תתי התחום (תרשים 7.13). חשוב לזכור שהנתונים מצביעים רק על הפוטנציאל למתן תמריץ כלכלי לתורמים, אולם לא ניתן ללמוד מהם על מיצוי אפשרות זו בפועל על ידי התורמים.

7.13 חלקן של עמותות בעלות אישור לזיכוי ממס, ושל התרומות מישראל שהן מקבלות, בכל תת תחום

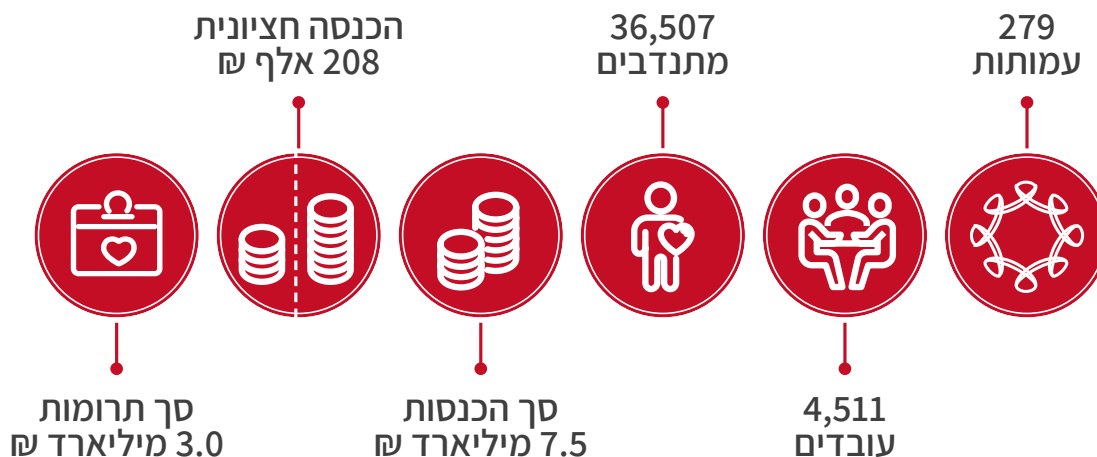

■ אחוז העמותות בעלות אישור לזיכוי ממס, מתוך מספר העמותות בכל תת תחום
 ■ אחוז התרומות מישראל לעמותות בעלות אישור לזיכוי ממס, מתוך סך התרומות בכל תת תחום

סיכום

תחום סנגור הוא עתיר מתנדבים ביחס למספר העמותות הכלולות בו. תרומות מישראל ומחו"ל מהוות מקור המימון העיקרי בתחום. העמותות בתחום סנגור פועלות לטובת קשת רחבה של אוכלוסיות שונות, אולם עיקר המשאבים בתחום (מתרומות, מהמדינה וממכירות) מרוכזים בידי עמותות אשר בפועל עוסקות בקליטת עליה, בחיזוק הקשר בין ישראל לקהילות היהודיות בעולם ובסיוע ליוצאי תפוצה.

פילנתרופיה והתנדבות

279 עמותות פעלו בתחום פילנתרופיה והתנדבות בשנת 2018, והכנסותיהן הסתכמו ב-7.5 מיליארד ₪ (תרשים 8.1). על פי הסיווג הבין-לאומי, הפעילות המשויכת לתחום **פילנתרופיה והתנדבות** כוללת קרנות פילנתרופיות וקידום התנדבות.¹

המטרות והפעולות של עמותות פילנתרופיה והתנדבות, כפי שדיווחו עליהן, מצטברות לטקסט עשיר. המילים השכיחות ביותר בטקסט הזה מכונסות בענן המילים בעמוד השער, כך שגודלן משקף את שכיחותן. עיון בו נותן מושג כללי באשר למושאי הפעילות המרכזיים של עמותות בתחום זה.

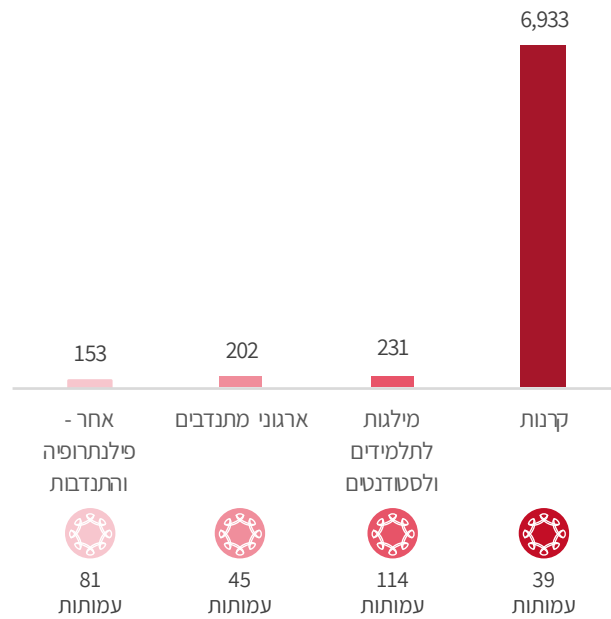
העמותות בתחום פילנתרופיה והתנדבות מחולקות לארבעה תתי תחום:

- ♦ **קרנות:** פעילות של קרנות פילנתרופיות כוללת בעיקרה גיוס כספים ממגוון מקורות, ומתן מענקים. המענקים ניתנים בדרך כלל לעמותות אחרות לצורך מימון פעילותן, או ליחידים בצורת מלגות ללימודים או למטרה מסוימת אחרת כגון טיפול רפואי. קרנות פילנתרופיות עשויות לגייס מימון מתאגידים עסקיים, מיחידים בעלי הון ומשפחותיהם ומן הציבור הרחב, לרבות בדרך של גיוס המונים ובתי הגרלות; וכן ממקורות ציבוריים.
- ♦ **מלגות לתלמידים ולסטודנטים:** הענקת מלגות לתלמידים ולסטודנטים. הפעילות בתת תחום זה היא למעשה נגזרת של הפעילות בתת תחום קרנות. ישנן קרנות שעוסקות בהענקת מלגות בלבד ולעומת זאת ישנן קרנות שעבורן הענקת מלגות מהווה אפיק פעילות אחד מתוך מגוון פעילויותיהן.
- ♦ **ארגוני מתנדבים:** איתור, גיוס, הדרכה והשמה של מתנדבים, לרבות מתנדבי השירות הלאומי; קידום ההתנדבות.
- ♦ **"אחר – פילנתרופיה והתנדבות":** כולל עמותות שפעילותן מגוונת. חשוב לציין שחלקן מתאימות למעשה לאחד מתתי התחום האחרים, כגון "רשת הון סיכוי לישראל" ו"קרן עשור" שמתאימות לתת תחום קרנות. חלק אחר מן העמותות המסווגת ב"אחר – פילנתרופיה והתנדבות" מתאימות לסיווג בתחומים אחרים כגון "ארגון הגימלאים של בנק דיסקונט" המתאימה לסיווג בתחום איגודים מקצועיים.²

¹ חשוב לציין שבסיס הנתונים כולל רק חלק מן הפעילות של קרנות פילנתרופיות בישראל. זאת משום שחלק גדול מן הקרנות הפילנתרופיות הפעולות בישראל אינן מאוגדות כעמותות וחלקן אף אינן מאוגדות בישראל או שאינן רשומות בישראל. כמו כן קרנות פילנתרופיות רבות מסווגות לתחומי פעילות אחרים (פירוט נוסף בהמשך פרק זה). לפיכך, הנתונים אודות תחום פילנתרופיה והתנדבות לא משקפים את מלוא הפעילות של קרנות פילנתרופיות בישראל.

² להסבר על סיווג עצמי וסיווג לתת תחום "אחר" ראו במבוא בעמ' 10.

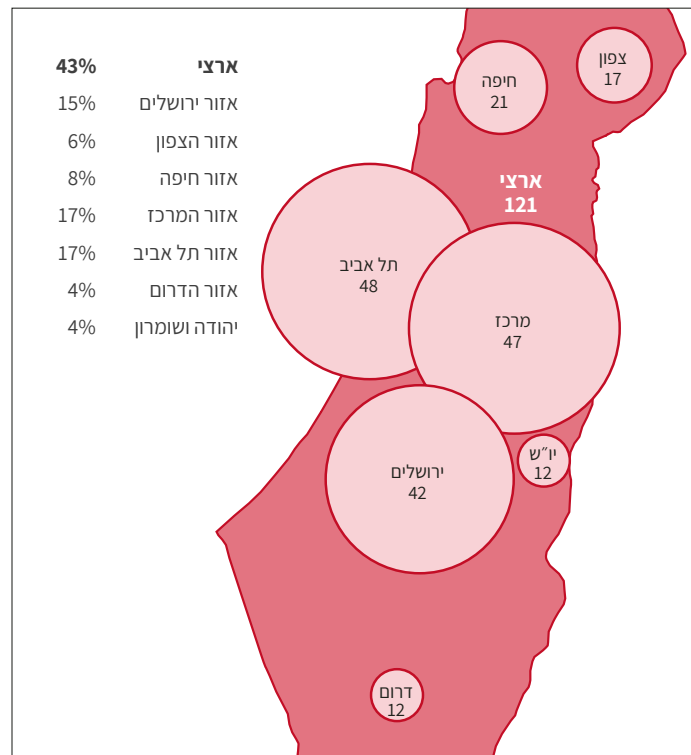
8.1 התפלגות לתתי תחום, לפי מספר עמותות וסך הכנסות במיליוני ₪

סך הכנסות
7.5 מיליארד ₪

279
עמותות

8.2 מספר עמותות לפי אזור פעילות

*האחוזים לא מסתכמים ל-100% היות שיש עמותות אשר פועלות ביותר ממחוז אחד

121 עמותות מדווחות על פעילות ארצית, 47 ו-48 עמותות מדווחות על פעילות באזור תל אביב ובאזור המרכז בהתאמה, ו-42 עמותות – באזור ירושלים. 21 עמותות או פחות מכך מדווחות על פעילות באזורים חיפה, הצפון, הדרום ויהודה ושומרון (תרשים 8.2).

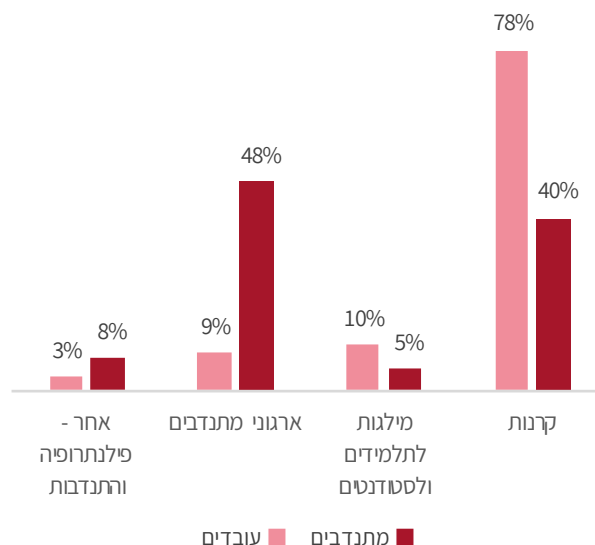
מבין ארגוני המתנדבים, 18 עמותות מדווחות על פעילות בפריסה ארצית; ואילו בפעילות ארגוני מתנדבים בפריסה אזורית ניכרים הבדלים בין האזורים השונים: 12 עמותות מדווחות על פעילות באזור המרכז, אך לא אחת באזור יהודה ושומרון ובין 4–8 עמותות באזורים האחרים.

עובדים ומתנדבים

עמותות בתחום פילנתרופיה והתנדבות מעסיקות 4,511 עובדים ועובדות בשכר, ונעזרות בעוד 36,507 מתנדבים ומתנדבות. מרביתם של העובדים בשכר (78%) מועסקים בתת תחום קרנות (תרשים 8.3). מחצית מן העמותות הכלולות בתת תחום זה מעסיקות פחות מחמישה עובדים, ולמעשה, מרבית העובדים בתת תחום זה מרוכזים ב-20 עמותות בלבד.

מרבית המתנדבים (48%) פעילים בארגוני מתנדבים. מחצית מן העמותות בתת תחום זה מפעילות 27 מתנדבים לפחות, ו"לאורו נלך" מפעילה את מספר המתנדבים הגדול ביותר (8,000 מתנדבים). גם בתת תחום קרנות פעילים מתנדבים רבים (40%, 14,445 מתנדבים) שרובם מרוכזים במספר מצומצם של עמותות: ב"קרן הלאומית למדע"³ פעילים 8,236 מתנדבים, ב"מתן – משקיעים בקהילה" – 2,752 מתנדבים וב"קרן לרווחת נפגעי השואה" פעילים 2,580 מתנדבים.

8.3 התפלגות עובדים ומתנדבים, לפי תת תחום

4,511
עובדים

36,507
מתנדבים

³ במסגרת עיבוד הנתונים לשנתון נבחן הסיווג העצמי של 165 העמותות הגדולות. הסיווג של חלק מהן שונה בהתבסס על סיווג למ"ס בהתאם לתקן ICNPO, ובהן "הקרן הלאומית למדע", "הקרן לרווחת נפגעי השואה", "מפעל הפיס", "קרן היסוד המגבית המאוחדת לישראל" ו"גוינת ישראל" המוזכרות בפרק זה. לפירוט נוסף ראו במבוא בעמ' 10.

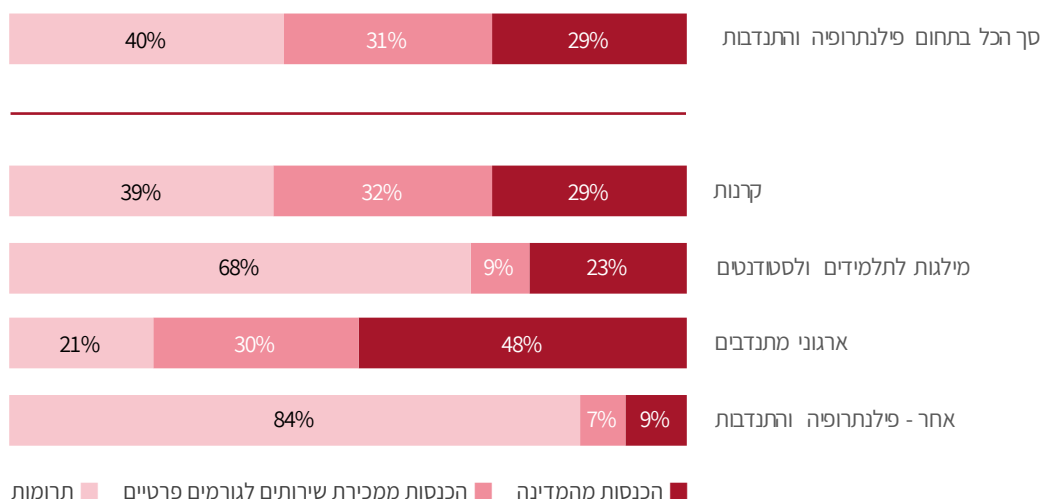
הכנסות

בשנת 2018, הסתכמו הכנסותיהן של עמותות בתחום פילנתרופיה והתנדבות ב-7.5 מיליארד ש. מקורות המימון הם: המדינה, מכירת שירותים לגורמים פרטיים ותרומות. **תרומות** מישראל ומחו"ל, לרבות מענקים מקרנות היו מקור המימון הגדול בתחום פילנתרופיה והתנדבות בכללותו (40%), ומקור ההכנסה המשמעותי ביותר בתתי תחום "אחר – פילנתרופיה והתנדבות" (84%) ומלגות לתלמידים ולסטודנטים (68%) (תרשים 8.4).

ההכנסות **ממכירת שירותים לגורמים פרטיים** כוללות תמורה עבור מתן שירותים ליחידים ולמשקי בית, לעמותות אחרות, לעסקים, ולמעשה לכל גורם שאינו ממשלתי. כמו כן, הן כוללות הכנסות מדמי חבר והכנסות אחרות. אלו מהוות 31% מההכנסות הכוללות בתחום, אך מהוות 9% מסך ההכנסות בתת תחום ארגוני מתנדבים ו-7% מסך ההכנסות בתת תחום "אחר – פילנתרופיה והתנדבות".

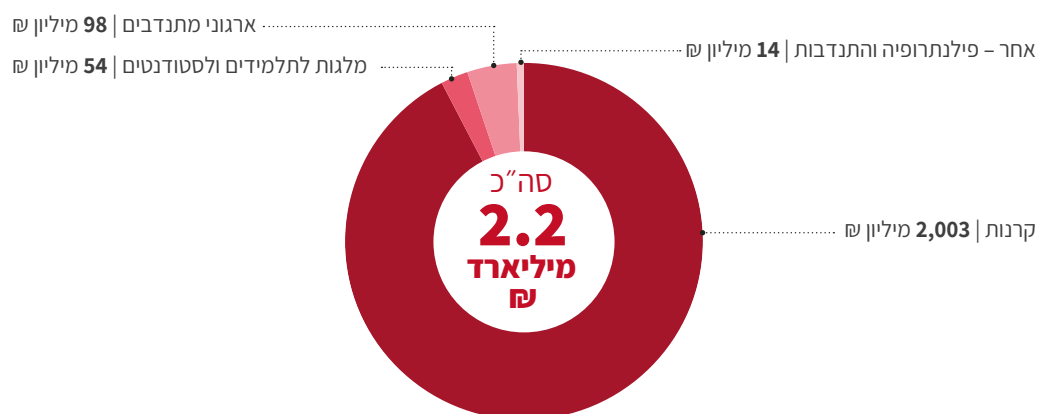
הכנסות **מהמדינה** כוללות כספים שהועברו מהממשלה, מרשויות מקומיות ומיחידות ממשלתיות אחרות בדרכים שונות: כספי תמיכות והקצבות; וכספים ששולמו לעמותות עבור אספקת שירותים לציבור, במסגרת התקשרויות עמן. כספים אלה יחד מהווים 29% מסך ההכנסות בתחום ו-48% מסך ההכנסות בתת תחום ארגוני מתנדבים.

8.4 סך הכנסות פילנתרופיה והתנדבות, לפי מקור מימון ותת תחום

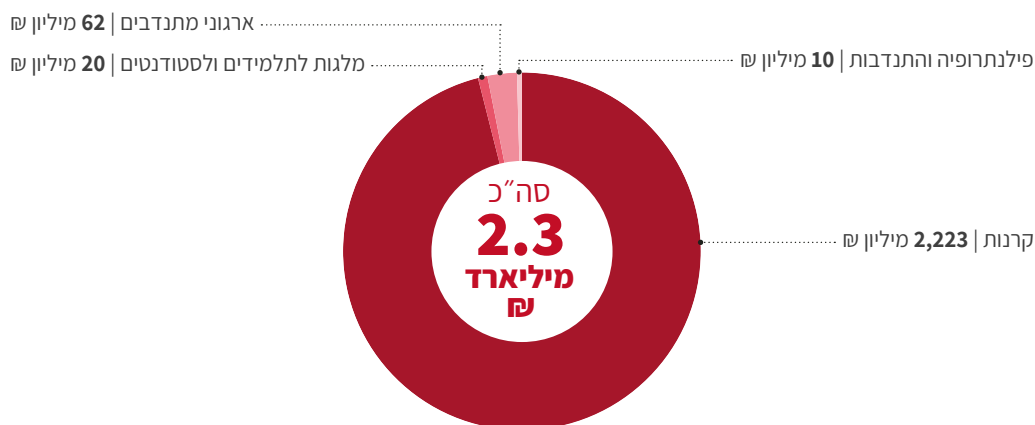
סך הכנסות
7.5 מיליארד ש

8.5 הכנסות מהמדינה לפי תת תחום, במיליוני ש

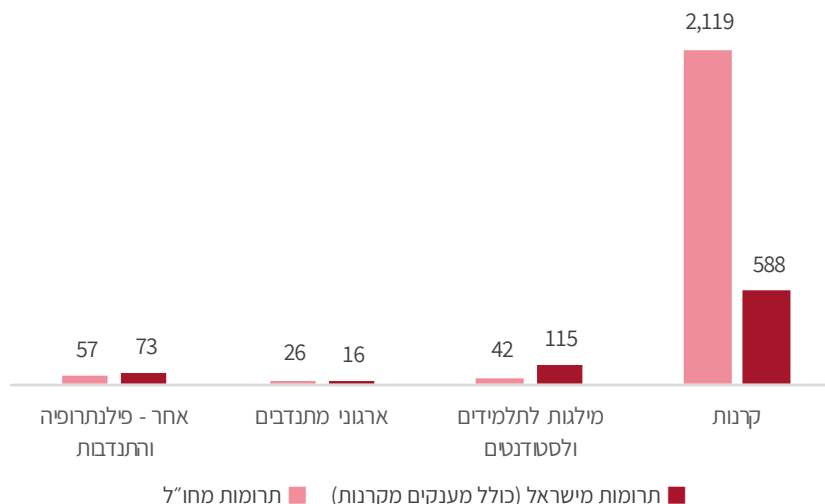
2.2 מיליארד ש' התקבלו בעמותות בתחום פילנתרופיה והתנדבות מהמדינה (תרשים 8.5). למעלה מ-2 מיליארד ש' הרכזו בתת תחום קרנות. 656 מיליון ש' מתוכם הגיעו לידי "הקרן הלאומית למדע" ו-480 מיליון ש' לידי "הקרן לרווחת נפגעי השואה".

8.6 הכנסות ממכירת שירותים לגורמים פרטיים, לפי תת תחום, במיליוני ש'

2.3 מיליארד ש' התקבלו בעמותות בתחום פילנתרופיה והתנדבות בשנת 2018 ממכירות לגורמים פרטיים, לרבות דמי חבר והכנסות אחרות (תרשים 8.6). 96% מתוכם התקבלו בעמותות בתת תחום קרנות, ועיקרם, סך של 1.8 מיליארד ש', התקבל ב"מפעל הפיס".⁴

8.7 הכנסות מתרומות מישראל ומחו"ל לפי תת תחום, במיליוני ש'

סך תרומות
3.0 מיליארד ש'

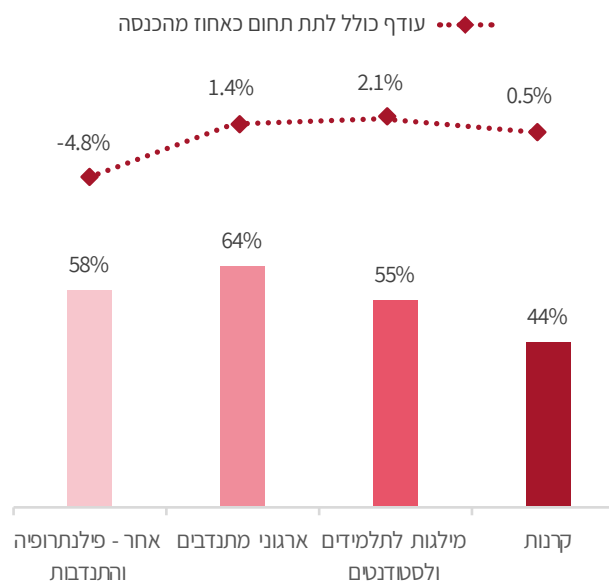
3 מיליארד ש' התקבלו מתרומות מישראל ומחו"ל (תרשים 8.7). התרומות מישראל עשויות לכלול גם מענקים מקרנות שונות בישראל, מהסוכנות היהודית ומקרן היסוד המגבית המאוחדת לישראל. החלק הגדול ביותר של התרומות מחו"ל (2.1 מיליארד ש') התקבל בעמותות מתת תחום קרנות. מתוכן, "קרן היסוד המגבית המאוחדת לישראל" מדווחת על תרומות בסך 800 מיליון ש' ו"הקרן לרווחת נפגעי השואה" – על 400 מיליון ש'. חשוב להבהיר ש"קרן היסוד המגבית המאוחדת לישראל", מקבלת בעצמה תרומות מחו"ל, ובהיותה קרן פילנתרופית היא מעבירה חלק מן הכספים למימון פעילויות שונות של עמותות אחרות בישראל.

⁴ נתוני "מפעל הפיס" בשנתון אינם כוללים הכנסות והוצאות הקשורות בהגרלות וזכיות, כך שההכנסות מתייחסות רק לעודף מפעילותו.

עודף או גירעון שנתי

ככלל, בשנת 2018, עמותות בתחום פילנתרופיה והתנדבות התנהלו בעודף בחשבון השוטף,⁵ כלומר בחישוב שנתי ההכנסות שלהן עלו על ההוצאות. כמעט בכל תתי התחום יותר ממחצית העמותות התנהלו בעודף, למעט בתת תחום קרנות, שבו יותר ממחצית העמותות התנהלו בגירעון ו-44% התנהלו בעודף (תרשים 8.8). העמותות בתת תחום "אחר - פילנתרופיה והתנדבות" סיימו את השנה בגירעון כולל של 4.8% מסך הכנסותיהם (כלומר, למעלה ממחצית העמותות בתת התחום התנהלו בעודף אולם סך הגירעון ביתר העמותות בתת התחום גדול מהעודף של העמותות בעודף). חשוב להבהיר שעודף או גירעון שנתיים לא מעידים על מצבה הפיננסי של העמותה, אלא משקפים את תמונת המצב השנתית בלבד.

8.8 אחוז העמותות אשר סיימו את שנת 2018 בעודף, ואחוז העודף הכולל, לפי תת תחום

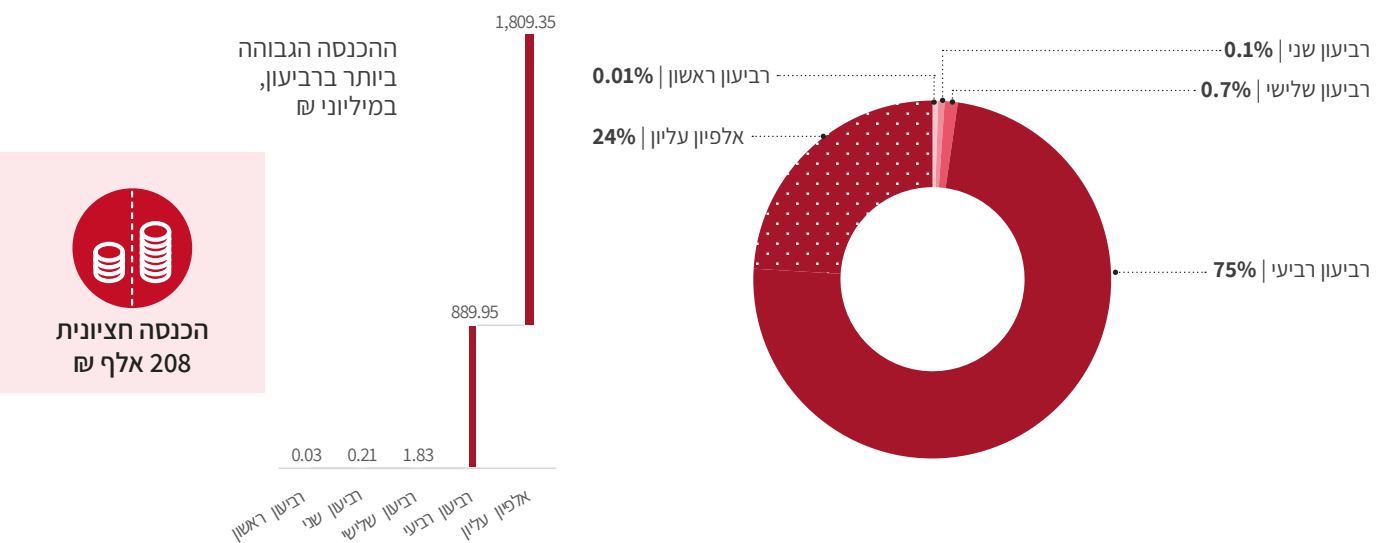
⁵ החשבון השוטף כולל את סך ההכנסות ששימשו לפעילות במהלך השנה (מהמדינה, ממכירות ומתרומות) פחות סך ההוצאות השוטפות (הוצאות לפעילות, הוצאות הנהלה וכלליות, הוצאות מימון וכו'), ללא העברות הון (מענקים המתקבלים לצורך רכישת נכסים קבועים: מבנים, רכב, ציוד, תוכנה), ולפני השקעה בנכסים קבועים.

קבוצות גודל

לצורך השוואה בין קבוצות גודל, סודרו כלל העמותות בתחום פילנתרופיה והתנדבות בסדר עולה לפי סך הכנסותיהן וחולקו לרביעונים: ארבע קבוצות שוות שבכל אחת מהן 70 עמותות, החל מהרביעון התחתון (הראשון) הכולל רבע מן העמותות שהכנסותיהן הן הנמוכות ביותר, וכלה ברביעון הרביעי הכולל רבע מהעמותות שהכנסותיהן הן הגבוהות ביותר.

בקצה הגבוה של הרביעון הרביעי נמצא "האלפיון העליון". האלפיון העליון כולל אלפית (0.1%) ממספר העמותות – כלומר עמותה אחת בתחום פילנתרופיה והתנדבות⁶ – בעלת ההכנסה הגבוהה ביותר.

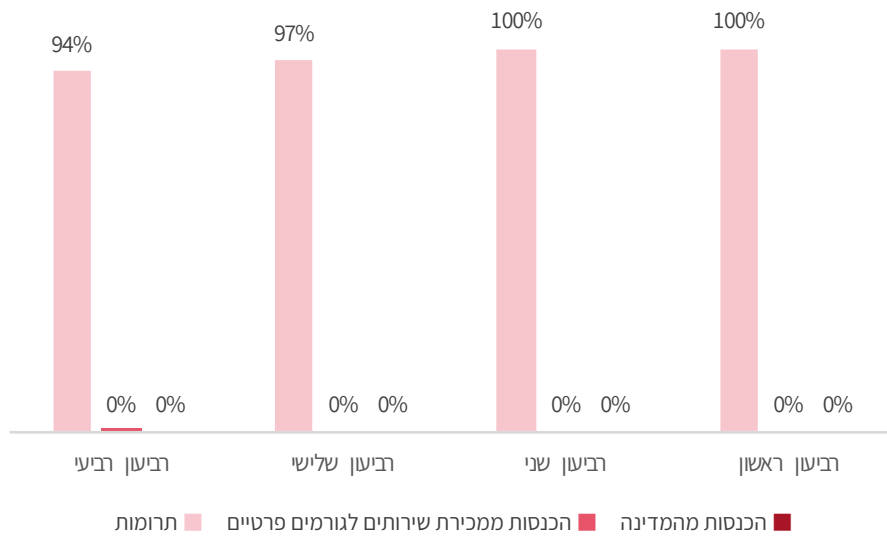
8.9 חלוקת סך ההכנסות בתחום פילנתרופיה והתנדבות לפי קבוצות גודל

תחום פילנתרופיה והתנדבות הוא תחום ריכוזי במיוחד, במובן זה ש-99% מסך ההכנסות בו מרוכזות אצל רבע מהעמותות בלבד (כלומר ברביעון הרביעי), בחלוקה הבאה: 75% מההכנסות מרוכזות ברביעון הרביעי ללא האלפיון העליון, ועוד 24% מההכנסות מצויות בידי "מפעל הפיס" המהווה את האלפיון העליון בתחום פילנתרופיה והתנדבות. יתר העמותות בשלושת הרביעונים האחרים אוחדות ב-1% מכלל ההכנסות בתחום (תרשים 8.9). השונות בהכנסה הרביעונית עצומה, כך שההכנסה השנתית של כל אחת מן העמותות ברביעון התחתון נמוכה מ-30 אלף ש"ח. סכום זה מהווה אם כן, את ההכנסה הגבוהה ביותר בקרב העמותות ברביעון התחתון. ההכנסה הגבוהה ביותר לעמותה ברביעון השני (היא גם ההכנסה החציונית בתחום כולו) היא 208 אלף ש"ח; ברביעון השלישי – 1.8 מיליון ש"ח, וברביעון הרביעי היא מגיעה כמעט ל-890 מיליון ש"ח. באלפיון העליון ההכנסה השנתית של "מפעל הפיס" מרקיעה ל-1.8 מיליארד ש"ח.

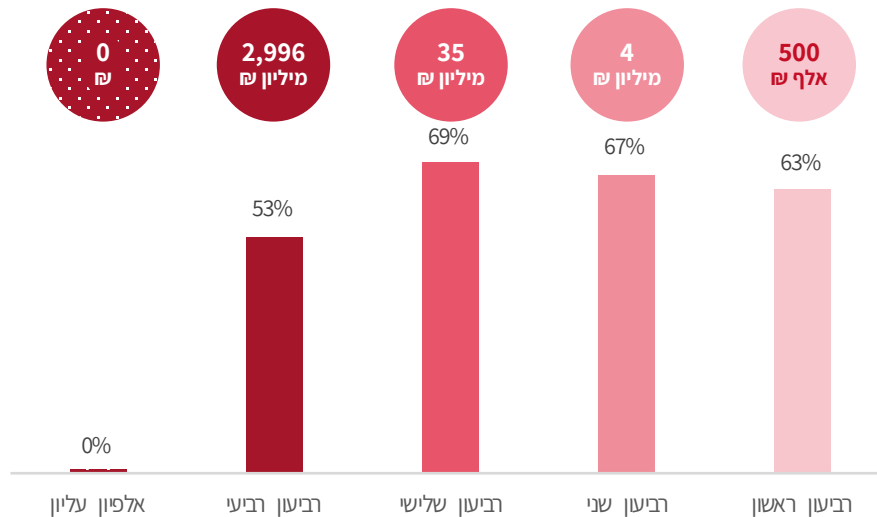
⁶ להסבר על אופן גזירת האלפיון ראו במבוא בעמ' 11.

8.10 התפלגות ההכנסות בעמותה לפי מקור מימון, בכל אחד מהרבעונים, אחוז חציוני

מתרשים 8.10 ניתן ללמוד שעמותות בכל קבוצות הגודל אינן נבדלות בדפוסי התפלגות ההכנסות שלהן לפי שלושת מקורות המימון: המדינה, מכירות ותרומות. במחצית מן העמותות בכל אחת מקבוצות הגודל חלקן של ההכנסות מתרומות הגיע ל-94% ויותר. במחצית מן העמותות (לכל הפחות) בכל אחת מקבוצות הגודל, גם אין כלל הכנסות מהמדינה וממכירת שירותים לגורמים פרטיים.

8.11 שיעור התרומות הכולל מסך ההכנסות, לפי קבוצות גודל

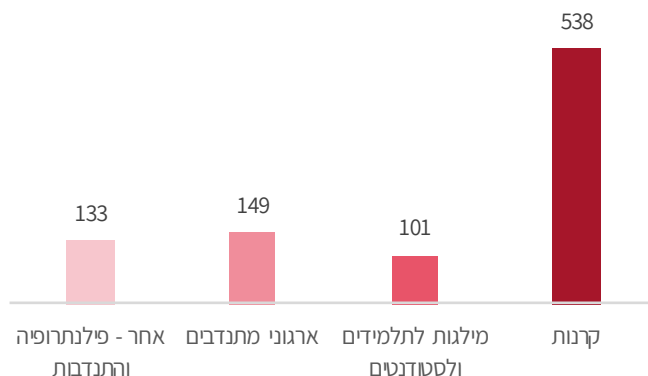
סך תרומות
3.0 מיליארד ₪

תרשים 8.11 מתייחס לכל העמותות ברביעון כמקשה אחת ומאפשר ניתוח מצרפי של שיעור התרומות מסך ההכנסות בכל רביעון. למשל, סך התרומות שהתקבלו בכל העמותות ברביעון הרביעי הגיע ל-2,996 מיליון ₪ (כמעט 3 מיליארד ₪), והוא מהווה 53% מסך הכנסותיהן. לעומת זאת, סך התרומות שהתקבלו בכל העמותות יחד ברביעון התחתון הגיע ל-0.5 מיליון ₪, אך הוא מהווה 63% מהכנסותיהן. יוצא דופן הוא "מפעל הפיס", החל"צ שבאלפיון העליון, אשר בהיותו בית הגרלות הוא לא מגייס תרומות וכל הכנסותיו ממכירות, כך שהוא מחלק מענקים ותרומות לרשויות מקומיות, לעמותות שונות וליחידים מתוך העודף שנוצר מפעילות ההגרלות והזכיות.

השכר הגבוה בעמותה

34% מהעמותות בתחום פילנתרופיה והתנדבות העסיקו עובדים בשכר. השכר הגבוה ביותר הגיע בקירוב ל-1.4 מיליון ש"ח בשנה למשרה מלאה, ושולם בחל"צ "גוינט ישראל" המסווגת בתת תחום קרנות. בתת תחום זה, במחצית מן העמותות השכר הגבוה בעמותה גבוה מ-538 אלף ש"ח בשנה. בתתי התחום האחרים השכר הגבוה במחצית מהעמותות נמוך מ-149 אלף ש"ח (תרשים 8.12). חשוב לזכור שגם השכר הגבוה ביותר בעמותה לא בהכרח משולם בעבור עבודה במשרה מלאה, וההבדלים בין תתי התחום עשויים לנבוע מהבדלים בהיקפי המשרות.

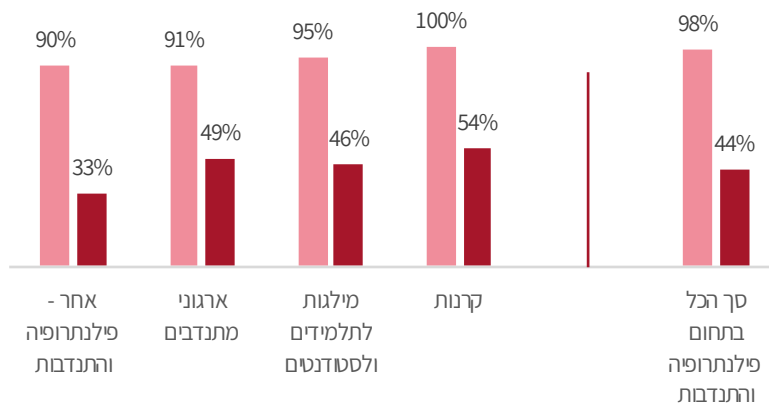
8.12 השכר הגבוה ביותר בעמותה, ערך חציוני באלפי ש"ח

אישור לזיכוי בגין תרומה

אישור לזיכוי ממס בגין תרומה, אשר ניתן לעמותה לפי סעיף 46(א) לפקודת מס הכנסה, מאפשר לתורמים לה להגיש בקשה לזיכוי ממס בגין תרומתם. תכלית האישור היא לאפשר לעמותה להגדיל את היקף התרומות שהיא מצליחה לגייס. ל-123 (44%) מהעמותות בתחום פילנתרופיה והתנדבות יש אישור לזיכוי ממס בגין תרומה, וסך התרומות מישראל שהן קיבלו מהווה 98% מן התרומות מישראל שהתקבלו על ידי כל העמותות בתחום. שיעור ההטבה גבוה בכל תתי התחום ונע בין 90%-100% (תרשים 8.13). משמעות הדבר ששיעור קטן בלבד מן התרומות מישראל מגיע לידי עמותות בתחום פילנתרופיה והתנדבות שאין להן אישור לזיכוי ממס על תרומה. חשוב לזכור שהנתונים מצביעים רק על הפוטנציאל למתן תמריץ כלכלי לתורמים, אולם לא ניתן ללמוד מהם על מיצוי אפשרות זו בפועל על ידי התורמים.

8.13 חלקן של עמותות בעלות אישור לזיכוי ממס, ושל התרומות מישראל שהן מקבלות, בכל תת תחום

■ אחוז העמותות בעלות אישור לזיכוי ממס, מתוך מספר העמותות בכל תת תחום
■ אחוז התרומות מישראל לעמותות בעלות אישור לזיכוי ממס, מתוך סך התרומות בכל תת תחום

קרנות פילנתרופיות מתחומים אחרים

ישנן עמותות שונות הפועלות למעשה כקרנות, אשר אינן מסווגות בתחום פילנתרופיה והתנדבות אלא בתחומים אחרים. עיון בבסיס הנתונים מעלה כי נוסף על 39 העמותות המסווגות בתת תחום קרנות ו-114 העמותות המסווגות בתת תחום מילגות לתלמידים ולסטודנטים, ישנן לכל הפחות **עוד 219** עמותות המשמשות בפועל כקרנות פילנתרופיות שסך הכנסותיהן הכולל בשנת 2018 היה 1.4 מיליארד ש"ח, מתוכם 578 מיליון ש"ח מתרומות מישראל ו-569 מיליון ש"ח מתרומות מחו"ל. חלק מן העמותות הללו (28%) מסווגות בתחום תרבות, ספורט ופנאי כגון "קרן גשר לקולנוע רב תרבותי", חלקן (25%) בתחום חינוך ומחקר כגון "קרן טראמפ", חלקן בתחום בריאות (17%) כגון "ידיד מרכז רפואי רבין" וחלקן (15%) בתחום שירותי רווחה כגון "קרן קהאן".

עמותות מתחומים אחרים הפועלות בפועל כקרנות

מעניין לציין שבין הקרנות המסווגות בתחומים אחרים נפוצות יחסית עמותות שהן ארגוני ידידים. אלו הן עמותות המגייסות כספים ממקורות מגוונים עבור עמותה מסוימת אחרת. למשל "אגודת ידידי אוניברסיטת תל-אביב" או "אגודת ידידי שמיר (אסף הרופא)". כך, 75 עמותות מתוך קבוצת הקרנות המסווגות בתחומים אחרים הן ארגוני ידידים שסך הכנסותיהם הכולל מתרומות בשנת 2018 היה 712 מיליון ש"ח (כמחצית מתרומות מישראל ומחצית מתרומות מחו"ל). חלק גדול מארגוני הידידים הללו מרוכזים בתחום בריאות (41%) והכנסתם מתרומות מהווה 48% מכלל התרומות שגייסו ארגוני הידידים מקבוצת הארגונים שאינם מסווגים בתחום פילנתרופיה והתנדבות.

ארגוני ידידים

סיכום

העמותות בתחום פילנתרופיה והתנדבות פועלות לעידוד ההתנדבות ולגיוס כספים לטובת עמותות אחרות ויחידים. בתחום זה מקורות ההכנסה (מתרומות, ממכירת שירותים לגורמים פרטיים ומהמדינה) מאוזנים פחות או יותר. מרבית ההכנסות בתחום (92%, כמעט 7 מיליארד ש"ח) מרוכזות בידי קרנות המהוות 14% מכלל העמותות בתחום. בנוסף לקרנות ולעמותות המחלקות מילגות אשר מסווגות בתחום פילנתרופיה והתנדבות, ישנן עמותות נוספות הפועלות כקרנות אך מסווגות בתחומים אחרים, והכנסתן הכוללת מוסיפה עוד כ-1.4 מיליארד ש"ח לפעילות הקרנות בישראל. כמו כן ישנן קרנות פילנתרופיות נוספות אשר נתונין אינם נכללים בשנתון זה משום שאינן מאוגדות כלל כעמותות בישראל.

פעילות בין-לאומית

כנסים פגישות
תכניות מסחר סייבר
סין דיפלומטיה סטודנטים
מדינות ירושלים מדיה פרסום חינוך משותף
התנדבות תפוצות ארה"ב
תרבותי תמיכה מידע
השתתפות השתתפות מורשת מדינה
ספרד נוער ארגון פרויקט
ממשלה סיוע צאצאים
מסחר טכנולוגיה
מודעות גיוס
עמותה למען דת חברה
יפן בית בניה
פיתוח חרתי צה"ל
מאבק רשת מטרה העם בקרב נגד פעולה
שגרירות חזוק לימוד
אוכלוסיה אינטרנט
קידום אקדמיה שויץ
משלחות קשרים עזרה תחומים
אזרחות מנהיגות תנועה
הקודש החרם תנועה
חוקר שיתוף הידוק
מחקר
אנטישמיות חו"ל
משרד טרור
עידוד
אירועים אנשים
הזדמנויות
משתתפים
תקשורת

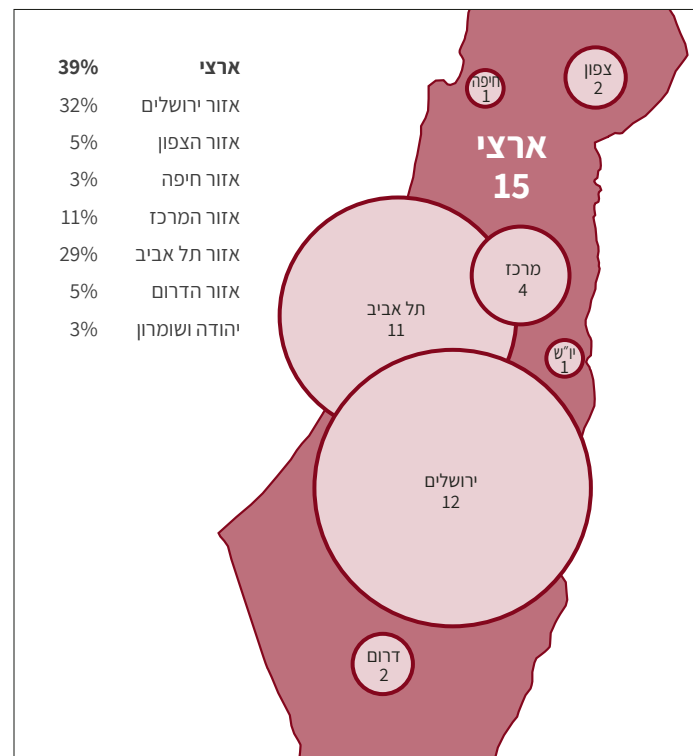

פעילות בין-לאומית

תחום פעילות בין-לאומית הוא התחום הקטן ביותר מבין תחומי הפעילות מבחינת מספר עמותות, סך הכנסות, ומספר עובדים ומתנדבים. 38 עמותות פעלו בתחום בשנת 2018, והכנסותיהן הסתכמו ב-31 מיליון ש"ח. על פי הסיווג הבין-לאומי המטרות בתחום **פעילות בין-לאומית** הן קידום ההבנה הבין-תרבותית בין עמים, הגשת סיוע לעמים אחרים במצבי חירום, ותרומה לפיתוח ולרווחה בארצות אחרות. בהתאם, העמותות המשויות לתחום זה פועלות לפיתוח קשרי ידידות בין-לאומיים; מפעילות תוכניות לקידום ופיתוח כלכלי וחברתי בחו"ל; מרכזות, מעבירות ומגישות סיוע הומניטארי לאזורים מוכי אסון ברחבי העולם; או פועלות לפיקוח על זכויות אדם ולקידום שלום ברחבי העולם.

המטרות והפעולות של עמותות בתחום פעילות בין-לאומית, כפי שדיווחו עליהן, מצטברות לטקסט עשיר. המילים השכיחות ביותר בטקסט הזה מכונסות בענן המילים בעמוד השער, כך שגודלן משקף את שכיחותן. עיון בו נותן מושג כללי באשר למושאי הפעילות המרכזיים של עמותות בתחום זה.

9.1 מספר עמותות לפי אזור פעילות

*האחוזים לא מסתכמים ל-100% היות שיש עמותות אשר פועלות ביותר ממחוז אחד

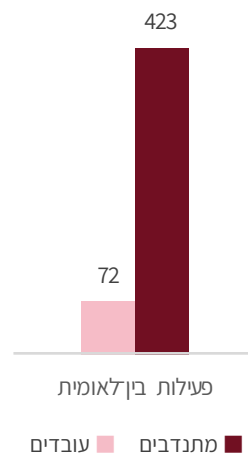
אמנם פעילות העמותות בתחום זה היא במרחב הבין-לאומי, אך בפועל חלק מהפעילות מתקיימת בישראל, ובפרט באזורים מסוימים. למשל, אירוח של משלחות סטודנטים וחוקרים מחו"ל באוניברסיטת תל אביב, או קיום סמינרים לקבוצות מאמינים מרחבי העולם בירושלים. מתוך 38 העמותות בתחום, 15 עמותות מדווחות על פעילות ארצית; 12 עמותות פועלות באזור ירושלים, 11 עמותות פועלות באזור תל אביב, ועשר עמותות פועלות ביתר האזורים (תרשים 9.1).

עובדים ומתנדבים

עמותות בתחום פעילות בין־לאומית מעסיקות 72 עובדים ועובדות בשכר, ונעזרות בעוד 423 מתנדבים ומתנדבות (תרשים 9.2). "תצפית – סוכנות ידיעות" מעסיקה את מספר העובדים הגדול ביותר בתחום (19). בשני שליש מהעמותות בתחום אין כלל מועסקים בשכר.

מתוך 423 המתנדבים בתחום, 100 מתנדבים פעילים ב"לוחמים ללא גבולות", ועוד 50 מתנדבים פעילים ב"תצפית – סוכנות ידיעות". במחצית מהעמותות בתחום פעילים ארבעה מתנדבים לכל הפחות.

9.2 מספר עובדים ומתנדבים

72
עובדים

423
מתנדבים

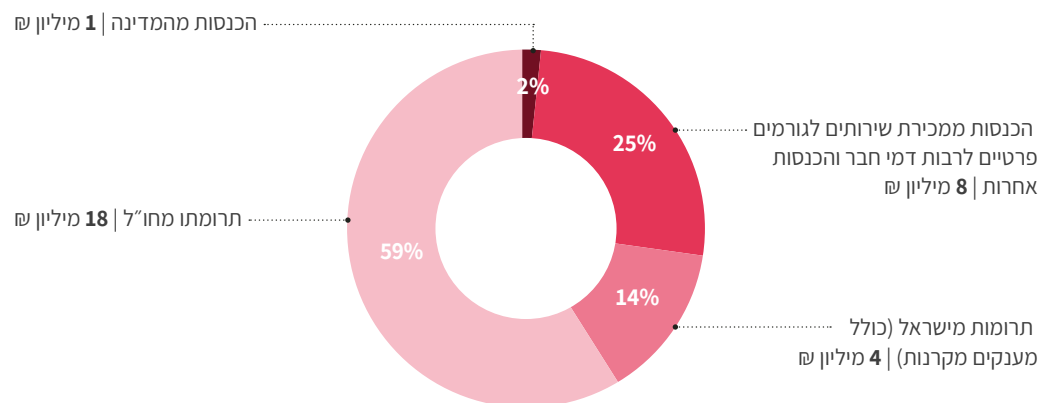
הכנסות

בשנת 2018, הסתכמו הכנסותיהן של עמותות בתחום פעילות בין-לאומית ב-31 מיליון ש. מקורות המימון הם: המדינה, מכירת שירותים לגורמים פרטיים ותרומות. הכנסות **מהמדינה** כוללות כספים שהועברו מהממשלה, מרשויות מקומיות ומיחידות ממשלתיות אחרות בדרכים שונות: כספי תמיכות והקצבות; וכספים ששולמו לעמותות עבור אספקת שירותים לציבור, במסגרת התקשרויות עמן. כספים אלה יחד הסתכמו במעט יותר מ-500 אלף ש, והיוו 2% מההכנסות בתחום, כשרובם ככולם הגיעו ל"שראל" המפעל הלאומי למתנדבים לישראל" (תרשים 9.3).

ההכנסות **ממכירת שירותים לגורמים פרטיים** כוללות תמורה עבור מתן שירותים ליחידים ולמשקי בית, לעמותות אחרות, לעסקים, ולמעשה לכל גורם שאינו ממשלתי. כמו כן, הן כוללות הכנסות מדמי חבר והכנסות אחרות. מכירות אלה הסתכמו ב-8 מיליון ש (14% מן ההכנסות בתחום). מתוכם, 3.9 מיליון ש הגיעו ל"שראל" המפעל הלאומי למתנדבים לישראל", ועוד 1.4 מיליון ש הגיעו ל"איגוד הספרדי העולמי (יוצאי ספרד)".

תרומות כוללות תרומות מישראל ומחו"ל, לרבות מענקים מקרנות. תרומות היו מקור ההכנסה העיקרי בתחום, ובסך הכל תרומות מישראל ומחו"ל היוו 73% מההכנסות בתחום. התרומות מישראל הסתכמו ב-4 מיליון ש, ורובן הגיעו לשתי עמותות: 1.3 מיליון ש ל"מרכז העולמי של בני ברית בירושלים", ו-1.1 מיליון ש ל"מגשימי חרות עולמי". התרומות מחו"ל, אשר היוו 59% מההכנסות בתחום הסתכמו ב-18 מיליון ש. מתוכם, 9.4 מיליון ש הגיעו ל"נוצרים יידי ישראל" ול"קרן קונרד אדנאואר" (4.7 מיליון ש לכל אחת מהעמותות).

9.3 סך הכנסות פעילות בין-לאומית לפי מקור מימון, באחוזים ובמיליוני ש

סך הכנסות
31 מיליון ש

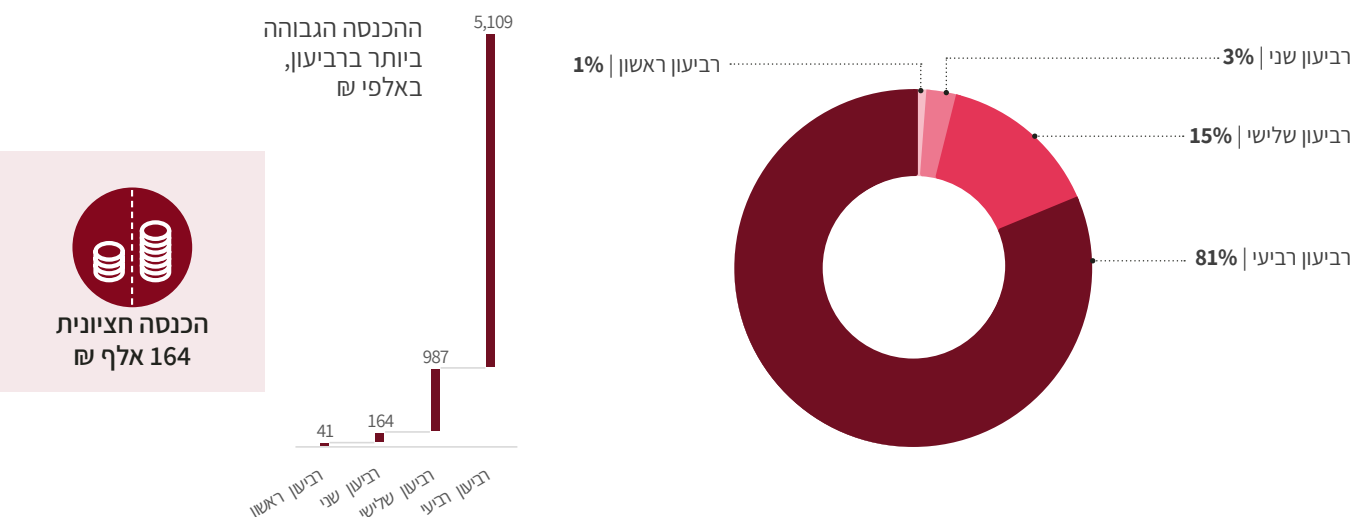
עודף או גירעון שנתי

בשנת 2018, העמותות בתחום פעילות בין-לאומית התנהלו בעודף בחשבון השוטף,¹ כלומר בחישוב השנתי ההכנסות עלו על ההוצאות. 53% מן העמותות התנהלו בעודף, והעודף הכולל של כל העמותות בתחום יחד היה 6% מן ההכנסות. חשוב להבהיר שעודף או גירעון שנתיים לא מעידים על מצבה הפיננסי של העמותה, אלא משקפים את תמונת המצב השנתית בלבד.

קבוצות גודל

לצורך השוואה בין קבוצות גודל, סודרו כלל העמותות בתחום פעילות בין-לאומית בסדר עולה לפי סך הכנסותיהן וחולקו לרביעונים: ארבע קבוצות שבכל אחת מהן עשר (או תשע) עמותות, החל מהרביעון התחתון (הראשון) הכולל רבע מן העמותות שהכנסותיהן הנמוכות ביותר, וכלה ברביעון הרביעי הכולל רבע מהעמותות שהכנסותיהן הנגבוהות ביותר.

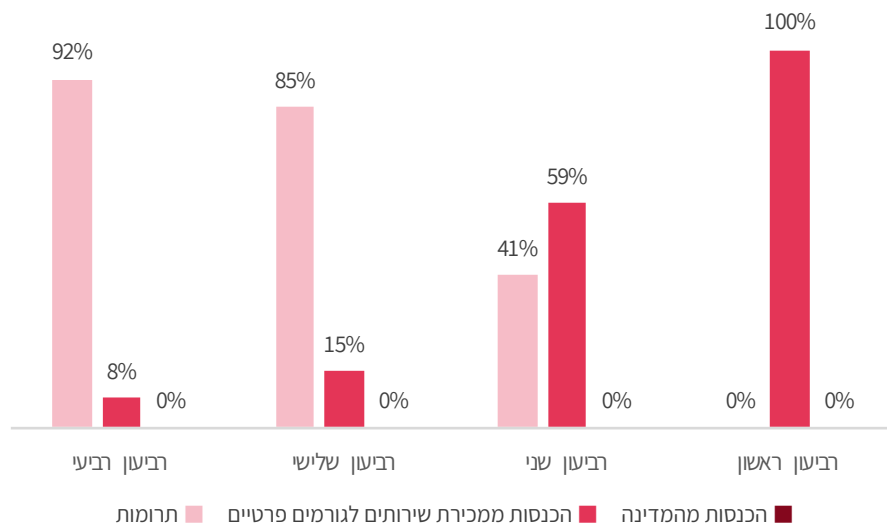
9.4 חלוקת סך ההכנסות בתחום פעילות בין-לאומית לפי קבוצות גודל

81% מן ההכנסות בתחום פעילות בין-לאומית מרוכזות אצל רבע מהעמותות בלבד (כלומר ברביעון הרביעי). יתר העמותות בשלושת הרביעונים האחרים אוחדות ב-19% מכלל ההכנסות בתחום (תרשים 9.4). ההכנסה השנתית של כל אחת מן העמותות ברביעון התחתון נמוכה מ-41 אלף ש"ח. סכום זה מהווה אם כן, את ההכנסה הגבוהה ביותר בקרב העמותות ברביעון התחתון. ההכנסה הגבוהה ביותר לעמותה ברביעון השני (היא גם ההכנסה החציונית בתחום כולו) היא 164 אלף ש"ח; וברביעון השלישי – 987 אלף ש"ח. ברביעון הרביעי ההכנסה הגבוהה ביותר הגיעה ל-5.1 מיליון ש"ח והתקבלה ב"נוצרים יידי ישראל".

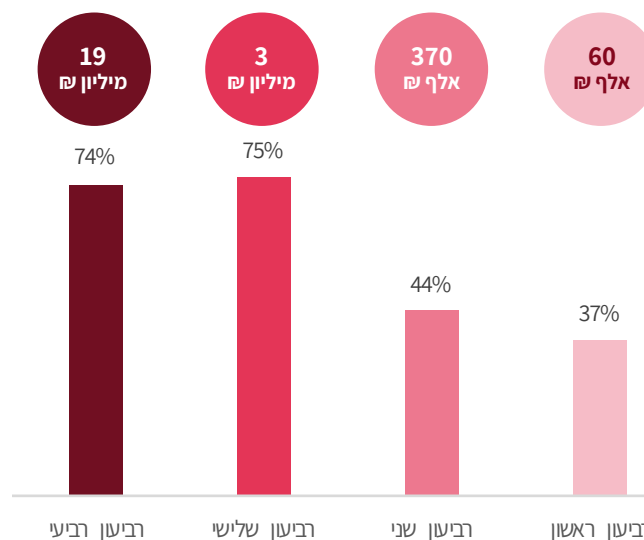
¹ החשבון השוטף כולל את סך ההכנסות ששימשו לפעילות במהלך השנה (מהמדינה, ממכירות ומתרומות) פחות סך ההוצאות השוטפות (הוצאות לפעילות, הוצאות הנהלה וכלליות, הוצאות מימון וכו'), ללא העברות הון (מענקים המתקבלים לצורך רכישת נכסים קבועים: מבנים, רכב, ציוד, תוכנה), ולפני השקעה בנכסים קבועים.

9.5 התפלגות ההכנסות בעמותה לפי מקור מימון, בכל אחד מהרבעונים, אחוז חציוני

תרשים 9.5 מצביע על דפוס ברור בהתפלגות ההכנסות של עמותות בקבוצות הגודל השונות לפי שלושת מקורות המימון: המדינה, מכירות ותרומות. ככל שהעמותות גדולות יותר מבחינת היקף הכנסותיהן, כך חלקן של תרומות בתמהיל ההכנסות שלהן – גדל, וככל שהן קטנות יותר – הכנסות ממכירת שירותים לגורמים פרטיים מהוות נתח משמעותי יותר מן ההכנסות שלהן: בעוד שבקרב מחצית מן העמותות הגדולות ביותר (הנמצאות ברבעון הרביעי), תרומות מהוות לפחות 92% מן ההכנסות, ומכירות לגורמים פרטיים מהוות לכל היותר 8% מהכנסותיהן; בלפחות מחצית מן העמותות ברבעון התחתון (העמותות הקטנות ביותר), מכירות לגורמים פרטיים מהוות מקור המימון הבלעדי.

9.6 שיעור התרומות הכולל מסך ההכנסות, לפי קבוצות גודל

סך תרומות
23 מיליון ₪

תרשים 9.6 מתייחס לכל העמותות ברבעון כמקשה אחת ומאפשר ניתוח מצרפי של שיעור התרומות מסך ההכנסות בכל רבעון. ברבעון התחתון סך התרומות הוא 50 אלף ₪ וברבעון השני – 370 אלף ₪, ותרומות אלה מהוות 37%-44% מן ההכנסות בכל רבעון בהתאמה. ברבעון השלישי שבו סך התרומות 3 מיליון ₪, וברבעון הרביעי שבו סך התרומות 19 מיליון ₪, תרומות מהוות כשלושה רבעים מסך ההכנסות בכל אחד מהרבעונים.

למעשה הנתונים הללו משקפים את הדפוס בתחום פעילות בין-לאומית, שהעמותות הגדולות יותר נסמכות על תרומות, בשונה מן העמותות הקטנות יותר.²

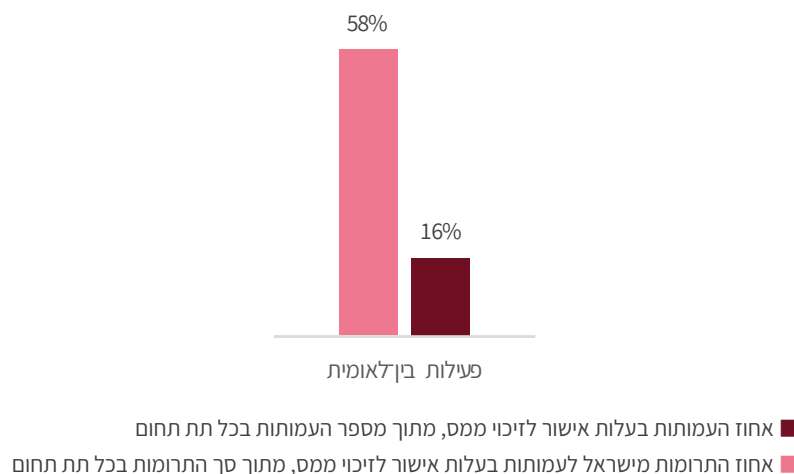
השכר הגבוה בעמותה

34% מהעמותות בתחום פעילות בין-לאומית העסיקו עובדים בשכר. השכר הגבוה ביותר הגיע ל-345 אלף ש"ח בשנה למשרה מלאה, ושולם ב"תצפית – סוכנות ידיעות". במחצית מהעמותות בתחום השכר הגבוה בעמותה היה נמוך מ-145 אלף ש"ח.

אישור לזיכוי בגין תרומה

אישור לזיכוי ממס בגין תרומה, אשר ניתן לעמותה לפי סעיף 46(א) לפקודת מס הכנסה, מאפשר לתורמים לה להגיש בקשה לזיכוי ממס בגין תרומתם. תכלית האישור היא לאפשר לעמותה להגדיל את היקף התרומות שהיא מצליחה לגייס. ל-6 מהעמותות בתחום פעילות בין-לאומית יש אישור לזיכוי ממס בגין תרומה (16% מהעמותות), וסך התרומות מישראל שהן קיבלו מהווה 58% מן התרומות מישראל שהתקבלו על ידי כל העמותות בתחום (תרשים 9.7). חשוב לזכור שהנתונים מצביעים רק על הפוטנציאל למתן תמריץ כלכלי לתורמים, אולם לא ניתן ללמוד מהם על מיצוי אפשרות זו בפועל על ידי התורמים.

9.7 חלקן של עמותות בעלות אישור לזיכוי ממס, ושל התרומות מישראל שהן מקבלות

² אמנם לאור מספר העמותות הקטן בכל קבוצת גודל, תוקף המסקנות ביחס לדפוסי הכנסות ומימון של עמותות מקבוצות גודל שונות – נמוך. אך יחד עם זאת, המגמות ברורות למדי.

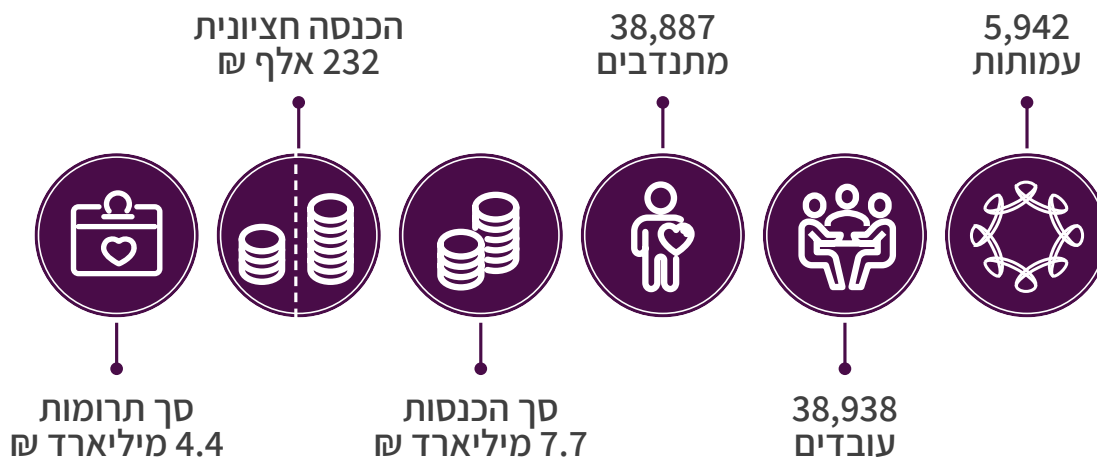
סיכום

תחום פעילות בין-לאומית הוא תחום פעילות קטן בכל היבט. התחום נסמך על תרומות — בעיקר על תרומות מחו"ל, וכמעט שאין לו הכנסות מהמדינה.

ת

דת

תחום דת הוא הגדול ביותר מבחינת מספר העמותות הכלולות בו: 5,942 מהעמותות המדווחות בשנת 2018 פעלו בתחום, והכנסותיהן בשנה זו הסתכמו ב-7.7 מיליארד ₪ (תרשים 10.1). על פי הסיווג הבין-לאומי, הפעילות המשויכת לתחום **דת** כוללת קידום אמונות דתיות, ניהול טקסים דתיים והגשת שירותי דת.

המטרות והפעולות של עמותות דת, כפי שדיווחו עליהן, מצטברות לטקסט עשיר. המילים השכיחות ביותר בטקסט הזה מכונסות בענן המילים בעמוד השער, כך שגודלן משקף את שכיחותן. עיון בו נותן מושג כללי באשר למושאי הפעילות המרכזיים של עמותות בתחום זה.

העמותות בתחום דת מחולקות לחמישה תתי תחום:

♦ בתי כנסת

♦ **ארגוני דת יהודיים:** עמותות המספקות שירותי דת נלווים לקהילות מאמינים יהודיות כגון מקוואות, שירותי קבורה וסידוריה, השגחת כשרות ותרבות יהודית.

♦ **ישיבה - כולל:** "כוללים", ישיבות גבוהות, ישיבות הסדר ואולפנות על תוכניות.¹

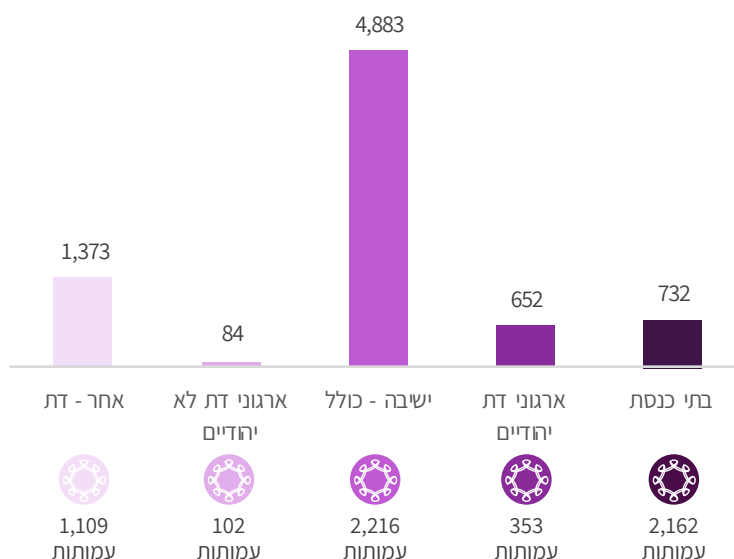
♦ **ארגוני דת לא יהודיים:** עמותות המקיימות פעילות דת מגוונת (פולחן, טקסים ושירותים נלווים) עבור קהילות מאמינים לא יהודיות ובהן מוסלמים, דרוזים, נוצרים וכיו"ב.

♦ **"אחר - דת":** כולל עמותות שפעילותן מגוונת. מרבית העמותות בתת תחום זה מתאימות למעשה לאחד מתתי התחום האחרים. למשל, "מועצת העדה האורתודוקסית נצרת" המתאימה יותר לסיווג בתת תחום ארגוני דת לא יהודיים, ו"מנוחה נכונה לכולם" המתאימה לתת תחום ארגוני דת יהודיים.²

¹ ישיבות קטנות מסווגות בתחום חינוך ומחקר, בהיותן מסגרות חינוך פורמאליות המעניקות השכלה המוכרת לצורך המשך לימודים. אף שגם בכוללים ובשיבות גבוהות מתקיימים לימודים, אלו אינם מזכים בתעודה המאפשרת להמשיך ללימודים בדרג גבוה יותר ועל כן מסווגים בתחום דת.

² להסבר על סיווג עצמי וסיווג לתת תחום "אחר" ראו במבוא בעמ' 10.

10.1 התפלגות לתתי תחום, לפי מספר עמותות וסך הכנסות במיליוני ₪

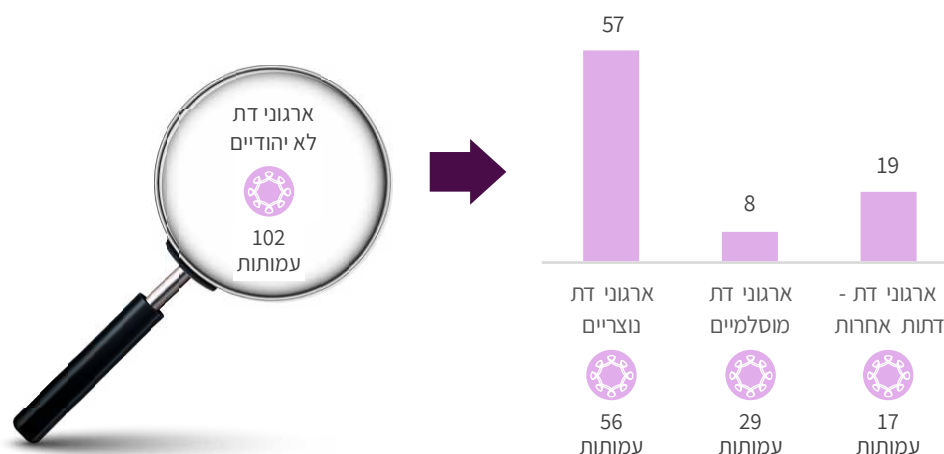

סך הכנסות
7.7 מיליארד ₪

5,942
עמותות

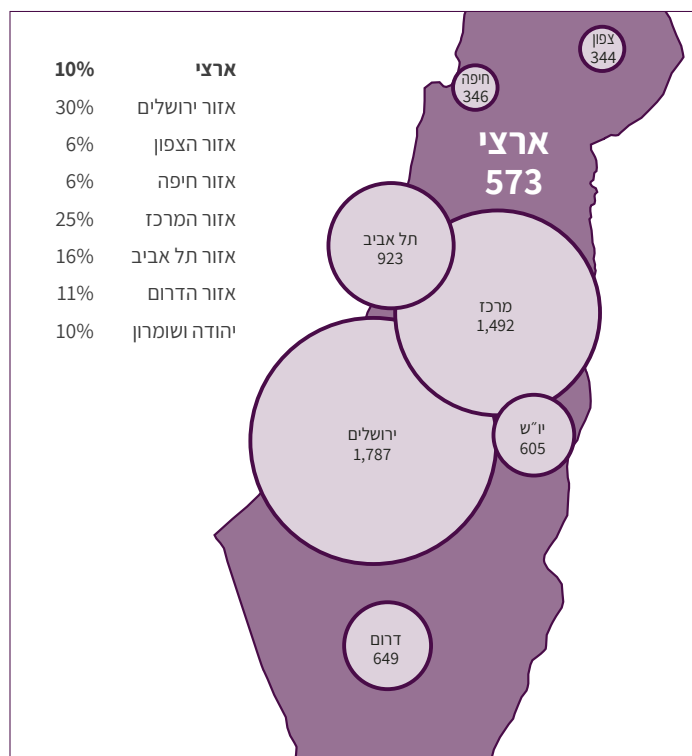
העמותות בתתי התחום השונים בתחום דת נבדלות בגודלן, במובן של היקף הפעילות הכלכלית שלהן. בממוצע, סך הכנסות של עמותה בתת תחום ישיבה - כולל הגיע ל-2.2 מיליון ₪, בתת תחום ארגוני דת יהודיים - 1.8 מיליון ₪, בתת תחום "אחר - דת" - 1.2 מיליון ₪, בתת תחום ארגוני דת לא יהודיים - 826 אלף ₪ וסך הכנסות ממוצע של עמותה בתת תחום בתי כנסת הגיע ל-339 אלף ₪. בין העמותות המספקות שירותי דת יהודיים, מצויות לכל הפחות 56 עמותות המספקות שירותי דת יהודיים פלורליסטיים, והן מסווגות בתתי תחום בתי כנסת (30), ארגוני דת יהודיים (13) ו"אחר - דת" (13); הכנסתן הממוצעת היא 1.6 מיליון ₪.

10.1.1 הרכב תת תחום ארגוני דת לא יהודיים: מספר עמותות וסך הכנסות במיליוני ₪

תת התחום **ארגוני דת לא יהודיים** מורכב למעשה משלושה תתי תחום קטנים יותר אשר קובצו לצורך הצגת הנתונים: **ארגוני דת נוצריים** (56 עמותות, סך הכנסות 57 מיליון ₪); **ארגוני דת מוסלמיים** (29 עמותות, סך הכנסות 8 מיליון ₪); ו**ארגוני דת - דתות אחרות** (17 עמותות, סך הכנסות 19 מיליון ₪) (תרשים 10.1.1).

10.2 מספר עמותות לפי אזור פעילות

*האחוזים לא מסתכמים ל-100% היות שיש עמותות אשר פועלות ביותר ממחוז אחד

חלק קטן מהעמותות בתחום דת (10%, 573 עמותות) פועלות בפריסה ארצית; רוב העמותות בתחום מדווחות על פעילות אזורית: 1,787 פועלות באזור ירושלים, 1,492 באזור המרכז ועוד 923 באזור תל אביב. בכל אחד מהאזורים האחרים: הדרום, יהודה ושומרון חיפה והצפון, פועלות פחות מ-650 עמותות (תרשים 10.2).

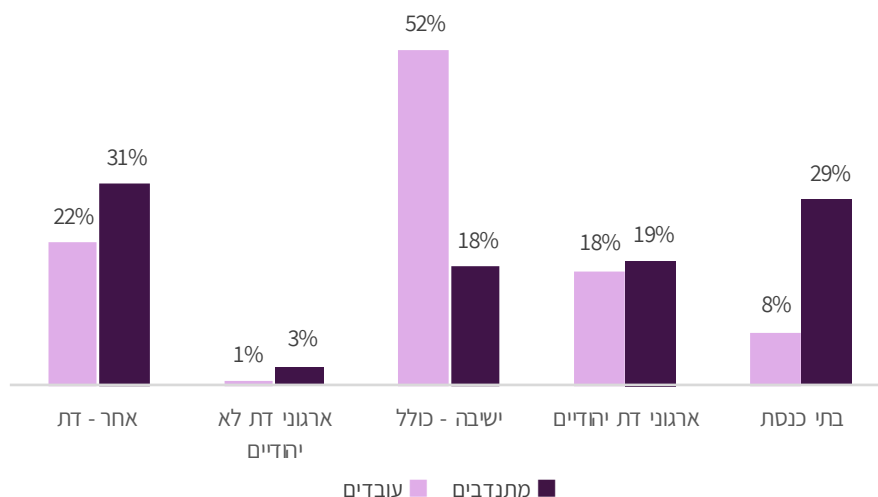
39% מהעמותות בתת תחום "ישיבה – כולל" מרוכזות באזור ירושלים. מבין בתי הכנסת, 34% פועלים באזור המרכז ו-27% באזור ירושלים. פעילות ארגוני דת לא יהודיים בולטת במיוחד באזורים הצפון (46%) וחיפה (19%).

עובדים ומתנדבים

עמותות בתחום דת מעסיקות 38,938 עובדים ועובדות בשכר, ונעזרות בעוד 38,887 מתנדבים ומתנדבות. 61% מהעמותות בתחום לא מעסיקות עובדים כלל ובממוצע מועסקים שבעה עובדים בעמותה. "אל המעיין קרן חינוך למורשת ספרד" מתת תחום ארגוני דת יהודיים מעסיקה את מספר העובדים הגדול ביותר (2,850). אולם, רוב העובדים בתחום (52%) מועסקים בתת תחום ישיבה - כולל, ו-22% מועסקים בתת תחום "אחר - דת" (תרשים 10.3).

מרבית המתנדבים מרוכזים בשני תתי תחום: 31% מהמתנדבים ב"אחר - דת" ו-29% בבתי כנסת. העמותה "קשר יהודי - חברותא" מפעילה את מספר המתנדבים הגדול ביותר (1,147). בתת תחום ישיבה - כולל, שבו מספר העמותות הוא הגדול ביותר, פעילים 18% מן המתנדבים; במחצית מן העמותות בתת תחום זה אין מתנדבים כלל, לעומת תת תחום ארגוני דת יהודיים שבמחצית מן העמותות הכלולות בו יש ארבעה מתנדבים או יותר.

10.3 התפלגות עובדים ומתנדבים, לפי תת תחום

38,938
עובדים

38,887
מתנדבים

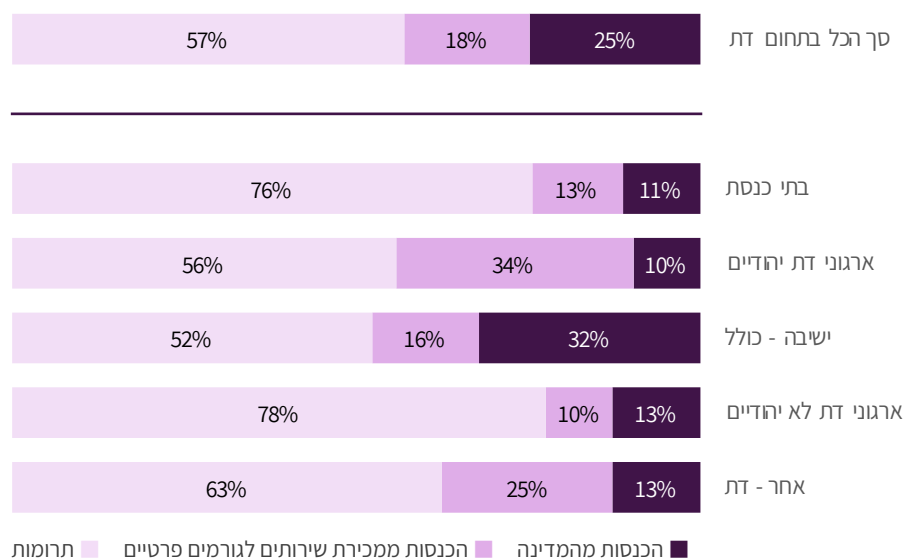
הכנסות

בשנת 2018, הסתכמו הכנסותיהן של עמותות בתחום דת ב-7.7 מיליארד ש. מקורות המימון הם: המדינה, מכירת שירותים לגורמים פרטיים ותרומות. **תרומות**, הכוללות תרומות מישראל ומחו"ל, לרבות מענקים מקרנות, מהוות 57% מסך ההכנסות בתחום דת. בולטים תתי התחום ארגוני דת לא יהודיים ובתי כנסת עם הכנסות מתרומות בשיעור של 78%-76% בהתאמה (תרשים 10.4).

הכנסות **מהמדינה** כוללות כספים שהועברו מהממשלה, מרשויות מקומיות ומיחידות ממשלתיות אחרות בדרכים שונות: כספי תמיכות והקצבות; וכספים ששולמו לעמותות עבור אספקת שירותים לציבור, במסגרת התקשרויות עמן. כספים אלה יחד מהווים 25% מסך ההכנסות בתחום דת, כשבתת תחום ישיבה – כולל ההכנסות מהמדינה מהוות 32% וביתר תתי התחום – 13% או פחות מכך.

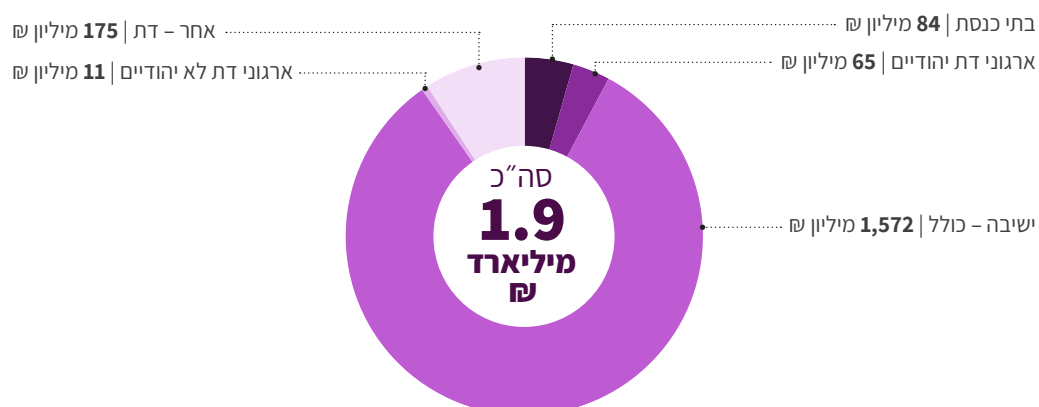
ההכנסות **ממכירת שירותים לגורמים פרטיים** כוללות תמורה עבור מתן שירותים ליחידים ולמשקי בית, לעמותות אחרות, לעסקים, ולמעשה לכל גורם שאינו ממשלתי. כמו כן, הן כוללות הכנסות מדמי חבר והכנסות אחרות. שיעורם של אלה בהכנסות תחום דת הוא 18% והוא הגבוה ביותר בתת תחום ארגוני דת יהודיים (34%).

10.4 סך הכנסות דת, לפי מקור מימון ותת תחום

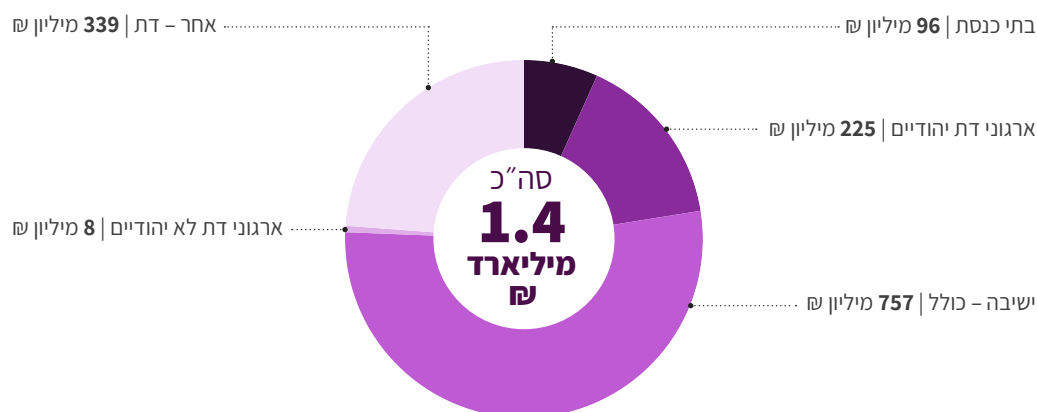
■ הכנסות מהמדינה ■ הכנסות ממכירת שירותים לגורמים פרטיים ■ תרומות

10.5 הכנסות מהמדינה לפי תת תחום, במיליוני ש

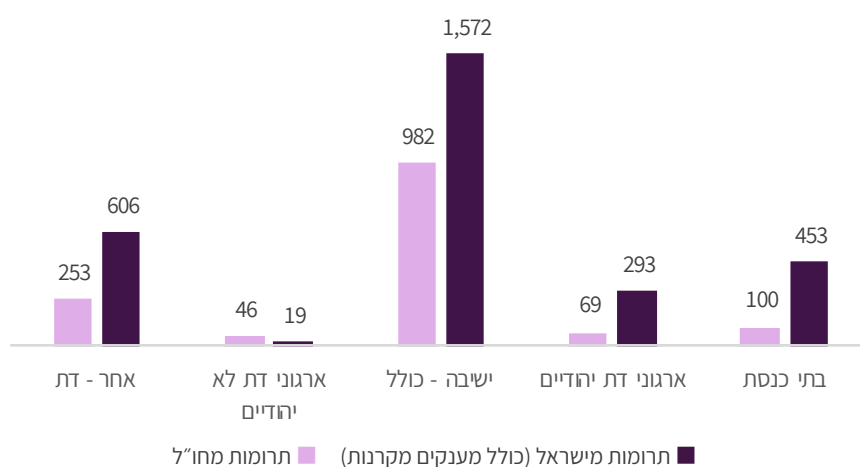
1.9 מיליארד ש התקבלו מהמדינה בעמותות בתחום דת. עיקר ההכנסות מהמדינה (82%) הגיעו לעמותות בתת תחום ישיבה - כולל (תרשים 4.5), כשהסכום הגבוה ביותר התקבל ב"ישיבת מיר" ירושלים (49 מיליון ש).

10.6 הכנסות ממכירת שירותים לגורמים פרטיים, לפי תת תחום, במיליוני ₪

1.4 מיליארד ₪ התקבלו בעמותות בתחום דת בשנת 2018 ממכירות לגורמים פרטיים, לרבות דמי חבר והכנסות אחרות. 53% (757 מיליון ₪) התקבלו בעמותות בתת תחום ישיבה - כולל (תרשים 10.6). אולם העמותות עם ההכנסה הגדולה ביותר ממכירות לגורמים פרטיים הן עמותות חברה קדישא המסווגות בעיקר בתת תחום "אחר - דת": "חברה קדישא גחש"א ע"י הרבנות הראשית והמועצה הדתית ת"א" (97 מיליון ₪) ו"חברת קדישא גחש"א קהלת ירושלים" (42 מיליון ₪). סך הכנסותיהן ממכירות לגורמים פרטיים של 35 עמותות חברה קדישא הסתכמו ב-218 מיליון ₪, המהווים 80% מכלל הכנסותיהן.

10.7 הכנסות מתרומות מישראל ומחו"ל לפי תת תחום, במיליוני ₪

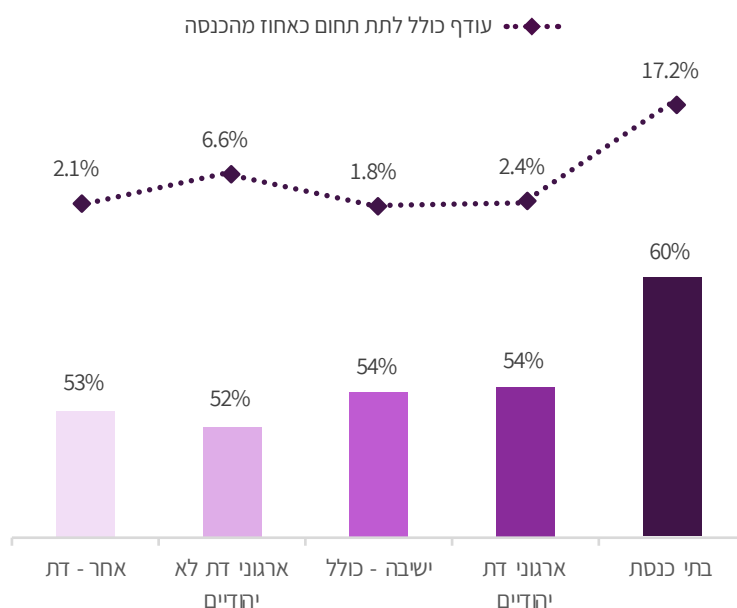
תרומות מישראל (כולל מענקים מקרנות) ■ תרומות מחו"ל ■

4.4 מיליארד ₪ התקבלו מתרומות מישראל ומחו"ל. התרומות מישראל עשויות לכלול גם מענקים מקרנות שונות בישראל, מהסוכנות היהודית ומקרן היסוד. מרבית התרומות הן מישראל והן מחו"ל התקבלו בעמותות מתת תחום ישיבה - כולל (1.6 מיליארד ₪ מישראל, ו-982 מיליון ₪ מחו"ל) (תרשים 10.7). אולם, סכומי התרומות הגדולים ביותר מישראל התקבלו בעמותות מתת תחום ארגוני דת יהודיים, ובהן עמותת "הידברות - ארגון לקירוב לבבות" (49 מיליון ₪) והחל"צ "נתיב - המרכז הלאומי ללימודי יהדות" (37 מיליון ₪, שעיקרם מענק מן הסוכנות היהודית). אשר לתרומות מחו"ל, "ישיבת מיר" ירושלים" מובילה בגיוס הכספים מחו"ל עם 68 מיליון ₪.

עודף או גירעון שנתי

ככלל, בשנת 2018, עמותות בתחום דת התנהלו בעודף בחשבון השוטף,³ כלומר בחישוב שנתי ההכנסות שלהן עלו על ההוצאות. בכל תתי התחום יותר ממחצית העמותות התנהלו בעודף, וגם בחישוב הכולל כל תתי התחום התנהלו בעודף (תרשים 10.8). בתת תחום בתי כנסת, העודף הכולל של כל העמותות מתוך סך הכנסותיהן, היה הגבוה ביותר (17.2%). חשוב להבהיר שעודף או גירעון שנתיים לא מעידים על מצבה הפיננסי של העמותה, אלא משקפים את תמונת המצב השנתית בלבד.

10.8 אחוז העמותות אשר סיימו את שנת 2018 בעודף, ואחוז העודף הכולל, לפי תת תחום

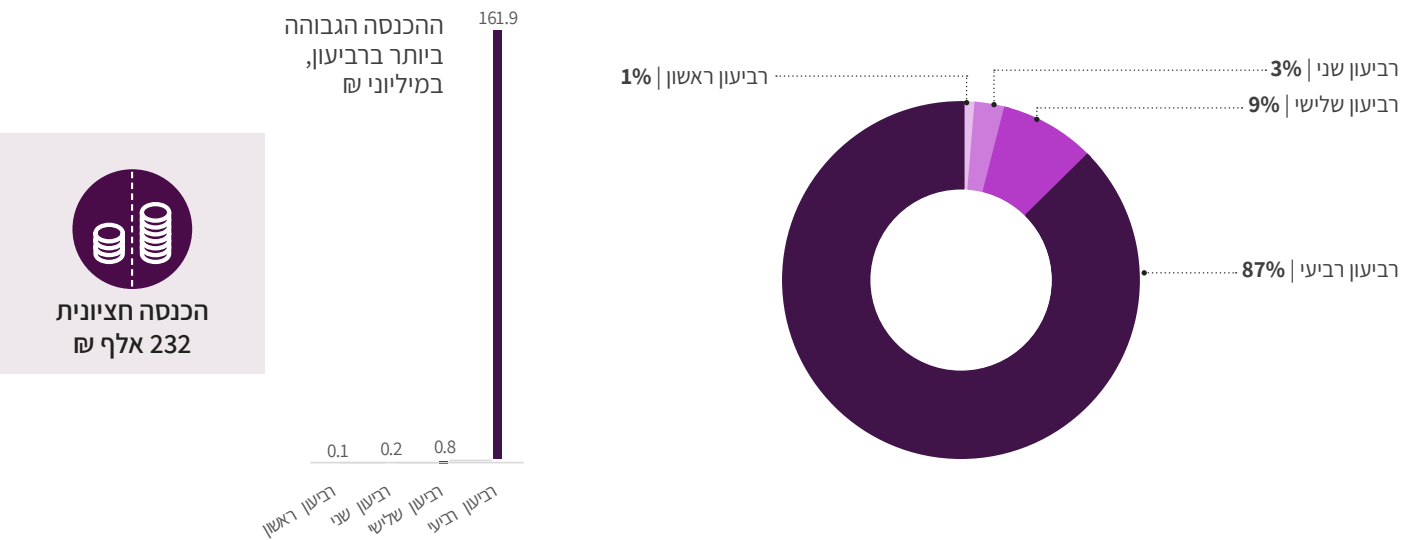

³ החשבון השוטף כולל את סך ההכנסות ששימשו לפעילות במהלך השנה (מהמדינה, ממכירות ומתרומות) פחות סך ההוצאות השוטפות (הוצאות לפעילות, הוצאות הנהלה וכלליות, הוצאות מימון וכו'), ללא העברות הון (מענקים המתקבלים לצורך רכישת נכסים קבועים: מבנים, רכב, ציוד, תוכנה), ולפני השקעה בנכסים קבועים.

קבוצות גודל

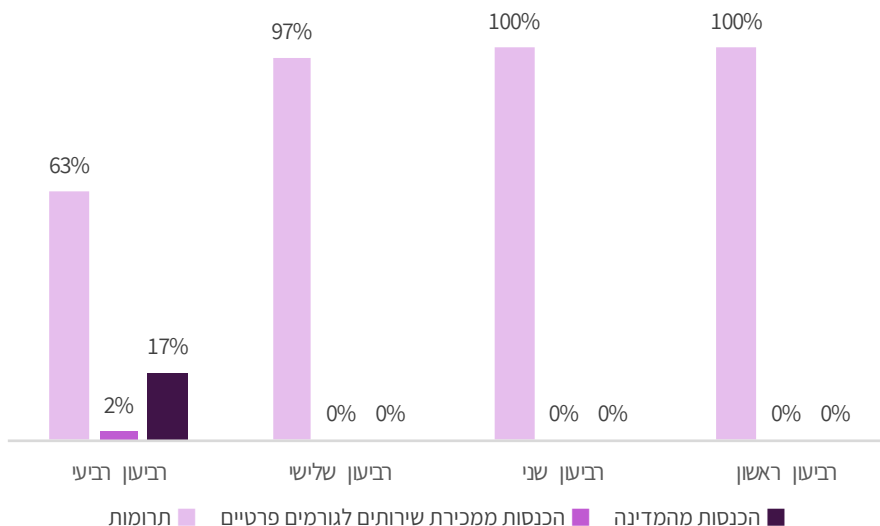
לצורך השוואה בין קבוצות גודל, סודרו כלל העמותות בתחום דת בסדר עולה לפי סך הכנסותיהן וחולקו לרביעונים: ארבע קבוצות שוות שבכל אחת מהן 1,486 עמותות, החל מהרביעון התחתון (הראשון) הכולל רבע מן העמותות שהכנסותיהן הנמוכות ביותר, וכלה ברביעון הרביעי הכולל רבע מהעמותות שהכנסותיהן הגבוהות ביותר.

10.9 חלוקת סך ההכנסות בתחום דת לפי קבוצות גודל

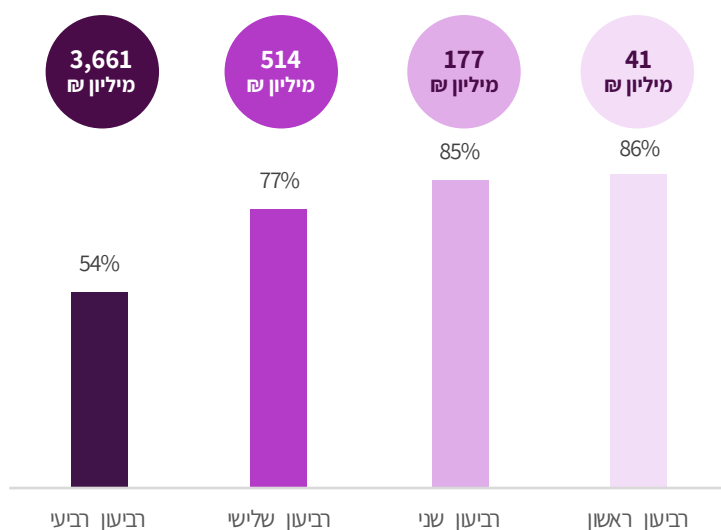
87% מסך ההכנסות בתחום דת מרוכזות אצל רבע מן העמותות בלבד (כלומר ברביעון הרביעי). יתר העמותות בשלושת הרביעונים האחרים אוחדות ב-13% מכלל ההכנסות בתחום (תרשים 10.9). השונות בהכנסה הרביעונית גדולה, כך שההכנסה השנתית של כל אחת מן העמותות ברביעון התחתון קטנה מ-100 אלף ₪. סכום זה מהווה אם כן, את ההכנסה הגבוהה ביותר בקרב העמותות ברביעון התחתון. ההכנסה הגבוהה ביותר לעמותה ברביעון השני (היא גם ההכנסה החציונית בתחום כולו) היא 232 אלף ₪ וברביעון השלישי – 800 אלף ₪. ברביעון הרביעי ההכנסה הגבוהה ביותר הגיעה כמעט ל-162 מיליון ₪ ב"ישיבת מיר" ירושלים, ואחריה "חברה קדישא גחש"א ע"י הרבנות הראשית והמועצה הדתית ת"א" עם הכנסה של 100 מיליון ₪.

10.10 התפלגות ההכנסות בעמותה לפי מקור מימון, בכל אחד מהרביעונים, אחוז חציוני

בנוסף על ריכוז רוב ההכנסות אצל מיעוט עמותות, הרי שעמותות בקבוצות הגודל השונות עשויות להיבדל גם בדפוסי התפלגות ההכנסות שלהן לפי שלושת מקורות המימון: המדינה, מכירות ותרומות. במקרה זה מתקבלת תמונה חד-גונית למדי, כך ששלושת הרביעונים הראשונים דומים מאוד: לפחות מחצית מן העמותות נסמכות כמעט אך ורק על תרומות, ולמחציתן אין הכנסות מהמדינה או ממכירת שירותים לגורמים פרטיים (תרשים 10.10). לעומת זאת, ברביעון הרביעי, חלקן של תרומות מסך ההכנסות בכל עמותה קטן מ-63% במחצית מן העמותות. כמו כן, בשונה מבשלושת הרביעונים הראשונים, ברביעון הרביעי חלקן של הכנסות מהמדינה מסך ההכנסות בכל עמותה, גדול מ-17% במחצית מן העמותות, וחלקן של ההכנסות ממכירת שירותים לגורמים פרטיים גדול מ-2% במחצית מן העמותות. משמעות הנתונים הללו היא שכמעט מחצית מעמותות דת נסמכות אך ורק על תרומות, וההכנסות מהמדינה וממכירת שירותים לגורמים פרטיים מגיעות בעיקר לעמותות הגדולות.

10.11 שיעור התרומות הכולל מסך ההכנסות, לפי קבוצות גודל

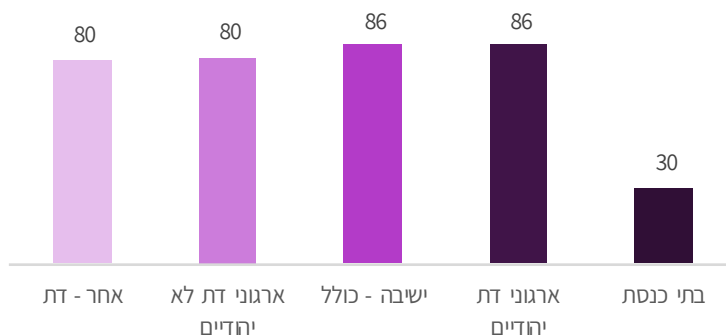

סך תרומות
4.4 מיליארד ₪

תרשים 10.11 מתייחס לכל העמותות ברביעון כמקשה אחת ומאפשר ניתוח מצרפי של שיעור התרומות מסך ההכנסות בכל רביעון. למשל, סך התרומות אשר התקבלו בכלל העמותות ברביעון התחתון (41 מיליון ₪) ובכלל העמותות ברביעון השני (177 מיליון ₪) מהוות 86% ו-85% מסך הכנסותיהן בהתאמה; בעוד שסך התרומות שהתקבלו בכלל העמותות ברביעון הרביעי (3.7 מיליארד ₪) מהוות 54% מסך הכנסותיהן.

השכר הגבוה בעמותה

39% מהעמותות בתחום דת העסיקו עובדים בשכר. בעוד שבתת תחום בתי כנסת במחצית מן העמותות השכר הגבוה בעמותה לא עולה על 30 אלף ש"ח, הרי שביתר תתי התחום השכר הגבוה בעמותה במחצית מהעמותות עולה על 80 אלף ש"ח בשנה (תרשים 10.12). כמו כן, השכר הגבוה ביותר בתחום דת הגיע ל-937 מיליון ש"ח בשנה למשרה מלאה, ושולם בעמותת "ברית כהונה" המשויכת לתת תחום ישיבה – כולל; ואילו השכר הגבוה ביותר למשרה מלאה, בתת תחום בתי כנסת הגיע ל-400 אלף ש"ח ושולם בעמותת "המרכז העולמי של חסידי גור".

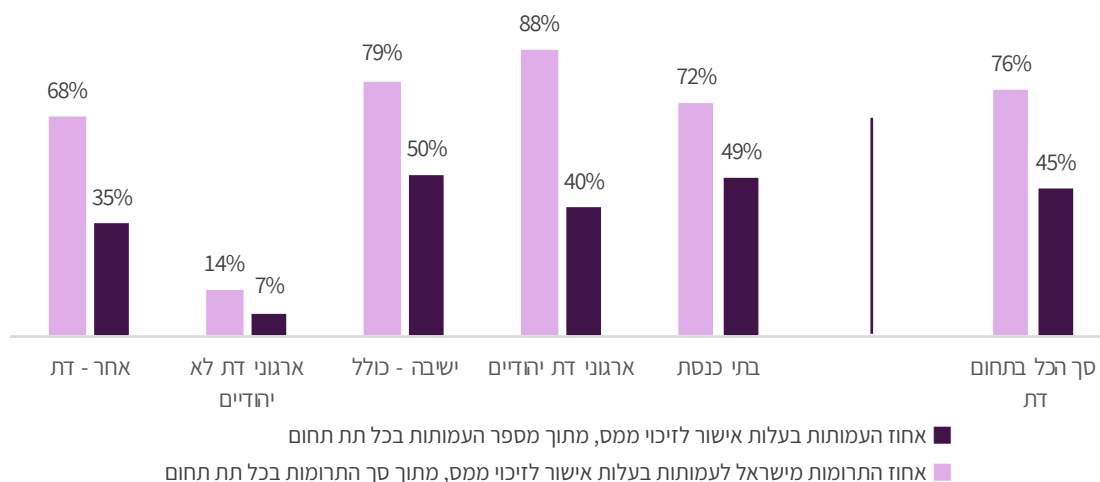
10.12 השכר הגבוה ביותר בעמותה, ערך חציוני באלפי ש"ח

אישור לזיכוי בגין תרומה

אישור לזיכוי ממס בגין תרומה, אשר ניתן לעמותה לפי סעיף 46(א) לפקודת מס הכנסה, מאפשר לתורמים להגיש בקשה לזיכוי ממס בגין תרומתם. תכלית האישור היא לאפשר לעמותה להגדיל את היקף התרומות שהיא מצליחה לגייס. ל-2,688 (45%) מהעמותות בתחום דת יש אישור לזיכוי ממס בגין תרומה, שיעור התרומות מישראל שהן קיבלו מהווה 76% מן התרומות מישראל שהתקבלו על ידי כל העמותות בתחום. יוצא דופן הוא תת תחום ארגוני דת לא יהודיים שבו ל-7% מן העמותות יש אישור לזיכוי ממס ושיעור התרומות שהן קיבלו הוא 14% מסך התרומות מישראל שהתקבלו בתת התחום כולו (תרשים 10.13). חשוב לזכור שהנתונים מצביעים רק על הפוטנציאל למתן תמריץ כלכלי לתורמים, אולם לא ניתן ללמוד מהם על מיצוי אפשרות זו בפועל על ידי התורמים.

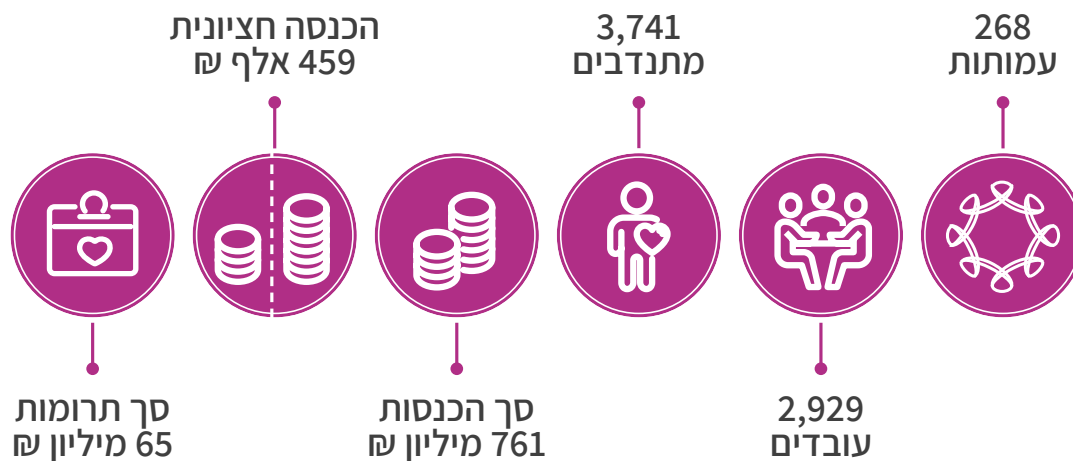
10.13 חלקן של עמותות בעלות אישור לזיכוי ממס, ושל התרומות מישראל שהן מקבלות, בכל תת תחום

סיכום

תחום דת הוא הגדול מבין התחומים מבחינת מספר העמותות הכלולות בו. עיקר הכנסותיו מתרומות. בדרך כלל עמותות דת הן קטנות במובן זה שההכנסה השנתית של כל אחת מבין 75% מכלל העמותות בתחום לא עולה על 800 אלף ש"ח, וב-61% מן העמותות לא מועסקים עובדים כלל. מרבית העמותות הכלולות בתחום הן ישיבות גבוהות וכוללים, בתי כנסת וארגוני דת יהודיים אחרים. תת תחום ארגוני דת לא יהודיים שונה בכך שמספר העמותות בו קטן במיוחד (פחות מ-2% מעמותות דת), ובכך שהעמותות הכלולות בו מרוכזות בעיקר באזור הצפון ובאזור חיפה.

איגודים מקצועיים

268 עמותות פעלו בתחום איגודים מקצועיים בשנת 2018, והכנסותיהן הסתכמו ב-761 מיליון ₪ (תרשים 11.1). על פי הסיווג הבין-לאומי, הפעילות המשויכת לתחום **איגודים מקצועיים** כוללת קידום של אינטרסים מקצועיים, תעסוקתיים ועסקיים בענפי כלכלה שונים והגנה עליהם, לרבות באמצעות אסדרתם.

המטרות והפעולות של עמותות איגודים מקצועיים, כפי שדיווחו עליהן, מצטברות לטקסט עשיר. המילים השכיחות ביותר בטקסט הזה מכונסות בענן המילים בעמוד השער, כך שגודלן משקף את שכיחותן. עיון בו נותן מושג כללי באשר למושאי הפעילות המרכזיים של עמותות בתחום זה.

העמותות בתחום איגודים מקצועיים¹ מחולקות לשלושה תתי תחום:

- ◆ **ארגונים מקצועיים:** עמותות הפועלות על מנת לקדם אינטרסים של בעלי מקצוע כגון דיאטנים, גרפולוגים ורופאים או אינטרסים עסקיים בענפים שונים כגון חקלאות, בנקאות או ביטוח.
- ◆ **ארגוני עובדים:** עמותות הפועלות על מנת לעגן ולקדם את האינטרסים של עובדים שכירים, לרבות גימלאים.
- ◆ **אגודות סטודנטים:** עמותות הפועלות למען האינטרסים של סטודנטים במסגרות ההשכלה הגבוהה.

¹ חשוב לציין שחלק מן האיגודים המקצועיים הפועלים בישראל אינם מאוגדים כעמותות אלא כאגודות עותומניות (למשל "הסתדרות העובדים הכללית החדשה" ו"התאחדות התעשיינים בישראל"). לכן השנתון לא כולל נתונים אודותיהם ואינו מספק תמונה מלאה על האיגודים המקצועיים הפועלים בישראל.

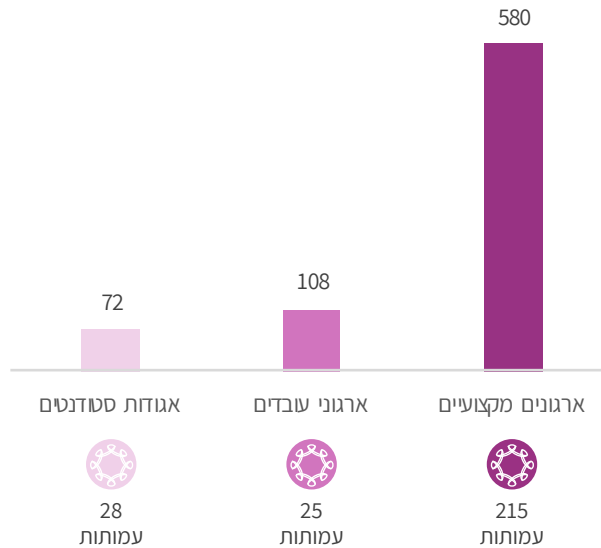
11.1 התפלגות לתתי תחום, לפי מספר עמותות וסך הכנסות במיליוני ₪

סך הכנסות
761 מיליון ₪

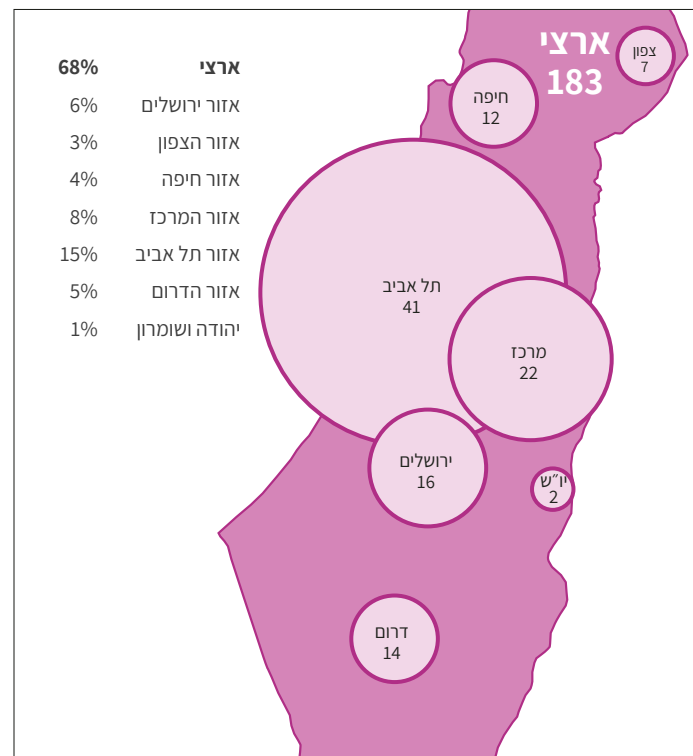
268
עמותות

כפי שעולה מתרשים 11.1, מיעוט מן העמותות בתחום איגודים מקצועיים הן ארגוני עובדים (25) או אגודות סטודנטים (28), ואילו 80% מן העמותות המסווגת בתחום איגודים מקצועיים הן ארגונים מקצועיים. תת תחום זה מורכב למעשה משלושה תתי תחום שקובצו לצורך הצגת הנתונים: **ארגונים מקצועיים** (79 עמותות, סך הכנסות 354 מיליון ₪); **ארגוני מעבידים** (7 עמותות, סך הכנסות 11 מיליון ₪) ו"**אחר - איגודים מקצועיים**" (128 עמותות, סך הכנסות 216 מיליון ₪).²

² מרבית העמותות שסווגו בתת תחום "אחר - איגודים מקצועיים" הן למעשה ארגונים מקצועיים ולכן קובצו יחדיו עם תת התחום האמור. מיעוט מן העמותות שסווגו בתת תחום "אחר - איגודים מקצועיים" מתאימות יותר לסיווג בתחומים אחרים. כך למשל: "ארגון אלמנות ויתומי צה"ל" שמתאימה לתחום שירותי רווחה. להסבר על סיווג עצמי וסיווג לתת תחום "אחר" ראו במבוא בעמ' 10.

11.2 מספר עמותות לפי אזור פעילות

*האחוזים לא מסתכמים ל-100% היות שיש עמותות אשר פועלות ביותר ממחוז אחד

183 (68%) עמותות מדווחות על פעילות ארצית; 41 פועלות באזור תל אביב ועוד 22 באזור המרכז. 2-16 עמותות פועלות בכל אחד מן האזורים האחרים (תרשים 11.2).

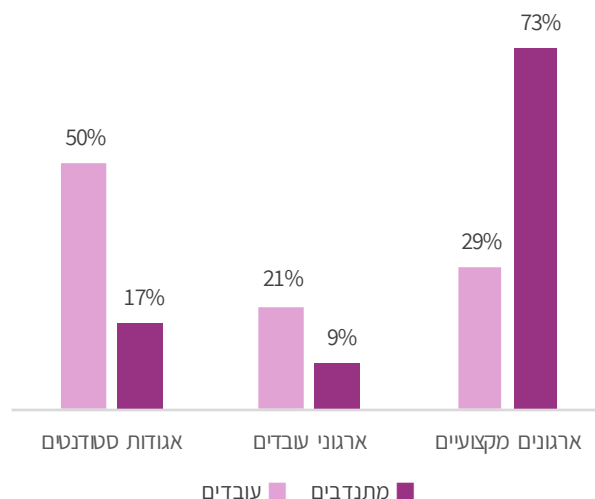
ארגוני עובדים וארגונים מקצועיים פועלים בעיקר בפריסה ארצית (76%, ו-74% בהתאמה) ואילו, בתת תחום אגודות סטודנטים 14% מן העמותות פועלות בפריסה ארצית ושיעורים גבוהים יותר – בפריסה אזורית: 32% באזור תל אביב ו-21% הן בירושלים והן באזור הדרום.

עובדים ומתנדבים

עמותות בתחום איגודים מקצועיים מעסיקות 2,929 עובדים ועובדות בשכר, ונעזרות בעוד 3,741 מתנדבים ומתנדבות. מחצית מהמועסקים בשכר (50%) עובדים בתת תחום אגודות סטודנטים ויתר העובדים מועסקים בתתי תחום ארגונים מקצועיים (29%) וארגוני עובדים (21%) (תרשים 11.3). "אגודת הסטודנטים בטכניון – מכון טכנולוגי לישראל (אס"ט)" היא המעסיקה הגדולה בתחום כולו עם 500 עובדים. מעניין לציין שלפחות במחצית מן העמותות בתת תחום ארגונים מקצועיים לא מועסקים עובדים כלל. לעומת זאת, במחצית מן העמותות בתת תחום אגודות סטודנטים מועסקים 19 עובדים ויותר.

73% מן המתנדבים פעילים בתת תחום ארגונים מקצועיים, כשבמחצית מן העמותות הכלולות בתת התחום פעילים ארבעה מתנדבים או יותר, לעומת תתי התחום האחרים בהם במחצית מהעמותות לא פעילים מתנדבים כלל.

11.3 התפלגות עובדים ומתנדבים, לפי תת תחום

2,929
עובדים

3,741
מתנדבים

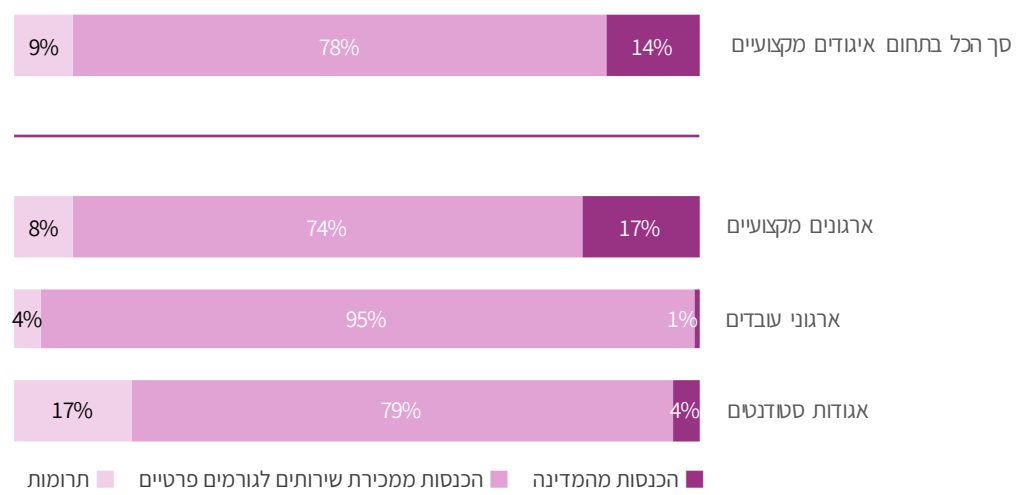
הכנסות

בשנת 2018, הסתכמו הכנסותיהן של עמותות בתחום איגודים מקצועיים ב-761 מיליון ש. מקורות המימון הם: המדינה, מכירת שירותים לגורמים פרטיים ותרומות. ההכנסות **ממכירת שירותים לגורמים פרטיים** כוללות תמורה עבור מתן שירותים ליחידים ולמשקי בית, לעמותות אחרות, לעסקים, ולמעשה לכל גורם שאינו ממשלתי. כמו כן, הן כוללות הכנסות מדמי חבר והכנסות אחרות. בתחום איגודים מקצועיים זהו מקור הכנסה עיקרי המגיע ל-78% מכלל ההכנסות, ובתת תחום ארגוני עובדים – ל-95% מכלל ההכנסות (תרשים 11.4).

הכנסות **מהמדינה** כוללות כספים שהועברו מהממשלה, מרשויות מקומיות ומיחידות ממשלתיות אחרות בדרכים שונות: כספי תמיכות והקצבות; וכספים ששולמו לעמותות עבור אספקת שירותים לציבור, במסגרת התקשרויות עמן. כספים אלה יחד מהווים 14% מכלל ההכנסות בתחום כולו. בתת תחום ארגוני עובדים הם מהווים 1% מההכנסות.

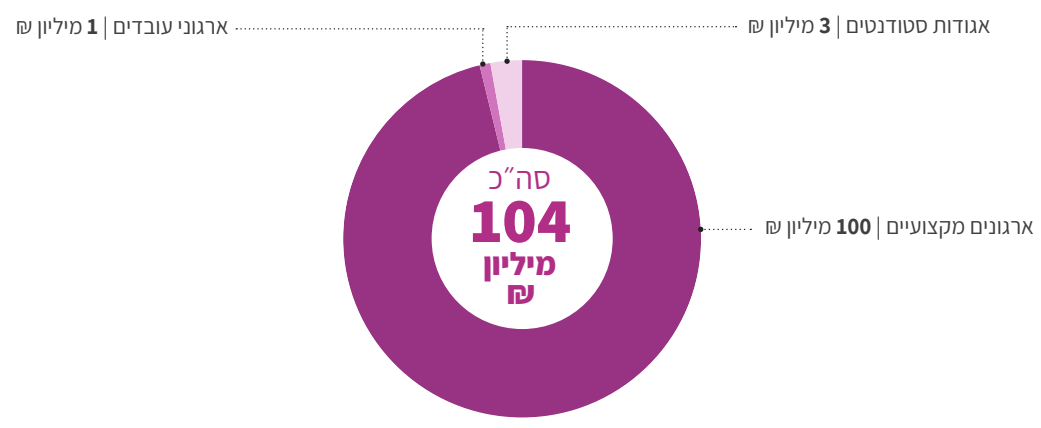
תרומות מישראל ומחו"ל, לרבות מענקים מקרנות מהוות 9% מכלל ההכנסות בתחום איגודים מקצועיים ו-17% מההכנסות בתת תחום אגודות סטודנטים.

11.4 סך הכנסות איגודים מקצועיים, לפי מקור מימון ותת תחום

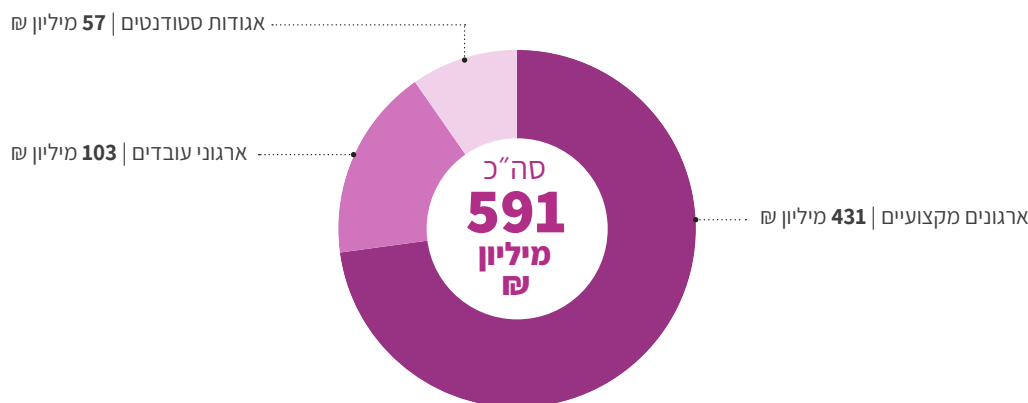
סך הכנסות
761 מיליון ש

11.5 הכנסות מהמדינה לפי תת תחום, במיליוני ש

104 מיליון ש"ח התקבלו מהמדינה בעמותות בתחום איגודים מקצועיים. מתוכם, 100 מיליון ש"ח הגיעו לתת תחום ארגונים מקצועיים, 3 מיליון לאגודות סטודנטים ו-1 מיליון ש"ח לארגוני עובדים (תרשים 11.5). מרבית ההכנסות מן המדינה (86 מיליון ש"ח) התקבלו בעמותת "המכון הישראלי לייצוא ולשיתוף פעולה בין-לאומי"³.

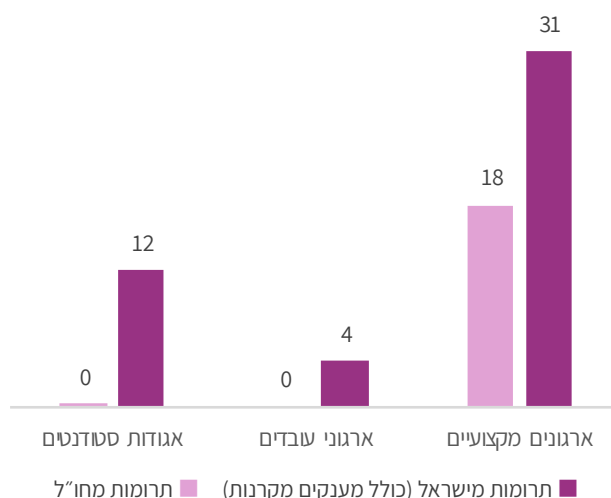
11.6 הכנסות ממכירת שירותים לגורמים פרטיים, לפי תת תחום, במיליוני ש"ח

591 מיליון ש"ח התקבלו בעמותות בתחום איגודים מקצועיים בשנת 2018 ממכירות לגורמים פרטיים, לרבות דמי חבר והכנסות אחרות (תרשים 11.6). 73% מתוכם התקבלו בעמותות בתת תחום ארגונים מקצועיים (431 מיליון ש"ח). בתת תחום זה גם כלולה העמותה המובילה בתחום כולו בהכנסות ממכירות, והיא "מרכז החישובים הבין אוניברסיטאי – מחב"א" עם 171 מיליון ש"ח ממכירות. אחריה, "המועצה לענף החלב בישראל ייצור ושיווק" (65 מיליון ש"ח).

סך ההכנסות של ארגוני עובדים ממכירות לגורמים פרטיים הסתכמו ב-103 מיליון ש"ח. חלק ניכר מהכנסות אלו התקבלו מדמי חבר (100 מיליון ש"ח). מתוכם, 42 מיליון ש"ח התקבלו ב"העמותה לקידום מקצועי חברתי של הפקידים עובדי המינהל והשירותים" ו-36 מיליון ש"ח ב"עמותה לקידום מקצועי של עובדי הרשויות המקומיות ועובדי התאגידים העירוניים".

11.7 הכנסות מתרומות מישראל ומחו"ל לפי תת תחום, במיליוני ש"ח

סך תרומות
65 מיליון ש"ח

³ במסגרת עיבוד הנתונים לשנתון נבחן הסיווג העצמי של 165 העמותות הגדולות. הסיווג של חלק מהן שונה בהתבסס על סיווג למ"ס בהתאם לתקן ICNPO, ובהן "המכון הישראלי לייצוא ולשיתוף פעולה בין-לאומי" ו"מרכז החישובים הבין אוניברסיטאי – מחב"א" המוזכרות בפרק זה. לפירוט נוסף ראו במבוא בעמ' 10.

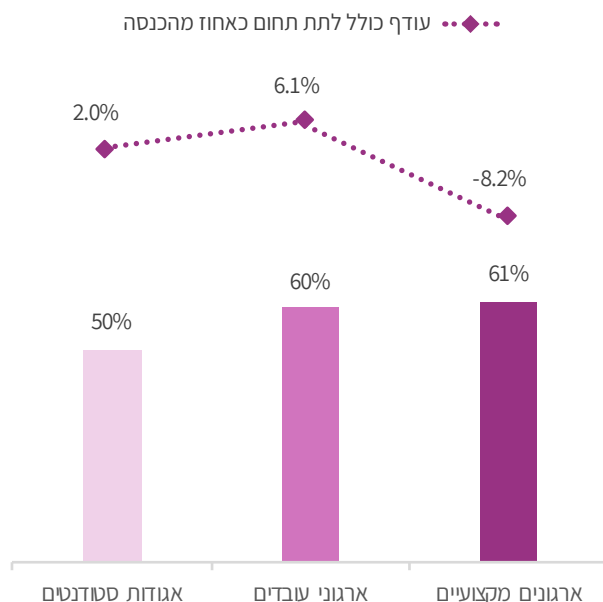
65 מיליון ש"ח התקבלו מתרומות מישראל ומחו"ל בתחום איגודים מקצועיים. התרומות מישראל עשויות לכלול גם מענקים מקרנות שונות בישראל, מהסוכנות היהודית ומקרן היסוד. החלק הגדול ביותר מן התרומות מישראל (31 מיליון ש"ח) התקבלו בתת תחום ארגונים מקצועיים כששתי עמותות קיבלו תרומות בסך העולה על 1 מיליון ש"ח: "האגודה הישראלית לדיפלומטיה" (4.5 מיליון ש"ח) ו"התאחדות מלונות ירושלים" (1 מיליון ש"ח). מבין אגודות הסטודנטים, "אגודת הסטודנטים למשפטים של האוניברסיטה העברית בירושלים" קיבלה את סך התרומות הגדול ביותר מישראל – 170 אלף ש"ח.

כלל התרומות מחו"ל בסך 18 מיליון ש"ח התקבלו בידי תשע עמותות המסווגות בתת תחום ארגונים מקצועיים.⁴

עודף או גירעון שנתי

ככלל, בשנת 2018, היתה שונות בין עמותות איגודים מקצועיים מבחינת התנהלותן בעודף או בגירעון בחשבון השוטף;⁵ כלומר בחישוב השנתי של ההכנסות לעומת ההוצאות. בתת תחום ארגונים מקצועיים וארגוני עובדים לפחות 60% מן העמותות התנהלו בעודף. אולם העמותות בתת תחום ארגונים מקצועיים סיימו את השנה בגירעון כולל של 8.2% מסך הכנסותיהן (כלומר, למעלה ממחצית העמותות בתת התחום התנהלו בעודף, אולם סך הגירעון ביתר העמותות גדול מהעודף של העמותות שבעודף), ואילו העמותות בתת תחום ארגוני עובדים סיימו את השנה בעודף כולל של 6.1%. בתת תחום אגודות סטודנטים, 50% מן העמותות סיימו את השנה בעודף, והעודף הכולל בתת התחום הוא 2.0%. חשוב להבהיר שעודף או גירעון שנתיים לא מעידים על מצבה הפיננסי של העמותה, אלא משקפים את תמונת המצב השנתית בלבד.

11.8 אחוז העמותות אשר סיימו את שנת 2018 בעודף, ואחוז העודף הכולל, לפי תת תחום

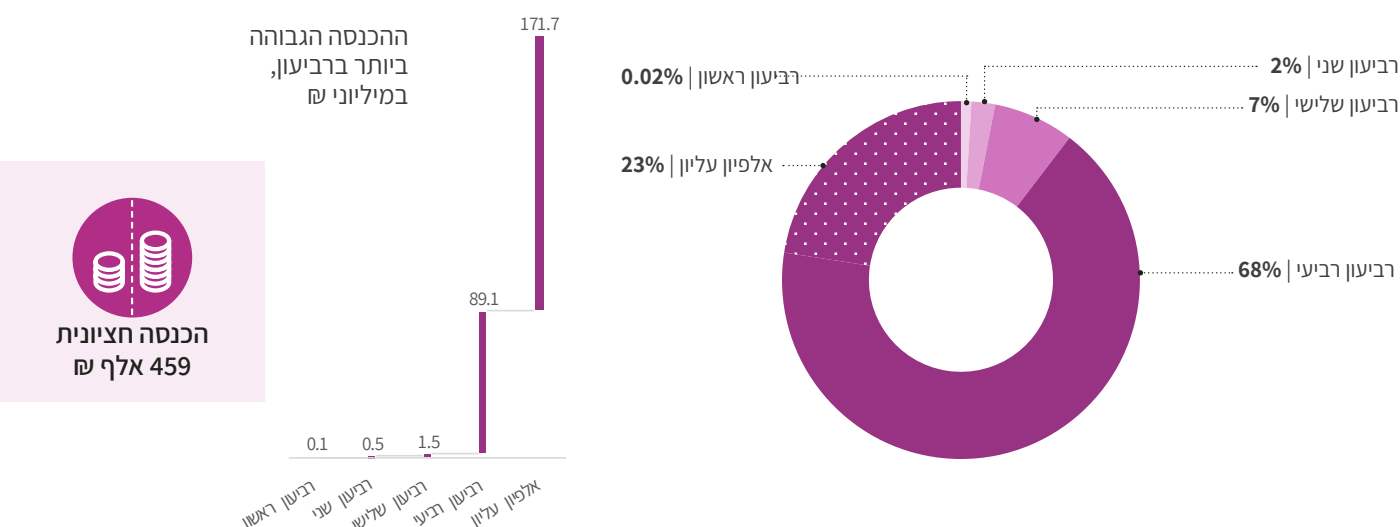
⁴ אולם עיקרם התקבל בידי עמותות אשר מתאימות למעשה לסיווג בתחומים אחרים כגון "ארגון אלמנות ויתומי צה"ל".
⁵ החשבון השוטף כולל את סך ההכנסות ששימשו לפעילות במהלך השנה (מהמדינה, ממכירות ומתרומות) פחות סך ההוצאות השוטפות (הוצאות לפעילות, הוצאות הנהלה וכלליות, הוצאות מימון וכו'), ללא העברות הון (מענקים המתקבלים לצורך רכישת נכסים קבועים: מבנים, רכב, ציוד, תוכנה), ולפני השקעה בנכסים קבועים.

קבוצות גודל

לצורך השוואה בין קבוצות גודל, סודרו כלל העמותות בתחום איגודים מקצועיים בסדר עולה לפי סך הכנסותיהן וחולקו לרביעונים: ארבע קבוצות שוות שבכל אחת מהן 67 עמותות, החל מהרביעון התחתון (הראשון) הכולל רבע מן העמותות שהכנסותיהן הן הנמוכות ביותר, וכלה ברביעון הרביעי הכולל רבע מהעמותות שהכנסותיהן הן הגבוהות ביותר.

בקצה הגבוה של הרביעון הרביעי נמצא "האלפיון העליון". האלפיון העליון כולל אלפית (0.1%) ממספר העמותות – כלומר עמותה אחת בתחום איגודים מקצועיים⁶ – בעלת ההכנסה הגבוהה ביותר.

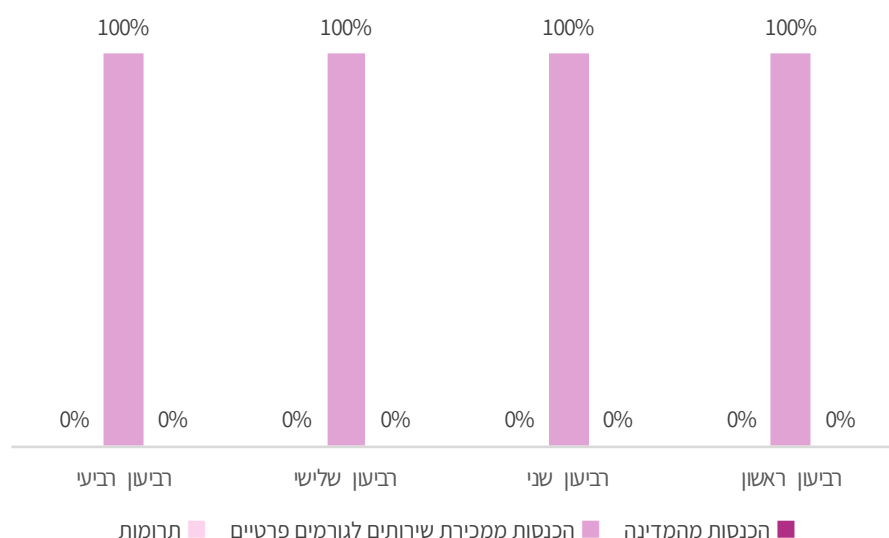
11.9 חלוקת סך ההכנסות בתחום איגודים מקצועיים לפי קבוצות גודל

תחום איגודים מקצועיים הוא תחום ריכוזי, במובן זה ש-91% מסך ההכנסות בו מרוכזות אצל רבע מהעמותות בלבד (כלומר ברביעון הרביעי), בחלוקה הבאה: 68% מההכנסות מרוכזות ברביעון הרביעי ללא האלפיון העליון, ועוד 23% מההכנסות בידי "מרכז החישובים הבין אוניברסיטאי – מחב"א", המהווה את האלפיון העליון בתחום איגודים מקצועיים. יתר העמותות בשלושת הרביעונים האחרים אוחדות ב-9% מכלל ההכנסות בתחום (תרשים 11.9). השונות בהכנסה הרביעונית ניכרת, כך שההכנסה השנתית של כל אחת מן העמותות ברביעון התחתון קטנה מ-100 אלף ש"ח. סכום זה מהווה אם כן, את ההכנסה הגבוהה ביותר בקרב העמותות ברביעון התחתון. ההכנסה הגבוהה ביותר לעמותה ברביעון השני (היא גם ההכנסה החציונית בתחום כולו) היא 459 אלף ש"ח; ברביעון השלישי – 1.5 מיליון ש"ח; וברביעון הרביעי, היא 89 מיליון ש"ח. באלפיון העליון ההכנסה השנתית מגיעה ל-172 מיליון ש"ח.

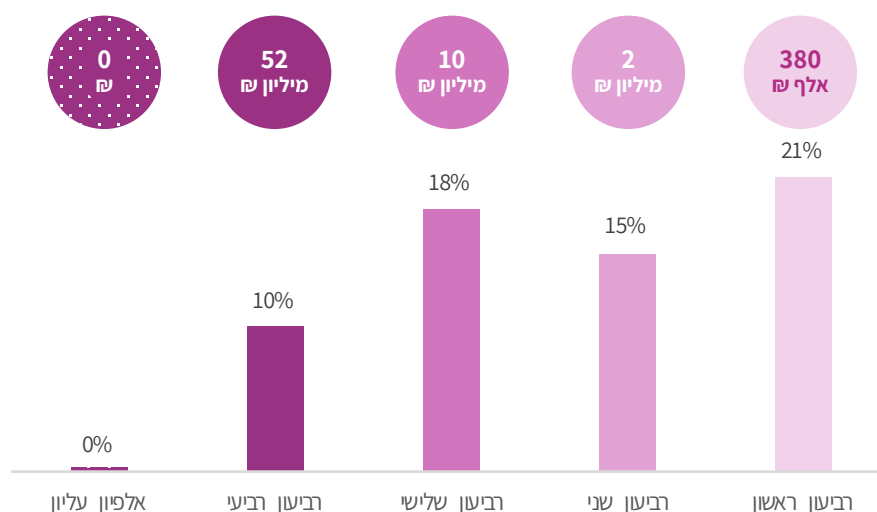
⁶ להסבר על אופן גזירת האלפיון ראו במבוא בעמ' 11.

11.10 התפלגות ההכנסות בעמותה לפי מקור מימון, בכל אחד מהרבעונים, אחוז חציוני

מתרשים 11.10 ניתן ללמוד שעמותות בכל קבוצות הגודל אינן נבדלות בדפוסי התפלגות ההכנסות שלהן לפי שלושת מקורות המימון: המדינה, מכירות ותרומות. כך, במחצית מן העמותות בכל אחת מקבוצות הגודל הכנסות ממכירת שירותים לגורמים פרטיים הן מקור המימון הבלעדי (100% מההכנסות), ולפחות למחצית מן העמותות בכל אחת מקבוצות הגודל אין כלל הכנסות מהמדינה ומתרומות.

11.11 שיעור התרומות הכולל מסך ההכנסות, לפי קבוצות גודל

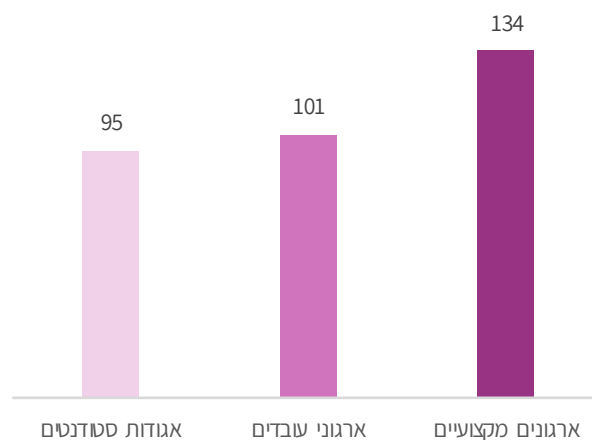
סך תרומות
65 מיליון ₪

תרשים 11.11 מתייחס לכל העמותות ברבעון כמקשה אחת ומאפשר ניתוח מצרפי של שיעור התרומות מסך ההכנסות בכל רבעון. למשל, סך התרומות שהתקבלו בכל העמותות יחד ברבעון הרביעי הגיע ל-52 מיליון ₪ והוא מהווה 10% מסך הכנסותיהן. לעומת זאת, סך התרומות שהתקבלו בכל העמותות יחד ברבעון התחתון הגיע ל-380 אלף ₪ ומהווה 21% מסך הכנסותיהן.

השכר הגבוה בעמותה

54% מהעמותות בתחום איגודים מקצועיים העסיקו עובדים בשכר. השכר הגבוה ביותר הגיע ל-1.6 מיליון ₪ בשנה למשרה מלאה, ושולם בעמותת "אגוד הבנקים בישראל", בתת תחום ארגונים מקצועיים. כפי שמשקף בתרשים 11.12 במחצית מן העמותות בתת תחום זה השכר הגבוה ביותר בעמותה גבוה מ-134 אלף ₪; בתת תחום ארגוני עובדים במחצית מן העמותות השכר הגבוה ביותר בעמותה גבוה מ-101 אלף ₪; ובתת תחום אגודות סטודנטים השכר הגבוה ביותר בעמותה במחצית מן העמותות גבוה מ-95 אלף ₪. חשוב לזכור שגם השכר הגבוה ביותר בעמותה לא בהכרח משולם בעבור עבודה במשרה מלאה, וההבדלים בין תתי התחום עשויים לנבוע מהבדלים בהיקפי המשרות.

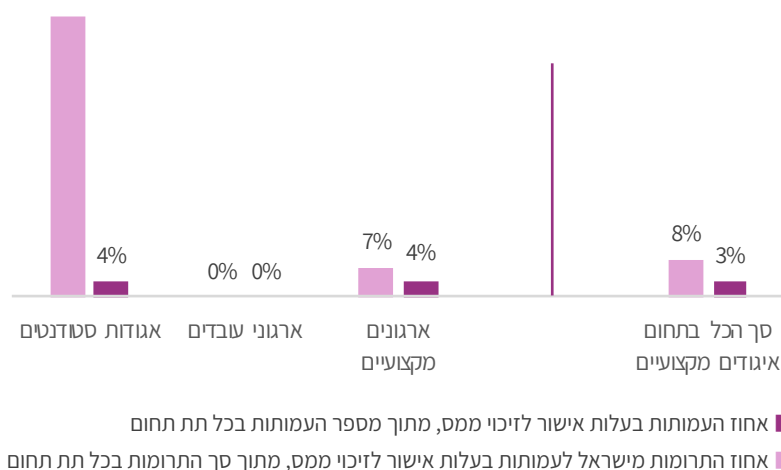
11.12 השכר הגבוה ביותר בעמותה, ערך חציוני באלפי ₪

אישור לזיכוי בגין תרומה

אישור לזיכוי ממס בגין תרומה, אשר ניתן לעמותה לפי סעיף 46(א) לפקודת מס הכנסה, מאפשר לתורמים לה להגיש בקשה לזיכוי ממס בגין תרומתם. תכלית האישור היא לאפשר לעמותה להגדיל את היקף התרומות שהיא מצליחה לגייס. ל-9 (3%) מהעמותות בתחום איגודים מקצועיים יש אישור לזיכוי ממס בגין תרומה ושיעור התרומות מישראל שהן קיבלו מהווה 8% מסך התרומות מישראל שהתקבלו על ידי העמותות בתחום. בולטת תחום אגודות סטודנטים, ש-4% מן העמותות הכלולות בו מחזיקות באישור לזיכוי ממס בגין תרומה אך סך התרומות מישראל שהן קיבלו מהווה 62% מסך התרומות מישראל שהתקבלו בתת התחום (תרשים 11.13). בתת תחום ארגוני עובדים אין תרומות מישראל כלל, ולכן האישור לזיכוי לא רלבנטי. בתת תחום ארגונים מקצועיים עיקר התרומות התקבלו בשווה כסף באופן שאינו מזכה את התורמים בהטבת מס, ויתכן שמשום כך עמותות בתת תחום זה אינן פונות לקבלת אישור לזיכוי ממס מלכתחילה. חשוב לזכור שהנתונים מצביעים רק על הפוטנציאל למתן תמריץ כלכלי לתורמים, אולם לא ניתן ללמוד מהם על מיצוי אפשרות זו בפועל על ידי התורמים.

11.13 חלקן של עמותות בעלות אישור לזיכוי ממס, ושל התרומות מישראל שהן מקבלות, בכל תת תחום

סיכום

תחום איגודים מקצועיים הוא קטן יחסית בהיקף הפעילות הכלכלית שלו. עיקר ההכנסות בתחום הן ממכירת שירותים לגורמים פרטיים. מרבית העמותות הכלולות בו הם ארגונים מקצועיים הפועלים בעיקר בפריסה ארצית, מחציתם לא מעסיקים עובדים אך מרבית המתנדבים בתחום כולו פעילים בארגונים אלה. לצד אלה מצויים בתחום ארגוני עובדים שמספרם קטן ועיקר הכנסותיהם מדמי חבר, וכן אגודות סטודנטים, שגם הן מצומצמות במספר אך מעסיקות 50% מהעובדים בתחום כולו.

חלק ג'

מבט משווה

חלק זה מתמקד בדרך כלל ב"עמותה הממוצעת". עיקרו מוקדש להשוואת היבטים שונים של פעילות העמותה הממוצעת: השוואה בין תחומי הפעילות השונים והשוואה בין שלוש קבוצות גודל.

השוואה לפי תחום פעילות

פעילות העמותות מחולקת ל-11 תחומים. התחומים נבדלים ביניהם בהיקף הפעילות המצרפית של העמותות בהיבטים שונים: עבודה, התנדבות, הכנסות וכו'. אך מעבר להבדלים בנתח של כל תחום פעילות, התחומים נבדלים במאפיינים של העמותה הממוצעת בכל אחד מן ההיבטים.

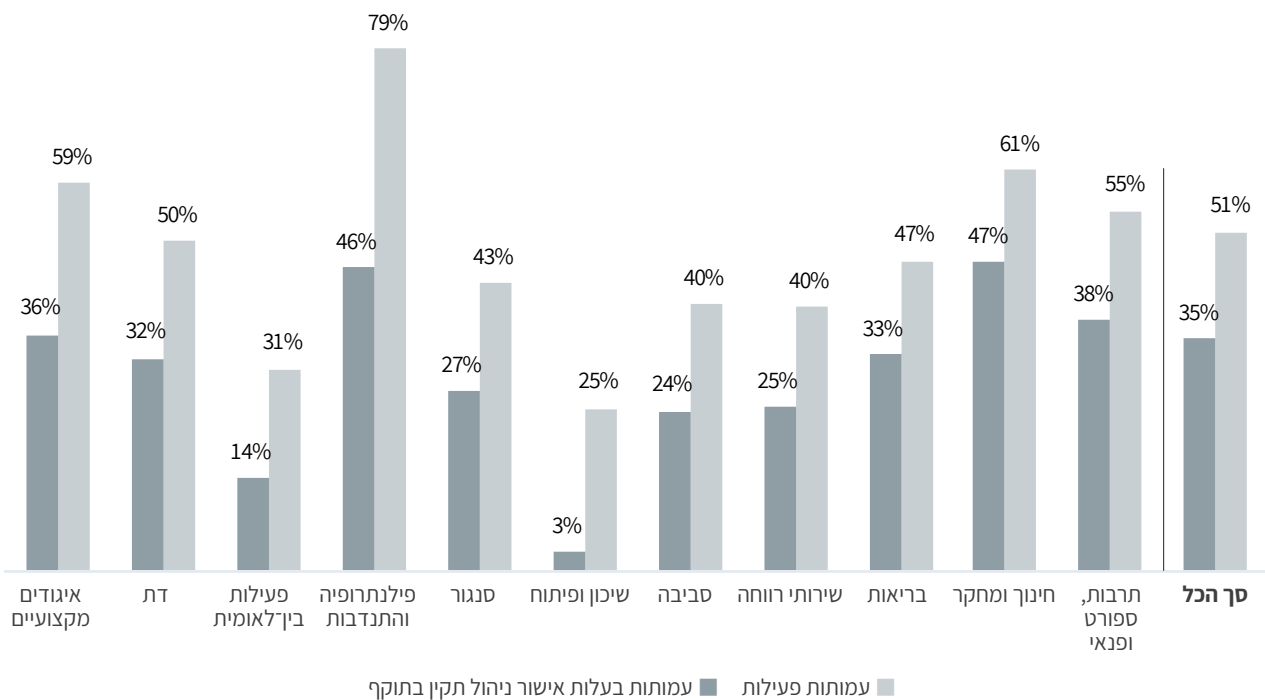
עמותות רשומות

38,873
עמותות רשומות

נכון ל-1.6.2020, רשומות 38,873 עמותות וחל"צ. 51% מתוכן הן עמותות פעילות (אשר דיווחו על פעילות לפחות באחת משלוש השנים האחרונות), ו-35% מחזיקות באישור ניהול תקין בתוקף. ניתן לראות כי תחומי הפעילות נבדלים ביניהם הן בשיעורי העמותות הפעילות והן בשיעורי העמותות בעלות אישור ניהול תקין. כך למשל, 79% מהעמותות הרשומות בתחום פילנתרופיה והתנדבות – פעילות, לעומת 25% מעמותות שיכון ופיתוח; וכן, 47% מהעמותות הרשומות בתחום חינוך ומחקר ומחקר ו-46% מהעמותות הרשומות בתחום פילנתרופיה והתנדבות – מחזיקות באישור ניהול תקין, לעומת 3% מעמותות שיכון ופיתוח (תרשים 1).

1. שיעור עמותות פעילות ועמותות בעלות אישור ניהול תקין מתוך עמותות רשומות, לפי תחום פעילות

517

9,478

216

139

396

667

497

6,960

1,390

9,923

8,690

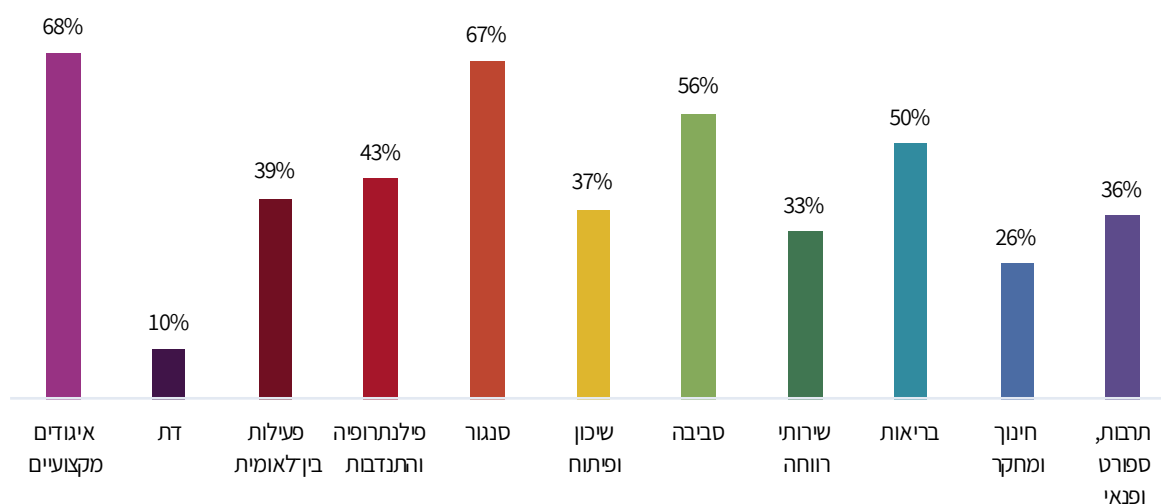
38,873

מספר עמותות רשומות

16,469 עמותות דיווחו על פעילותן בשנת 2018. מעתה ואילך הנתונים יתייחסו לפעילות עמותות אלה בלבד בשנת 2018.

26% מכלל העמותות דיווחו על פעילות בפריסה ארצית. היתר פועלות באזור אחד או יותר. 68% מהעמותות בתחום איגודים מקצועיים ו-67% מהעמותות בתחום סנגור פועלות בפריסה ארצית. זאת לעומת 10% מעמותות דת (תרשים 2).

2. שיעור העמותות הפועלות בפריסה ארצית, לפי תחום פעילות

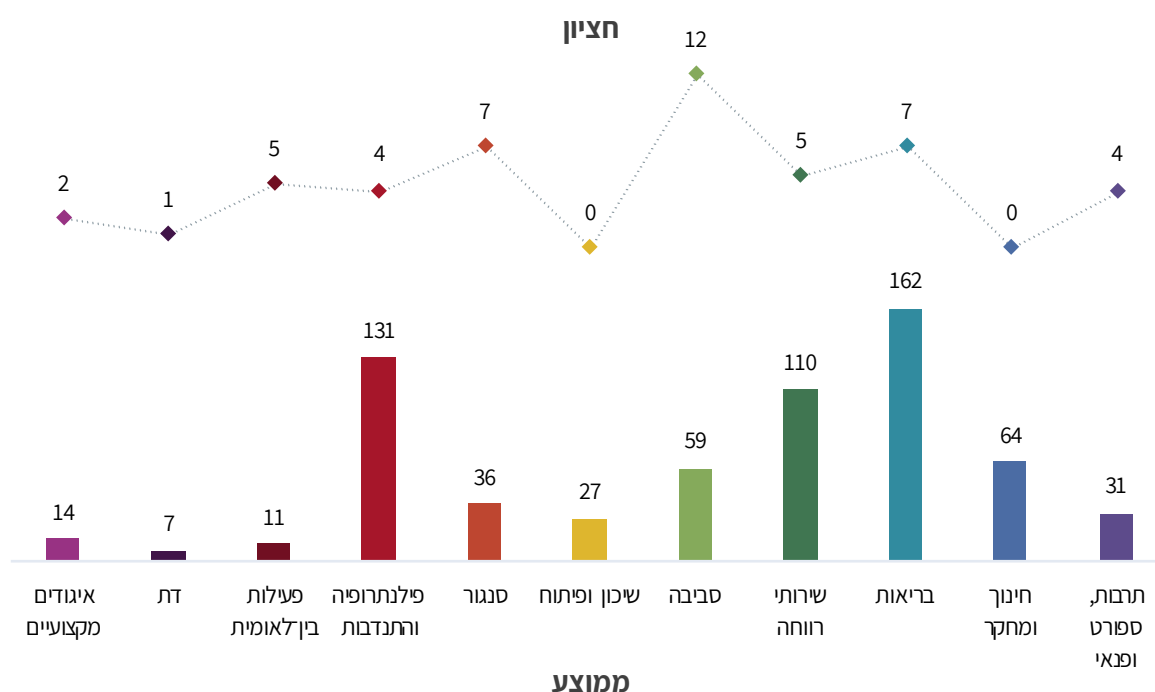

מתנדבים

בעמותות בריאות פעילים 162 מתנדבים בעמותה בממוצע; 131 מתנדבים בממוצע פעילים בעמותת פילנתרופיה והתנדבות ו-110 מתנדבים בממוצע פעילים בעמותת שירותי רווחה. בעמותת דת פעילים בממוצע שבעה מתנדבים. הממוצע בתחום בריאות גבוה בשל מספר מתנדבים גדול מאוד בכמה עמותות ("עזר מציון" ו"יד שרה"), יחד עם מספר עמותות קטן יחסית בתחום. בתחום פילנתרופיה והתנדבות פועלות עמותות אשר מפעילות אלפים רבים של מתנדבים (בעיקר במסגרת שירות לאומי), והיות שמספר העמותות בתחום לא גדול יחסית, הרי שהממוצע גבוה.

יחד עם זאת, הנתון החציוני הגבוה ביותר הוא בתחום סביבה. כך שבמחצית מעמותות סביבה פעילים 12 מתנדבים או יותר. אחריו, בתחומים סנגור ובריאות – במחצית מהעמותות פעילים שבעה מתנדבים או יותר. ואילו במחצית מעמותות שיכון ופיתוח וחינוך ומחקר אין מתנדבים כלל (תרשים 3).

3. מספר מתנדבים ממוצע וחציוני בעמותה, לפי תחום פעילות

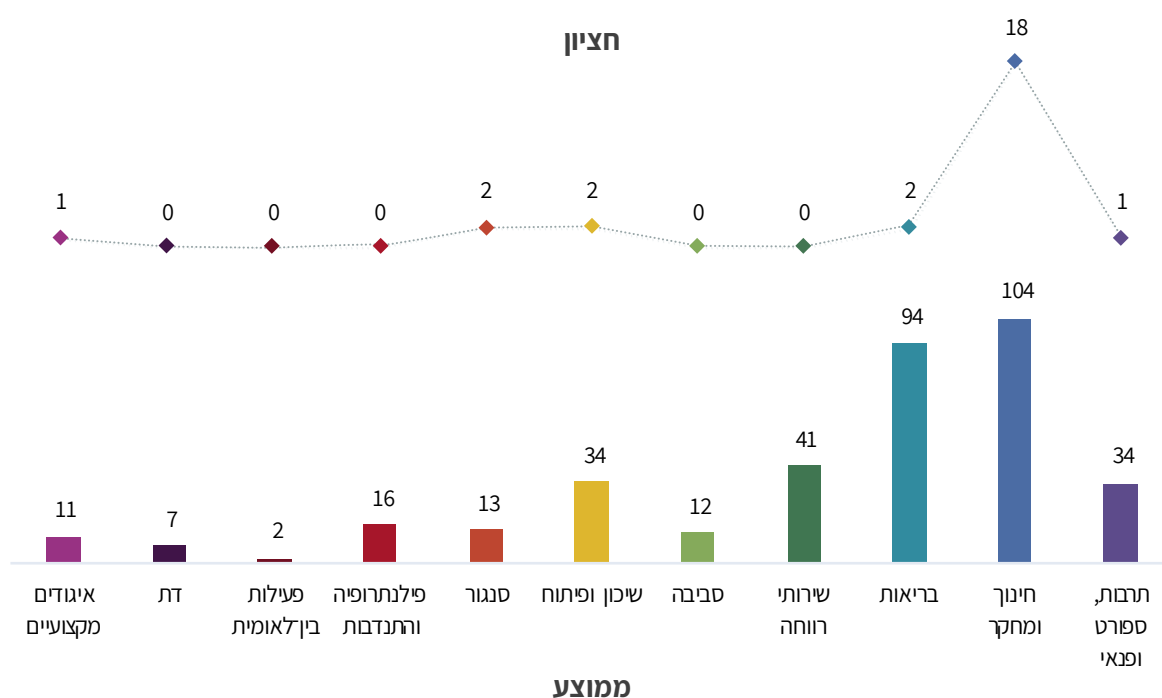

עובדים

בעמותות חינוך ומחקר מועסקים 104 עובדים בעמותה במוצע, ובעמותת בריאות מועסקים במוצע 94 עובדים. זאת לעומת שבעה עובדים במוצע בעמותת דת, ושני עובדים בעמותת פעילות בין-לאומית. ביתר התחומים מועסקים בעמותה בין 11–41 עובדים במוצע.

יחד עם זאת, ברוב התחומים, במחצית מהעמותות מועסקים שני עובדים או פחות, ובחמישה מהם – אין מועסקים כלל במחצית מהעמותות. זאת למעט תחום חינוך ומחקר שבו במחצית מהעמותות מועסקים 18 עובדים לפחות (תרשים 4). הפער בין ממוצע העובדים והחציון בולט במיוחד בתחום בריאות, ומצביע על שונות גדולה מאוד בין העמותות: בתחום זה פועלים כמה מוסדות רפואיים המעסיקים אלפי עובדים, אך לצידם פועלות עמותות בריאות רבות שבהן מעט עובדים יחסית.

4. מספר עובדים ממוצע וחציוני בעמותה, לפי תחום פעילות

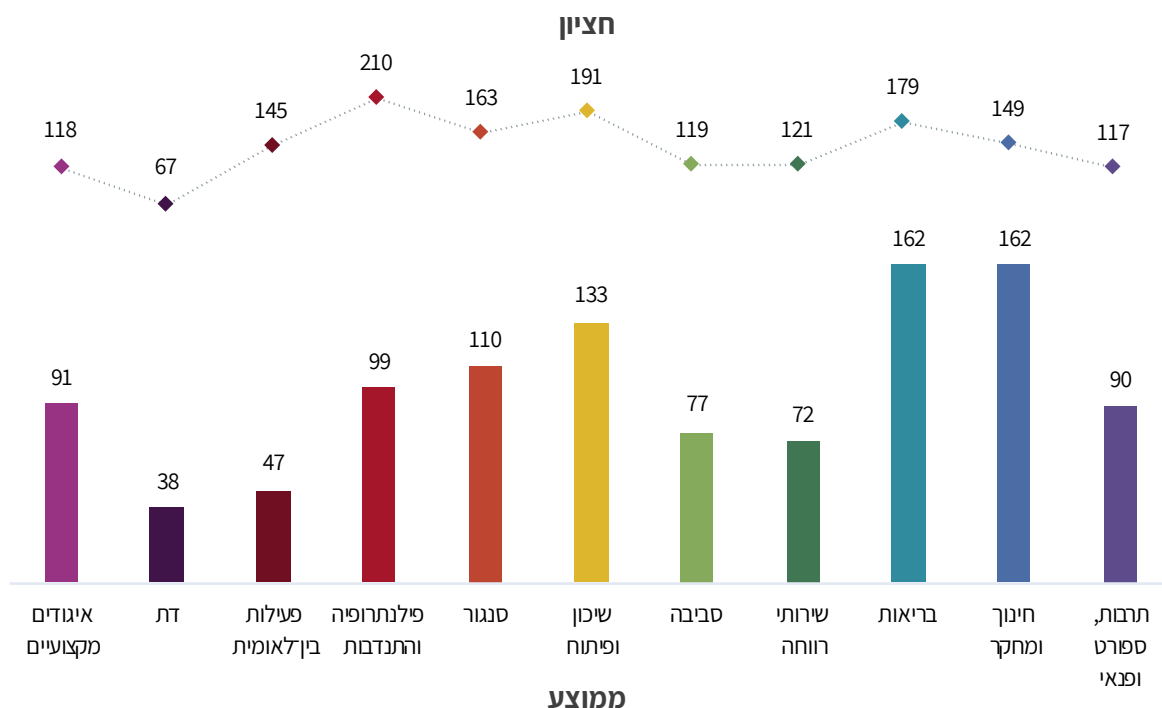

השכר הגבוה בעמותה

השכר הגבוה ביותר בעמותה בתחום חינוך ומחקר ובתחום בריאות הוא 162 אלף ש"ב בשנה בממוצע. בעמותת דת השכר הגבוה ביותר בעמותה הוא 38 אלף ש"ב בממוצע (תרשים 5). אמנם הנתון החציוני הגבוה ביותר הוא בתחום פילנתרופיה והתנדבות, כך שהשכר הגבוה בעמותה במחצית מעמותות פילנתרופיה והתנדבות הוא 210 אלף ש"ב לכל הפחות; אולם דפוס הנתונים החציוניים דומה למדי לדפוס הנתונים הממוצעים. למשל, השכר הגבוה בעמותה בממוצע בתחום דת הוא הנמוך ביותר בהשוואה לנתון הממוצע ביתר התחומים, וכך גם הנתון החציוני בתחום דת הוא הנמוך ביותר; וכשם שהשכר הגבוה בעמותה בממוצע הוא הגבוה ביותר בתחומים חינוך ומחקר ובריאות, הערכים החציוניים בשני תחומים אלה הם מהגבוהים בהשוואה ליתר התחומים (הגם שבשונה מהממוצע אינם הגבוהים ביותר).

חשוב לזכור שגם השכר הגבוה ביותר בעמותה משולם לעיתים עבור משרה חלקית, כך שההבדלים בין התחומים עשויים לשקף גם הבדלים בחלקיות משרה.

5. השכר הגבוה בעמותה בממוצע וערך חציוני באלפי ש"ב, לפי תחום פעילות

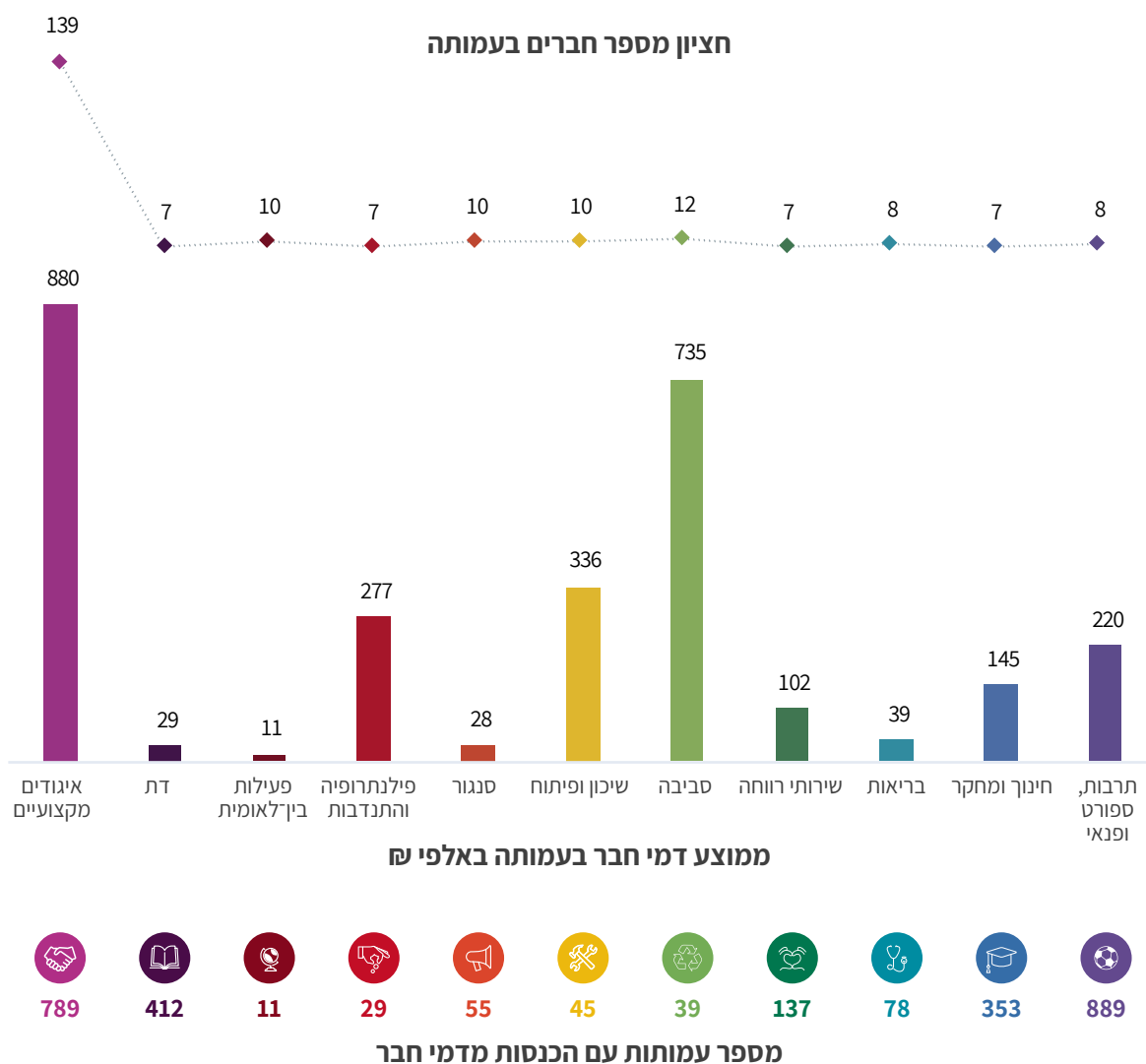

חברים בעמותה

במחצית מהעמותות בתחום איגודים מקצועיים חברים למעלה מ-139 איש ואישה. זאת לעומת פחות מ-12 חברים במחצית מהעמותות בכל אחד מיתר התחומים.

ל-2,237 עמותות היו הכנסות מדמי חבר בסך כולל של 2.2 מיליארד ₪. בתחום איגודים מקצועיים ההכנסות מדמי חבר הסתכמו ב-880 אלף ₪ בממוצע לעמותה, לעומת פחות מ-40 אלף ₪ הכנסות מדמי חבר בממוצע לעמותות בריאות, דת, סנגור ופעילות בין-לאומית (תרשים 6). בתחום סביבה הממוצע (735 אלף ₪) נגזר מהכנסות מדמי חבר בסך 101 מיליון ₪ שהתקבלו ב"ת.מ.י.ר. – תאגיד מחזור יצרנים בישראל בע"מ". בנוסף לנתונים המוצגים בתרשים, מעניין לציין שבמחצית מהעמותות בכל אחד מן התחומים אין כלל הכנסות מדמי חבר.

6. מספר חברים בעמותה והכנסות מדמי חבר, לפי תחום פעילות

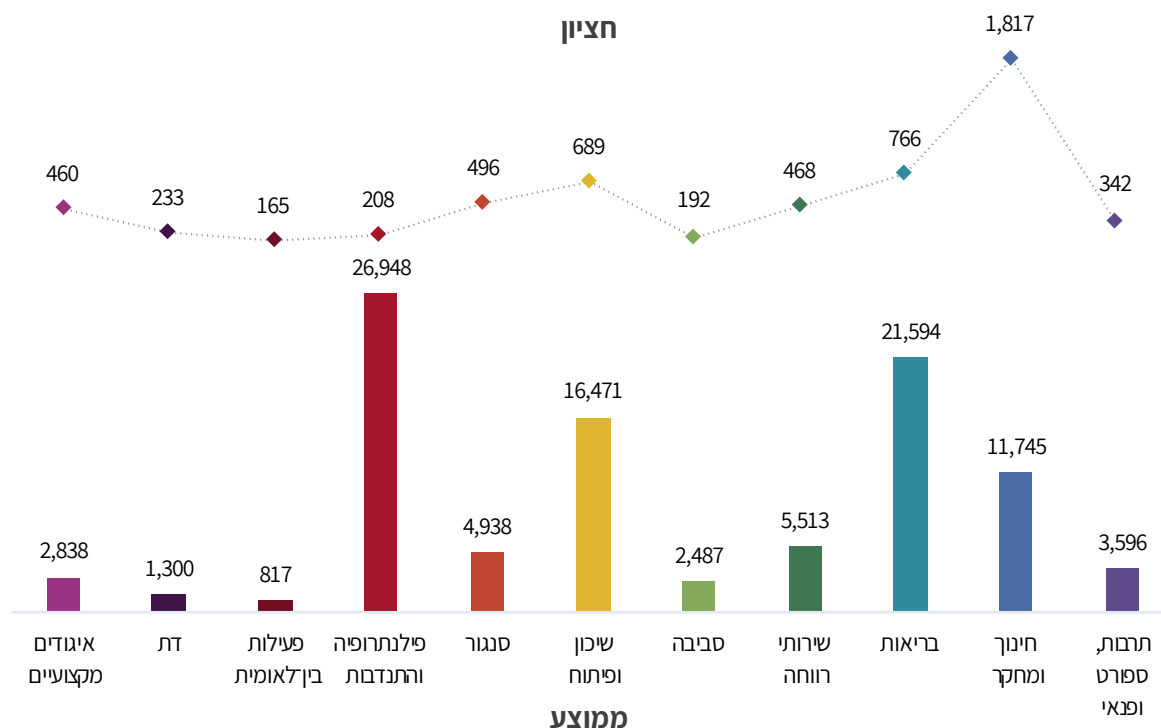

הכנסות

בשנת 2018, בממוצע, סך הכנסות של עמותות פילנתרופיה והתנדבות היה 27 מיליון ₪, של עמותות בריאות – 22 מיליון ₪, של עמותות שיכון ופיתוח – 16 מיליון ₪ ושל עמותות חינוך ומחקר – 12 מיליון ₪. ביתר התחומים סך הכנסות ממוצע של עמותות היה קטן מ-6 מיליון ₪. ההכנסה הממוצעת גדולה מההכנסה החציונית בכל תחומי הפעילות בכמה סדרי גודל. למשל, בתחום שיכון ופיתוח ההכנסה הממוצעת היא 16 מיליון ₪, לעומת הכנסה חציונית בגובה 689 אלף ₪ (כלומר, במחצית מעמותות שיכון ופיתוח ההכנסה השנתית היתה 689 אלף ₪ לעמותה או פחות, ובמחצית ההכנסה היתה 689 אלף ₪ או יותר) (תרשים 7). הפערים בסדרי הגודל בין הממוצע לחציון מצביעים על כך שבכל אחד מהתחומים ישנן מעט עמותות גדולות מאוד (מבחינת היקף הפעילות הכלכלית שלהן) בהשוואה ליתר העמותות בתחום, אשר מושכות את הממוצע כלפי מעלה.

יחד עם זאת שהממוצע גדול מהחציון בכל התחומים בלי יוצא מן הכלל, התחום המוביל על פי כל אחד מהמדדים הללו (ממוצע וחציון) הוא אחר: בעוד שההכנסה הממוצעת הגבוהה ביותר היא בתחום פילנתרופיה והתנדבות (27 מיליון ₪ כאמור), ההכנסה החציונית בתחום זה היא בין הנמוכות (208 אלף ₪). הדבר נובע מכך שבתחום פילנתרופיה והתנדבות העמותות הגדולות המושכות את הממוצע כלפי מעלה, הן גדולות במיוחד בהשוואה לתחומים אחרים (לדוגמא, "מפעל הפיס"¹ עם הכנסות של 1.8 מיליארד ₪²), לצד שיעור גדול יחסית של עמותות קטנות מאוד. לעומת זאת, בתחום חינוך ומחקר, ההכנסה הממוצעת היא השלישית בגודלה בהשוואה לתחומים האחרים, אך ההכנסה החציונית היא הגבוהה ביותר, ויתרה מזאת, היא גבוהה בהרבה מבכל יתר התחומים (1.8 מיליון ₪). דפוס זה נובע מכך שבתחום חינוך ומחקר יש שיעור גדול של עמותות שהכנסותיהן בינוניות ואף גבוהות בהשוואה לתחומים אחרים. ההכנסות של עמותות בתחום פעילות בין-לאומית הן הקטנות ביותר, גם בממוצע (817 אלף ₪) וגם בחציון (165 אלף ₪). הדבר מצביע על כך שבתחום זה יש מעט מאוד עמותות גדולות, והרוב המכריע של העמותות הן קטנות למדי.

7. סך הכנסות של עמותות בממוצע וערך חציון באלפי ₪, לפי תחום פעילות

¹ במסגרת עיבוד הנתונים לשנתון נבחן הסיווג העצמי של 165 העמותות הגדולות. הסיווג של חלק מהן שונה בהתבסס על סיווג למ"ס בהתאם לתקן ICNPO, ובהן "מפעל הפיס", "קרן לרווחת נפגעי השואה", ו"עמותת קרן רש"י" המוזכרת בחלק זה. לפירוט נוסף ראו במבוא בעמ' 10.

² נתוני "מפעל הפיס" בשנתון אינם כוללים הכנסות והוצאות הקשורות בהגדרות זכויות, כך שההכנסות מתייחסות רק לעודף מפעילות זו.

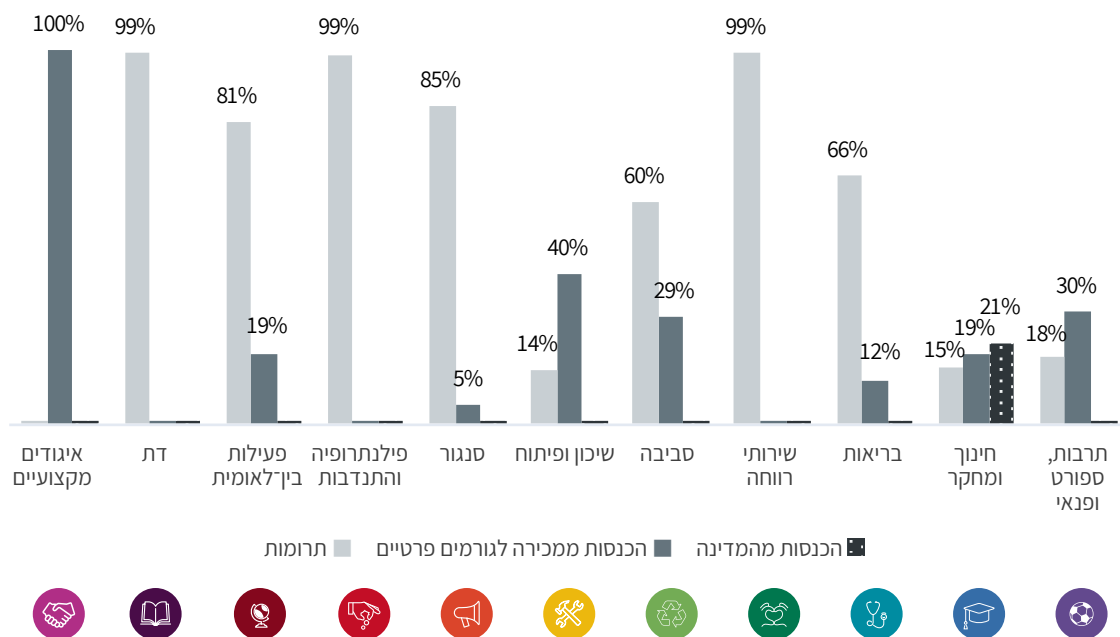
מקורות מימון

העמותות בתחומים השונים נבדלות גם בדפוסי המימון שלהן. שלושת מקורות המימון הם: המדינה, מכירות לגורמים פרטיים ותרומות (תרשים 8). הכנסות **מהמדינה** כוללות כספים שהועברו מהממשלה, מרשויות מקומיות ומיחידות ממשלתיות אחרות בדרכים שונות: כספי תמיכות והקצבות; וכספים ששולמו לעמותות עבור אספקת שירותים לציבור, במסגרת התקשרויות עמן. למעט תחום חינוך ומחקר שבמחצית מהעמותות בו הכנסות מהמדינה היוו 21% או יותר מסך הכנסות העמותה, ביתר התחומים למחצית מהעמותות (לפחות) לא היו הכנסות מהמדינה כלל בשנת 2018.

הכנסות **ממכירת שירותים לגורמים פרטיים** כוללות תמורה עבור מתן שירותים ליחידים ולמשקי בית, לעמותות אחרות, לעסקים, ולמעשה לכל גורם שאינו ממשלתי. כמו כן, הן כוללות הכנסות מדמי חבר והכנסות אחרות. מחצית מעמותות איגודים מקצועיים נסמכו אך ורק על מכירות לגורמים פרטיים; במחצית מעמותות שיכון ופיתוח 40% מההכנסות או יותר התקבלו ממכירות לגורמים פרטיים; ובמחצית מעמותות דת, פילנתרופיה והתנדבות ושירותי רווחה לא היו כלל הכנסות ממכירות לגורמים פרטיים.

הכנסות **מתרומות** כוללות תרומות מישראל ומחו"ל, לרבות מענקים מקרנות. תרומות היו מקור המימון השכיח ביותר בשנת 2018, במובן זה שלמעט תחום איגודים מקצועיים, במחצית מהעמותות בכל אחד מהתחומים התקבלו תרומות כלשהן, וברוב התחומים תרומות הן מקור המימון העיקרי של מחצית מהעמותות לפחות. למשל, במחצית מהעמותות בכל אחד מהתחומים דת, פילנתרופיה והתנדבות ושירותי רווחה 99% או יותר מן ההכנסות התקבלו מתרומות (ובמחצית האחרת של העמותות בכל אחד מהתחומים הללו **פחות** מ-99% מההכנסות התקבלו מתרומות), במחצית מעמותות סנגור 85% או יותר מההכנסות התקבלו מתרומות, ובמחצית מעמותות פעילות בין-לאומית 81% או יותר מההכנסות התקבלו מתרומות.

8. מקורות מימון: הכנסות מהמדינה, ממכירות לגורמים פרטיים ומתרומות, אחוז חציוני, לפי תחום פעילות

2.8 מיליארד ₪
תמיכות לפי סעיף
'א3

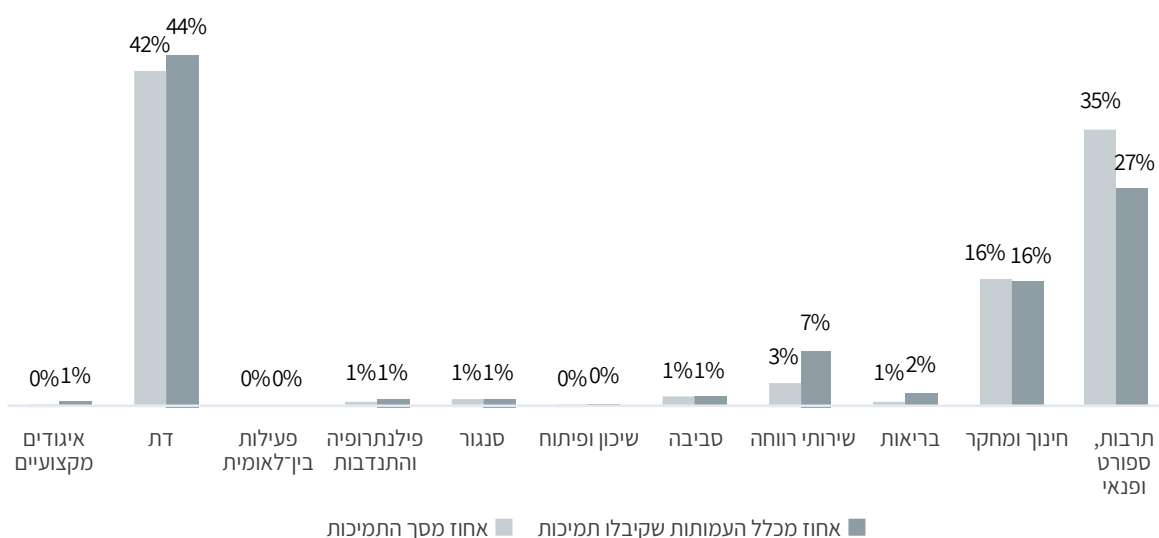

2,480 עמותות
קיבלו תמיכות
לפי סעיף 'א3

תמיכות לפי סעיף 'א3

חלק מן ההכנסות מהמדינה, הן הכנסות מתמיכות לפי סעיף 'א3 לחוק יסודות התקציב, תשמ"ה-1985. על פי נתוני אגף החשב הכללי (חשכ"ל) במשרד האוצר, התמיכות לפי סעיף 'א3 אשר הועברו לעמותות הכלולות בשנתון עבור שנת 2018, הסתכמו ב-2.8 מיליארד ₪. התמיכות הללו התקבלו ב-2,480 עמותות בסך הכל. 44% מהן פעלו בתחום דת, 27% - בתרבות, ספורט ופנאי, 16% - בחינוך ומחקר ויתר 13% הן עמותות משמונת תחומי הפעילות האחרים. בהתאמה, 42% מסך התמיכות הגיעו לעמותות דת, 35% - לתרבות ספורט ופנאי, 16% - לחינוך ומחקר, ויתר 7% הגיעו לעמותות מן התחומים האחרים (תרשים 9).³

9. תמיכות לפי סעיף 'א3, בחלוקה לתחומי פעילות

16

1,095

0

19

21

9

31

175

43

390

681

מספר עמותות שקיבלו תמיכות לפי סעיף 'א3

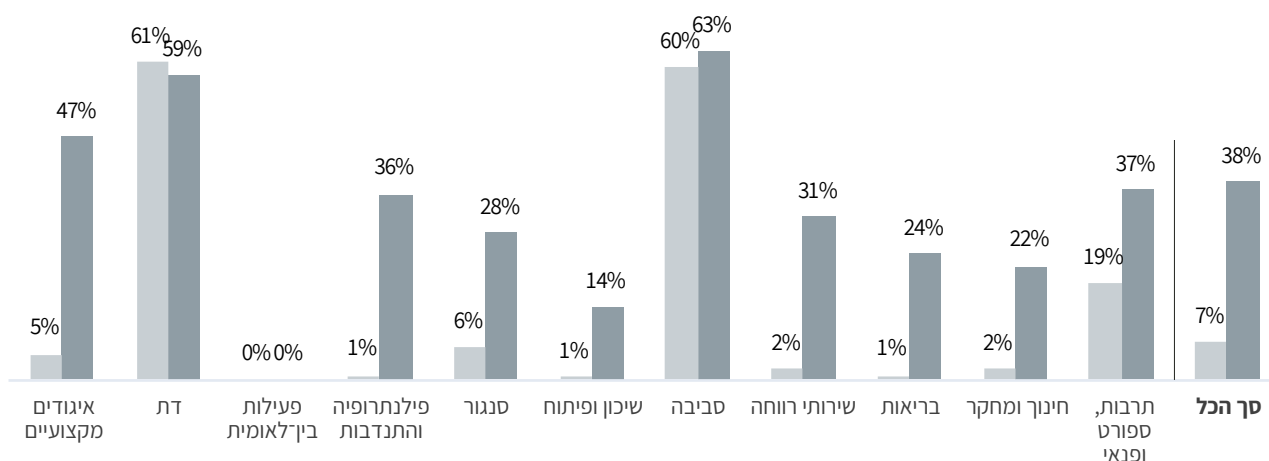
³ חשוב לציין שהתמיכות ניתנות לטובת פעילות מסוימת, שלא דווקא תואמת את סיווג העמותה. לדוגמה, עמותות דת רבות מקבלות תמיכות לטובת מתן שירותי רווחה וחינוך.

חשוב להבהיר שתמיכות לפי סעיף 3א' מהוות רק חלק קטן מכלל ההכנסות שמתקבלות בעמותות מהמדינה. מבחינה של נתוני חשכ"ל אודות התמיכות שהועברו לעמותות על פי סעיף 3א', מול דיווחי העמותות עצמן ביחס לכספים שקיבלו מהמדינה בערוצים השונים (בין אם כתמיכות והקצבות, ובין אם בתמורה לשירותים שסיפקו לציבור), עולה שבשנת 2018, התמיכות לפי סעיף 3א' על פי נתוני חשכ"ל, בסך 2.8 מיליארד ש, מהוות 7% מסך הכספים שהתקבלו בעמותות מהמדינה – בסך כולל של 38 מיליארד ש (על פי דיווחי העמותות).

כך למשל, 1,095 העמותות בתחום דת אשר קיבלו תמיכות לפי סעיף 3א' הן 59% מכלל העמותות בתחום דת אשר דיווחו על הכנסות כלשהן מהמדינה, וסך התמיכות לפי סעיף 3א' שקיבלו עמותות אלה מהווה 61% מסך ההכנסות מהמדינה שהתקבלו בעמותות דת. 390 עמותות חינוך ומחקר שקיבלו תמיכות לפי סעיף 3א' הן 22% מעמותות חינוך ומחקר אשר דיווחו על הכנסות מהמדינה, וסך התמיכות לפי סעיף 3א' שקיבלו מהווה 2% בלבד מהכנסותיהן של עמותות חינוך ומחקר מהמדינה (תרשים 10).

הפער בין סך התמיכות לפי סעיף 3א' ובין דיווחי העמותות על הכנסות מהמדינה מצביע על כך שסעיף 3א' הוא ערוץ אחד להעברת כספים מהמדינה לעמותות, אך ישנם ערוצים נוספים ונרחבים, ביניהם תשלום המדינה בעבור אספקת שירותים לציבור (למשל בעבור טיפול סיעודי שמעניקות עמותות שירותי רווחה, או תשלום דמי לידה על ידי הביטוח הלאומי לבתי החולים בעבור כל לידה); הקצבות ותמיכות שונות (למשל הקצבות הועדה לתכנון ולתקצוב למוסדות להשכלה גבוהה, הקצבות משרד החינוך לשעות הוראה בבתי הספר); וכדומה.

10. חלקן של תמיכות לפי סעיף 3א' מתוך כלל ההכנסות מהמדינה, לפי תחום פעילות

■ אחוז העמותות שקיבלו תמיכות לפי סעיף 3א' מתוך מספר העמותות שקיבלו כסף מהמדינה
 ■ אחוז תמיכות לפי סעיף 3א' מתוך כלל ההכנסות מהמדינה בתחום

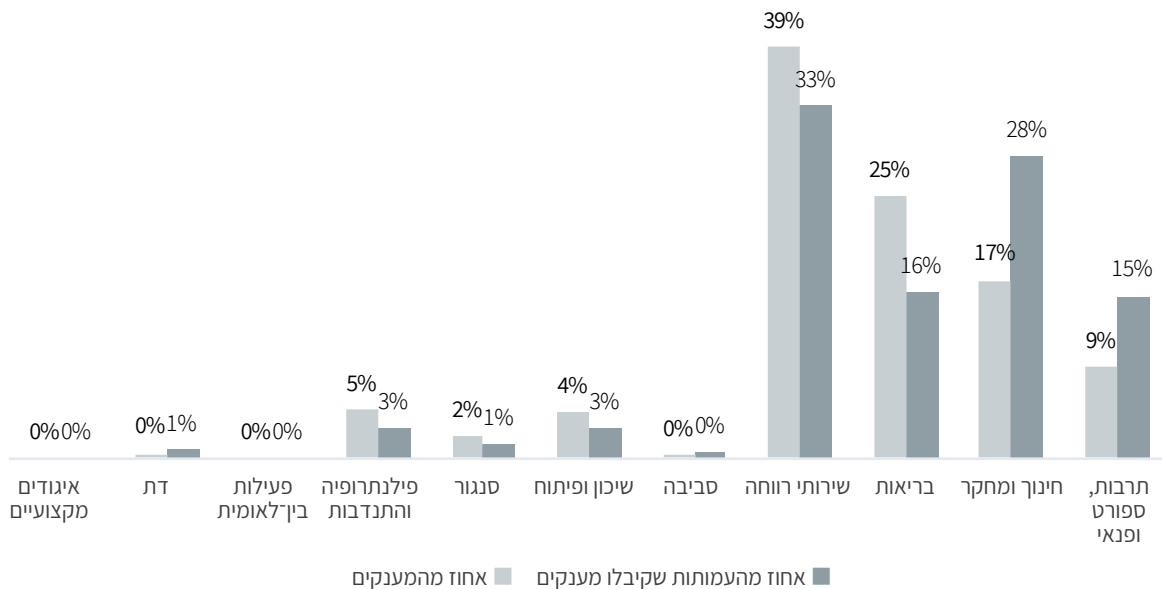
מספר עמותות שקיבלו תמיכות לפי סעיף 3א'

מענקים מקרנות הביטוח הלאומי

ערוץ נוסף שדרכו עמותות מקבלות כספים מהמדינה הוא מענקים מקרנות הביטוח הלאומי. המענקים הללו ניתנים על ידי חמש קרנות הביטוח הלאומי – קרן נכים, קרן סיעוד, קרן ילדים, קרן מפעלים מיוחדים וקרן מנוף – לאחר בחינת בקשות מטעם העמותות על פי מבחנים המפורסמים בקולות קוראים. חשוב להבהיר שכספים אלה לא כוללים את תשלומי הביטוח הלאומי לעמותות עבור שירותים שהן מספקות.

על פי נתוני קרנות הביטוח הלאומי, בשנת 2018, סך המענקים שהועברו לעמותות (הכוללות בשנתון) הסתכמו ב-121 מיליון ₪. המענקים הללו התקבלו ב-257 עמותות. על פי סיווג העמותות לתחומי פעילות, 33% מהעמותות שקיבלו מענקים פעלו בתחום שירותי רווחה, 28% – בחינוך ומחקר, 16% – בבריאות, 15% – בתרבות, ספורט ופנאי, ויתר 8% הן עמותות משבעת תחומי הפעילות האחרים. 39% מסך המענקים הגיעו לעמותות שירותי רווחה, 25% – לבריאות, 17% – לחינוך ומחקר, ויתר 19% מן המענקים הגיעו לעמותות מן התחומים האחרים (תרשים 11).

11. מענקים מקרנות הביטוח הלאומי, בחלוקה לתחומי פעילות

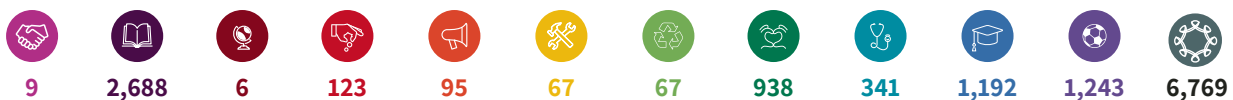
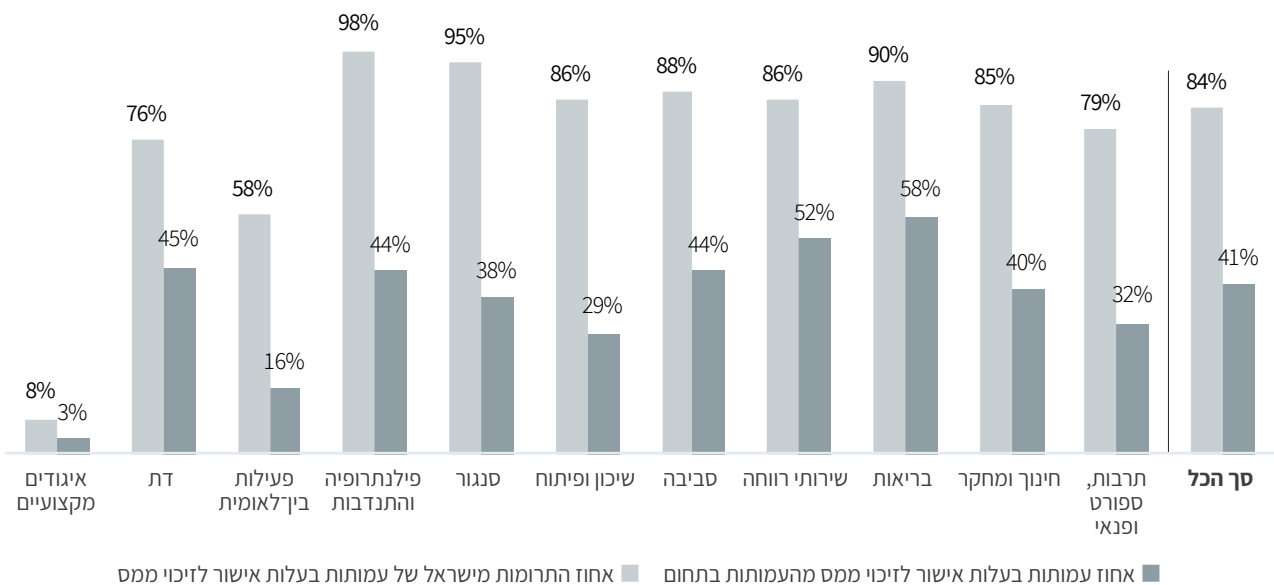
מספר עמותות שקיבלו מענקים

אישור לזיכוי ממס בגין תרומה

מעבר לתמיכה ישירה של המדינה בעמותות (לדוגמא, תמיכות לפי סעיף 3א' ומענקים מקרנות הביטוח הלאומי), המדינה תומכת בעמותות גם באופן עקיף, זאת באמצעות מתן זיכוי ממס בגין תרומות לעמותה. אישור לזיכוי ממס בגין תרומה אשר ניתן לעמותה לפי סעיף 46(א) לפקודת מס הכנסה, מאפשר לתורמים לעמותה להגיש בקשה לזיכוי ממס בגין תרומתם. תכלית האישור היא לאפשר לעמותה להגדיל את היקף התרומות שהיא מצליחה לגייס. תמריץ זה הניתן על ידי המדינה לתורמים, הוא למעשה תמיכה עקיפה של המדינה בעמותות, מעצם הוויתור של המדינה על חלק מתשלומי מס ההכנסה של נישומים תורמים.

על פי נתוני רשות המיסים, בשנת 2018 ל-6,769 מהעמותות הכלולות בשנתון (41%) היה אישור לזיכוי ממס בגין תרומה. סך התרומות מישראל (לא כולל תרומות מקרנות) שהן קיבלו היווה 84% מסך התרומות מישראל שקיבלו כלל העמותות. משמעות הדבר ש-16% מהתרומות מישראל, כלומר תרומות בסך של 1.6 מיליארד ש"ח, הוענקו לעמותות מבלי שהתורמים יכלו לקבל הטבת מס בגינן. ל-58% מן העמותות לכל היותר בכל אחד מתחומי הפעילות היה אישור לזיכוי ממס בגין תרומה. במרבית התחומים, סך התרומות מישראל שהתקבלו בעמותות בעלות אישור נע בין 76%-98% מסך התרומות מישראל שהתקבלו בכלל העמותות בתחום. זאת למעט תחום איגודים מקצועיים שבו 3% העמותות בעלות אישור לזיכוי ממס קיבלו 8% מכלל התרומות מישראל לתחום, ותחום פעילות בין-לאומית שבו 16% העמותות בעלות האישור קיבלו 58% מן התרומות מישראל שהתקבלו בתחום (תרשים 12).

12. חלקן של עמותות בעלות אישור לזיכוי ממס מכלל העמותות, לפי תחום פעילות

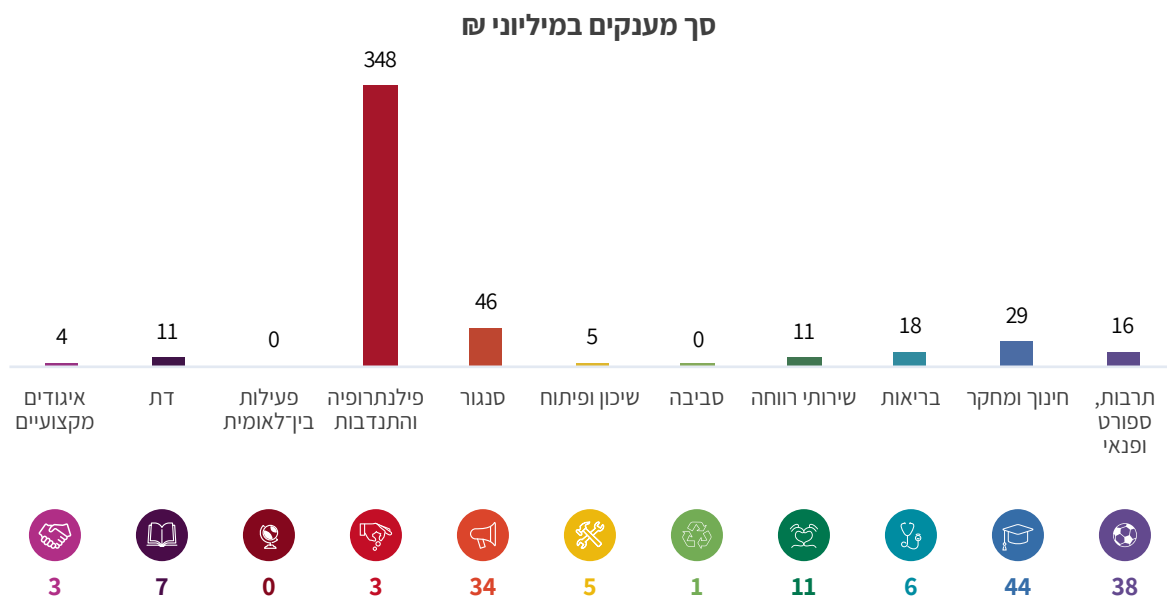

מספר עמותות עם אישור לזיכוי ממס

מענקים מישות מדינית זרה

עמותות חייבות בדיווח על מענקים ותרומות מישות מדינית זרה.⁴ בשנת 2018 מספר קטן של עמותות (152) קיבלו מענקים מישות מדינית זרה, אשר הסתכמו ב-489 מיליון ₪ (תרשים 13). תחום פילנתרופיה והתנדבות בולט בהשוואה ליתר התחומים, עם מענקים מישות מדינית זרה בסך כולל של 348 מיליון ₪ שהתקבלו בשלוש עמותות בתחום. חלק הארי של סך המענקים התקבל ב"הקרן לרווחת נפגעי השואה": 346 מיליון ₪, שהם למעשה 99% מסך המענקים בתחום ו-71% מסך המענקים הכולל. מרבית העמותות המדווחות על מענקים מישות מדינית זרה מרוכזות בתחומים חינוך ומחקר, תרבות ספורט ופנאי וסנגור (44, 38 ו-34 עמותות בהתאמה). יחד עם זאת 12% מהעמותות בתחום סנגור קיבלו מענקים מישות מדינית זרה, לעומת 8% מהעמותות לכל היותר בכל יתר התחומים.

13. מספר עמותות שקיבלו מענקים מישות מדינית זרה, וסך המענקים במיליוני ₪, לפי תחום פעילות

⁴ חובת הדיווח על תרומות מישות מדינית זרה קבועה בחוק חובת גילוי לגבי מי שנתמך על ידי ישות מדינית זרה, התשע"א-2011 ובסעיף 36א(ב) לחוק העמותות, תש"ם-1980.

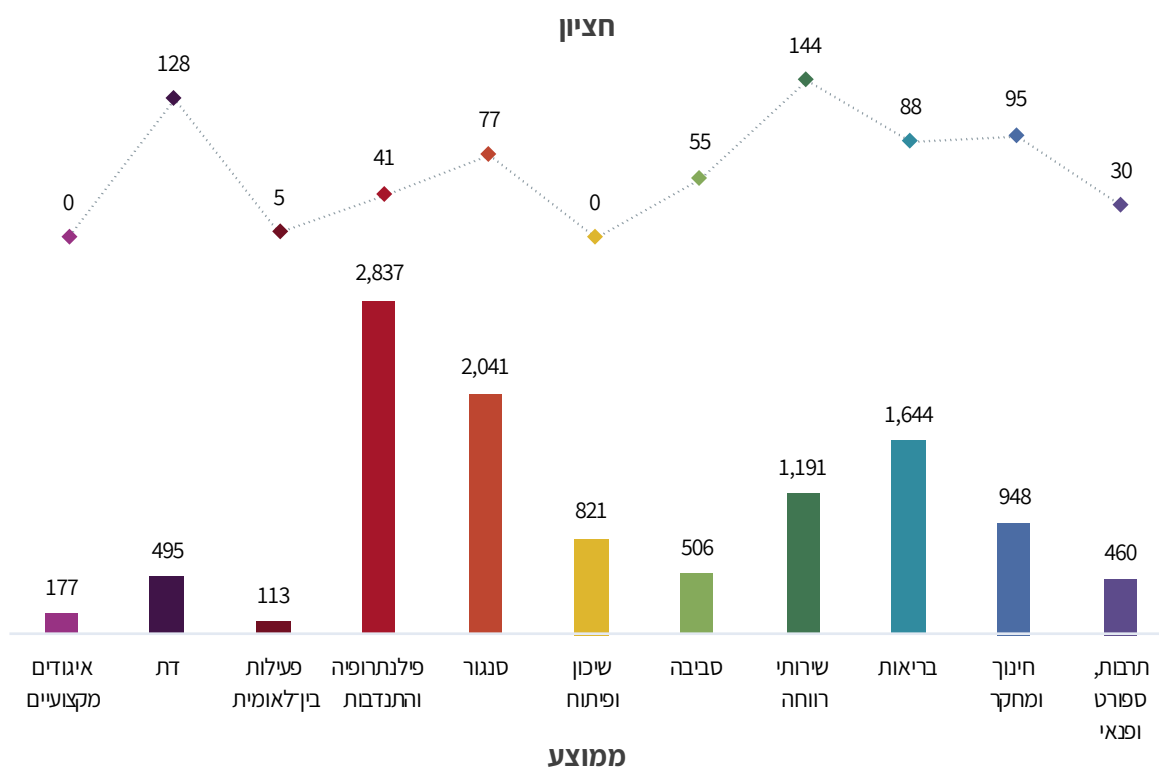
תרומות

עמותות מגייסות ומקבלות תרומות מיחידים, מעסקים ומקרנות בישראל ובחו"ל. בסך הכל בשנת 2018 התקבלו תרומות מישראל בסך 12.3 מיליארד ש"ח, ותרומות מחו"ל בסך 8.4 מיליארד ש"ח.

עמותות בתחום פילנתרופיה והתנדבות קיבלו בשנת 2018 תרומות מישראל (לרבות מענקים מקרנות) בסך 2.8 מיליון ש"ח בממוצע לעמותה. עמותת סנגור קיבלה 2 מיליון ש"ח בממוצע ועמותת בריאות קיבלה 1.6 מיליון ש"ח בממוצע מתרומות מישראל. זאת לעומת 177 אלף ש"ח ו-113 אלף ש"ח תרומות מישראל שהתקבלו בממוצע בעמותות איגודים מקצועיים ובעמותות פעילות בין-לאומית בהתאמה. יחד עם זאת הערכים החציוניים הגבוהים ביותר הם בתחומים שירותי רווחה ודת. כך שבמחצית מעמותות שירותי רווחה התרומות מישראל הסתכמו ב-144 אלף ש"ח לכל הפחות, ובמחצית מעמותות דת הן הסתכמו ב-128 אלף ש"ח לכל הפחות. מחצית מעמותות שיכון ופיתוח ואיגודים מקצועיים לא קיבלו כלל תרומות מישראל (תרשים 14).

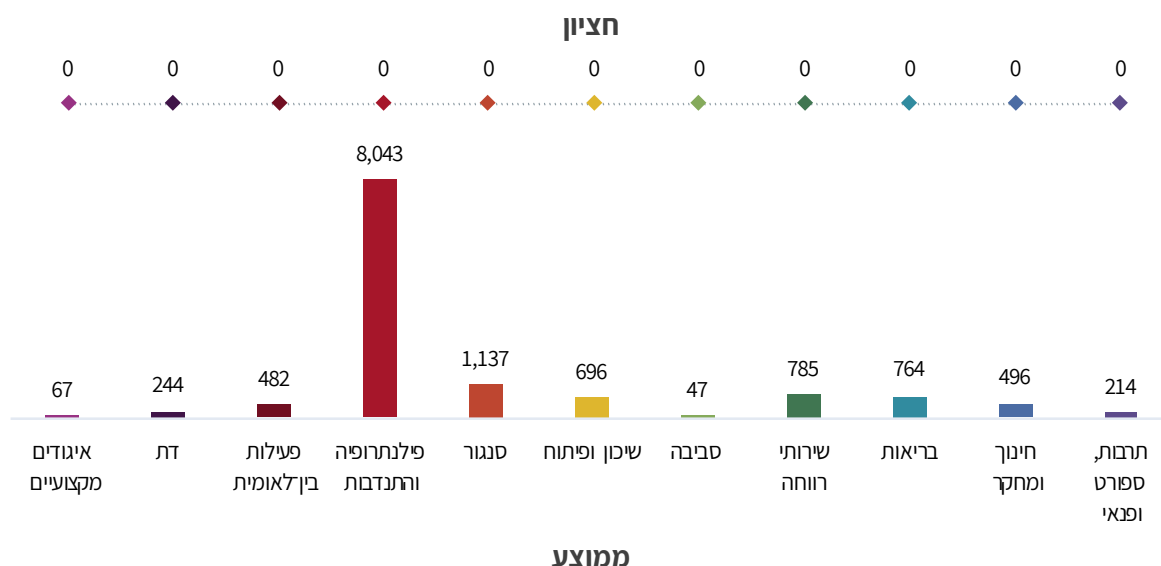
ההבדלים בתחומים הבולטים אשר עולים מהניתוח על פי כל אחד מהמדדים (ממוצע וחציון), מצביעים גם על שונות בריכוזיות התרומות, וגם על תקרת תרומות שונה. כך, למעלה מ-80% מהתרומות מישראל שהתקבלו בעמותות פילנתרופיה והתנדבות התרכזו בידי 5% מהעמותות בתחום, וסך התרומות מישראל הגבוה ביותר בתחום היה 149 מיליון ש"ח (ב"עמותת קרן רש"י"); ואילו בתחום דת התרומות מבוזרות הרבה יותר, כך ש-80% מהתרומות מישראל לעמותות דת התקבלו ב-20% מהעמותות בתחום, וסך התרומות מישראל הגבוה ביותר היה 49 מיליון ש"ח (ב"הידברות – ארגון לקירוב לבבות").

14. סך תרומות מישראל (לרבות מקרנות) שהתקבלו בעמותה בממוצע וערך חציוני באלפי ש"ח, לפי תחום פעילות

התמונה המתקבלת מנתוני התרומות מחו"ל חד־גונית יותר במובנים רבים: בממוצע, בשנת 2018 עמותת פילנתרופיה והתנדבות קיבלה תרומות מחו"ל בסך 8 מיליון ₪. ביתר התחומים עמותה קיבלה בממוצע תרומות מחו"ל בטווח שבין 1.1 מיליון ₪ (בתחום סנגור) לבין 47 אלף ₪ (בתחום סביבה). בכל התחומים בלי יוצא מן הכלל, לפחות מחצית מהעמותות לא קיבלו כלל תרומות מחו"ל בשנת 2018 (תרשים 15). למעשה, רק 22% מכלל העמותות דיווחו על תרומות כלשהן מחו"ל.

15. סך תרומות מחו"ל שהתקבלו בעמותה בממוצע וערך חציוני באלפי ₪, לפי תחום פעילות

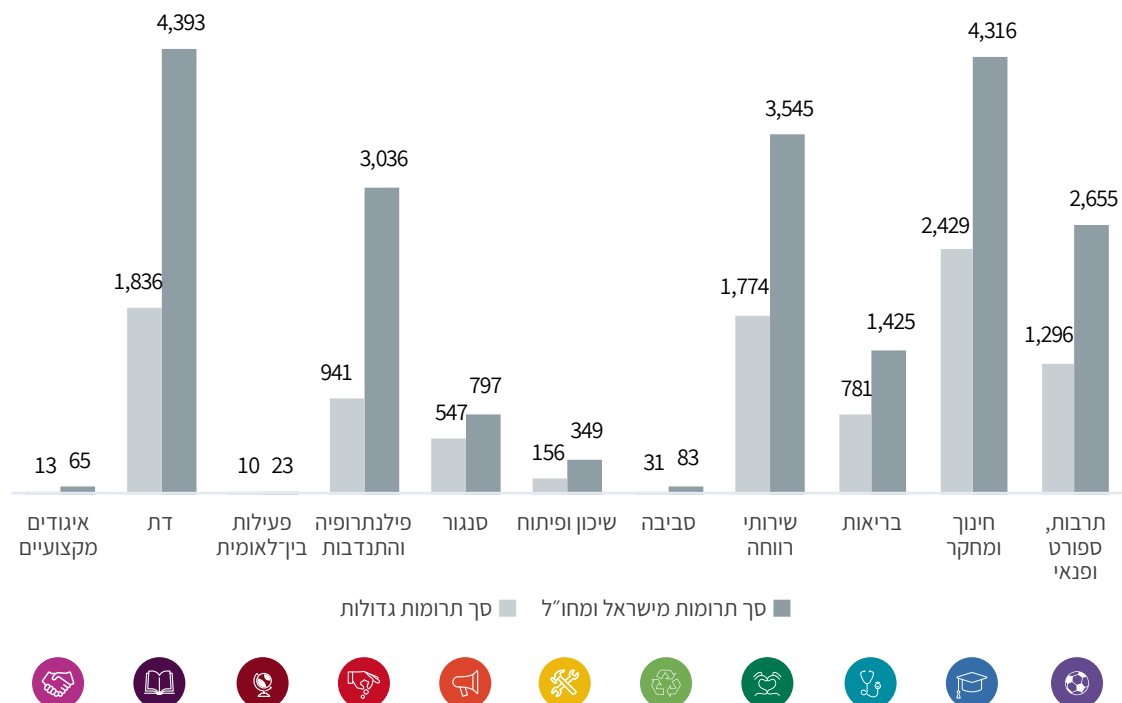
תרומות גדולות

בדיווח לרשם העמותות, עמותות נדרשות לפרט נתונים אודות תרומות גדולות שקיבלו. הן חייבות בדיווח על כל תרומה בסך 100 אלף ש"ח ומעלה.⁵ בשנת 2018, מתוך סך תרומות כולל של 20.7 מיליארד ש"ח שהתקבלו בעמותות, 9.8 מיליארד ש"ח התקבלו מתרומות גדולות: עמותות דיווחו על 4,989 תרומות גדולות מישראל בסך כולל של 3.2 מיליארד ש"ח ועל עוד 5,008 תרומות גדולות מחו"ל בסך כולל של 6.6 מיליארד ש"ח.

ראוי להבהיר שסך התרומות מישראל (גם הסך הכולל וגם סך התרומות הגדולות) לא משקף רק תרומות חדשות, אלא כולל במידה מסוימת גם "ספירה כפולה". זאת, היות שתרומות נספרות פעם אחת כשהן מתקבלות בעמותה מסוימת, ואם אותה עמותה נתנה מענקים לעמותות אחרות, הרי שאותן תרומות נספרות פעם נוספת כמענקים מקרנות בעמותות המקבלות (מענקים מקרנות כלולים גם הם בתרומות מישראל). כמובן שהספירה עשויה אף להיות משולשת אם הכספים הועברו פעם נוספת בין עמותות. אמנם בהתבסס על הדיווח הקיים לא ניתן למדוד במדויק את היקף הספירה הכפולה בשנת 2018, אולם ניתן לאמוד אותו בסדר גודל של 3 מיליארד ש"ח.

סך התרומות הכולל מישראל ומחו"ל הוא הגבוה ביותר בתחום דת (4.4 מיליארד ש"ח) ובתחום חינוך ומחקר (4.3 מיליארד ש"ח). שני התחומים הללו בולטים גם בשיעור התרומות הגדולות: בתחום חינוך ומחקר 56% מסך התרומות בתחום התקבלו מתרומות גדולות (2.4 מיליארד ש"ח); ובתחום דת 42% מסך התרומות בתחום התקבלו מתרומות גדולות (1.8 מיליארד ש"ח). יחד עם זאת, בתחום סנגור שיעור התרומות הגדולות הוא הגבוה ביותר (69%) אולם סכום התרומות בינוני בהשוואה לתחומים האחרים (547 מיליון ש"ח) (תרשים 16).

16. סך תרומות מישראל ומחו"ל, וסך תרומות גדולות, במיליוני ש"ח, לפי תחום פעילות

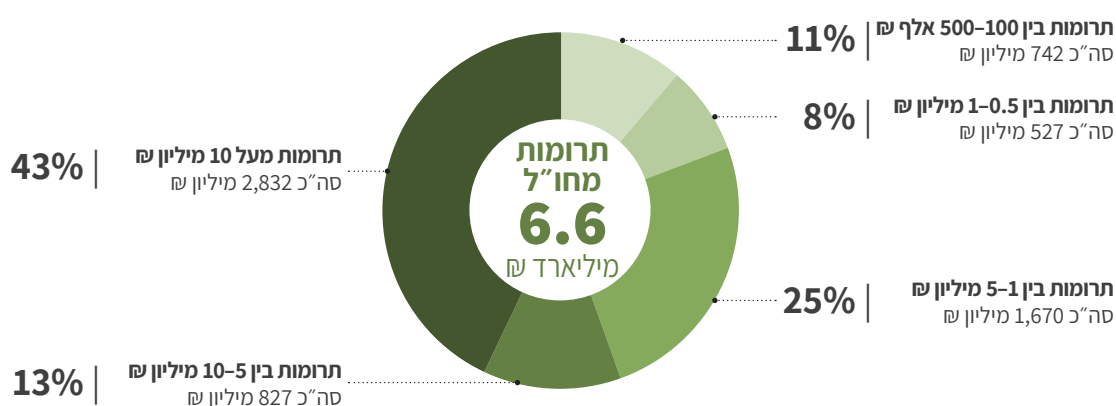
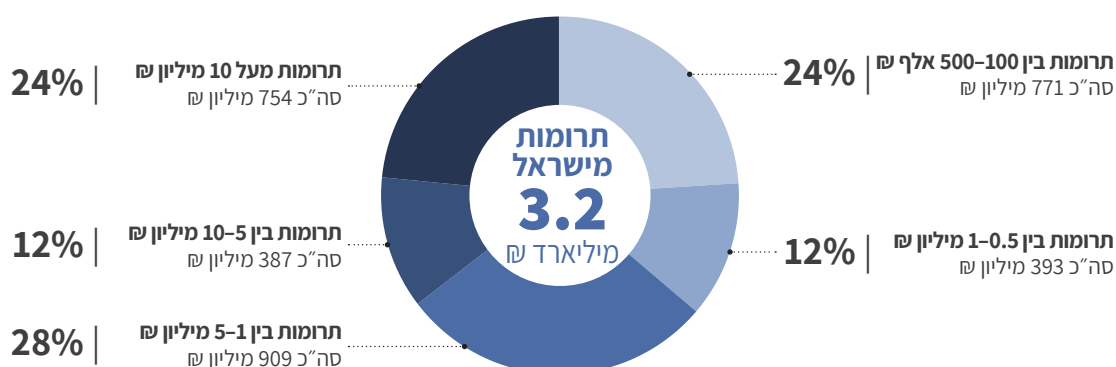

⁵ בתנאים מסוימים עמותות מחויבות גם בדיווח על תרומות שמעל 50 אלף ש"ח. אולם, מאחר והדיווח על תרומות בטווח התרומות של עד 100 אלף ש"ח הוא חלקי מאוד והסכום הכולל שלהן מהווה 0.1% מהתרומות הגדולות, נתוני התרומות הגדולות המוצגים כאן כוללים תרומות מעל 100 אלף ש"ח בלבד.

בשנת 2018, 43% מסך התרומות הגדולות מחו"ל התקבלו מתרומות בסכומים שמעל 10 מיליון ש"ח כל אחת (תרשים 17): 99 תרומות בסך כולל של 2.8 מיליארד ש"ח. זאת בהשוואה ל-24% מהתרומות הגדולות מישראל שהתקבלו מתרומות בסכומים שמעל 10 מיליון ש"ח כל אחת (34 תרומות בסך כולל של 754 מיליון ש"ח). כך שבטווח תרומה זה התרומות מחו"ל גדולות (במספרן ובסך הכולל) פי שלושה ויותר מהתרומות מישראל, בעוד שבתמונה הכוללת סך התרומות הגדולות מחו"ל גדול פי שניים מהתרומות הגדולות מישראל.

3,867 תרומות גדולות מישראל ו-3,256 תרומות גדולות מחו"ל התקבלו מתרומות שבין 100-500 אלף ש"ח כל אחת (למעלה משני שלישי ממספר התרומות הגדולות). יחד עם זאת הסך הכולל של תרומות אלה היווה 24%-11% מסך התרומות הגדולות מישראל ומחו"ל בהתאמה.

17. תרומות גדולות לפי טווח תרומה

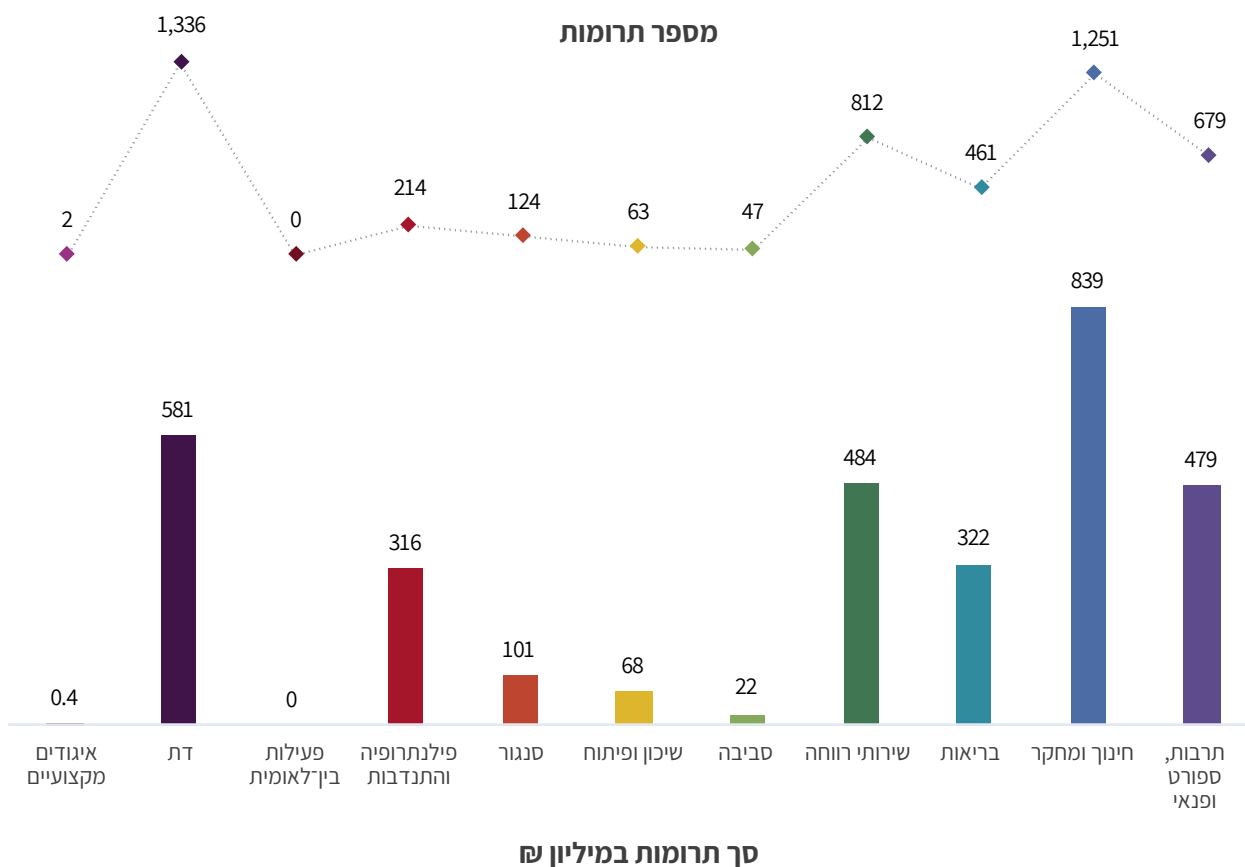

4,989
תרומות גדולות
מישראל בסך
3.2 מיליארד ₪

תחום דת ותחום חינוך ומחקר בולטים במספר התרומות הגדולות מישראל (1,336 ו-1,251 בהתאמה). בתחום חינוך ומחקר התרומות הגדולות מישראל מסתכמות ב-839 מיליון ₪, ובתחום דת הן מסתכמות ב-581 מיליון ₪. בתחום איגודים מקצועיים התקבלו שתי תרומות גדולות בסך כולל של 400 אלף ₪, ובתחום פעילות בין-לאומית לא התקבלו כלל תרומות גדולות מישראל (תרשים 18).

18. תרומות גדולות מישראל, לפי תחום פעילות

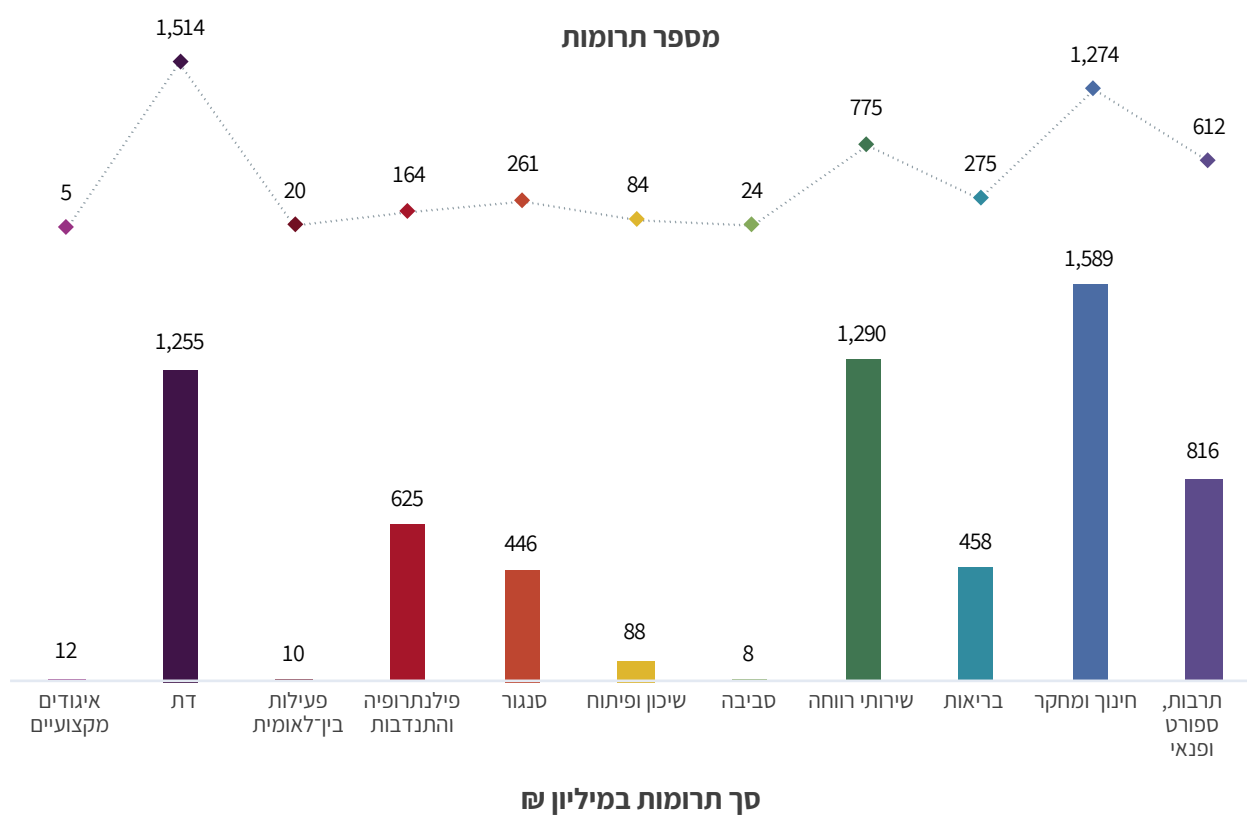

5,008
תרומות גדולות
מחו"ל בסך
6.6 מיליארד ש"

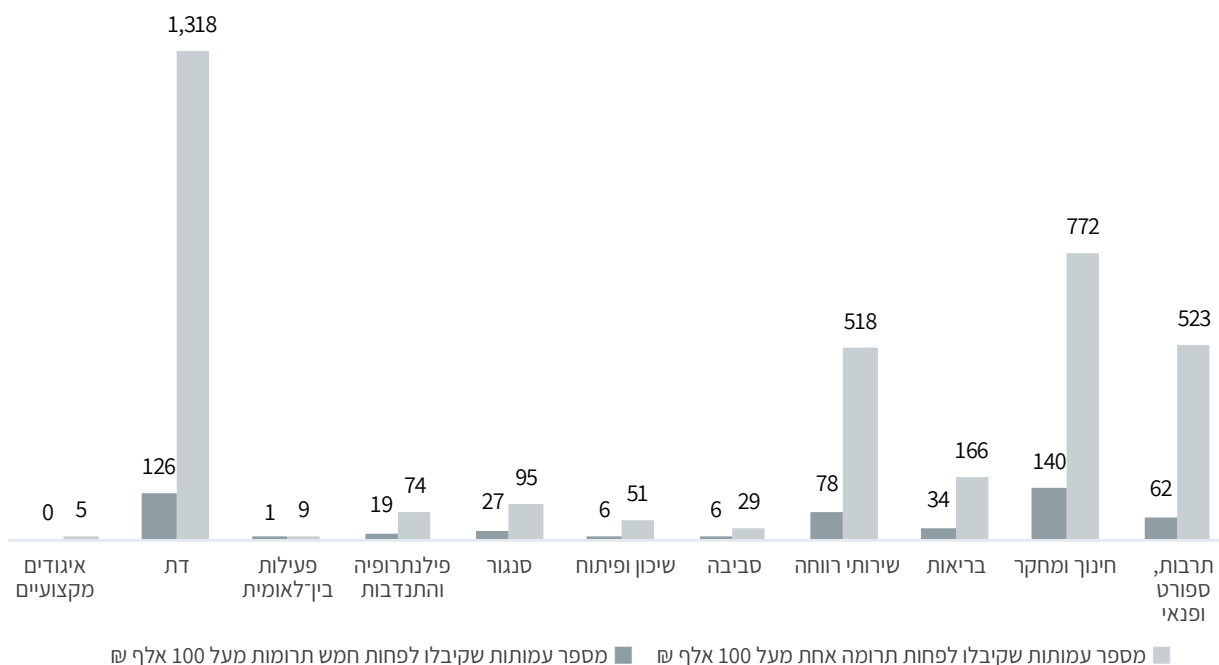
גם בתרומות גדולות מחו"ל, תחום דת ותחום חינוך ומחקר בולטים במספר התרומות הגדול ביותר (1,514 תרומות גדולות בדת ו-1,274 תרומות גדולות בחינוך ומחקר). הם בולטים גם בסכום התרומות הגדול ביותר: 1.6 מיליארד ש"ה התקבלו בעמותות חינוך ומחקר מתרומות גדולות מחו"ל ו-1.3 מיליארד ש"ה בעמותות דת. יחד עם זאת, גם תחום שירותי רווחה בולט עם תרומות גדולות בסך של 1.3 מיליארד ש"ה. בתחומים איגודים מקצועיים ופעילות בין-לאומית התקבלו תרומות גדולות ספורות בסך כולל של 12 מיליון ש"ה ו-10 מיליון ש"ה בהתאמה (תרשים 19).

19. תרומות גדולות מחו"ל, לפי תחום פעילות

בסך הכל 3,560 עמותות קיבלו לפחות תרומה אחת גדולה, מתוכן 499 עמותות קיבלו חמש תרומות גדולות או יותר. 1,318 (22%) מהעמותות בתחום דת קיבלו תרומה גדולה לפחות, מתוכן 126 (2%) מהעמותות בתחום) קיבלו חמש תרומות גדולות או יותר; 772 (26%) מהעמותות בתחום חינוך ומחקר קיבלו תרומה גדולה אחת לפחות, מתוכן 140 (5%) מהעמותות בתחום) קיבלו חמש תרומות גדולות או יותר. בתחום סנגור מספר העמותות שקיבלו תרומה גדולה אחת לפחות הוא 95, אך הן מהוות 38% מן העמותות בתחום, מתוכן 27 (11% מהעמותות בתחום) קיבלו חמש תרומות גדולות או יותר (תרשים 20). מספר התרומות הגדולות הרב ביותר התקבל ב"חוג ידידי מרכז רפואי שיבא-תל השומר" (62 תרומות גדולות מישראל בסך כולל של 28 מיליון ₪, ועוד תרומה גדולה אחת מחו"ל בסך 100 אלף ₪). אחריה, "מתן – משקיעים בקהילה" קיבלה 57 תרומות גדולות (45 תרומות גדולות מישראל בסך כולל של 31 מיליון ₪, ועוד 12 תרומות גדולות מחו"ל בסך כולל של 11 מיליון ₪); ו"יד אליעזר" קיבלה 56 תרומות גדולות (39 תרומות גדולות מישראל בסך כולל של 14 מיליון ₪, ועוד 17 תרומות גדולות מחו"ל בסך כולל של 178 מיליון ₪).

20. מספר עמותות שקיבלו תרומות גדולות, לפי תחום פעילות

מספר עמותות בתחום

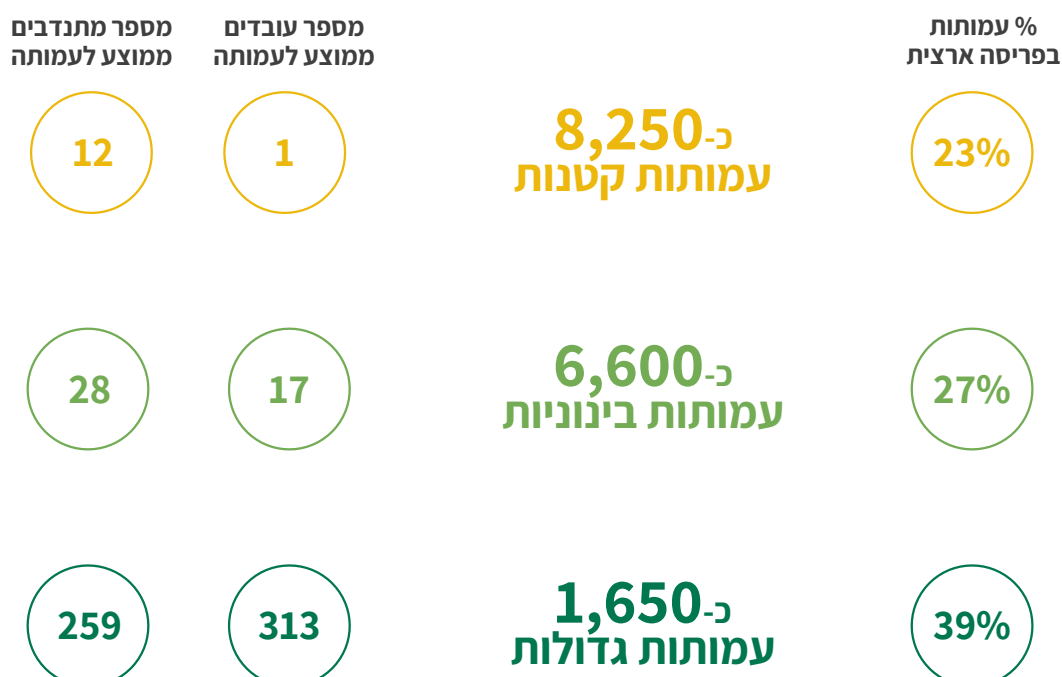
השוואה לפי גודל

כלל העמותות חולקו לשלוש קבוצות לפי גודל: עמותות קטנות, עמותות בינוניות ועמותות גדולות. 16,469 העמותות סודרו בסדר עולה לפי סך ההכנסות שלהן, ללא התחשבות בתחום שבו הן פעילות. 50% מהעמותות – בעלות ההכנסות הנמוכות ביותר – הן "עמותות קטנות". למעשה קבוצה זו כוללת את כל העמותות הנמצאות מתחת לחציון ההכנסות של כלל העמותות, כך שטווח ההכנסות של העמותות הקטנות נע בין 0-400 אלף ש"ח בשנה. 10% העמותות בעלות ההכנסות הגבוהות ביותר הן "עמותות גדולות". למעשה קבוצה זו מהווה את "העשירון העליון" של העמותות מבחינת הכנסות, וטווח ההכנסות של העמותות הגדולות נע בין 7.6 מיליון ש"ח ל-2.6 מיליארד ש"ח. בתווך בין עמותות קטנות ועמותות גדולות נמצאות 40% העמותות הנותרות, והן "עמותות בינוניות" אשר טווח הכנסותיהן נע בין 400 אלף ש"ח ל-7.6 מיליון ש"ח.

פריסה גיאוגרפית, עובדים ומתנדבים

23% מן העמותות הקטנות, 27% מהעמותות הבינוניות ו-39% מן העמותות הגדולות פועלות בפריסה ארצית. העמותות נבדלות במידה משמעותית במספר העובדים שהן מעסיקות ובמספר המתנדבים הפעילים בהן: בממוצע, בעמותה קטנה מועסק עובד אחד ופעילים 12 מתנדבים; בעמותה בינונית – 17 עובדים ו-28 מתנדבים; ובעמותה גדולה – 313 עובדים ו-259 מתנדבים (תרשים 21). ההבדלים בסדרי הגודל בולטים, כך שבעמותות הגדולות מועסקים יותר עובדים ופעילים יותר מתנדבים בהשוואה לעמותות בינוניות וקטנות. אך יתרה מזאת, היחס בין עובדים ומתנדבים שונה מאוד בין הקבוצות: בעמותות קטנות פעילים בממוצע פי 12 מתנדבים ממועסקים בשכר; בעמותות בינוניות על כל שני עובדים בממוצע יש שלושה מתנדבים; ואילו בעמותות גדולות היחס מתהפך, כך שבממוצע על כל ארבעה מתנדבים יש חמישה עובדים. הנתונים הללו מצביעים על כך שעמותות קטנות נסמכות במידה רבה על התנדבות, בעוד שעמותות גדולות נסמכות יותר על עבודה בשכר מאשר על התנדבות.

21. פעילות בפריסה ארצית, עובדים ומתנדבים, לפי גודל עמותה

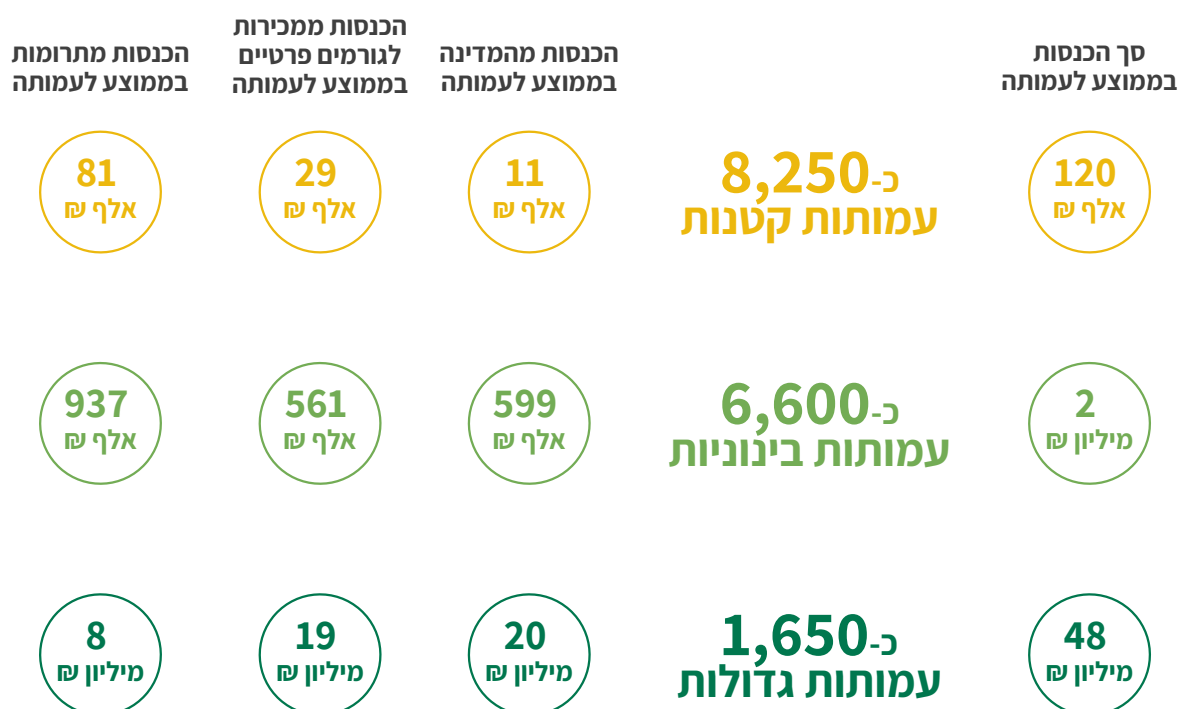

הכנסות

החלוקה של העמותות לשלוש קבוצות נערכה על פי הכנסותיהן, ומכאן נגזרים הבדלים בהכנסה הממוצעת בין הקבוצות: בשנת 2018 הכנסה ממוצעת של עמותה קטנה היתה 120 אלף ש"ח; הכנסה ממוצעת של עמותה בינונית היתה 2 מיליון ש"ח; ואילו הכנסה ממוצעת של עמותה גדולה היתה 48 מיליון ש"ח (תרשים 22). חשוב לציין שבקרב העמותות הגדולות השונות בהכנסות היא הגדולה ביותר, כך שיש מעט עמותות גדולות אשר מושכות את הממוצע כלפי מעלה, אולם למעשה, ההכנסה בכל אחת ממחצית מן העמותות הגדולות היתה 17 מיליון ש"ח לכל היותר.

מן ההבדלים בין הקבוצות בהיקפי הפעילות הכלכלית נגזרים גם הבדלים בהיקפי ההכנסות מכל אחד ממקורות המימון: הכנסות מהמדינה בעמותה קטנה הסתכמו ב-11 אלף ש"ח בממוצע; בעמותה בינונית – 599 אלף ש"ח בממוצע; ובעמותה גדולה – 20 מיליון ש"ח בממוצע. הכנסות ממכירת שירותים לגורמים פרטיים בעמותה קטנה הסתכמו ב-29 אלף ש"ח בממוצע; בעמותה בינונית – 561 אלף ש"ח בממוצע; ובעמותה גדולה – 19 מיליון ש"ח בממוצע. הכנסות מתרומות בעמותה קטנה הסתכמו ב-81 אלף ש"ח בממוצע; בעמותה בינונית – 937 אלף ש"ח בממוצע; ובעמותה גדולה – 8 מיליון ש"ח בממוצע (תרשים 2). בחינת תמהיל מקורות המימון בקרב כל קבוצת עמותות מצביעה על הבדלים בין הקבוצות, כך שבממוצע, בעמותה קטנה 69% מההכנסות התקבלו מתרומות ו-7% התקבלו מהמדינה; ואילו בעמותה גדולה, בממוצע 28% מההכנסות התקבלו מתרומות ו-42% התקבלו מהמדינה.

22. הכנסה ממוצעת לפי מקור מימון, ולפי גודל עמותה

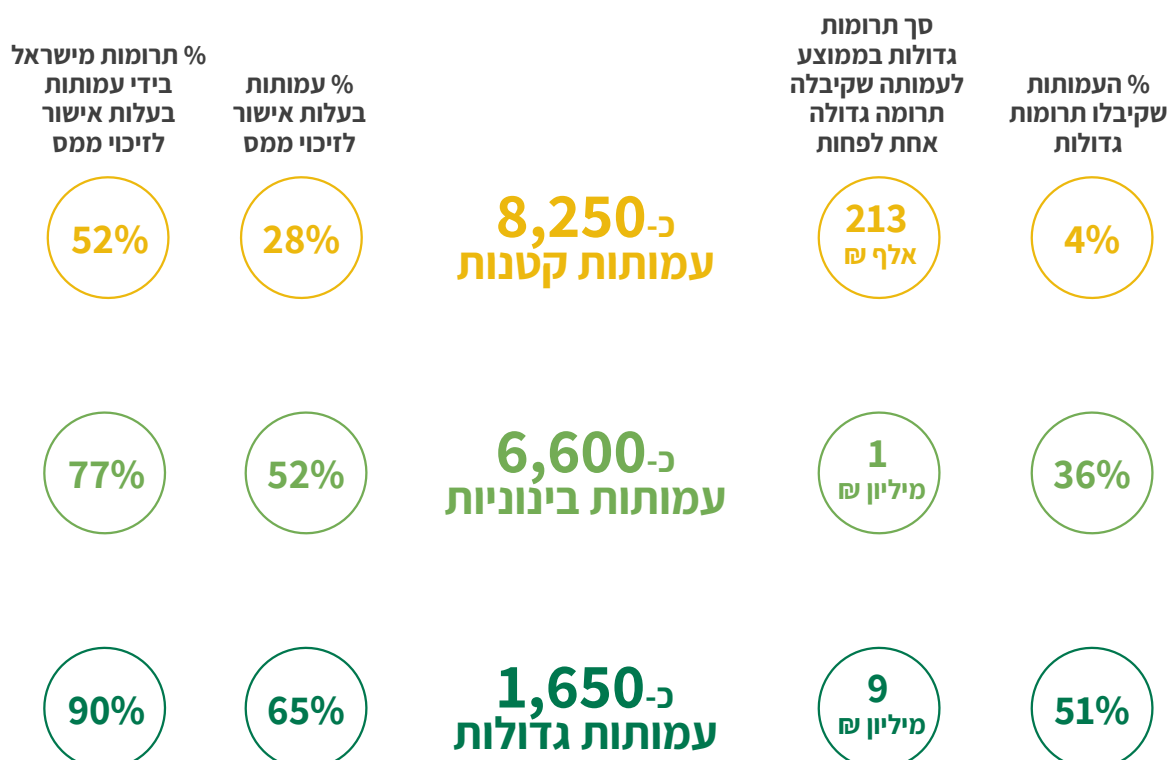

תרומות

מעבר להבדלים בין הקבוצות בהיקפי הכנסותיהן מתרומות בכלל, הן נבדלות גם בדפוסי התרומות הגדולות שהן קיבלו. בשנת 2018, התקבלה לפחות תרומה אחת גדולה ב-4% מהעמותות הקטנות, ב-36% מהעמותות הבינוניות וב-51% מהעמותות הגדולות. אמנם קבלת תרומות גדולות לא מאפיינת כלל עמותות קטנות (שהרי 96% מהן לא קיבלו כלל תרומות גדולות), אך סך התרומות הגדולות בעמותה קטנה אשר כן קיבלה תרומה גדולה, היה 213 אלף ש"ח בממוצע. בקרב 36% מהעמותות הבינוניות אשר קיבלו תרומה גדולה, סך התרומות הגדולות היה 1 מיליון ש"ח בממוצע לעמותה. ובקרב 51% מהעמותות הגדולות אשר קיבלו תרומה גדולה, סך התרומות הגדולות היה 9 מיליון ש"ח בממוצע לעמותה (תרשים 23).

שלוש הקבוצות נבדלות גם בשיעור העמותות בעלות אישור לזיכוי ממס. 28% מהעמותות הקטנות, 52% מהעמותות הבינוניות ו-65% מהעמותות הגדולות החזיקו באישור לזיכוי ממס בשנת 2018. כמו כן, מתוך כלל התרומות מישראל שהתקבלו בעמותות קטנות, 52% התקבלו בעמותות קטנות אשר להן אישור לזיכוי ממס. כפועל יוצא מכך, 48% מסך התרומות מישראל שהתקבלו בעמותות קטנות, הוענקו ללא אפשרות לזיכוי ממס. בקרב העמותות הבינוניות 77% מהתרומות מישראל התקבלו בעמותות אשר להן אישור לזיכוי ממס; ובקרב העמותות הגדולות 90% מהתרומות מישראל התקבלו בעמותות אשר להן אישור לזיכוי ממס.

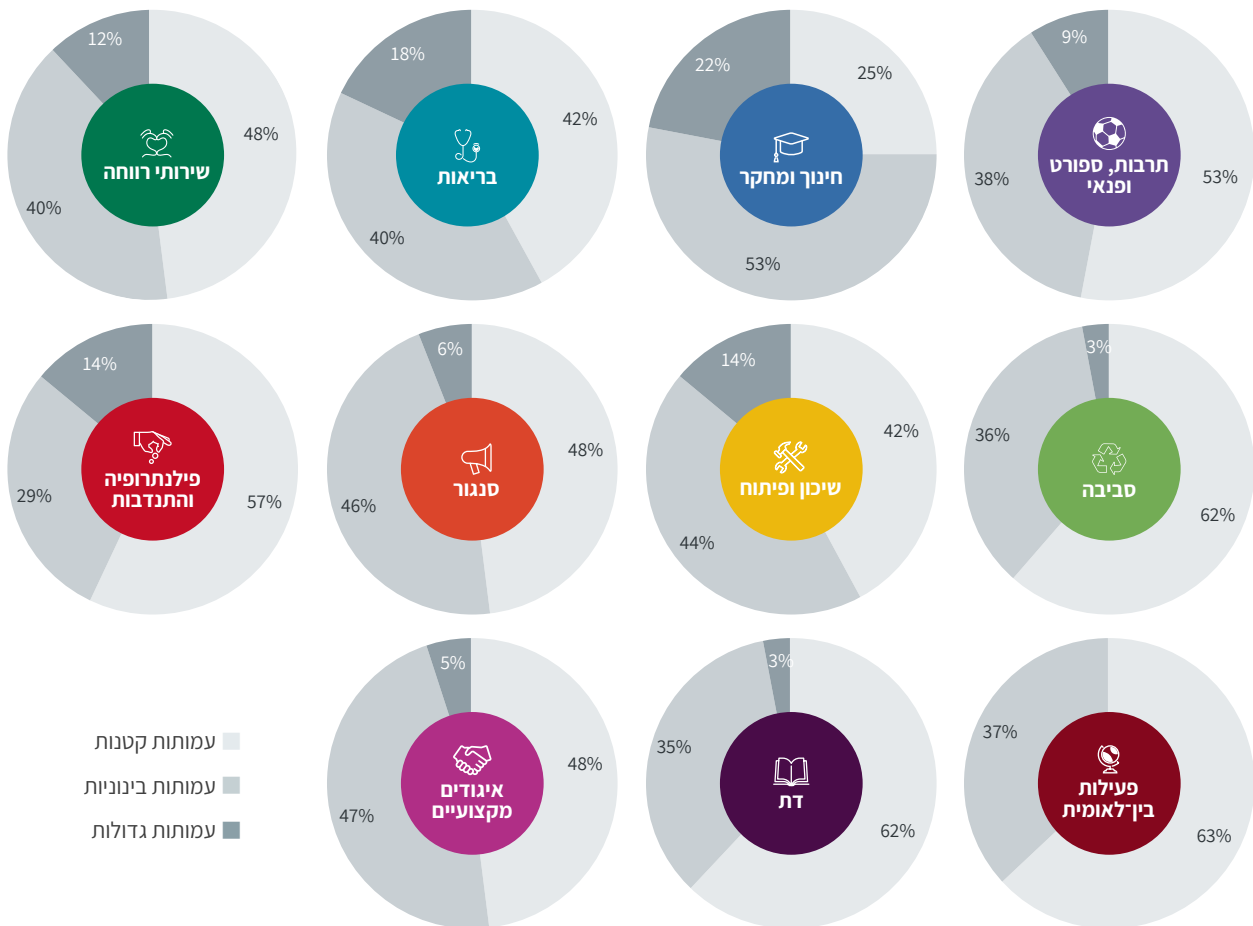
23. תרומות גדולות ותרומות מישראל עם אישור לזיכוי ממס, לפי גודל עמותה

השוואה לפי גודל ותחום פעילות

כאמור, 50% מכלל העמותות הן עמותות קטנות, 40% בינוניות ו-10% גדולות. תחומי הפעילות נבדלים ביניהם בתמהיל העמותות הקטנות, הבינוניות והגדולות. בתרשים 24 מוצגת החלוקה בין שלוש קבוצות הגודל, בכל תחום בנפרד. מעניין לבחון את התמהיל בכל תחום, בהשוואה לתמהיל הכללי של 50%-40%-10% מהעמותות.

24. שיעור עמותות קטנות, בינוניות וגדולות בכל תחום פעילות

למשל, מתוך קבוצת העמותות הגדולות 645 הן עמותות בתחום חינוך ומחקר, והן מהוות 22% מן העמותות בתחום חינוך ומחקר (בהשוואה ל-10% עמותות גדולות בתמהיל הכללי). באותו אופן, מתוך קבוצת העמותות הקטנות 3,691 הן עמותות מתחום דת, והן מהוות 62% מן העמותות בתחום דת (בהשוואה ל-50% עמותות קטנות בתמהיל הכללי).

שנתון העמותות (2018) הוא פרסום ראשון מסוגו בישראל (מבחינת היקפו), היוצא לאור באופן סמלי בדיוק בחלוף 40 שנה מאז נחקק חוק העמותות, תש"ם-1980. תכליתו של השנתון להציג תמונה מקיפה, מעמיקה ועשירה המשקפת את פעילות העמותות והחברות לתועלת הציבור (חל"צ) בישראל. השנתון מבוסס בעיקרו על דיווחי העמותות והחל"צ לרשם העמותות, בתוספת נתונים מנהליים ממקורות שונים – נתונים אשר מתפרסמים ברמת העמותה באתר גיידסטאר של רשות התאגידים ומשרד המשפטים.

השנתון מציע עושר של מידע מצרפי חדש. ממעוף הציפור, מצטיירת תמונה של מגזר שלישי רב פעלים; ריכוזי למדי, אך מגוון מבחינת מטרות ודפוסי פעילות. יתרה מזאת, ניכר שפעילות העמותות שזורה במארג של יחסי גומלין עם גופים ממשלתיים, עם פילנתרופיה ישראלית ומחו"ל, עם הציבור הרחב ועם עמותות אחרות – כולם מניעים אלה את אלה בתנועתם שלהם.

השנתון בנוי משלושה חלקים שונים, כך שקוראים שונים – בין אם מתוך ארגוני החברה האזרחית, מחזיקי עניין, חוקרים באקדמיה, מקבלי החלטות במגזר הציבורי או הציבור הרחב – ימצאו בו עניין. הוא צפוי לעורר שאלות נוספות, אשר בשאיפה ישמשו כמנוע להמשך מחקר ולמידה העשויים לתרום לשכלול ולשגשוג פעילות החברה האזרחית בישראל.

